

A MAGYAR-SZLOVÁK EGYÜTTÉLÉS ÉVSZÁZADAI

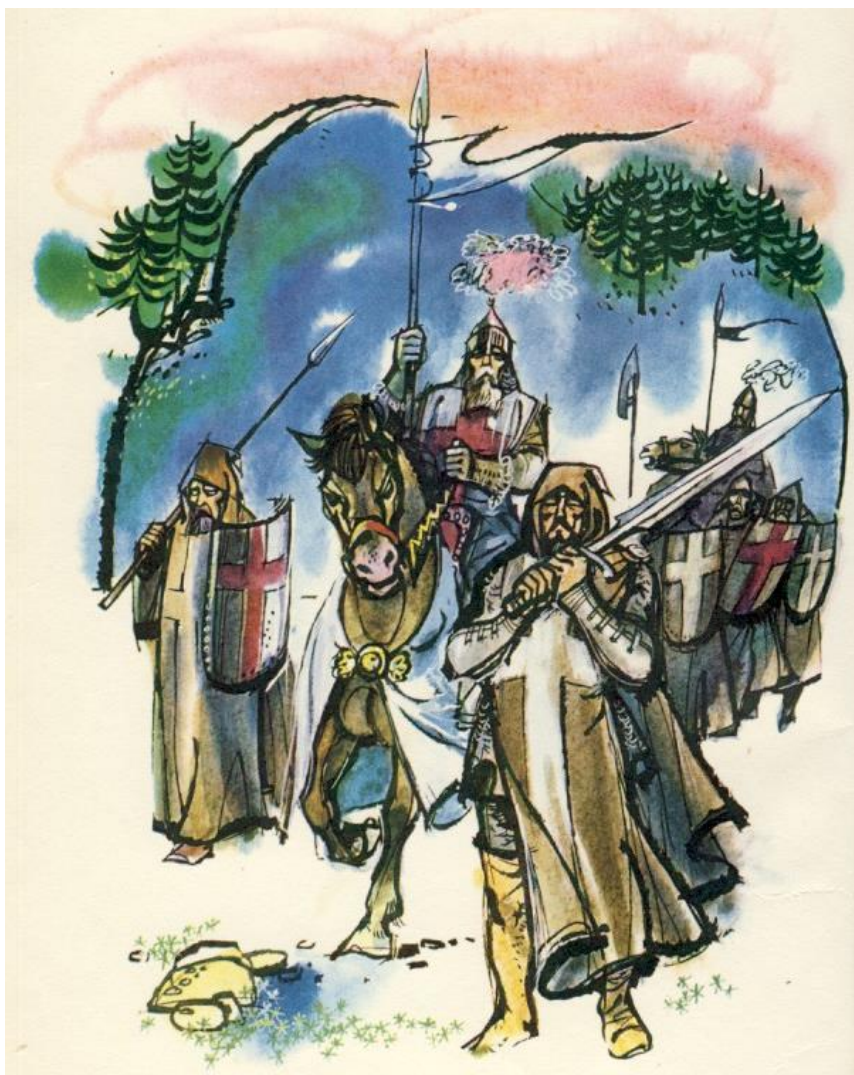
**TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK,
MONDÁK SZLOVÁK ÍRÓK TOLLÁBÓL**

**JOŽO NIŽNÁNSKY
FRANTIŠEK KREUTZ
JOZEF HORÁK
JÁN DOMASTA
PETER MIŠÁK
ĽUDOVIT JANOTA**

TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK, MONDÁK SZLOVÁK ÍRÓK TOLLÁBÓL

Összeállításunkban szlovák írók történelmi elbeszéléseinek, mondafeldolgozásainak válogatását nyújtjuk át a kedves olvasónak. Az ezer esztendőnél is hosszabb közös múlt, az együtt megélt sikerek, diadalok, kudarcok, tragédiák, csalódások egyaránt megihlették a szlovák írókat, ugyanúgy, mint honfitársainkat és akik számosan és ugyanakkor színvonalasan, szórakoztatóan és helyenként rendkívül izgalmasan, feszültséget sugárzó módon örökítették is meg. Antológiánkban igyekeztünk minél több író és alkotásaikat bemutatni Önöknek. Be kell, hogy valljuk, a kötetünkben szereplő alkotók mellett sok tehetséges, e területen is jelentőset alkotó művész maradt ki válogatásunkból, leginkább a terjedelem korlátozott volta miatt. Az írások között vannak kisregényhez hasonlatos művek, valamint nem kevés közismert és esetenként a magyar olvasó számára kevésbé ismert eseményeket megörökítő mondák, legendák is. A történetekben a múlt számos uralkodója, főura, hőse is felbukkan, így többek között királyaink, II. Béla, IV. Béla király, Corvin Mátyás, Szapolyai János, illetve Csák Máté, Corvin János és mások. Nagyszámú történet örökíti meg a tatárdúlást, a török világot, annak harcait és a méltán híres szerelmi történetet, mely egy török ifjú minden akadályt lebíró megható tettét mutatja be, a *Szerelem kútja* nevet viselő írásban. Érdekességei a kötetnek az igazságos Mátyás királyunkról szóló mondák is, hiszen nagy uralkodónkat ugyanolyan rokonszenvvel és szeretettel mutatják be, mint magyar írótsaikk.

JOŽO NIŽNÁNSKY

TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK, MONDÁK

Jožo Nižnánsky (1903. augusztus 30. Bresztovány – 1976. március 7. Pozsony)
Szlovák költő, prózaíró, publicista és műfordító, népszerű történelmi regények és novellák szerzője.

Nincstelen családból származott, apja vasúti pályaőr volt. Általános iskolába szülővárosában, Zavarában és Szatmárnémetiben, majd gimnáziumba Búrszentgyörgyön és Nagyszombaton járt. A gimnázium elvégzése után jogi egyetemre iratkozott be, amelyet nem fejezett be, elsősorban anyagi okokból, inkább az újságírást választotta, így 1923-tól hivatásszerűen újságíró lett. 1924 és 1938 között a Slovenská politika nevet viselő napilap szerkesztője volt, ahol folytatásban legtöbb regénye is megjelent. Ismertebb művei: *A Csejtei úrnő*, *A szepességi titok*, *A kolera*, *A szép Hedvig*, *Két férfi asszonya*, *Az első éjszaka joga*, *Nagyszombat*, *a véres rózsza és Bosnyák Zsófia szerelmei*.

Írói tevékenységét a szocializmus évtizedeiben is folytatta, majd nyugdíjba vonulását követően műfordítóként dolgozott, több mint 20 művet fordított le, többek között Gárdonyi Géza és Heltai Jenő műveiből is. Irodalmi pályafutását egyébként versírással kezdte, de a későbbiekben kizárólag kalandos-történelmi regények írásával foglalkozott. Ezekben visszatér a múltba és olyan történelmi személyiségekhez, mint Benyovszky Móric, Bátori Erzsébet és mások. A *Vivát Benyovszky* címet viselő regényéből készült a híres és közkedvelt magyar-csehszlovák tévéfilmsorozat. Műveire jellemzők a feszültséggel teli cselekmények, a kalandok, a jó és a rossz, a hősiesség és a gyávaság küzdelme, valamint a szerelmi történetek (*Szerelem kútja*). E regénye magyarul is napvilágot látott. Műveit egyszerűen, sallangmentesen, ugyanakkor rendkívül olvasmányosan alkotta meg. Törekedett arra, hogy könyveit a nagyközönség számára is érthetővé tegye. Művészetében Walter Scott, Alexandre Dumas, Jókai Mór, Henryk Sienkiewicz stb. művei inspirálták.

Írta: Jožo Nižnánsky ©

A fordítás alapjául szolgáló könyv eredeti címe: Bojnické kamenné dukáty

Kiadó: Mladé leta Bratislava (1964.)

Illusztrációk: Vaclav Boukal ©

Fordította: Papanek László ©

A vak király és a bölcs városiak

Nem minden hercegnek van rózsaszírból vetett ágya. Álmos herceget sem kényeztette a sorsa effélével. A trónra az apja halála után Kálmán, az idősebb testvére ült, és amikor fia született, Álmos immár nem lehetett biztos a saját életét illetően sem. Amit I. István, a szent király megengedett magának, azt a szentnek nem nevezhető Kálmán is megcselekedte. Szent István, midőn egyetlen fiát a vadászaton a vadkan megölte, a trónt unokaöccsének akarta felajánlani. Nővére, Ilona, a velencei dózséhoz ment feleségül, és fiút szült neki, Orseolo Pétert, aki édesanyjával együtt a magyar uralkodónál keresett menedéket. Szent István a fiatalembert tette meg trónörökösének, és hogy ne kelljen attól tartania, hogy Vazul, az Árpád-házi herceg elhalássza Péter orra elől a koronát, a magyar uralkodó megvakíttatta Vazult.

Álmos tisztában volt vele, hogy életét leginkább meneküléssel tudja biztosítani. Eltűnt a királyi palotából és valahol az országban rejtőzött el. Sehol nem tartózkodott hosszabb ideig. Ha igen, ha nem, Predslavával, a feleségével eljutott a Felvidék északi részén elterülő Szakolcára is. Csak egy keveset terveztek ott pihenni, aztán Strážnicébe, morva földre indultak tovább – de azonnal vissza kellett fordulniuk: Predslava az úton vajúdni kezdett.

– Nem szülsz a mezőn, mint valami csavargó, – határozott Álmos, – akkor sem, ha a bátyám emberei utolérnek minket!

Visszatértek Szakolcára, és az ottaniak a mezőt, amelyen Álmosék fogatai megfordulva, ellenkező irányban folytatták útjukat, attól kezdve „Visszafordulás” néven illették.

Predslava Szakolcán életet adott kisfiának, Bélának. A boldog apát azonban még erősebb félelem fogta el. Most már fiáért is gyötrődött. Szakolcáról, ahogy csak lehetett, elindultak, és a továbbiakban mindenfelé rejtőztek, de üldözőik egy napon kifürkészték rejtekhelyüket, és Álmost, valamint annak fiát, királyi parancsra megvakították.

De a vak Béla mégiscsak király lett, hiszen II. István apjának, Kálmánnak a halála után elismerte unokatestvérét trónörökösnek.

A szakolcaiak, amint megtudták, hogy földijük a királyi trónt foglalja el, elkezdtek az eszközt használni. A tényből, mely szerint II. Béla király itt látta meg a világ világosságát, a lehető legtöbbet akarták előnyükre fordítani.

– Kaphatnánk akár városi rangot is!

– Megengedhetné nekünk a piacokat és a vásárokat és a vámok szedését az idegenektől.

– Érvényre juttathatnánk a pallosjogot, magunk ítélkeznénk és büntetnénk.

Ekképpen lelkendeztek a derék szakolcaiak és leginkább a polgármester:

– Azután címerünk is lehetne és a hivatalos levelekre vörös pecsétet is tehetnénk.

A szakolcaiak végül megbeszélték, hogy elküldik a királyhoz a tíz legidősebb és legértelmesebb polgárukat, élükön a polgármesterrel, hogy az uralkodót emlékeztessék, ő is itteni születésű, és gyengéden figyelmeztessék kérésükre, elvégre ebben a faluban látta meg a napvilágot. Megkérik, hogy ezt a település rangját jelölő szót szíveskedjen megváltoztatni. Ez ugyancsak egyetlenegy szó, és senki sem merne nevetni rajta, hogy ő, mármint az uralkodó, nem szabad királyi városban, hanem egy, az Úristen háta mögötti faluban jött a világra, de azért a tisztesség így kívánná.

A szakolcaiak feszülten várták haza küldötteiket. Végül csak kivárták, de amikor amazok hazatértek, kevés örömük volt abból a népeknek.

– Baj van, emberek, nagy a baj, – adta hírrül a polgármester. – A király barátságosan fogadott, atyai kedvességgel és kész teljesíteni minden kérésünket. Szakolcát várossá teszi, olyan jogokat és privilégiumokat ad, amelyekért mindenhol irigyelni fogják. De – csak egy kemény feltétel teljesülése esetén!

Ez a kemény kikötés az volt, hogy Szakolcát annak védelmet biztosító fallal kell körbevenni.

– A várfalnak olyan szélesnek kell lenniük, hogy rajtuk az ökrösszekér megfordulhasson! – rukkolt végül elő a polgármester a királyi paranccsal és tette szomorúvá egész Szakolcát.

– Ejha, olyan alapot kell ásnunk, amelyet a világ sem látott!

A szakolcaiak mindjárt számolgatni is kezdtek, milyen fárasztó munka lenne, mennyi anyag kellene ráadásul még hozzá. Temérdek kő, mész és homok, sőt tojás is a malterba. Ezek után meg a fejüket kezdték csóválni, hiszen a remélt cím elérése nehezebbnek tűnt, mint azt eredetileg vélelmezték.

De nem lettek volna igazi szakolcaiak, ha nem lettek volna megoldást. Meglett a módja, annak köszönhetően, hogy II. Bélának annak idején elvették a szeme világát.

– A vaknak minden jó és szép, – ítélték meg, így aztán huncut módon segítenek majd magukon.

A város körül vastag falat húztak fel, ami miatt a későbbi évszázadok alatt sem kellett szégyenkezniük. Az emberek messziről is eljöttek megcsodálni. Mindazonáltal az ökrösszekér nem tudott volna végigmenni a fal tetején, annál kevésbé megfordulni.

Eljött a király is meggyőződni róla, hogy a szakolcaiak vajon teljesítették-e az ő kívánságát.

A király pompás fogatán végigvitette magát a város környékén, és mivel világtalan volt, legalább a tenyerével megtapogatta a várfalakat.

De a felső és az alsó bástya olyan széles volt, amelyet az uralkodó megkívánt. A felső bástyánál a felszerszámozott ökrösszekér már ott várakozott. Amint a királyt odavitték, beült ebbe a fogatba és a szekér megfordult. Béla, aki ezt csak hang alapján tudta követni, elégedett volt. A polgármesternek átadta a kupacnyi adományozó levelet, melyekkel Szakolcát városnak ismerte el és mindenféle jogot, no meg kiváltságot adományozott az ittenieknek.

Szakolca ujjongott. Az uralkodót és annak kíséretét úgy megvendégelték, hogy a jeles eseményről még évek múlva is beszéltek közel, s távol, de még többet más eseményekről.

A lakomán a kíséret egy tagja, aki tisztában volt vele, milyen feltételt kellett az ittenieknek teljesíteniük, elárulta a királynak, miként jártak túl az eszén. Béla megharagudott, amit csak kemény büntetés tudott csillapítani.

– A világ négy égtája felé magasodó négy bástyába élve falazzátok be a városi tanács négy tagját, azokat, akik kiöltötték ezt a gyalázatos hazugságot! – mondta ki az uralkodó a komor döntését.

Nem volt mit tenni. A megsértett királyt valamilyen módon ki kellett engesztelniük, ha nem akarták, hogy az értékes adománylevelek füstbe menjenek és az uralkodó haláláig haragot tápláljon a szakolcaiakkal szemben.

Nos, akarata szerint cselekedtek, ráadásul a kíséret tekintetétől kísérve. A világ négy égtája felé magasodó bástyák falába élve befalaztak egy-egy éktelenül üvöltöző férfit. A rettegő emberek kiáltozása a király haragját elcsendesítette.

Béla király elégedett volt. A szakolcaiak úgyszintén. Amint a királyi kíséret eltávozott, az egész város mosolyra fakadt. Az uralkodó és leghűségesebb embereinek eszén igencsak túljártak. De mostanság már nem kellett tartaniuk a fenséges úr haragjától. A szakolcaiak hűségesek voltak, áruló nem akadt közöttük. II. Béla soha nem tudta meg, hogy a négy bástyába nem a tanács négy tagját falazták be, hanem négy, a bitófára régen megérett csirkefogót, akik kéznél voltak a hűvösön.

Bebek Mátyás kincse

Mindez a rettenetes tatárdúlás után történt. A borzalmaktól csak azok az emberek menekedtek meg, akik a falvaktól, a városoktól, az utaktól távol éltek, a magas és jószágos hegyek ölelésében lévő eldugott völgyekben. A hegyek közé és ezekre a helyekre a tatárok nem merészkedtek. Bebek Mátyás, az öreg juhász, valahol a hegyek között, Pelsőc környékén, csak akkor tudta meg, amikor a kutyafejű tatárok már eltűntek, és a megsemmisített, kivérzett ország népe megkönnyebbülten felsóhajtott.

– Mi? Itt voltak a tatárok és öldöstek? – csodálkozott, midőn értesült a vérszomjas ellenség dúlásáról egy utazótól, aki az ő isten háta mögötti világába tévedt.

Élete csendesen, békességesen telt. Reggeltől napestig juhait legeltette, és esténként, mikorra a jószágot beterelte a karámba, sietett haza. Körülötte gyermekei sereglettek össze, és ő szétosztotta mindazt, amit aznap farigcsált a rugalmas fából.

„Így, így, gyermekeim” – gondolta magában, amikor rájuk pillantott, akik úgy növegték, akár a fenyőfák az erdőben. „Szemmel láthatóan magasodtok, a földtől egyre messzebbre, én pedig az évek súlya alatt egyre kisebbre és kisebbre görbülök meg. Mígnem egy napon eltűnök a fekete föld alatt, és ti fogjátok a juhokat legeltetni, ti nevelgetitek majd a gyermekeket, amíg a távozás ideje el nem jön számotokra is.”

Ezek a gondolatok azonban nem gyötörték őt, elvégre olyan természetes volt mindez, mint hogy a nappal után az éjszaka érkezik, és azután megint a nappal van soron.

– A dédapátok és nagyapátok legeltettek ezekben a hegyekben, – mondogatta – juhokat legeltetek én, ti is ugyanezt cselekszitek majd, aztán fiaitok és unokáitok úgyszintén.

Úgy hangzott mindez, akárha a legforróbb kívánsága lenne.

Bizony, asszonya és gyermekei is kimeresztették a szemüket, amikor egyik este némán, komoran és valamiképpen elgondolkozva jött haza. Amint csak kíváncsi kérdéseket tettek fel neki, a férfi csak annyit mondott:

– Úgy vélem, hosszan már nem leszek juhász és ti, gyermekeim, soha nem fogtok legeltetni.

Szörnyűséges dolog történt Bebek Mátyás életében. Szörnyűséges dolog, amiről csak ő, a néma bükkfák és az eltévedt juh tudott.

Mindenért ez az elkóborolt birka volt a felelős. Az állat gyökerestül felforgatta Bebek Mátyás életét és világát. Az elméjében olyan gondolatok és tervek kezdtek megszületni, amelyekről sem ő, sem juhász ősei még csak nem is álmodtak.

*

Így történt a dolog.

Bebek Mátyás a furulyája után nyúlt, hogy a muzsika hangjára a legelésző juhok nagyobb kedvvel majszolják a friss fűvet. Közben önkéntelenül is elfordította tekintetét a csendben eszegető nyájtól és a zöld színben pompázó hegyekre szegezte, aztán az égboltra, melyen a felhők úgy hemzsegték, akár a birkák a réten. Amíg odafönt az égi nyájat figyelte, juhái szétszéledtek és eltűntek, mintha csak farkas keveredett volna közéjük.

Furulyáját a hóna alá vette, fütttyentett a kutyáinak, akik az illatos réten heverésztek és elindult összeterelni az elveszett nyájat.

Az egyik juh, mintha csak megharagudott volna gazdájára, sehogy sem akart visszatérni a többiekhez.

– Te nyavalyás teremtés! – futott utána, előtte az állat loholt lélekszakadva.

Hajszolta és aztán váratlanul a földre zuhant. A százesztendős bükkfa alatt megbotlott egy kiálló gyökérben, és aztán amíg összeszedte magát, a juh eltűnt a sűrű erdőben. Haragosan rúgott bele a fa gyökerébe. Aztán szemét kimeresztette csodálkozásában. A gyökér kifordult és a fekete színű nyirkos földben valami szemkápráztató módon csillogott.

Lehajolt, kezével oldalra söpörte a földet és aztán szemügyre vette.

– Kincset találtam! Kincset! – kiáltotta magánkívül, de aztán azonnal körbepillantott, nem hallotta-e meg valaki. Kezével a földben kezdett ásni és a birkával nem is törődött.

A bükkfa alatt kincs volt elásva. Hatalmas kincs. Bebek Mátyás még csak megbecsülni sem tudta az értékét, de sejtette, hogy óriásinak kell lennie, hiszen az aranypénzeket meg sem bírta számolni, annyi volt belőlük, az ezüsből még több, a legkülönbözőbb színben tündöklő drágakövekből pedig annyi, mint homok a folyóparton.

Bebek Mátyás hosszú órákon keresztül morfondírozott az általa meglelt kincs felett és jócskán beesteledett, mire össze is szedegette azt. Csak egyetlenegy követ vitt magával,

a legnagyobbat és a leginkább csillogót. Eszébe jutottak gyermekei. Ezen a napon nem farigcsált semmilyen játékot, de legalább ezt a követ elviszi nekik. Hadd legyen valami csillogó csecsebecsájuk.

A juhait most ötlöttek az elméjébe. Meglelte mindet. Egymáshoz bújva csendesen álldogáltak, köztük volt az is, aki felbosszantotta és aztán a kincshez vezette. Odalépett ahhoz, kedvesen megsimogatta, magához húzta és úgy beszélt hozzá, akárha amaz ember lenne:

– Te nyavalyás! Bearanyoztatnám a pofácskádat!

Aztán amint az állatokat a karámba hajtotta és lépdelt utánuk, úgy érezte, mintha a nyáj nem volna az övé, de igazából, akárha ő is idegen ember lenne, mint akit valaki másra cseréltek.

*

Az élet a juhászkunyhóban ugyanúgy folyt, mint korábban. Bebek Mátyás kihajtotta legelni a juhokat, de felesége és gyermekei nem ismertek rá. Állandóan elgondolkozott, és ha rájuk is nézett, mintha nem is látná őket.

Játékot nem készített gyermekeinek, csak a csillogó köveket hordta haza. Esténként nagyapja, dédapja vad hegyek között megtörtént kalandjait sem mesélgette, a küzdelmeiket a medvékkel, a vadkanokkal, hősies harcaikat a természettel, a farkasokkal, a gonosz emberekkel. Csak akkor fogott bele a mesélésbe, ha már gyermekei unatkoztak és nem tudták semmivel lekötni magukat. Olyankor az aranyról, a drágakövekről szóló történetekkel szórakoztatta őket, elmesélte nekik a gazdagok életét a várakban és kastélyokban. A történetek hősei már nem juhászok és más számkivetettek voltak, hanem hercegek és hercegkisasszonyok.

– És ti, gyermekeim, – mondogatta és furcsa módon meghatódott ilyenkor, – egyszer ti is olyanok lesztek, akár a mesebeli hercegek. Szépek, gazdagok és hatalmasok! A hegytetőkön fogtok élni, jobbágyok ezreivel rendelkeztek majd, akik a völgyekben és a síkságokon, a váraitok alatt élnek szegényes házaikban. Úgy, amint most mi is.

Egy napon kereskedők érkeztek hozzájuk.

– Hé, te juhász, van valami eladnivalód?

– Semmi, – felelte Bebek, – csak ez a kődarab, ha megvennétek!

Fia aprócska tenyeréből kivette a csillogó kavicsot és odanyomta az egyik kupec kezébe. Visszafojtott lélegzettel várta, miként viselkednek majd amazok.

A kereskedők nem tudták elrejteni csodálatukat.

– Adok érte egy tehenet! – sietett az egyik kereskedő az ajánlattal.

– Ha egy tehenet kínálsz érte, a kő megér vagy két jószágot! – felelte Bebek Mátyás.

– Rögvest adok érte két tehenet, – ajánlotta a másik kereskedő, gondolkodás nélkül.

– Ha kettőt adsz érte, – mondta Bebek, – a kő megér vagy négy tehenet.

– Tíz tehenet adok érte! – kiáltotta a kereskedő.

– Az egész csordát akarom!

– Két csordát kapsz érte!

– Én ezt a követ az egész világért sem adom, – mosolygott Bebek Mátyás, a kincs megtalálása óta első alkalommal, tiszta szívéből.

– Aztán tudod-e, mi ez a kő? – kérdezték a kereskedők, csodálkozva a juhász cselekedetén.

– Gyémánt! – szólalt meg Bebek. Most, hogy a kupecsek egész csordányi tehenet kínáltak neki, rájött arra, hogy csak gyémánt lehet az, amelyet korábban csak a mesékből ismert.

– Igen, gyémánt, – bólintottak a kereskedők, és lógó orral eltávoztak, – és te meg olyan gazdag ember vagy, hogy sejtelned sincs róla.

De a kupecsek tévedtek. Bebek Mátyás már régóta tudta, milyen vagyonos ember lett belőle.

*

Bebek még ugyanazon napon pogácsát süttetett a feleségével. Egy hétre való ennivalót tett tarisznyájába, fogta vastag botját és elbúcsúzott a családjától.

– Hová mész? – kérdezte a felesége gondterhelten, a gyerekek sírása közepette.

– A királyhoz, – válaszolta röviden Bebek és már indult is.

– Megbolondultál? Hiszen oda téged sem engednek, – próbálta lebeszélni asszonya.

– Nem engednek? – mosolygott Bebek öntudatosan, ahogyan a felesége még soha nem látta. – Kulcsom van, amelyik a hét lakattal lezárt ajtót is megnyitja és ez a kulcs a királyhoz vezető ajtót is kitarja előttem!

Így indult el Bebek a királyhoz, IV. Bélához. És bizony, a király elé bocsátották, elvégre ilyen ajándékot még senki sem hozott a felséges úrnak.

Az uralkodó nem régen tért vissza a dalmát szigetéről, ahová a tatárok előli menekülése során jutott el. Otthon feldúlt országot és üres kincstárat talált. Ebben a helyzetben minden ajándék üdvözlendő volt számára. Bizony, a király szeme tágra nyílt, mikor a gyűrött kabátot viselő juhász piszkos zacskójából az asztalra szórt ki egy kupac, a szivárvány minden színében tündöklő drágakövet.

Az uralkodó magánkívül volt örömeiben, a juhásznak kezét nyújtotta, sőt annak vállát is megveregette és baráttan elbeszélgetett vele.

– Bebek Mátyás, hűséges jobbágyom, miként köszönhetem meg neked ezt a pompás ajándékot?

– Semmilyen jutalmat nem kérek, – felelte szerényen. – De ha Fenséged örömet akar nekem okozni, engedje meg nekem, hogy a hegyei tetején hét juhakolt felépítsek.

– Hét juhakolt? A saját pénzedből? – nevetett fel a király.

– Igen, hét juhakolt, a saját pénzemből.

– Nos, építs juhakolokat a hegyeim tetején, nemcsak hetet, hanem amennyit csak akarsz!

A király majd belefulladt a nevetésbe.

Bebek is elnevette magát, igaz, csak azután, mikor a palota kapuja becsukódott mögötte. Hősünk fel is építette a juhakolokat.

Az első a sorban Pelsőc vára volt, azután Krasznahorka, Csetnek és még négy másik vár következett.

Hét várat épített hét fia számára. A várak udvarain kezdetben hemzsegték a juhok, de hamarosan fegyveres férfiak foglalták el az állatok helyét, ezzel alapozva meg és erősítve Bebekék hatalmát.

A pásztorkodó család az egyik leghatalmasabb főnemesi család lett, mely háromszáz esztendőn keresztül, egészen a kihalásáig, jelentős szerepet játszott Magyarország történelmében.

A pásztorok leszármazottai azonban elfeledték származásukat. Amint a kincs elfogyott, további gazdagodásukat a jobbágyok munkájával és verejtékével érték el.

Folkus utolsó zsákmánya

– Folkus lovagot fő- és jószágvesztésre ítélem. Vegyétek be a haramia füleki fészket, kerül, amibe kerül, fogjátok el és a hóhér ott fejezze le a saját várának udvarán!

Ekként ítelt és ilyen parancsot adott ki IV. Béla király, amikor Folkus, a füleki uraság csúf és gonosz cselekedetei meghaladták a mértéket, és a viselkedése elleni vádak sorra-rendre eljutottak a budai királyi udvarba.

Mindez a rettenetes tatárdúlás után történt. Számos kisebb és nagyobb ragadozó igyekezett meggazdagodni a felperzselt és koldussá lett országban. Közöttük is kitűnt a kétséges származású és múltú Folkus lovag. A legszegényebbekkel kezdte. Könyörtelenül nyúzta a jobbágyokat. Ezalatt a várából a felfogadott csirkefogókkal együtt héjaként fürkészte az utakat. Amint csak megpillantotta a tehetős utazók és kereskedők karavánjait, kiadta a parancsot, hogy a várba hajtsák fel amazokat. Ott megfosztotta őket mindenüktől és a legmagasabb bástyáról a szakadékba dobatta őket, hogy ne tudjanak hírt vinni a haramiához méltó cselekedeteiről. A hír azonban mégis szerteröppent a világban és az utazók hamarosan elkerülték Folkus várát.

Mikorra a nála gyengébbeket koldusbotra juttatta, az erősebbeket kezdte üldözni. Végül a várakra és kastélyokra is merészelt rátörni. Amíg csak a szegényeket és a tehetetleneket sanyargatta, akiknek a hangja nem ér el a királyi udvarba, addig nyugodtan alhatott. De amint a hatalmasságokra merészelte rávetni magát, vára körül fekete fellegek kezdtek gyülekezni.

Folkus tudta, hogy egyszer menekülnie kell majd és valami azt is súgta neki, ne várjon az utolsó pillanatig. Ugyanakkor még nem érte el élete fő célját. A mindenáron való gazdagságot titkos vágya miatt harácsolta össze, melyhez aranyhidat akart építeni. Eleddig leplezett álma volt a szépséges Klára megszerzése, aki Simonnak, Gedevár urának volt hitvese.

Folkus sülve-főve tiszteletét tette a várban. Simon őt tekintette legjobb barátjának, hiszen hosszú időn keresztül társa volt és az ő kedvenc játékában, a kockában pedig büszke, legyőzhetetlen partnere. Simon legalábbis ezt gondolta, mert Folkustól, aki amúgy mindenkitől elnyerte a pénzét, kettejük játszmáiban inkább ő győzedelmeskedett vele szemben, semmint veszített. Persze nem tudta, hogy Folkussal senki sem ül le játszani, hiszen hamis játékosnak tartják, bár ezt hangosan nem merészelik kimondani.

Bármikor is jelent meg Folkus a gedei várban, Klára bevonult a szobáiba, nem ült a férjével és annak vendégével egy asztalhoz. Csak akkor mutatkozott, ha nagyobb társaság jött, amelyikben a lovagot kikerülhette. Így is látta mindenki, az asszony mennyire megveti Folkust.

– Klára, te megsérted a legkedvesebb barátomat, – tett neki Simon nem egy alkalommal szemrehányást, hol kedvesebben, hol keményebben, attól függően, hogy mennyi kupányi bort ürített ki.

– Te csak maradj magadban ezzel a rablóval, – jutott neki asszonya megvetéséből, – ne kényszeríts engem az ő társaságába!

Ha Simon belelátott volna Folkus lelkébe, várának kapuját és főleg hitvesét hét lakattal zárta volna be a lovag előtt.

*

A király büntető hadjárata, a hóhérral együtt, már úton volt Fülekre, amikor Folkus, bár nem tudott róla, sorsdöntő lépésre szánta el magát: kincsét biztonságba helyezi, megszerzi Klárát, a gedei úrnőt, kerül, amibe kerül, és aztán eltűnik vele mindörökre.

A sötét őszi éjszakán, amikor az egész vár feketeségbe és álomba borult, Folkus maga fogatott be a hintóba, elhelyezte benne a pénzzel teli ládákat, az aranyat, az ezüstöt és a drágaköveket, majd lopva eltűnt a várából. Kincseit titkos rejtekhelyre vitte. Csak a harmadik nap tért haza. Azután küldöncét rögvest menesztette Gedére:

– Mondd meg a gedei várúrnak, hogy pokoli szomjúság és unalom gyötör. Még nem tudom, mikor, de ott termék majd nála és aztán a feje tetejére fordítjuk a világot.

A király által küldött sereg már közeledett Fülekhez, amikor Folkus pénzzel és ékszerekkel megrakott tarisznyájával a kezében lóra ült és tucatnyi zsoldosa kíséretében elindult a gedei várba.

Simont a saját várában ugyancsak az unalom emésztette. Az őszi esők és a felázott utak elriasztották a látogatókat. Ezért aztán küldöncöket menesztett legalább a legközelebbi szomszédaihoz, hogy gyorsan jöjjenek, nem bánják meg.

Mikorra Folkus odaért, a várban már hemzsegték a vidám vendégek. Viharos örömmel üdvözölték a lovagot.

– Klára? Hol van Klára? – hangzottak fel a kiáltások, amikor a hangulat tetőpontjára ért.

Klára mindazonáltal csak akkor mutatkozott, amint a férje, Folkus szurkálódása után, érte ment és majdnem erőszakkal hozta a társaságba. Hamarosan azonban újra eltűnt.

– No, hát nem kockázunk? – kérdezte végül Simon Folkustól, mert már vágyott a játék izgalmára.

– A kocka ma valahogy nem csábít, – próbált Folkus látszólag kitérni.

– Talán csak nem félsz? – vigyorgott rá Simon.

– Én és a félelem? – vágott szavába Folkus és már le is telepedtek a kártyaasztalhoz.

A játék kissé erőtlenül kezdődött. Egyszer Folkus, egyszer Simon nyert. De a szerencse hamarosan Simon mellé szegődött. Az aranykupac növekedni kezdett előtte. Örvendezett. De csak addig, amíg nem játszottak nagy tétben. Akkortól már Folkus nyert. A szerencse Simonra csak itt-ott mosolygott.

– Nagyobb a szerencsém, mint azt kívántam, – mentegetőzött Folkus és úgy tett, mint akinek nem fűlik a foga a további játékhoz, – hagyjuk inkább a kockát a fenébe!

– Ho-hó! – tiltakozott Simon, akit a játékszenvedély a hatalmába kerített. – Még nem végeztünk! A szerencse rám is mosolyog!

Nem így volt, hiszen Fortuna csak Folkust fogadta kegyeibe. Az egyik óra után a másik gurult el, akár a kockák az asztalon. És Simon pénzesládája kiürült. Olyasféle volt, akár a kancsó a két kupa között. A kancsót újra megtöltötték borral, de a pénzesláda lehajtott fedele csak annak ürességét rejthette el.

– Nyertünk! – állt fel Folkus nevetve. – Simonom, megkopasztottalak, letépkedtem az arany tollaidat. Nem akartam, te magad kényszerítettél rá, hogy mindenedet elnyerjem.

– Hogyhogy mindent? – jött indulatba Simon és felugrott az asztaltól. – A pénz olyan, akár a falevél, ami lehullik a fáról. A leveleket összeszedted, de a fa áll!

De ez a fa igencsak bizonytalan lábakon állt. Ahogy csak Gede várának ura felpattant, úgy megbillent, csoda, hogy el nem esett. A bor a vendégeket is legyűrte, néhányan már tehetetlenül horkoltak széjükben. Folkus volt az egyetlen, aki szilárdan állt a lábán.

– Azt javaslom neked, hagyjuk abba, hiszen látom, ma nincs szerencsés napod, – csitítgatta szemre játékostársát, a valóságban azonban inkább bujtogatta.

– Szerencse vagy sem, játsszunk tovább, – heveskedett Simon, egyre növekvő szenvedéllyel.

– Aztán miben akarsz játszani? – kérdezte Folkus hideg kiszámítottsággal, amikor újra leültek a játékasztalhoz.

– A lovamért! Hiszen nem egy alkalommal vágytál rá, – mosolygott Simon erőszakosabban.

– A lóért! – szólalt meg Folkus.

A kockák egyszer, majd másodjára is koppantak az asztalon.

– Nyertem! – mosolygott Folkus elégedetten. – Simonka, a lovad hozzám vágatott, te pedig ettől fogva gyalog mész. De nem, hiszen a barátod vagyok, neked ajándékozom a legkedvesebb lovadat. De most már elég!

– Játsszunk tovább! – kiáltotta Simon és egyenesen a kancsó borból frissítette fel magát. – A falvaimért!

– Azokért!

A kockadobásokra a falvak, az ottani jobbágyokkal együtt gyorsan urat cseréltek. A teremben nyomasztó csend uralkodott. Azok, akiknek a bor még nem tompította el teljesen az elméjét, izgatott figyelemmel követték a játékot. Látható volt, Simon kétségbeesett és csak azon tűnődik, miben játszhatna. Hiszen meg kellene fordítania a szerencsét!

– Asszonyom ékszerei, – szólalt meg, akár egy fuldokló, aki a szalmaszálba kapaszkodik bele.

– Az ékszerekért!

Az ékszerek is tulajdonost cseréltek.

– A váramért, – kiáltotta Simon, rövid gondolkozást követően.

– A váradért!

Simon a tetőt is elvesztette a feje felett.

– Koldus vagy, Simon, már nincs mit eljátszanod, – mondta Folkus, hűvösen, kifejezéstelen arccal.

Simon a fejét megtámasztva ült az asztalnál, terhe az ólomhoz hasonlatosan súlyosnak bizonyult. Mivel már mindent eljátszott, alkoholtól kábult elméje kissé kitisztult. Tudatára ébredt, hogy teljesen koldusbotra jutott.

– Be akarom neked bizonyítani, hogy a barátod vagyok, – szólalt meg Folkus egy rövid szünetet követően, az olyan ember alattomoságával, aki nem kevés vargabetűvel közelít a célja felé. – Alkalmat kínálok neked, hogy mindent visszanyerj, amit csak elvesztettél és ahhoz, íme, itt van az én pénzem is. És mindezt egyetlen dobásra!

Simonnak zakatolt a feje, szíve vadul vert, elvörösödött. Tehát még van remény, még nincs minden elveszve.

– Te mindent felteszel, – szólalt meg fojtott hangon, az izgalomtól remegve. – És én mit tegyek fel?

Folkus rövid hallgatás után válaszolt:

– A feleségedet!

Simon felugrott, kezét ökölbe szorította és még erősebben elvörösödött. Lélegzetét visszafojtotta, egy szót sem volt képes kinyögni. Majdnem rávetette magát Folkusra, aki élesen nézett rá.

– Kérlek, bocsáss meg, – hajolt meg végül Folkus, hamis sajnálattal a hangjában. – Feltételeztem, hogy a pénzedet és aranyadat, a lovidat, a falvidat és a jobbágyokat, no meg a váradat többre értékeled, mint az asszonyodat.

Simont ismét hatalmába kerítette a játékszenvedélye. Még játszhat. Még mindent visszanyerhet.

– Játsszom az asszonyért, – kiáltotta sóvárgóan, mintha nem is tartana attól, hogy Folkus meghökken és visszavonja javaslatát.

– Hívd ide őt, – szólította fel a lovag, olyan tekintettel, melyből a legélesebb szem sem tudta volna kiolvasni, mi játszódik le a haramia lelkében. Egész életében kockáztatott és most a legnagyobb tétet tette meg.

– Miben mesterkedsz? – kérdezte Simon zavartan.

– Akinek elsősorban a játékban van szerencséje, – felelte Folkus, – az könnyen gyanúba keveredhet, hogy hamisan játszik. Ezt a gyanút akarom magamtól elhárítani. És aztán döntsön a vár úrnője maga a sorsom felől, dobja ő helyettem a kockákat.

A gedei úrnő, akit álmából keltettek fel, a férje parancsára rövidesen megérkezett a játékosokhoz. Megvető tekintettel mérte végig őket és pillantása ellenkezést sugározva szaladt végig a termen, ahol alig volt már éber férfi.

– Dobj! – szólította fel Folkus a játékostársát. Simon remegő kézzel hajította el a kockákat, aztán összeszedte az asztalról és asszonya tenyerébe nyomta:

– És most te, Klára!

– Miről van szó? – kérdezte értetlenül.

– Mindenről, – nyögte Simon leszegett fejjel és a teli kancsót a szájához emelte.

– Főleg a tisztességes játékról, – tette hozzá Folkus meghajolva, – melyet ön, szépséges úrnő, szavatol.

A gedei úrnő fehér keze megvillant az asztal fölött, a kockák kirepültek tenyeréből, koppantak az asztalon, pattantak, gurultak. Kimeredt tekintetek követték útjukat.

Csak Klára nézte könnyedén művét és már készült eltávozni.

Amint a kockák megálltak, Simon torkából szörnyülködő kiáltás szakadt fel:

– Ez boszorkányság!

Klárát mostanra az izgatottság kerítette hatalmába. Sejtette, hogy valami nagyon komoly és szörnyű dologról van szó és azt, hogy őt is érinti.

– Nyertem! – Folkus ujjongó kiáltása a legrosszabb sejtelmet hozta ki belőle.

– Klára, bocsáss meg nekem! – locsogta Simon egyre homályosabb nyelvvvel. Ismét jókorát kortyolt a kancsóból, aztán visszafordult a székébe, le-lecsukódó pillantással, mintha már a világot sem akarná látni. A bor teljesen a hatalmába kerítette.

– Szépséges úrnő, ön az enyém! – kiáltotta Folkus, majd folytatta: – Klára, az enyém vagy!

A gedei úrnőnek hirtelen minden megvilágosodott elméjében. Szörnyülködve meredt maga elé, tekintete előtt a világ elsötétedett, akárha halálos csapás érte volna. Ennél jobban meg sem sérthetnék, kockát vetettek érte, mintha csak pénz vagy ló lenne. Hirtelen azonban feleszmélt. Büszkén kihúzta magát, aztán tekintete elmondhatatlan megvetéssel pillantott férjére és az örvendő Folkusra.

– Alávalók! – hangja még élesebb volt pillantásánál.

Simon a székében bűne és szégyene terhe alatt meggyörnyedt. Meg sem mozdult. Folkusnak az epéje forrt.

– Tisztességes játszma volt, – sziszegte, – ön döntötte el.

– Nem lehet tisztességes játékról beszélni, – válaszolta jeges hangon, – hiszen hallatlan aljasságról van szó. Ön vérig sértett és ezért a sértésért bűnhődnie kell! Elvégre a mai időkben is van olyan férfi, aki karddal a kezében tanítja meg az arcátlant a nő

iránti tiszteletre és a sértést vérrel mossa le. Jöjjön egy óra elteltével a harmadik bal oldali bástyához, ott ez a férfi várja majd.

– Eljövök, – felelte Folkus kényszeredett mosollyal, mert a fordulat igencsak kellemetlenül lepte meg.

Gede úrnője megvető pillantással mérte végig és szilárd léptekkel távozott. Simon már a székébe süppedve horkolt. A vendégek közül azok, akik még bírtak inni, a párbaj előtt a megmaradt bort kezdték elpusztítani. Csak Folkus üldögélt magányosan a sarokban. Gondolatai örült módon cikáztak elméjében. Célját elérte, régi vágya most beteljesül, Klára az övé lesz. Elegendő csupán immár az utolsó akadályt eltávolítania: a férfit, akivel egy óra múlva összeméri kardját. Kezét ökölbe szorította, körmei a tenyerébe vájtak. Ennyire megvakíthatta a csodálat, hogy ellenfélről nem is álmodott. Ki lehet az? Legyen bárki, annak ideje megszámláltatott! És azután, azután Klárát magával viszi. Ha az asszony nem is jön jószántából, erőszakkal viszi. A világ széles, talál benne eldugott fészket. Csak el innen minél távolabb!

– Jaj neked! – szisszent fel, mivel gondolatai közé újfent és újfent ellenfelének alakja tolakodott. Égett a türelmetlenségtől, hogy amazt a másvilágra küldje. Azután pedig – ki állhat az útjába? Az itteni vár őrsege és a szolgálók? Elegendő ellenük a tucatnyi fegyverese. Ha pedig nem, nos, az arany jobb belátásra téríti majd őket, bölcsőbb, ha inkább mentik az irhájukat.

Amint egy óra elteltével Folkus a megjelölt helyre ment, az egész vár tudta már miként vesztette el kockán Gede várának ura a feleségét és milyen párbaj készülődik. Csak arról nem volt senkinek sem sejtése, ki vesz karddal elégtételt az úrnőért.

Folkus türelmetlenül nézegetett körbe. Holdfényes, csillagos éjszaka volt, az udvar világosságba burkolózott. A szolgák egymást nyomták a falak árnyékába, hogy minél kevésbé legyenek feltűnőek, mert féltek, hogy elűzik őket. Folkus mögött csak néhány vendég imbolygott. A lovag végül megpillantotta ellenfelét. A harmadik bástya árnyékában állt – ahogy neki tűnt – karcsú legény, sisakban a fején. A sisak leeresztett rostélyja teljesen eltakarta az ismeretlen arcát. Az idegen szilárd léptekkel indult meg előre, a hold által megvilágított területre.

Folkusnak még inkább forrt a vére. Amint a két ellenfél közelebb ért egymáshoz, a lovag villámgyorsan előrántotta kardját és hevesen rátámadt a másikra. A legény fürgén védekezett, de Folkus azonnal ráébredt, gyakorlatlan ellenféllel van dolga. Elegendő egyfolytában támadnia, így gyorsan kimeríti annak erejét és elővigyázatosságát.

– Táncolj csak egy kicsit, te pelyhes állú! – kiáltotta és hangjából a harag csak úgy áradt. – Amikor levágom a sisakodról a forgót, elbúcsúzhatsz ettől a világtól, mert a halál már ott áll a hátad mögött!

Kis idő elteltével a forgó a földre repült. Eme mesteri mozdulat után már senki sem kételkedett benne, miként végződik a párviadal. Nem tartott sokáig. A legény szó nélkül, némán rogyott a földre, átszúrt mellkassal.

– Klára, végeztem vele! – szólalt meg Folkus győzelmétől megittasulva. – És most lássuk, hogy ki vagy!

Odalépett a legény mozdulatlan testéhez, lehajolt, felemelte a sisak rostélyát és erős mozdulattal lerántotta a fejről a sisakot is. Megpillantotta a hófehér arcot és a fekete haj két copfját, melyek a rántástól a világosságba borult kövezetre két apró vérpatakként csapódtak.

Felugrott, fejét kezébe temette és szörnyülködve kiáltott fel:

– Klára!...

Folkus kővé dermedt a gedei várúrnő mozdulatlan teste felett. Az asszony nyitott szeme órá meredt és még most is, a halál küszöbén is, végtelen gyűlöletet sugárzott.

A várudvar fojtó csendjét egyszer csak közeledő lovak patáinak dobogása szakította meg.

– Hol vannak az örök? – kiáltotta Folkus, akin rossz sejtelem kezdett úrrá lenni.

Az örök, hasonlatosan a többi várbelihez és a talpon maradt vendégekhez, az udvaron gyűltek össze és tanúi voltak a szörnyűséges párbajnak. A lódobogás immár egészen közelről hallatszott, amikor az őrtoronyból rémisztő kiáltás harsant fel:

– A várat lovasok tömege vette körbe! Egyre többen vannak! Már a kapu felé nyomulnak!

A várudvaron fejetlen zűrzavar támadt. Lárma, kiáltozás. Mi lehet ez? Valamelyik rablólovag rátört volna a gedei várra és most akarja bevenni?

Amint a kapu előtt megszűnt a lovak dobogása, a várudvaron is csend támadt. A némaságot egy méltóságteljes és egyben ünnepélyes hang szakította félbe:

– A király nevében! Nyissátok ki a kaput!

– Mindjárt szólok uramnak. Amikor idehaza van a várban, csak neki van joga a kaput kinyitgatni, – felelte a várkapitány.

Dehogyan hívta Simon uraságot! Amaz, a bor által legyőzve a világról semmit sem tudott. De amint hamarosan kiderült, ez a királyi büntető hadjárat, amely Folkust jött elfogni, hiszen Füleken nem lették odahaza, így végül a kapitány kinyitgatta a kaput.

A büntető hadjárat parancsnoka fenyegetően állt meg a gedei úrnő holtteste felett és levette sisakját:

– Szívemből sajnálom, hogy nem értem ide korábban. Folkust a király fővesztésre ítélte. És én, a király egyetértésében biztos lévén, ezen a helyen elsőként a gazember jobbját csapatom le. Ide a latorral!

De Folkust hiába keresték az egész várban és a környéken, egészen reggelig. Sehol nem leltek rá.

*

Gede várának ura egy borozgatás közben elárulta Folkusnak vára titkát, amelyet addig csak ő és asszonya ismert. Azon az elfecsegett titkos folyosón keresztül ment a házaspár és Folkus velük együtt vadászatra is. Folkus az általános zűrzavarban ezen keresztül tűnt el nyomtalanul.

Ettől fogva se híre, se hamva nem volt többet.

Soha, senki nem tudta meg, hová, melyik országba menekült el űzött vadként a kivégzés elől és azt sem, hol és miként fejezte be hitvány életét.

Peregrin aranyröge

Sztrecsnó várába, amelyik megépülte óta büszkén magasodik a Vág folyó fölé, mindig önként vagy erőszakkal jöttek az emberek, de olyan feltűnést, mint Peregrin fráter, a kolduló barát senki sem keltett. Igaz, nem is ő, inkább szekere és az oda befogott csacsi. A fogat inkább tűnt játékszernek, semmint komoly alkalmatosságnak és a szamár szokatlanul apró volt. Lehet, törpe maradt vagy még nem nőtt meg teljesen. A pap, nagydarab férfi, láthatólag jól táplált, egészségben és erőben kicsattanó fajta. Olyasformának tűnt a fogat és a csacsi mellett, mint valami óriás, aki egyik hóna alá kaphatná a csacsit, a másik alá a fogatot.

Alighogy Peregrin megjelent a várudvaron, a szekér köré falkányi gyerek tódult és örömteli kiáltozással, amely amúgy csak fokozódott, amikor a szamár bátran elüvöltötte mindazt, amit csak az ábécéből tudott:

– I-á, i-á, i-á!

Az érkező gyerekeknek még a szemük is kimeredt örömükben, csoda, hogy bőrükből ki nem ugrottak, amikor a sikerétől fellelkesült csacsi újra és újra elismételte mondandóját, miközben fülét lengette, patáját verdeste és hatalmas, nyájas szemét barátian meresztette a gyerekekből álló seregletre.

De aztán amint az emeleti ablakok egyike kinyílt és megjelent benne a várúr arca, az udvar lármája megcsendesedett, csak a szamár bögte még el egyszer magát. A derék jószág nem tudta, hogy az ablakban feltűnő és elsötétedő arc Szentmiklósi Pongrác Jánosé, „Turóc királyáé”, aki néhány esztendővel ezelőtt még rablómesterséget folytatott a felső-magyarországi vármegyékben. Őkegyelmessége csak akkor szelídült

meg egy kevéssé, amint a király haragja utolérte és a tömlőc vasrácsai mögött találta magát.

– Hé, te várnagy, kísérd csak ide azt a kolduló papot! – adta ki a parancsot a vár ura, egyenesen az ablakból.

Peregrin fráter megmerevedett félelmében. Egy alkalommal már volt dolga Pongrác urasággal és attól fogva igencsak messzire elkerülte a főurat. Milyen ördög súghatta neki, hogy Pongrác fészket keresse fel! De ha meg is súgta volna, a baj az, hogy Sztrecsnó ura nem őrzi a régi szokást és nem akasztatja ki az őrtoronyba zászlaját, hogy messzire hírül adja, otthon tartózkodik. Nem, Peregrin frátert nem csapta be tekintete: a torony csupaszán emelkedik a magasba, semmilyen zászló nem lobog a tetején.

A papocska, fehér akár a meszelt fal, lépdelt a várnagy után. Az uraság ábrázata eltűnt az ablakból és az udvaron újfent felhangzott a vidám kiáltozás.

– Úgy tűnik nekem, hogy régi ismerősök volnánk, – vigyorgott Szentmiklósi Pongrác, amikor a kastélán az intésére eltűnt és kettesben maradt a fráterrel.

– Azok vagyunk nagyságos uram, – vallotta be Peregrin akarva, nem akarva és mosolyt szeretett volna az arcára erőltetni, de csak savanyú vigyor sikeredett belőle. – Még Blatnicából ismerjük egymást.

– Blatnicából! – tört ki az uraságból, mintha csak a fráter túvel bökte volna meg. Blatnicával kapcsolatban nem őrzött kellemes emlékeket. Ezzel a várral időtlen idők óta hatalmas gyötrelmei voltak, és amikor végül úgy döntött, hogy eladja, nem akarta ezt a király háta mögött megtenni. De megbánta. „Jól van, jól,” mondta neki akkor I. Ulászló király. „Egyetértek, hogy te, Szentmiklósi Pongrác, Neczpáli Lászlónak átadd Blatnica várát, a megállapodott kilencezer aranyért. De mivel én éppen ennyivel vagyok az adósa, mostantól ezzel a kilencezer arannyal nem neki, hanem neked tartozom. Így számolj! A király mindörökre az adósod.”

No, erre az emlékre Pongrác arca rögvést felderült az emléknél, amint amikor megpillantotta Peregrin frátert.

– Ej, papocska, koldulsz, koldulsz? – hahotázott az uraság, mint az első találkozásuknál Peregrin a falhoz szorítva bevallotta, hogy a szerzetesi csuhát maga vette fel és bizony semmilyen kolostornak nem kéreget, kizárólag saját magának. Így éledgél és öregkorában a jobb életre harácsol. Árvai születésű, ugyan köznemes, de szegény, hiszen a koldus mindig az marad, ha lenne akár tíz nemesi levele is.

– Nos, méltóságos uram, koldulok, apródonként, – felelte a fráter nyugodtan, nem zavartatva magát, hogy Pongrác hahotázik rajta, mint valamikor Blatnicán, amikor leleplezte volt. Már miért ne röhöghetne ilyen hatalmas uraság egy ilyen nyomorulton, aki kéregetni jár, kimerültségig tréfálgozik, mindenfélét mesélget az életből és ki is gondolt sokfélét, csak hogy néhány dénárt, tojást, tyúkot, csipetnyi sót, marék lisztet, egy darab túrót kolduljon. Ő, Szentmiklósi Pongrác, a turóci király, kérés nélkül vett el várakat, falvakat, pénzesládákat és ékszereket, kiürítette a kamrákat, a magtárakat, a sóraktárakat, elhajtotta a baromfit garmadával, a nyájakat sem kímélve.

– Alkalmat adok neked jól keresni koldulás nélkül is, – komorodott el végül Pongrác. – Ezért hívattalak! Nos, hallgasd meg, mit várok tőled és miként képzelem el.

A fráter mosolygós arccal, értő tekintettel hallgatta és végül boldogan tette el papi ruhája rejtékébe a pénzes erszényt, a jutalmát.

– Megbízhat bennem méltóságos uram, – biztosította a sztrecsnói uraságot, – mindent pontosan végrehajtok.

A várbeliek ezalatt a fogatba valamit elhelyeztek és még összegyűlt néhány csengő dénár is.

A papocska, akit egy csapat gyerek kísért, elégedetten indult el a Vág felső részére tervezett útjára.

*

Liptószentmiklós főtere már régen kiürült és elcsendesedett az esti sötétségben, amikor hirtelen egy szekér csikorgó hangja hallatszott, majd kisvártatva a polgármester háza előtt hangzott fel és a bezárt kapura erősített kopogtató erőteljes csattanása harsant fel.

Blatniczky Rafael polgármester már egy darab ideje üldögélt az asztalnál, előtte gyertya és gondolataiba mélyedt. Liptót újabb veszedelem fenyegette. Szentmiklósi Pongrác és a huszita rablólovag, Peter Komorowski ismét ujjat húztak egymással. Peter Komorowski igencsak befészkelte magát Temetvényben és onnan falánkan sandít Pongrác Liptószentmiklós városára és ottani kastélyára. Ebből semmi jó nem néz ki a városra.

A polgármester a kopogtatásra összerezzen, kinyitotta az ablakot és kinézett. Elmosolyodott, amint a sötétben felismerte a szokatlanul aprócska szekeret és szamarat, amelyik jóindulata jeléül elbőgte magát, talán bemutatkozásaképpen. A nyitott ablak alatt feltűnt a csacsi gazdája is.

– Ah, hiszen te Peregrin fráter vagy, ugye? – szólalt meg a polgármester. – Aztán mi szél hozott ide?

– Dehogyan, nem a szél hozott engem! Csak nehezen, keservesen értem ide a szamarammal és ezzel a sürgős üzenettel Sztrecsnóból, – felelte a pap és csuhája bő ujjával megtörölte izzadó homlokát, bár a Tátra felől hideg szél fújt.

– Tehát Sztrecsnóból? – rettent meg a polgármester. Kezdődik a ribillió! Pongrác uraság eltökélte magát, hogy megerősíti Liptószentmiklóson a templomot és a kastélyt és mindent, amit csak lehet, hogy Peter Komorowskinak mindenképpen beletörjön a foga. Az uraság a templom és a kastély körüli falakat, melyeket a husziták ellen építettek, akarja még ellenállóbbá tenni. Körülöttük mély vizesárkot szándékozik építtetni és a Vág folyó felől vízzel feltölteni. Ezen kívül a kastélyt és a templomot titkos föld alatti folyosóval és függőhíddal összekötni. De a város, élén a polgármesterrel elutasította a tervet és mindenáron meg akarta akadályozni. Ezért Blatniczkyben feltámadt a gyanú, hogy eljött az ideje a nyílt küzdelemnek, melyre ő fizet rá a leginkább.

– Igen, Sztrecsnóból, egyenesen, megállás nélkül, – felelte Peregrin fráter.

– Aztán mi az a sürgős üzenet Pongrác uraságtól? – kérdezte a polgármester igencsak türelmetlenül.

– Ó, nem, én nem az ő üzenetét hozom, – mondta Peregrin lassan, tartózkodóan, mintha félne nyíltan beszélni.

– Aztán mi történt? – rezzent össze a polgármester, hiszen Sztrecsnó kapcsán elsőként Pongrác uraság ötlött elméjébe, és csak amikor kiderült, hogy az urasággal pillanatnyilag béke van, jutott eszébe egyetlen fia, a sztrecsnói vár kastelánja.

Peregrin fráter végül átadta a hozott üzenetet, mely szerint Blatniczky polgármester fiát a vadkan egy vadászaton csúfan elintézte. A fiatalember súlyosan megsebesült és édesapját kívánja látni. Talán utoljára... Csak mielőbb vizitálja meg.

Korábban a kopogtató erős hangja felverte az egész házat. A polgármester asszonya hálóingben és vállán átdobott takaróban szaladt be férje szobájába. Hiszen ez nem semmiség, amikor a kopogtató ilyen éjszakai órán csattan az ajtón. Ennél nagyobb és rosszabb dolog csak a félrevert harang szava lehet.

– Jaj, fiacskám, egyetlen gyermekem, – jajveszékelt a polgármester felesége, mert éppen abban a pillanatban lépett be, amint a fráter bejelentette a szomorú hírt.

Zűrzavar támadt. A polgármester elvesztette a fejét, a felesége még jobban megzavarodott. Az utcán is egyre nagyobb zaj támadt, a térre nyíló ablakokban világosság gyúlt. Honnan, honnan nem, a népek is kezdtek összeseregleni. Feléledt a számár is fárasztó útját követően és olyan üvöltésbe kezdett, akárha valakivel versenyezne. Peregrin fráter alattomosan elvigyorodott az általa előidézett felforduláson. Azután megpróbált a fájdalmas szívekre némiképpen gyógyírt is csepegtetni és persze kiutat lelteni a szorult helyzetből:

– No, no, no, nem olyan sebesült ő, mint amilyen szörnyen néz ki. Láttam a fiatalurat. Bár sebekkel teli, de kemény férfi ő, felgyógyul belőle. A fogattal ne csináljanak gondot maguknak, polgármester úr. Ide a kastélyba hoztam és átadtam az üzenetet, hogy önöknek a legkényelmesebb alkalmatosságot készítsék elő a leggyorsabb lovakkal. Készüljenek az útra, addig befogatnak. És – legyenek egészségesek!

Peregrin megpaskolta a számarafőjét, megragadta a kötőféket, hogy elvezeti, és ki tudja, merre távozik. Gyorsan el akart távozni. Ne adja isten, hogy meg kelljen mondania, kitől hozott üzenetet a polgármesternek és a kastélyba is.

– Hohó, Peregrin, ilyen könnyen nem engedlek el! – tartóztatta a polgármester. – A hála kötelez, akkor is, ha szomorú hírral jöttél. De mégis megvigasztaltál és a gondot is megoldottad, miképpen jutok el a leggyorsabban Sztrecsnóba. Hálámmal együtt fogadd el vendégszeretemet.

Peregrin fráter megkönnyebbült. A város első embere nem fogott gyanút, nem sejtett csapdát a dologban. Tehát nem kell tovább bolyongania az éjszaka, félelem nélkül elfogadhatja a felkínált hajlékot.

– Oh, én szerény ember vagyok, aprósággal is beérem, – mondta hálásan és a fogattal a nyitott kapu felé vette az irányt.

Valóban, csekélységgel is beérte. A sokféle holmival megrakott szekérével elindult a hajlékot megkeresni, ott aztán leszerszámozta a csacsit, az istállóba vezette. A jászolba egy nyaláb szénát tett és ő is ott a sarokban telepedett le a kötegre. Befészkelte magát és kényelmesen kinyújtotta a tagjait. Jókora zsákja sarkában kitapogatta pénzes erszényét, amit Pongrác uraságtól kapott és aztán elégedett mosollyal lehunyta a szemét. Még

hallotta, amint szamara fészkelődik, mintha nem akart volna az alomban pihenni és annak sóhajtását is hallotta. A derék jószág talán friss bogáncsról álmodhatott.

A tér már elcsöndesedett és az úti készülődés hangja is egyre fojtottabbá vált. Peregrin egy kis idő elteltével már horkolt. Később, amikor a ház előtt fogat csörömpölése hallatszott, félig-meddig tért magához. „Aha, a polgármester már indul,” villant át elméjén a gondolat.

– Megfogtalak téged, polgármester, – súgta Peregrin, félig már az álom ölelésében, – és elkaplak téged is, Szentmiklósi Pongrác!

*

A lovaskocsi Liptószentmiklósból megállás nélkül vitte utasát, de Blatniczky Rafaelnek az út mégis kegyetlenül hosszúnak tűnt. Fia miatt reszketett. Vajon élve találja még? Ezért, amint a fogat megállt a sztrechnói várudvaron és valaki odakintről kinyitotta a kocsi ajtaját, szerencséje volt, hogy ül. A meglepetéstől a földre huppant volna. Az első, akit meglátott, a fia volt, Blatniczky Mihály várnagy, piroslóan, akár a rózsa, egészségesen, mint a bükkfa.

– Ah, légy üdvözölve apám, – szólalt meg a jókötésű, az érkezethez képest nem kevésbé meglepett fiatalember. – Előbb feltételeztem a halált, semmint látogatásodat!

– És mi van a vaddisznóval? Nem sebesültél meg?

– Én? Megsebesültem volna? Ellenkezőleg, mostanság ejtettem el egy vadkant. Már a szakács gondoskodik róla, és remélem, finom pecsenyét készít belőle.

– És én is jó étvágyat kívánok neked ehhez, – hallotta meg Pongrác uraság hangját és mindjárt meg is pillantotta annak huncutul mosolygós arcát. – Isten hozott, légy üdvözölve, rég nem látott barátom!

Blatniczky Rafael mindjárt tisztában volt, miről is van szó. Peregrin, ez az átkozott fráter! Így becsapni őt! Mi dolga lehet ennek a papnak Szentmiklósi Pongráccal?

Sztrecsnó ura elmosolyodott, aztán elnevette magát és csak nevetett, még jó, hogy bele nem fulladt.

– Mit jelentsen ez? – szakította félbe a polgármester a nevetést, zavartan és félve. Már a fiát is furdalta a kíváncsiság, minek köszönheti apja váratlan látogatását.

– Mit? Csak azt, kedves barátom, – válaszolta Pongrác uraság, – pontosabban annak, hogy emberemlékezet óta nem látogattál meg engem. Látni óhajtottalak, ezért találtam efféle módot erre. És te kastelán, a fejeddel felelsz azért, hogy apád, aki kedves vendégem, nem hagyhatja el a várat, amíg nem unjuk meg a társaságát. Nos, gyere hát barátom, gyere, hisz itt az ideje, hogy töltsünk magunknak egy pohár jó bort!

A polgármester nem tudta elúzni a gondolatot, ő tulajdonképpen fogolyként van itt.

Sztrecsnó ura már vezette is vendégét a fegyverterembe, oda, ahol a legszívesebben tartózkodott és ahol legkényesebb ügyeit is intézte.

– Hát mi van felétek, Rafael? – kezdett bele Pongrác ezzel az általános kérdéssel, amint a fegyverteremben helyet foglaltak. – Először is töltsünk egy pohár jó bort!

Szentmiklósi Pongrác már töltött is a kancsóból az ezüstpoharakba. Homloka ráncba szaladt, mint mindig, amikor az elszámolás előtt végiggondolta, mi minden van Blatniczky Rafael rovásán.

– Úgy, hát megint az utamba álltál, megint keresztezni akarod a terveimet? – hangzott el a kérdés, ami inkább vádaskodásnak tűnt.

Már fiatal koruktól kezdve barátság fűzte össze őket, bár világaik egészen másfélék voltak. Pongrác lobbanékony, uralkodásra hajlamos alkat, az ország leggazdagabb személye. Blatniczky Rafael, Pongrác blatnicai jobbágynak utóda, csendes, megfontolt, igazságos ember, akit a gazdagság nem befolyásolt és nem is vágyott utána. Pongrác már fiatalon a szolgálatába fogadta. Néhány évtized alatt azonban sokat civódtak, csaknem teljes kenyértörésbe és az örök haragba hajlóan veszekedtek. Blatniczky volt Pongrác tanácsadója és eleven lelkiismerete, aki a nagyúr féktelen terveit és cselekedeteit igyekezett mérsékelni. Pongrác sok esetben az ő tanácsai szerint viselkedett, és amikor nem, azt mindig megbánta.

– Nem tudom, mire célzol, drága barátom, – felelte Blatniczky Rafael óvatosan.

– Ah, te vagy a legártatlanabb bárány, mint mindig, – vigyorodott el Pongrác.

– Soha nem volt annyi hatalmam, hogy az utadba álljak.

– És ha lenne? – kapaszkodott bele a másik szavaiba.

– Az már más lenne, – vallotta be Rafael.

– Igen, neked nincs annyi hatalmad, – fűródott Pongrác tekintete a polgármesterébe, – ezért szövetsz másokkal. Te Liptószentmiklós élén vagy és ellenem lázítasz. A város megkapta a felszólításomat, miként kellene hozzájárulniuk a terveim megvalósításához. Hivatalosan válaszoltál nekem, hogy a város nem tudja segíteni elképzeléseimet, mert üres a kincstár és miközben a várostatyák és minden velük egy követ fújó, ami a város biztonságát, jövőjét és jólétét illeti, az uszításod miatt a te véleményedet szajkózza.

– Így is tették és teszik majd, – mondta a polgármester nyugodt, de szilárd hangon, az uraság ingerült hangjára válaszul.

– Legyen! – ütött Pongrác öklével az asztalra és a borral félig telt pohara megbillent, aztán felborult. – Szentmiklóst mégiscsak megerősítem!

– Tisztelt barátom, erre minden hatalmad és eszközöd megvan, – komorodott el Rafael. – De a várost és a lakosságot ezzel nem kötelezed hálára. Ez nagy áldozatot, pénzt és fáradságot jelentene nekünk. És ezért még több kár, gyötrelme és könnycsepp lenne várható.

– Nincs harc áldozat nélkül, – förmedt rá Pongrác.

– Igen, de ha a város nincs megerősítve, – tartott ki véleménye mellett a polgármester, – bármely vihar nagyobb akadály nélkül gyorsabban és az anyagi javakban, no meg az emberéletben kevesebb áldozattal vonul át.

– Aztán mit törödsz ezekkel a haszontalanságokkal, – tört ki Szentmiklósi Pongrác.

– Ha kitör a vihar, bármelyik váramban biztonságos menedékre lelhetsz: a hajad szála sem görbül meg és egy dénárt sem veszítesz.

– Nem magamra gondolok, hanem azokra, akiknek a bizalma a város élére állított, – jelentette ki a polgármester ünnepélyesen.

– Hát rólam sem szabad megfeledkezned, – vágott szavába Pongrác, – mert a bizalmam nélkül egy órát sem lehetnél ott.

– És miközben, – folytatta zavartalanul a polgármester, – a legjobb tudásom szerint végzem a munkámat, amit lelkiismeretem parancsol.

– Rafael, te hajszálnyit sem változtál, hajszálnyit sem, – mosolygott Pongrác megenyhülve. – Te bolond vagy, mint mindig. Sehogyan sem fér a fejedbe az okos emberek jelszava, „először én, aztán a többiek”, te meg fordítva cselekszel. Nem kedvezel a főuraknak, akik pedig téged egyre magasabbra emelhetnek, inkább azokkal törödsz, akik odalent vannak és te azok közül sem vagy képes kiemelkedni.

Blatniczky Rafael néma maradt. Már régen elment a kedve Pongráccal civódni. Ezért évekkel ezelőtt kilépett annak szolgálatából, az öregségre hivatkozva és maga helyett a fiát adta oda. De ez távolról sem volt megfelelő kárpótlás, hiszen Blatniczky Mihály az ő korában nem volt kész a vitákra, ellenkezni urával vagy tanácsot adni, pusztán engedelmeskedhetett.

– Úgy, úgy, – zárta le a kényes ügyben folytatott beszélgetést Szentmiklósi Pongrác, – nincs más kiút: a vendégem és a társam lesz a Liptószentmiklóson végzendő erősítési munkák befejeztéig. Addig is érezd itt magad úgy, akárha odahaza lennél.

Rafael tehetetlenül nézett az ablak felé, mely mögött a kék égbolt ragyogott. Az ablak vastag rácsai a tömlőkre emlékeztették.

– No és most, – töltött újra a poharakba Pongrác, – koccintsunk és emlékezzünk azokra az időkre, amikor még fiatalok voltunk.

*

Peregrin fráter a polgármester istállójában békésen aludt szamarával együtt. Talán ebédig is szendergett volna, ha az egyik fuvaros a zörgésével fel nem ébreszti emberünket. A fráter haladéktalanul is útra kelt. Liptószentmiklós után egészen sötétedésig koldult, azután eltűnt. Ha valaki a nyomában lenne, elszörnyedt volna, merre ment a pap és hol adtak neki éjszakai szállást.

Liptószentmiklóson ezalatt a polgármester hazatértét várták.

Mivel Blatniczky Rafael nem jött meg sem a harmadik, sem a negyedik napon, addigra teljesen feldúlt felesége felriasztotta az egész várost. Valaminek történnie kellett, elvégre már rég otthon lenne. Hiszen mostanáig soha nem hagyta a házat és a várost ilyen hosszú ideig gazda nélkül. Éppen, amikor felesége úgy döntött, hogy férje után megy, küldönc érkezett Sztrecsnóból és levelet adott át. Ebben Blatniczky Rafael tájékoztatta hitvesét, hogy előre nem látható ügyek miatt, sürgős és halaszthatatlan egyezség végett, hosszabb időt kell távol maradnia, és azalatt sem ő, sem a város nem számíthat jelenlétére. Így aztán segítsenek magukon, ahogy csak tudnak.

Elcsodálkozott a polgármester neje, elcsodálkoztak a városi tanácsosok és ez volt az egyetlen, amit tehettek. Pongrácot sejtették a háttérben. Ővele egyedül Rafael merészelt dacolni, ezért most bizonyosan a főúr tartja a polgármestert a markában. Néhány nap elteltével a legkisebb kétség sem volt afelől, hogy a város első emberét fogolyként őrzik Sztrecsnó várában. A városiak ugyanis Pongráctól az egyik leiratot kapták a másik után,

melyekben tömören, ellentmondást nem tűrő módon megparancsolta, mennyi munkást kell kiállítaniuk az erődítési munkákhoz és mekkora összeget kell elkülöníteniük erre, vagy arra a feladatra.

Liptószentmiklós nyüzsgő hangyabollyá változott. Utcáin egymást érték a megrakott szekerek, hemzsegték a jobbágyok, a közeli és a távoli vidékről felfogadott mesterek, a szorgalmas munka hangja föld felett és a föld alatt mindent áthatott.

Ahogy csak az erődítési munkák fellendültek, Peregrin fráter újból felbukkant Liptószentmiklóson. A városiak nem feledték el neki, hogy ő csábította Blatniczky Rafaelt Sztrecsnóba, szová is tették neki. Ő azonban játékos könnyedséggel lefegyverezte amazokat:

– Ti városi polgárok vagytok és alávetitek magatokat Szentmiklósi Pongrác akaratának. És én szerencsétlen mit tehetnék? Megfenyegetett engem, ha nem viszem el a polgármestereteket a várba, kerül, amibe kerül, egy fejjel megrövidít engem. Nem kételkedem benne, hogy tőle ez is kitelne.

Ebben nem kételkedtek a városiak sem és Peregrint békén hagyták. A papocska a városban bolyongott szamarával, felvidítva az öregeket és a fiatalokat. Ha a szentmiklósiak figyelmet fordítottak volna emberünkre, sok minden szemet szúrt volna a pap viselkedésében. Elsősorban annak kíváncsisága. Nagyon érdekelték az erődítési munkák, nem is volt képes azoktól elszakadni. Meglepődtek volna a fráter bőkezűségén is. Hiszen több pénzt osztogatott el, főleg a kőműveseknek, mint amennyit összekoldult. Pálinkával is kínálgatta őket, nem is egy alkalommal, csak hogy megoldja amazok nyelvét. Bizony, Peregrin, aki a papi csuhában annyit gürcölt, magasabbra vágta a fejszét, jövedelmezőbb mesterséget választott.

Amint a város megerősítésének munkálatai a végükhöz közeledtek és hírek kezdtek keringeni a polgármester hazatéréséről, Peregrin az egyik este ismét eltűnt és újfent Temetvénynek vette az irányt, ahogy azt akkor is tette, miután a polgármester istállójában éjszakázott. Akkor szolgálatait ajánlotta fel Peter Komorowskiak, most pedig a jutalomért indult el.

Peter Komorowski, a valamikori huszita vezér és zólyomi főispán, csoda, hogy nem ölelte és csókolta meg Peregrint, aki részletesen beszámolt és pontosan le is rajzolta Pongrác uraság erődítési munkáit Liptószentmiklóson. És Peregrin, csoda, hogy nem vakult bele, hiszen Komorowskitól egy marék aranyrögöt kapott a kémkedéséért.

– Te derék férfi vagy, méltó az aranyra, – dicsérte meg Peter Komorowski és erővel-hatalommal meg akarta tartani a papot a szolgálatában. Peregrin azonban elegendő bölcsességgel és tapasztalattal rendelkezett, hogy veszélyes mesterségét szögre akassza. Bizony, sokat tevékenykedett már eleddig is, és ha nincs is az a maréknyi aranyrög, neki és családjának élete végéig van mit a tejbe aprítania.

Úgy döntött, hogy visszatér Árva vidékére, a szülőföldjére. Leveti magáról a szerzetesi csuhát, leborotválja hosszú szakállát és bajuszát, úgy, hogy aztán ne találják meg, ha keresnék is. Igaz, a számártól el kell búcsúznia, hogy az állat ne váljon az árulójává. Szíve fájt ettől az elhatározástól, de más nem maradt, el kell köszönnie leghűségesebb társától. Így aztán ott hagyta az üres szekérrel, valahol Rózsahegy

mellett. Búcsúzóul megölelte, a nyakába zabbal teli zsákocskát akasztott és azt kívánta a csacsinak, jó kezekbe kerüljön.

Aztán ment tovább, egymagában, a többségében néptelen utakon. Kikerülte a falvakat és az embereket, nehogy ismerőssel hozza össze a sorsa. Biztos volt benne, Szentmiklósi Pongrác egyszer értesül az ő árulásáról, azután pedig mindent megtesz, hogy kiderítse a valamikori fráter rejtekhelyét és elfogja.

Ment hát, ment tovább és mindörökre eltűnt a világ tekintete elől. Senki, soha többet nem hallott róla.

*

Peter Komorowskit hamarosan kifüstölték Árva várából, utolsó fészkeből, ahol meghúzta magát Szentmiklósi Pongráccal és a királyi sereggel vívott néhány csetepatéja után. Magyarországról mindörökre Lengyelországba távozott, igaz, nem üres kézzel. Mátyás király, hogy mindörökre nyugalma legyen a lengyel származású rablólovagtól, nyolcezer aranyat fizetett neki a várért kárpótlásként.

És Szentmiklósi Pongrác? Öreg napjaira egészen megszélidült és békésen éldegélt Sztrecsnó várában.

A kővé vált bajmóci dukátok

Már esteledett és az esthajnal a bajmóci várat vörösre színezte meg. A kert hársfái alatt az árnyak megsűrűsödtek.

– Fogd, itt van fiam, – állt fel Mátyás király a kőasztal mögül és Corvin Jánosnak adta az ajándékozó iratot, melyen a következő is feltüntetésre került: „Adatott az Úr 1489. esztendőben, június 27-én, a kedves bajmóci hársfáim alatt.” – A bajmóci vár és minden, ami hozzátartozik a te tulajdonod lesz: itt berendezheted fészkedet.

Corvin János, a király tizenhat esztendőt számláló, nem törvényes házasságból való fia, nemrégiben eljegyezte Sforza Blankát. Apja, Mátyás király, akit sem első felesége, a cseh Katalin, sem a nápolyi Beatrix nem ajándékozott meg gyermekkel, így adott gyermekének és a reményteljes fiatal párnak tetőt a fejük fölé és gondtalan életet.

A valóságban azonban másként volt, mint az ajándékozó iratban. Erről Corvin János nem sokkal később maga is meggyőződhetett. Majthényi Rafael, az ősz hajú várnagy a bajmóci uradalom jövedelmét nem neki, hanem a királyi kincstárnoknak, Orbánnak, az egri püspöknek adta át.

– Fiam, nem tehetek másként, – mentegetőzött az öreg kastelán, atyai hangsúllyal. – A háborúra és a seregre sok pénz szükségeltetik. Az ön fenséges édesapja, Jiří Poděbrad cseh király ellen, az osztrákokkal és a törökökkel folytatott háborúkkal végletesen eladósította magát. Az adósságot a királynak is meg kell fizetnie.

„De nem kell lóhalálában visszafizetni,” gondolta végül magában az öreg várnagy, aki Corvin Jánost úgy megszerette, akár a saját fiát. Hiszen ez a legény mintha csak teljesen apjára ütne. Amaz zömök alkatú – igaz, még nőhet, haja hollófekete, sasorrú, talán nem olyan nagy akár apjának. Csak a bal lábára ne sántítana. Bizony, a szerencsétlen! Sajnálatot is érzett emiatt. Beatrix királyné nem törvényes anyja neki, szálla is annak szemében, és amíg Mátyás király mindent megtesz, hogy bebiztosítsa számára a trónt maga után, a nő folyvást fondorkodik a fiatalember ellen.

Hej, szegény Magyarország, ha a trón megürül! A törvényes és törvénytelen jelentkezők keselyűként köröznék fölötte, az országon zavar lesz úrrá és a nyomorúság csak fokozódik. A trónra jutáshoz mindenkinek megjön a kedve, ha elég erőt érez annak elfoglalására.

Az öreg kastelán nem sokat adott volna a fiatal úrfi életéért. Meg volt róla győződve, hogy megkísérlik alattomos módon eltávolítani és lélekben hűséget esküdött neki. Ő sohasem bocsátotta áruba a hűséget, ezért nem is vált gazdaggá, tisztességben őszült meg. Tapasztalatlan fiatal ura ugyanakkor ezt nem látta és nem is volt vele tisztában.

Egy esztendő sem telt el és Mátyás király, Corvin János atyja váratlanul elhunyt.

Kié lesz a gazdátlan trón?

– Corvin János! – szavaztak a megboldogult hívei, akik őszintén vagy a tőle kapott várak és birtokok révén voltak eskü alatt lekötöztetve, mely szerint a király fiát választják.

– Ulászló! – korteskedtek az ellenzők, ígérekkel és cselekedetekkel, elsősorban a hatalmas Szapolyaiak és a király özvegye, Beatrix, aki a nőtlen cseh királyt, mint leendő férjét akarta a trónra ültetni.

Az ellenzők táborá hatalmasabbnak bizonyult. Ígérek, ajándékok és számítás ritkította Corvin János híveinek sorát. A fiatal, járatlan trónörökös megtette, ami csak módjában állt. Ő is osztogatott reménybeli híveinek az örökölt várakból és birtokokból, vagy fűt-fát ígértetett. Főleg a fiatal, dunántúli nemesember, Poky Péter hízelgett neki, szemre Mátyás király elszánt híve. Eljött Bajmócra és hűségéről, no meg odaadásáról biztosította a király fiát.

– Barátom, mivel köszönhetem meg neked hűségedet és odaadásodat? – kérdezte Corvin János megindult hangon.

– A bizalmaddal, fényességem uram, – felelte Poky Péter szerényen és a későbbiekben is így alakoskodott, miután ennek jeleként megkapta a bajmóci várnagyi tisztséget.

Corvin János a királyi kincstárnok halála után az öreg várnagyot merészelt elbocsátani. Elvégre az egri püspök az ő közreműködésével elég pénzt kivasalt a bajmóci uradalomból!

Amint az idős várnagynak köszönetet mondott a szolgálataiért és belenézett annak szomorúságot tükröző szemébe, valami furcsa érzés hatolt a fiatalember szívéig. Valóban, ez az öregember úgy viselkedett vele, mintha csak apja lenne. Talán igazságtalanságot követett el vele szemben, amikor lelke mélyén szemrehányást tett neki, hogy a birtok bevételeivel az egri püspökség kincstárát gazdagítja. Hiszen az öreg

kastelán megértéssel viseltetett az ő minden kedvtelése iránt, a fiúnak pénze, ki tudja, honnan, honnan nem, de mindig volt.

– Fiam, farkast engedté be a várba, – mondta neki az idős intéző búcsúzóul, a megszokott atyai gondoskodó hangon, – falánk farkast! Vigyázz vele!

– Ez a farkas netán Poky Péter, az új várnagy lenne? – kérdezte Corvin János komor arccal.

– Fiam, ahogy mondd, – felelte az öreg, szilárdan és keményen.

Hamarosan megmutatkozott, hogy az öreg kastelán nem tévedett. Az új intézője egyik napról a másikra eltörölte a régi rendet és újat vezetett be. A terhekhez, melyek alatt a jobbágyok már amúgy is roskadoztak, még újat tett hozzá. Bajmóc ezekben az időkben gyakran cserélt tulajdonost és számos uraság nevét megátkozta, de ilyen kőszívű uzsorás még nem ült a jobbágyok nyakában. Voltak olyan merészek, akik Corvin János elé merészeltek állni panaszuikkal. Dehogyan segített mindez! A várnagy nem hagyta magát megfélemlíteni, még inkább megvadult. Mintha csak azon törné a fejét éjjel és nappal, miként préselhetne ki az emberekből még több garast. Végül a bajmóci gyógyvizet is megadóztatta. A meleg vizű forrás a vártól nem messze fakadt és a betegek emberemlékezet óta közel s távolból a gyógyulás reményében keresték fel.

– Aki fürdeni akar a vízben, egy dénárt fizessen! – ismételtették a várnagy szavait annak fegyveres őrei, akiket a forráshoz állított és a szegénytől, a gazdagtól egyaránt könyörtelenül bevasalták a kirótt fizetséget.

Poky Péter először csak az embereket sanyargatta és szemérmetlenül meglopta urát, később pedig úgy döntött, megerősítteti Bajmóc várát és a birtokot, kerül, amibe kerül. Felfogadott két csirkefogót, akik amúgy már régen rászolgáltak az akasztófára, hogy Corvin Jánost tüntessék el ebből a világból.

– Menjetek utána Budára és mindörökre hallgattassátok el, – készítette fel amazokat az útra. – Egy zacskó aranyat kaptok érte. Ha sikeresen visszatértek, úgy megjutalmazlak benneteket, hogy halálotokig lesz mit a levesbe aprítanotok.

Ettől a naptól fogva Poky Péter gyakran felmászott a legmagasabb toronyba és merően nézett minden irányba. Ameddig ellátott, minden az övé lesz, a teljes gazdagsággal együtt. A nemesemberek sorából felemelkedik a főnemesek közé. Csak ezek a latrok mielőbb visszatérjenek, persze a várva várt hírrel.

Egy ízben, amikor ragadozóhoz méltó tekintetét elfordította a termékeny nyitrai síkságtól, szokatlan sürgés-forgásra lett figyelmes a vár mögötti gyógyvizes forrás környékén. Hát ez mi lehet? Első pillanatban megörült, amikor észrevette a szokatlanul nagy tömeget, elvégre minél több fürdőző, annál több dénárt jelent. De mégis, amott valami nincs rendben. A három ór meghúzza magát, mintha csak megrémülnének, velük szemben emberek sokasága. Élükön egy hajlott hátú, ősz hajú ember, a két botjára támaszkodik.

A kastelán lefutott a toronyból.

– Mi történik itt, – kiáltotta, és amikor látta, hogy az öregember a botjára támaszkodva felé indul, zavartan megállt.

– Legkegyelmesebb uram, messzi vidékről jöttem ide, – szólalt meg az idős ember kérlelő és egyben reszketeg hangon, – hogy ebben a vízben meggyógyítsam testem és kínjaim megszűnjenek.

– Akkor fürödj, de előbb fizess egy dénárt, – szakította félbe a kastelán, igencsak türelmetlenül.

– Nem akar fizetni, – jelentette az örök egyike.

– Nincs miből, legkegyelmesebb uram. Ha nem lennének jó emberek, akik az úton ennivalót és szállást ajánlottak, nem juthattam volna el Bajmócra.

– Nos, akkor takarodj innen! Ingyen senki sem fog fürdeni, – üvöltött rá a várnagy az öregre, és amikor felfigyelt a tömeg rosszindulatot sugárzó felmordulására, az öröknek kiadta a parancsot:

– Engedjétek el a kutyákat a láncokról!

– Irgalmazz, legkegyelmesebb uram!

– Nincs irgalom.

Az örök egyszerre engedték el a három, hatalmas testű ebet és ráuszították azokat az öregre. Az állatok vicsorogva futottak, de amint közeledtek az öregemberhez, a farkukat kezdték nyájasan csóválni, aztán letelepedtek annak lábához. Odaadóan néztek az öreg szemébe, mintha csak parancsait várnák.

– A kutyáknak van szívük, – szólalt meg az öreg megváltozott hangon, keményen és szilárdan, – de a mellkasodban szív helyett egy darab követ hordasz.

A várnagy dühbe gurult. Ökölbe szorított kézzel már-már rávetette volna magát az öregre, de a félelemtől hirtelen reszketni kezdett, majd megmerevedett: az idős ember az intéző lába elé hajította botjait, kiegyenesítette hajlott hátát, és amikor kinyújtózta magát, két fejjel magasabb lett.

Az addig napfényben tündöklő váralján hirtelen szürkesség lett úrrá. A környékbeli hegyek felett fekete viharfelhők gyülekeztek, melyeken villámok cikáztak át. A távolból égzengés hallatszott.

– Te pokolfajzat, most már elég volt, – szólalt meg az öreg mennydörgő hangon. – Száradjon ki a forrás, amelyikből meggazdagodni akarsz! A szegényektől összeharácsolt aranyad változzon kővé! És neked te hóhér, vegye el az életedet!

A szörnyű átkot villámok és mennydörgés kísérte, még a föld is beleremegett és dörgés hallatszott odalentről. A gyógyító forrásból szörnyű lármával egyetemben magas vízoszlop csapott fel. Mindenkit lefröcskölt, aztán a víz színe megváltozott és rövid idő alatt csökkenni kezdett, majd teljesen elapadt és eltűnt a mély szakadékban, amelyik kísértetiesen nyílt meg a tömeg előtt. A fülsiketítő zajt követően síri csend támadt, a nap ismét felfénylett, az égbolt kiderült és az öreg nyomtalanul eltűnt. Senki sem tudta mikor, senki sem tudta miképpen és hová. Pusztán két mankója maradt ott, amiket a várnagy lába elé hajított.

A kastelán csak állt a mély hasadék szélén és kimeresztett szemmel meredt maga elé. Akkor eszmélt csak fel, amikor az emberek riadtan szétszaladtak. Csak az örök álldogált ott, a félelemtől félig élve, félig halva.

– Fogjátok el ezt a koldust és hozzátok elém élve vagy halva! – förmedt rájuk. De aztán tudatára ébredt, hogy olyan embert nehéz megfogni, aki nyomtalanul eltűnt. Sőt, egyáltalán ember volt?

„Változzon az emberektől összeharácsolt aranyad kővé!” zúgott visszhangként a fülében. Haragja elmúlt és helyét a rettegés vette át. Mi van, ha a titokzatos öregember második jóslata is beteljesedik?

Mint valami eszeveszett hajszolta magát a kincsekkel teli ládáihoz, amelyeket vasajtós, ét lakattal zárt szobájában tartott.

Kinyitotta az első ládát. Abban tartotta a dukátokat. A nyomorúság szagát árasztották, ahonnan összeharácsolta, vér is tapadt hozzá, de csábítóan csillogtak és csengtek. Belemarkolt a láda tartalmába, de annak fénye elhalványult. Hová tűnhetett az arany hamisítatlan csillogása? És hol van az a bájos csengő hang, füle legkedvesebb muzsikája? Valami piszkosszürkét, fénytelen látott a tenyerén, és amikor kihullott a kövezetre, tompán puffant a lába előtt.

– De hiszen ez kő, kő! – kiáltotta és a haját kezdte tépni.

Kinyitotta a második ládát is. Abban a világ minden részéből származó drágaköveket tartotta. Mindenféle színben kellett játszaniuk. De Poky Péter csak egyetlen színt látott. Megint azt a piszkosszürkét.

– Jaj nekem, ezek is kövek, csak kövek! – csapta le a láda tetejét és úgy tűnt neki, maga is kővé változik.

Aztán jött a harmadik láda. Abban egyházi kelyhek, szentség- és ostyatartók, értékes gyertyatartók és mindenféle ezüst.

– Ah, ez megint csak kő, közönséges kő! – zuhant rá a ládára, mint akit villámcsapás ért. Sokáig ott hevert, mintha csak elalélt volna. Ez volt a legszörnyűbb csapás, ami csak érhetne. Az öregember átka átváltoztatta az ő kincsét, egyedüli célját, élete értelmét és tartalmát értéktelen kődarabokra.

– Ha az ördög elvette a forrást, vegye a köveket is! – eszmélt fel végül. – De Bajmóc az enyém lesz!

Megragadta a dukátokkal teli ládát és elindult a várudvar felé. Először könnyedén vitte, akárha toll lenne benne, de a szakadék szájánál kiesett erőtlenné vált kezéből. A láda teteje kinyílt és tartalma kiszóródott.

– Hiszen ezek dukátok, színarany pénzek! – szólalt meg az őr kimeredt tekintettel, aki amúgy odafutott és két kézzel markolt bele abba a kupacba, melyet a várnagy csak szürkés kődaraboknak látott.

– Akkor fogd és menj vele a pokolba, – bődült a várnagy, mintha csak megveszett volna. Megragadta és belökte az őrt a szakadékba, utána hajította a ládát és lábával söpörte, hajigálta lefelé a kővé vált dukátokat.

Addigra már odasereglett egy maréknyi bátrabb várbeli, akik a korábbi mennydörgés és villámlás alatt félelmükben elrejtőztek. A kastlán megparancsolta nekik, hogy kövessék és a másik két ládát hajítsák be a hasadékba. A férfi ebben a pillanatban határozta el magát: újra meggazdagszik, még kíméletlenebb és kegyetlenebb módszerekkel.

Akkor azonban a fülében újra visszhangozni kezdtek az öreg mennydörgő szavai:
„És neked a hóhér vegye el az életedet!”

A vénség két átka már beteljesedett. Beteljesedik vajon a harmadik is? Rettegés kezdte áthatni belsőjét. Mint valami eszeveszett rontott a vár tornyához. Csak mielőbb térjenek vissza ezek a felfogadott latrok a hírrel, hogy Corvin János már ott van, ahová ő szánta! Déli irányba kezdte mereszteni a szemét. Sehol semmit sem látott, csak parasztszekereket. Mikor azonban tekintete a vár közelébe irányult, meghökkent és

megremegett. A sűrű porfelhőből egy századnyi lovas tűnt elő, akik egyenesen a vár felé vágtattak. Már nem egy ízben hallott az efféle századokról és soha nem jövendöltek semmi jót.

Rossz sejtelmétől űzve villámsebesen rohant le a toronyból. A lovát akarta felnyergelni és valami békésebb helyre eltűnni.

Az állatot felszerszámozta, nyeregbe is ugrott, de addigra már késő volt. A rettenetes eseményeket követően zavar uralkodott el a várban, így a csapóhidat leeresztett állapotban felejtették, a kaput meg sarkig tárva. Ezen keresztül az első lovasok már beértek a várba és a menekülni készülő várnagynak elállták az útját.

A kastelán rossz sejtelme beteljesült. A gyilkosságra felbérelt latrok kísérlete balul sült el és még elmenekülniük sem sikerült. Az igazságszolgáltatás keze lesújtott rájuk. Az egyikük, a kínvallatása alatt nemcsak a Corvin János elleni gyilkossági kísérletet vallotta be, hanem hozzá tizenhárom rablást és testvérének megölését ismerte be. Ez utóbbit azért követte el, hiszen bátyja nem akart lemondani az örökségéről. A királyi bíró szigorú ítéletet mondott ki a kastelánra:

„Keze és lába négy ló farkához köttessék, és teste élve tépessék szét. Hamvai égettessenek el és a világ négy égtája felé szórattassék szét, hogy a földön nyoma se maradjon.”

Az ítéletet az 1496. esztendő egy komor őszi napján hajtották végre a budai Szent György téren.

Poky Péter testének nyoma sem maradt a földön. Rossz emléke azonban megőrződött és a vár környékén ott hevert a számos lapos kődarab, amelyekkel a gyerekek mindig és mindenhol emberemlékezet óta szerettek játszani: a víz felszíne fölött alacsonyan elhajított kő ugrándozik, akár a béka. Igaz, a bajmóci kövecskék nem voltak afféle közönséges kavicsok. A szegényektől összeharácsolt dukátok voltak, melyeket az öregember átka kővé változtatott. Legalábbis a nagymamák és nagypapák így mesélték unokaiknak évszázadok múltán is.

Bacsó Mátyás basáskodása

A hűség a legszebb erény, amelyet jutalmazni kell, – említette meg Mátyás király a szepességi grófnak, Szapolyai Istvánnak, amikor hosszabb idő után sikerült bevennie Murány várát, ahol a huszita helyőrség a leghosszabb ideig dacolt az uralkodó akaratával szemben. Az uralkodó, hálája jeléül a főúrnak ajándékozta Murány várát, meg a körülötte elterülő birtokot.

Szapolyai Istvánnak is voltak hűséges és odaadó hívei, ugyanakkor tisztában volt vele, mindezen tulajdonság egy kényes virág, melyet bőségesen öntözni szükséges. Amint csak Mátyás király elhunyt, Szapolyai István a várat és a birtokot a gömöri származású Tornallyay Jakabnak ajándékozta. Tornallyay nem volt közönséges nemes, semmiképpen afféle hétszilvafás, kiterjedt birtokokkal rendelkezett és hozzá tartozott Jolsva is. Ugyanakkor a nagy kupac tovább akar nőni, hát hadd tegye.

Tornallyay Jakab sem bizonyult hálátlannak. Ő is rendelkezett hűséges emberrel, Bacsó Mátyással, elhunyt barátja fiával. Az elárvult, még kevés esztendő tiszteletét számláló fiút magához vette, és amikor a legényke felnőtt, birtokai intézését bízta rá. Tornallyay Jakab nem osztogathatott el várakat, hiszen Murány volt az első és egyetlen vára. Így aztán Bacsó Mátyást tette meg várnagynak.

Bacsó Mátyás, legalábbis látszólag, hálás volt a murányi vár újszülött urának. Mindent elkövetett, de senki sem látott bele a kastélán szívébe, de még ujjait sem követhette

figyelemmel. A meggazdagodási vágy által fűtötten ott lopta meg Tornallyay Jakabot, ahol csak tudta. Az uraság nem volt vele tisztában, hogy kecskebakot engedett be a káposztásba, ezért elégedett volt intézőjével és várnagyával, így élete békésen folydogált. Csak betegsége és Krasznahorka urával, Bebek Ferencsel való izzó ellenségeskedése gyötörte, aki sehogyan sem tudott abba belenyugodni, hogy Murány vára, ősei fészke, újfent idegen kézbe jutott. Bebek Ferenc ugyanakkor alakoskodott és nem mutatta ki, mennyire forr epéje. Sőt, Szapolyai István halála után még a főúr fiának hűséget is esküdött, édesapjával együtt, hiszen a gyermeknek fényes jövőt jósoltak. Ebben nem is számították el magukat. Szapolyai János hírneve egyre fényesebben és erősebben ragyogott és a nagyurak körében akkor ért a csúcsra, amikor elfojtotta a Dózsa György-féle parasztfelkelést. A lázadás leverésében nem kis szerepet játszott Bebek János is, Krasznahorka urának apja.

– Eljött az ideje erővel birtokba venni Murányt, – jegyezte meg Bebek János fia az apjának, amint Dózsa Györgyöt tüzes trónon elégették és a jobbágyokra a legszigorúbb törvényekből font korbács lesújtott.

De az öreg, rókalelkű Bebek János más véleményen volt. Várni kell még. A türelem megtermi a maga rózsáját és persze a várat is. Amiért ma harcolni kellene, az holnap érett almaként az ember ölébe hullik. Ugyanakkor nem volt mindenki a saját terveit illetően ilyen türelmes. Bacsó Mátyás nem várt az érett almára. A gazdagság és a hatalom utáni vágyában elkezdett a zavarosban halászni. Különböző jelentkezők forgolódtak a magyar királyi korona körül, akár a kutyák a csontos tál fölött. A zűrzavar akkor érte el a csúcspontját, amikor II. Szulejmán török szultán betört Magyarországra és a magyar sereg a Mohács melletti csatában katasztrofális vereséget szenvedett. Ott vesztette életét II. Lajos, a fiatal király is. A mohácsi katasztrófa után teljes fejetlenség lett úrrá Magyarországon.

– Most vagy soha, – mondta magában Bacsó Mátyás és még ravaszabban kezdte növelni gazdagságát.

Ha a parasztok eddig sajnálatraméltók voltak, most sorsuk merő siralommmá változott. Az új törvények a rabszolgák szintjére süllyesztették őket. Uraik birodalmához voltak láncolva, röghöz kötöttek lettek, nem költözhettek, engedély nélkül még csak nem is nősülhettek. Uraiknak át kellett adniuk termésük kilencedét, évente egy aranyat fizetniük és hetente egy napot a földesúr birtokán robotolniuk. Miközben rendszeresen kellett ajándékot is vinniük: havonta tyúkot, húsvétra kacsát, Szent Mihály napjára hízott libát és karácsonyra minden tizedik paraszt egy hízót volt köteles adni. Az emberek évszázadokon keresztül nem feledték, miként basáskodott Bacsó Mátyás a murányi várban.

– Csak keményen velük szemben, nehogy dacos tekintetüket felemeljék! – még bátorította is Tornallyay Jakab, amikor néhány kétségbeesett panaszkodni merészelt, hogy az intéző és várnagy embertelenül sanyargatja őket.

A népnek nem volt ki ellen fellebbeznie, teljesen ki voltak szolgáltatva az uraság önkényének. Bacsó Mátyás pedig kapzsiságában és kegyetlenségében minden nagyúron túltett, hiszen a gazdagságot kettejük számára hajszolta, Tornallyay Jakabnak és még többet saját magának.

Szapolyai János is a zavarosban halászott. Már régóta vágyott a királyi koronára és elég erősnek érezte magát, hogy megkoronáztassa magát. Így aztán Podmaniczky, a nyitrai püspök Székesfehérváron királlyá kente fel. De Habsburg Ferdinánd sem adta fel a magyar trónra vonatkozó igényét, így hamarosan ugyanaz a püspök őt is megkoronázta. Az ország így két, egymással civódó táborra szakadt.

– Tornallyay Jakab áruló, Ferdinánd királyhoz csatlakozott, – adta hírül Bebek Ferenc Krasznahorkából. Türelme már elfogyott, főleg, mivel apja Mohács mellett esett el és így nem tudta erővel megkaparintani Murány várát. Bár Tornallyay Jakab hű maradt János királyhoz, de Bebek Ferencnek szüksége volt feloldozásra az előkészített rabló cselekedete miatt, ezért kiáltotta ki a murányi uraságot árulónak. Azután derült égből villámcsapás módjára rajtaütött Jolsván. Teljesen kifosztotta a települést, még a harangokat is elhurcolta.

– Amilyen az adjonisten, olyan lesz a fogadjisten! – kiáltotta Bacsó Mátyás, ahogy csak a koldusbotra jutott jolsvaiak hírt adtak a hallatlan rablótámadásról. Úgy feldühödött, mintha az ellenség neki vágta volna át az inát. – Rajtaütünk Dobsinán!

– Én sajnos nem vehetek részt ebben, – sóhajtott Tornallyay Jakab, akit nehéz betegség emésztett és fél lábbal már a sírban volt. A vére sem forrt fel a támadás hallatán, hiszen többet járt megboldogult asszonya az elméjében, mint a földi javak és folyvást az öt esztendőtlő számláló Jankó nevet viselő fia volt gondolataiban, így aztán még az éjszakai álmok is elkerülte őt.

– Akkor én ütök rajtuk! Rendes leckében részesülnek! – fenyegetőzött Bacsó Mátyás. Már miként is ne, hiszen a murányi uradalom jobbágyságait igencsak meggyötörte. Amazok már azt sem nagyon tudták uruknak átadni és odaajándékozni, amit a törvény előírt. Igen, az ilyesféle helyekből, mint Dobsina, valamit csak ki lehet préselni!

– Csak üss rajtuk, fiam, helyettem is, – mondta Tornallyay Jakab megilletődötten, hogy a kastélán ilyen állhatatosan védi az érdekeit.

Bacsó Mátyás nem tétlenkedett. Néhány száz férfit és válogatott zsoldosokat számláló hordájával villámként csapott le Dobsinára. A városkában mindenhol a sírás, az átkozódás és fogak csikorgatásának hangja volt hallható. Rövidesen az itt megrakott és meginduló szekerek nyikorgása hangzott fel és mögöttük az elhajtott marhák keltette porfelhő mindent beborított. Ha már a fogat fogért elv érvényesül, magukkal vitték az itteni harangokat is.

Krasznahorka urát végtelen düh kerítette hatalmába és véres bosszút esküdött a murányiak ellen.

Tornallyay Jakab a sikeres viszontválaszon örvendezve megölelte Bacsót, hiszen hatalmas kő hullott le a szívéről.

– Hogy én erre korábban nem gondoltam! – tett szemrehányást magának és arca felderült. – Fiam, rád bízom Jankó gyermekemet. Ha meghalok, te leszel a gyámja. Ha így véded a birtokomat, megvéded a fiamat is!

Úgy van, ahogy mondom, Bacsó Mátyásnak minden önuralmára szükség volt, hogy érzéseit el ne árulja. Ah, ez az öreg milyen rövidlátó! Mennyit gondolkozott azon, miként vehetné birtokba a várat, netán apródonként vásárolná meg vagy arannyal fizetne-e érte és a megoldást most Tornallyay Jakab a halálos ágyán maga adja a kezébe! Bár lelke mélyén ujjongott, de arcára szomorú kifejezést erőltetett:

– Mentsen az isten! Reméljük, hogy nagyuram meggyógyul, így a fiúcskának nem lesz szüksége gyámra és ön nevel férfit belőle.

Jakab azonban nem gyógyult meg. Hamarosan örökre lehunyta szemét. Ha belelátott volna várnagya és egyben fia gyámjának szívébe, ereje utolsó szikrájával lehajította volna Bacsót várának tornyából.

*

Tornallyay Jakab sírhantja még meg sem szikkadt, de Bacsó Mátyás már befogatta a hintót és a fiatal Jankót Krakába vitte. Csak minél távolabb legyen a fiú az otthontól. A gyermek neveltetése itt folytatódik. Amíg felnőtt, sok esztendő eltelik Murányban is és aztán majd meglátja, mi és miként lesz...

Bacsó Mátyás egészen kicserélve jött haza Lengyelországból. Ha korábban alakoskodott is és néha másokra is tekintettel volt, most ördögi módon kezdett viselkedni. Megmutatta igazi arcát. A rosszindulat csak úgy süttött belőle. A jobbágyoknak és a szolgáknak futkározott a hideg a hátukon, ha nem tudtak uruk elől kitérni és a többi uraságban is ellenkezést váltott ki a várnagy viselkedése.

Bacsó összehívatta Murány összes lakosát, az uradalom minden intézőjét és ünnepélyesen kijelentette:

– Mostantól kezdve én vagyok a murányi vár ura, nekem vagytok kötelesek vakon engedelmességni. Kinek nem tetszik mindez?

Bizony, sokaknak nem volt mindez az ínyére, de nyelvüket a foguk mögött tartották, elvégre ragaszkodtak az életükhöz.

Murány falai között új és meglehetősen zajos élet vette kezdetét. A várban hemzsegetek a zsoldosok a világ minden tájáról, állig felfegyverezve. Bacsó Mátyás mélyen belenyúlt a pénzes ládába, mely az ember megkérgesedett tenyerének munkájából és a dobsinai rablásból sokasodott meg. Ugyanakkor nem szórta szanaszét, néhányszorosan fialniuk kellett.

Holló a holló mellé telepszik le... Bacsó Mátyás összefogott a Vág-völgyében garázdálkodó Podmaniczky lovagokkal. Igen, azoknak már volt valami tiszteletreméltó a múltjukban, cselekedeteik híre messze távolra eljutott az országban. Mellettük tapasztalatokat szerezhettek, illetve tökéletesíthetők csúf módszereit. Hamarosan ő maga is nagy és persze kétes hírnévre tett szert. Itt ölt, amott a szepességi városokra tört rá és cimboráival több ízben eljutott Sziléziába is. Ezen portyái után már mint gyakorlott haramia, leveleket írogatott Szapolyai János királynak, a hűsége megnyilvánulásaként és biztosította róla az uralkodót, hogy kész bárhol és bármikor rajtaütni az ellenségnek. Úgy is tűnt neki, hogy minden a legnagyobb rendben van. De nem így volt. Elvégre a

szerencse forgandó és az Szapolyai Jánostól Ferdinánd felé fordult. Bacsó Mátyás azonban ezt nem látta. Minderre azonban a minden hájjal megkent Bebek Ferenc ráébredt, aki ezért igencsak megbánta, hogy a meggazdagodás és a hatalom utáni vak vágyát követve nemrégiben kirabolta Csetneket, amely Bebek Imre, a Ferdinándhoz hű földesúr tulajdonát képezte.

Bebek Ferenc látta, hogy valamit tennie kell, hogy Ferdinánd király jóindulatát maga felé hajlítsa. Így aztán Bacsó Mátyás jó, hogy kővé nem dermedt, amikor Murány alatt megjelent Bebek Ferenc fegyvertelen kísérettel és hosszan kígyózó, alaposan megrakott szekerekkel. Nem is csoda, hogy amint a várba belépést kézmozdulattal kérte, persze baráti mosoly kíséretében, a kapu így aztán megnyílt előtte.

– Volt, ami volt, kedves szomszéd, felejtjük el, – szólalt meg Krasznahorka ura, ravasz mosoly kíséretében, a zavart üdvözlést követően. – Megkopasztottam a te Jolsvádat, te meg az én Dobsinámat, nos, kiegyenlítettük a számlát, így nincs miért haragudnunk a másokra. Azonos hit és hűség köt össze minket, ugyanahhoz a királyhoz, Jánoshoz, fogjunk össze és legyünk barátok!

Bebek Ferenc mindjárt kézzelfogható bizonyítékát adta baráti érzelmeinek, amikor a megrakott szekerei tartalmának lerakására adott parancsot a vár udvarán:

– Bármennyi pénzed is van, soha nem lesz elegendő. Mindig többre lesz majd szükséged. Nos, eszközöket hoztam neked, tudsz velük pénzt veretni, annyit, amennyit csak akarsz. Tőlem ne tarts, én már régóta veretek pénzt, he-he-he! Bármikor és bárhogy fizeted majd vissza, ahogy csak kedved tartja. Azért, hogy legyen miből verved, elhoztam neked a jolsvai harangokat, sőt meghagyom neked a dobsinaikat is. De ezüstöt magadnak kell szerezned!

– Ezüstöm van, nem is kevés! – tört ki Bacsó Mátyás elővigyázatlanul.

– Ha igen, vigyázz rá, ne pocsékolj el! – tanácsolta Bebek Ferenc. – Öntsd tömbökbe, de kevesebb ezüstöt használj fel hozzá, ez a lényeg. A császár arcképe ezt a fogyatékoságot ellensúlyozza. És ide hallgass, kedves szomszéd: két ló többet elbír, mint egy, szövetkezzünk hát! Ah, aztán mit erőlködsz a Podmaniczkyakkal amott Sziléziában? No meg mit piszmogsz azokkal a kicsinyes szepességi városokkal? Talán nem jött meg az étvágyad a gazdag, Ferdinánd birtokához a hozzá hű Körmöcbányához? Hisz az szégyen! Tudom, hogy ez kemény dió. De közös erővel feltörhetjük!

Így aztán Murány és Krasznahorka urai megbeszélték, hogy Bacsó Mátyás feldúlja a körmöcbányai uradalmat, azután közös erővel majd rátörnek a városra. Az igazság szerint Bebek csak feltüzelni akarta Bacsó Mátyást, hogy amaz törjön rá Ferdinánd király híveire. Neki ebben nem lesz benne egyetlen ujja sem.

Szomszédokként találkoztak és barátként köszöntek el egymástól.

Bacsó Mátyás nem is sejtette, hogy az, aki őt átölelte, sem nem szomszéd, sem nem barát, hanem áruló.

A szerencse forgandó, ami aztán elpártolt Szapolyai János királytól. Legalábbis erről nem kevesen meg voltak győződve, ezért az éjszaka leple alatt sokan kifordították köpönyegüket és siettek hódolatukról, no meg esküjükről biztosítani Ferdinánd királyt, hogy megmentse életüket és birtokaikat. A rövidlátó Bacsó Mátyás nem cselekedett ekképpen. Feldúlt néhány, Körmöcbányához tartozó falut és a város elleni támadásra

készülődött. Egymaga, emberei élén. Erősnek és legyőzhetetlennek érezte csapatát. Mire is kellene neki Bebek Ferenc segítsége? Miért is osztozna vele a zsákmányon?

Arra sem figyelt fel, milyen fekete fellegek gyülekeznek Murány felett. Csak azután eszmélt fel, mikor komoly előkészületek után rá akart támadni Körmöcbányára. Éppen akkor értesült róla, hogy János király, a vereségét előre megérezve, Lengyelországba menekült, sógorához, Zsigmond királyhoz.

Ezek után a rossz hírek szinte egymást követték. Úgy jöttek, akár a hollók, ezek a fekete madarak egymás után. Ferdinánd király előtt a Bacsó Mátyásra vonatkozó panaszok megsokasodtak. Felső-Magyarországról, főleg a szepességi városokból és Körmöcbányáról, no meg Csehországból, a sziléziai rajtaütések miatt. Bacsó Mátyást a leginkább Bebek Ferenc beadványa dühítette fel. Saját magának tett szemrehányást, mert mostanság jött rá, miért termett Bebek oly hirtelen Murányban, miért beszélte rá pénzverésre és Körmöcbánya kifosztására. Bebek éppen ezek miatt tett panaszt, a pénzhamisításért és éppen emiatt a vétek miatt vádolták meg igazságtalanul őt, Bebek Ferencet. Így aztán hűségesküt tett Ferdinánd királynak. De, ahol a szél fúj, ott köpönyeg szükségeltetik... Végül csak az utolsó pillanatban menekedett meg.

Mindennek betetőzéseként megjött a legrosszabb hír. Pozsonyban az országgyűlés Bacsó Mátyást a trón és a haza ellenségének kiáltotta ki és megbüntetésére Nikolaus Salm grófot, a neves hadvezért küldte ki.

Bacsó Mátyás félelmében és rettegésében először a haját tépkedte, de aztán feleszmélt.

– Engem nem kerítetek kézre! – kiáltotta hosszas tűnődés alapján és megtette az előkészületeket a vélhetően elhúzódó várostromra. De bármit is cselekedett, az mind feleslegesnek bizonyult, hiszen sem a várban, sem másutt nem rendelkezett odaadó, hozzá igazán hű emberekkel. Mindenki gyűlölte őt és a vesztét kívánta. Fösvény volta miatt a saját zsoldosait sem fizette rendesen. Állandóan adósuk volt és csak most egyenlítette ki tartozását, ebben a nehéz pillanatban. Nem is csoda, hogy amikor feltűnt Salm gróf serege, a zsoldosoknak egy csipetnyi kedve sem volt harcolni és vérüket ontani. Az első felhívásra, minden ellenállás nélkül megnyitották a vár kapuját.

A kétségbeesett Bacsó Mátyás, két cimborájával, akikben leginkább bízott, és akik a leginkább tartottak a megtorlástól, a föld alatti folyosón elmenekült. A titkos kijáraton keresztül az áthatolhatatlan erdőkbe jutottak ki. Hosszan, igencsak hosszan bolyongtak a sűrű erdőben, ott, ahová eleddig ember még nem tette be a lábát. Végül egy rétre értek és amott egy juhászra leltek, aki botjára támaszkodva állt békésen legelésző nyája mellett. Kissé távolabb a ritkásan álló fák között valami falucska házainak tetejét pillantották meg.

– Hé, te pásztor, hol vagyunk? – kérdezte meg Bacsó Mátyás, ahogy odaértek mellé. – Mi az ott a fák mögött?

A juhász felismerte őt. Nyugalmat sugárzó tekintete felszikkasztott és a botját két kézzel, görcsösen markolta.

– Garamfő, – válaszolta.

– Garamfő? – csodálkozott a haramiavezér, de egyébre nem maradt ideje.

A pásztor rásújtott botjával és Bacsó azonnal a földre zuhant. A megdöbbszent társai rárontottak a férfire, de amaz bizonyult fürgébbnek. Az elsőt és a másodikat is fejbe

vágta, aztán püfölte őket tovább, ahol csak érte. Tiszta lelkiismerettel úgy csépelte azokat, akárha veszett farkasok volnának.

Csak akkor hagyta abba, amikor megérkeztek a Bacsóékat üldözők, akik a menekülők nyomában voltak. Az utolsó pillanatban értek oda. Bacsó Mátyás úgy-ahogy, de még életben volt. Igaz, már nem hosszú ideig. Másnap, tizennégy zsoldosa kíséretében, akiknek a legtöbb volt a rovasán, a murányi vár alatt utolérte az igazságos büntetés.

Ott volt Bebek Ferenc is háromszáz emberével, akiket még a vár bekerítése előtt Ferdinánd hadvezérének ajánlott fel, hogy ezzel a cselekedetével is igazolja hűségét.

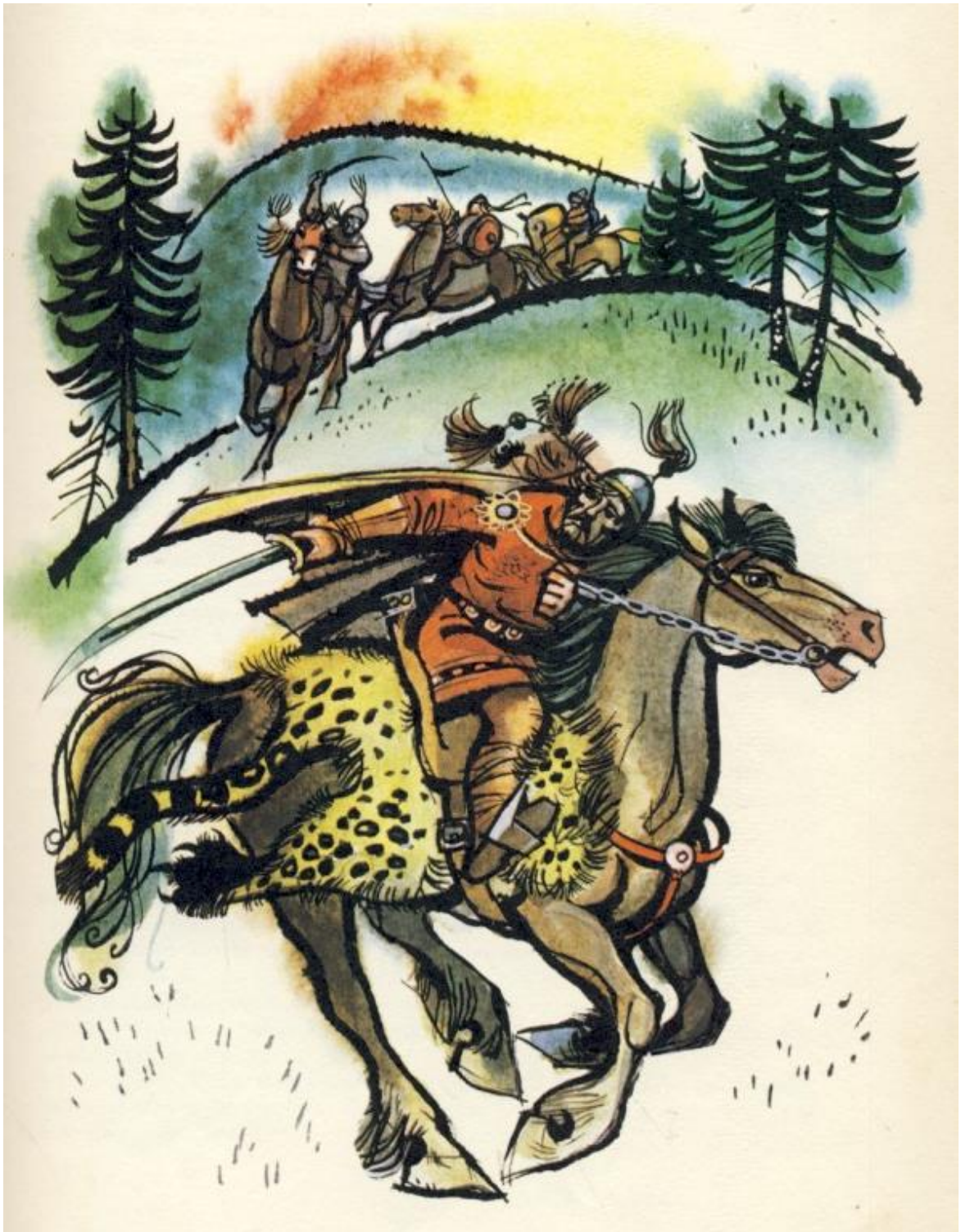
– Ezt a latrot fel kell négyelni és a vadállatoknak adni a maradványait, – tanácsolta Salm grófnak.

Nikolaus Salm azonban nem fogadta meg a tanácsot. Ez nem az ő módszere volt. Bacsó Mátyást és bűntársait az egész környék lakosságának szeme láttára lefejeztette.

Egyetlenegy szempár sem ontott könnyet érte – ellenkezőleg, nem volt egyetlen ember sem amott, aki ne érzett volna megkönnyebbülést.

Így fejezte be Bacsó Mátyás a basáskodást.

Bebek Ferenc sem kerülhette el a sorsát. Még egy ízben fordított köpönyegén, elpártolt Ferdinándtól. Krasznahorkát megvédte a császáriak ellen, de nem érezte ott magát biztonságban. Végül az erdélyi fejedelem, János Zsigmond udvarában lelt menedékre. Amott azonban árulás gyanújába keveredett és a király édesanyja, Izabella kivégeztette.

FRANTIŠEK KREUTZ

TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK, MONDÁK

František Kreutz (1920. április 12., Szinóbánya–Katalinhuta – 2004. december 19. Breznó)

Szlovák prózaíró, gyermek- és ifjúsági író.

1935-1939-ben a Losonci és a Besztercebányai Tanítóképző Intézetben tanult. 1939-1942-ben több helyen dolgozott tanárként, 1947-1950-ben a zólyommiklósi polgári iskola igazgatója, 1950-1960-ban a királyhegyaljai általános iskola igazgatója, 1960-1980-ban Breznóban ugyancsak iskolaigazgató. A regionális történelem és a népi folklór szakértőjeként a népmesék megírására koncentrált. A történelmi próza és a novella műfajának határmezsgyéjén mozgó, fiataloknak és felnőtteknek szóló könyvek szerzője. A helytörténeti- és irodalmi regionális kutatásnak és a muzeológiának is szentelte munkásságát. (*Brezno hétszáz éve* -1965)

Írta: František Kreutz ©

A fordítás alapjául szolgáló könyv eredeti címe: *Kliatba na Muráni*

Kiadó: Mladé leta Bratislava (1972.)

Illusztrációk: Dušan Grečner ©

Fordította: Papanek László ©

Az Ozdini udvari bolond

Az 1487. esztendő tele idő előtt engedett szorításából. A korai tavasz az Ipoly folyó áramlásával szemben vándorolva belekóstolt a hótakaróba. Az erdők megszürkültek és az alacsonyabb domboldalakon bátortalanul kibújtak az első fűszalagok. Csak a hatalmas Bika-hegy, a völgyfenék sánca, amott az Ipoly forrásánál, mintha nem akarná levetni a fehér hóbundáját.

A még rövid nap esti szürkületében a sártól felázott utat kerülte meg Ipolyróna falucska felől egy görbült hátú öreg zarándok. A patak mellett megállt és Ozdin várának tornyát fürkészte, mintha azt méregetné, mennyi lépést kell még megtennie, hogy célját elérhesse. Több rövid megállás után az öregember botjával a vár nehéz, megvasalt kapuján kopogtatott. Az álmos őrszem kilesett az ablakocska rácsán és barátságatlan hangon kezdte az öreget kérdezgetni.

– Turich Henrik, a derék lovag elé szeretnék járulni! – követelte a késői órán érkezett látogató.

– Henrik lovag nincs Ozdinban!... Tulajdonképpen ki vagy te?

– Ez nem kell, hogy érdekeljen, vezess inkább a várnagyhoz!

– A vár kulcsát nem akarnád?... Keress másik utat, mert Ozdin várában a koldusoknak alamizsnát semmikor nem osztanak! – a megdühödött őr becsapta az ablakot. Többet már nem mutatkozott és nem is szólalt meg.

A hajlott hátú öreg hiába is kopogtatott – a kapu nem nyílt ki. Mivel nem akarta a vár alatti csupasz sziklákon álomra hajtani a fejét, a sötétben elindult a völgyben elterülő falu felé. Késő éjszaka volt, amikorra kopogtatott az egyik megbújó házikó apró ablakán.

– Kabelkáék, keljetek fel!... Nyissatok ajtót a szállást kérőnek!

Az öreg Kabelka felugrott, tüzet csiholt a tűzhely melletti fáklyába, aztán ajtót nyitott.

– Uramisten!... Komauram, hát miképpen kerül ide?

– Aj, én már tovább nem bolyongok, Kabelka koma! Örülök, hogy itt vagyok és talán ad éjszakai szállást nekem, ha már a várból kitessékeltek.

– Gond nélkül, koma uram!... Szívesen kiszolgálunk minden utazót, már hogyan viselnénk gondját a kománknak?

*

Kabelkáék kora reggel felkeltek és az öreg Kabelka helyett fia, Henrik ment az urasági munkára a szekérrel. A fiatalember így nem mutathatta meg magát keresztapjának, akit a hosszú út miatti fáradtság mély álomba merített.

A fiatal Kabelka elment hát a robotra, mert az uraság nem ismert semmilyen kifogást a jobbágyok kötelességeivel kapcsolatban. Ozdinban ugyanakkor mindig volt valami

tennivaló. A vastag várfalak a tél alatt rendesen kihültek, nem volt szabad az uraság családjának fáznia odabent.

A szekeresek hozták az első fuvarát és a fiatal várúr hosszú ideig figyelte a jobbágyok nehéz munkáját.

Volt is mit csodálni, hiszen az emberek a vár udvarán kétszer is birkóztak a fával: először, amikor lehajigálták a fogatokról és másodjára, amint a várnagy által meghatározott helyre rakták le.

Ha igen, ha nem, egy nehéz fatörzs kicsúszott valamelyik szekeres kezéből, ahogy csak dobálta le a fogatról.

– Hop! Hop! Henrik! Ugorj félre!

A figyelmeztető kiáltások után két gyors ugrás. Kabelkának sikerült odalent oldalra mozdulnia és sérülés nélkül megúsza. A másodikat, ami ugyancsak gyors volt, Ozdin fiatal ura tette meg, igaz ő távolabb volt, ahol baj nem fenyegette. Aztán feleszmélt, elszégyellte egy kissé magát és haragosan-barátságatlanul förmedt rá a fuvarosokra:

– Ki kiabált?... Ki az, aki rám kiáltott?

– Én, tekintetes lovag úr, de nem nagyságodra kiáltottam.

– És akkor kire?

– Kabelkáék Henrikjére.

A lovag abba kötött bele, aki kiabált, de aztán növekvő haraggal támadt rá Kabelkáék szekeresére:

– Mi a neved?

– Henrik vagyok a Kabelka családból.

– Ki engedte meg neked, hogy úgy hívjanak, mint az uradat?

– Ezt nem tudom... engem születésem óta.

Turich Henrik haragja tovább nőtt, az udvaron láрма és kiáltozás. Semmi sem segített. A fuvarosok hiába kérlelték, hiába mondogatták, hogy Kabelkáék Henrik fia ártatlan. A fiatal ozdini uraság szerint elegendő bünt követett el azzal, hogy ugyanolyan neve van, mint neki. Végezetül a fiatal várúr bezáratta a tömlöcbe Henriket.

A szekeresek leszegett fejjel ballagtak Kabelkához átadni a szekeret és a lovakat. Valamiképpen nem akarták elmondani, de a szomorú hírt mégiscsak meg kellett osztaniuk az apával.

– Hogyan? ... És miért záratta be a lovag a börtönbe?

– Azért, mert Henriknek hívják!

Az öreg Kabelkát tehetetlen düh kerítette hatalmába. Sehogyan sem tudott lehiggadni. Még akkor is az igazságtalanság tudata emésztette, amikor a komája hazatért a sétájából.

– Mi van, Kabelka koma, mi az, ami így felpaprikázott?

– De koma uram, aztán miért ne haragudnék!... Képzeld el, ez a derék lovag afféle semmiség miatt a fiamat a börtönbe hajíttatta...

– Hja, ami macskából van, az mindig egeret fog, – ami Turichból van, az csak fájdalmat szeret okozni!... No de koma – szedd össze magad, felmegyünk a várba, nem nyitnák-e ki mégis a fiad tömlöcének ajtaját.

Az ozdini vár kapuja most azonban kinyílt, bár nem hiányzott sok a vacsoráig, a várnagy, sőt a lovag uraság is odahaza tartózkodott. Hano, a kastelán meglepődött, amikor megpillantotta a hajlott hátú öregembert.

– Mi hozott ide Ozdinba, udvari Bolondocskánk?

– Semmi és senki sem hozott, kastelán, én magam jöttem küldöttségbe, ami csak Turich lovagra tartozik.

A várnagy azonnal a lovaghoz vezette Kabelka sógorát, akit udvari Bolondocskának nevezett az előbb.

– Légy üdvözölve, bátor lovag!

– Üdvözlés neked is, öregember!... Küldöttségbe jöttél hozzám?

– Bizony, és ez alkalommal kétszeresen is, bátor lovag!

– Ejha! ... Akkor hallgassuk meg!

Az udvari bolondnak nevezett öregember a válasz helyett azonban körbesétálta Ozdin urát és csak azután kezdett bele mondandójába:

– Nézlek téged, bátor lovag... fiatal termeted, az édesapád után...

– Te ismerted apámuramat? – szakította félbe a lovag.

Az öreg nem hagyta félbeszakítani magát, először gondolatát fejezte be:

– Bizony, bátor, akár az apja, de annak igazságtalan természetét is örökölte!

A fiatalember tekintete elsötétedett, Hano várnagy pedig a feszült várakozásban lehunyta szemét. Nem tévedett.

– Te öreg, ide hallgass, ha nem nézném ősz hajadat, a börtönbe csuktnálak, hogy ott elsőként azon gondolkodj, mit is beszélsz!... Mit engedsz meg magadnak?!

– No, mégiscsak elnézőbb vagy édesapádnál – ő nem ígérgetett, hanem azonnal kinyitatta a tömlöc ajtaját!... Csak úgy mellékesen – én már régen megismerkedtem az ozdini tömlöccel!

– Te öreg, nem vagyok kíváncsi a fecsegésedre!... Mondd meg, milyen küldöttségbe jöttél, vagy...

– Azt már tudom, vitéz Turich, hogy mit akarsz mondani... de ne gondold, hogy küldöttségemmel a megbocsátásodat akarom megvásárolni, fogd, itt van! – és kabátja alól becsomagolt levelet húzott elő. Most már nyugodtan a tömlöcbe zárathatsz!

A lovag feltörte a pecsétet, kibontotta és silabizálni kezdte a levelet. Végül odaadta a kastelánnak.

– Hano, olvasd el, valamiképpen ég a szemem.

A várnagy elkezdte felolvasni: „Üdvözlés neked, Henrik, Ozdin ura! Ha tudsz, gyere értem, félek a törököktől. Őszintén köszönt unokahúgod, Katalin, a Lippai várból.”

– Miért nem jöttél előbb, öregember! – eszmélt fel a fiatal Turich.

– Tegnap este kopogtattam a kapun, de embereid megijedtek a gyenge öregembertől, hogy alamizsnát jött könyörögni...

– Öreg, te a vendégem vagy, a váramban pihenhetsz. Azután elviszed válaszomat Katalinkának. Vagy nem?

– Igen is, meg nem is!... Nem a te vendéged vagyok, hanem Kabelka komáé...

– A vár alatti faluban?

– Igen! Nála éjszakáztam és ott is pihenek majd. A küldöttséget csak azzal a feltétellel vállalom, ha szabadon engeded Kabelkáék Henrikjét, akit ostoba szeszélyből a tömlöcbe zárattál!

– Bevallotta bűnét! – gerjedt haragra újfent a fiatal uraság, – ugyanazt a nevet viseli, mint ura és ez tilos!

– No, ez bizonyosan büntetendő dolog, bátor lovag... de emiatt a bűn miatt más kellene tömlöcbe csukatnod...

– Kit?... Mondd meg!

– Katalinka apját és egyébként a két ozdini Henrik keresztapját... Turich Henrikét, és a másik Henrikét, Kabelka jobbágy fiát.

– Lehetséges ez?

– Bizony igen!... Csakhogy a keresztapát tömlöcbe csukatni nem tudod! Azért sem tudod, hiszen Ján Jiskra főkapitány már régen halott!

– Öreg, mélyen megsértettél, de most nem haragudhatok rád... és mivel a Lippa várába vezető hosszú útra még nem indulhatsz el, meséld el nekem, hiszen te bizonyosan sok mindent tudsz...

*

Ozdin várába megérkezett a nádor gyorsfutára is a hírrel, hogy a törökök ugyancsak fenekednek az országra. Turich uraság sokáig nem gondolkozott – derék harcosait felszerelte és már sietett is Divénybe, hogy a nádor oldalán harcba indul a törökök ellen.

Amint Turich uraság elbúcsúzott a fiától és szépséges kislányától, úgy döntött atyai áldásban részesíti gyermekeit. Fiának azt mondta:

– Fiamuram, távozásom után te fogod vezetni az ozdini uradalmat... gondoskodj húgodról, Katarináról, pótolod elhunyt édesanyját, harcoló édesapját, légy szerető testvére és ne feledd, az itteni birtok tulajdonának fele őt illeti meg!

Mindez a búcsú valahogy még csak megtörtént, de amint Turich uraság elbúcsúzott szeretett leányától – a szőke hajú Katalintól – a kemény és félelmet nem ismerő harcos szeme könnybe lábadt.

– Kicsiny leányom, vigyázz nagyon magadra, amíg nem vagyok itt, ahogy csak tudsz, és ha nem térnék vissza, tudd, hogy az ozdini uradalom fele téged illet!... Viselkedj okosan, leánykám és ne hagyd, hogy Rybárék púpos gyermekét valaki bántsa!

Az idős Rybárnénak, aki valamikor Katalin dajkája volt, ugyancsak megparancsolta, hogy figyeljen a leányra és költözzön fel a várba a púpos gyermekével együtt. Lesz odafent elég gondoskodás és munka is, amikor Rybár vele együtt elmegy a háborúba.

Turich uraság bizony megérezte: nem tért vissza a nádor, nem tért vissza Ozdin ura, nem tértek vissza a merész harcosok – amott, Várna mellett, a török jatagánnal összevagdalt testük a földre zuhant.

A fiatal Turich teljesítette apja utolsó akaratát, amíg csak érdekeivel nem ütközött. Egy idő után elkezdett tűnődni és bizony ki is fundálta a dolgokat, afféle neki tetsző módon. Látszatra törődött Katalinnal, a testvérével, de alig került szóba a leány

férjhezmenetele, úgy forgatta a dolgot, hogy bizony az ozdini uradalom ne legyen felosztható és ez persze nem egy kérő megfutamodását eredményezte.

Rybárné mindjárt tudta, honnan fúj a szél és még inkább Katalin pártját fogta, aki ritkán látható szépséggé serdült.

– Tekintetes uram, – szólalt meg egyszer az asszony, – a Turich család mindig is felosztotta az uradalmat és soha nem panaszkodott egyikük sem, hogy kisemmizték volna. Miért nem elegendő önnek most a birtok fele?

A fiatal lovag rásandított és haragját visszafojtotta.

Rybárék púpos gyermeke Katalinnal együtt nőtt fel és nehezen viselte a fiatal Turich nagyurasan önző viselkedését.

– Katalinkám, vegyél engem, a púpost magadhoz, aztán megyünk Rybárékhoz lakni és én a tenyeremen foglak hordozni.

– Jól van, kis púposom, én kis bolondom... de vajon elbírsz-e engem, – mosolygott Katalin.

Az idő tájt a már fiatalemberré cseperedett ifjabbik Turich nem tudott magán uralkodni, felpattant, hogy végez a púpossal.

– Ne! – ugrott elé Katalin, elállva haragos bátyja előtt az utat, – engem ölj meg, ha így akarod, de a púpost nem szabad bántanod!... Talán elfeledted apa szavait?

A fiatal Turich karja tehetetlenül hullott alá és eltávozott, de bosszúvágyó tekintetet vetett Rybárékra, leginkább a púposra.

A fiatal lovag külsőre még többet változott – megnősült és rábeszélte hűgát, hogy ő is követhetné ebben, de a nagybirtokosoknál tett látogatásain nem felejtette megemlíteni, hogy szépséges húga vagyonnal már nem rendelkezik.

Rybárék napról napra egyre jobban átláttak a fiatal uraság tervein. Amíg az öreg Rybárné, a valamikori dajka az eszét használta és szót válthatott a Divényben időző náddal, a púposnak lassan-lassan egyre pallérozottabb lett elméje és egyre csípősebb nyelve.

A fiatal Turich is jól forgatta elméjét. Egy szép napon hírt hozott Katalinnak és a púposnak, hogy bizony a Bölényes-hegyen valamilyen gonosz emberek rátörtek az öreg Rybárnéra és megölték, a testét pedig a szomszédos faluban temették el. Katalin megsiratta valamikori dajkáját, de a púposnak nem hullott könnycsepp a szeméből. Szeme haragtól tüzelt és már oda is állt Turich elé.

– Turich sógor, aztán nem te tetted el az útból az édesanyámat?

– Bolonddal nem elegyedem szóba! – dühödött fel az ozdini vár fiatal ura.

*

Turich úr megérte a fia világra jöttét, ami a jobbágyok lakta falvak számára rossz hír volt, hiszen az urasági keresztelőket – mint minden lakomát – a nincstelenek fizették meg. E falvak polgármesterei szállították a várba szekereken az ennivalót és a várúr katonái megtöltötték a tömlőcöt, hiszen az uraság üres szófiának vélte a hallatlan tiszteletlenséget személyével szemben.

A púpos attól az időtől fogva, hogy édesanyja eltűnt, nem lelt nyugalmat. A várudvaron sétálgatott és mindenhol kíváncsiskodott, hátha valamit megtud. Leste az emberekkel teli tömlöcöket, figyelte a katonákat, akik újabb és újabb áldozatokat hoztak, kikísérte a Zólyomból érkezett küldöncöt is, hiszen az uraságok gyermekeinek a legelőkelőbb keresztapa dukál – maga Brandýsi Ján Jiskra, a felvidéki vármegyék főkapitánya, a Zólyomi vár ura lesz a gyermek keresztapja. Púpos, akit udvari Bolond néven is illettek, terveket kezdett kovácsolni, de megvalósítani nem tudta. Turich uraság is felfigyelt és hogy csípős nyelvét ne rajta és másokon köszörülje, bezáratta őt is vára tömlöcébe.

*

Turich várúr lakomát rendeztetett, olyat, amelyet Ozdin vára még nem látott. Aztán miért? Hiszen a leendő keresztapa előtt – aki, amint azt emlegettük már – a Felső-magyarországi vármegyék jeles főkapitánya, csak nem marad szégyenben.

Turich Katalin szebb volt, mint bármikor, de a szomorúság árnyékot vetett arcára. Halovány arcú sógornője mellett ült, szemben Jiskra urasággal, aki állandóan Katalint nézte. Ha Turich uraság valamit kérdezett becses vendégétől, az csaknem fagyosan válaszolt, de szemét le nem vette Katalinról.

Ettek-ittak, csak a nevetés és a vidámság – minden mulatság gyökere – hiányzott. Katalin is érezte a nyomott hangulatot és egy kicsit szabadulni is szeretett volna Jiskra főkapitány pillantásától, így aztán a várnagyhoz fordult.

– Hano kedves, nem találnál ki valamilyen mulatságot?

– Tudnék nemes Katalinka, de nem tudom, Turich uraság megengedi-e?... A púpos a tömlöcben van! – súgta a kastelán.

Turich Katalin elpirult a szégyentől, hiszen most jutott az eszébe, hogy az ő púposa, a Bolond hiányzik a keresztelőről. Azonnal bátyjához fordult és kitartóan kérlelni kezdte, hogy hozassa oda a púpost.

Turich uraság nem a legkedvesebb pillantását vetette hűgára, de amaz kitartott kérése mellett, így odaadta végül a Bolond tömlöcének kulcsát a várnagynak, amit mindig magánál hordott.

Megjött a púpos. Végigpillantott a termen, végigpillantott a mulatozókon, aztán a roskadozó asztalokra nézett hunyorogva, míg szeme meg nem szokta a teremben uralkodó fénylő világosságot.

– Hát te hol csavarogsz púpos Bolond?... Ilyen ünnepélyes pillanat és te... - hangzott fel Katalin ajkáról.

– De Katalinom... megkértem Turich sógortól a kezedet és ő helyet, no meg időt adott nekem, hogy jobban meggondoljam a dolgot! – súgta a púpos, de úgy, hogy a vendégek azért hallhassák.

Turich uraság azonnal félbeszakította a púpos szavait, amikor érzékelte, hogy amaz a nyelvét újabb támadásra készíti.

– Te Bolond-okoskodó, mulattass minket!... Talán megnémultál?

A púpos nem válaszolt, csak megrázkódott az uraság felhívására és végül illedelmesen, ahogy eddig sohasem, belekezdett a szórakoztatás feladatába. A társaság mulatott, de talán csodálta is a púpos ügyességét. Amaz összegömbölyödve gurult oda az urasághoz.

– Turich sógor, most meséltem rólad, hallottad?

– Te Bolond, én semmit sem hallottam!

– És láttad?

– Már hogyan láttam volna... okoskodszt itt!

– És jól láttad?

– Örültség!... Persze, hogy láttam!

– Látod, Turich sógor, ez a Bolond ostoba okoskodása volt a teremben... de te is szoktál okoskodni!

– Nem úgy van az, te Bolond!

– De bizony, sógor!... De te az életben okoskodszt!

Jiskra úr nem tudta visszatartani a nevetést, a púpos igencsak kedvére volt, fogta hát a kancsóját, borral meg is kínálta, aztán letelepedett mellé. Ettől a púpos felbátorodott.

– Turich sógor, Jiskra koma nevet adott a fiunknak, megajándékozott minket, most pedig rajtunk van a sor... Mit adunk mi Brandýsi és Zólyomi Ján Jiskrának?

– Bohóc, adj tanácsot... mi jutott az eszedbe?... Mire gondoltál?

– Kár, hogy Jiskra koma nem jobbágy...

– Ezt meg miért gondolod, Bolond? – gyúlt ki Jiskra tekintetében a kíváncsiság tüze.

– Kedves sógor, könnyen megajándékozhatnánk, jóféle mogyoróvesszővel! Nem igaz Turich uraság?

Ozdin várának ura meghökölt, de amint látta, a főúri sógor szokatlanul pompásan mulat, jókedvet erőltetett hát magára.

– Te Bolond, mégis mit adhatnánk a felvidéki vármegyék kapitányának?

– Nézd, Turich sógor, Jiskra komának pénzre nincs szüksége, hiszen aki Körmöcbányát uralja, annak pénzre nincs gondja... – a púpos elhallgatott és úgy tett mintha csak gondolkozna, de aztán hirtelen felkiáltott: – Már tudom, már megvan!

– No, akkor áruld el!

– Adj kulcsot a sógornak a tömlöcök ajtajához!

Turich uraság a Bolondra sandított.

– Persze nem azért, mintha Jiskra komának ne lenne elég kulcsa, de elfeledkeztél róla, hogy a Turichok kinyitják a tömlöcök ajtaját, ha valamit megünnepeltek.

Katalin úrnő és Turich halovány arcú felesége elismerően mosolygott a Bolondra, de Jiskra uraság is kedvét lelte a hallottakban. A vendégek feszült hangulatban csendesedtek el, várták, miképpen viselkedik majd Ozdin ura, hiszen a púpos sarokba szorította.

Turich uraság felfedezte, hogy a figyelem középpontjába került és igencsak óvatosnak kellett lennie, hogy ne tegye nevetségessé magát. Kiadta hát a parancsot, hogy a foglár nyissa ki az összes tömlőajtót.

A várúr katonái elkezdtek a foglyokat behajtani a lakoma helyszínéül szolgáló terembe. Amazok tanácstalanul, zavarodottan álltak és nézték a mulatozókat. A púpos Bolond észrevette:

– Turich sógor, megengeded, hogy bírjuk és ítéletvégrehajtójuk legyünk?

Turich fészkelődött, aztán higgadtságot erőltetett magára:

– Tedd, amit csak akarsz.

– Megvan, amit csak kívántam... – Az udvari Bolond vidáman felugrott és odalépett az elsőhöz.

– Ki vagy te?... Aztán mit vétkeztél?

– Pók volnék Málnapatakról... és azt hiszem, semmi rosszat nem tettem!

– No mégis, kis Pókocska.

– Az Ipolyban állítólag urasági halat fogtam.

– És mondta a hal, hogy urasági tulajdon?!

– Már miképpen?... Talán beszél a hal?... Ez semmit sem mondott!

– Ez hát az ő hibája és Turich uraságé, hogy nem tanította meg a halait beszélni...

A málnapataki illetőségű Pók ráncos arca kisimult és oldalra lépett. Bolond a foglyokat sorjában szabadította ki, csak Kabelkánál időzött hosszabban. Jókötésű fiatalember, igazi szekeres alkat, de a teremben kisgyermek módjára zokogott.

– Mi van veled, Kabelka?... Talán a tömlőcbeli jó életet sírod vissza?

– Az ördögbe is, dehogy!... De eszembe jutott... sajnálom.

– Aztán miért ilyen hirtelen?

– Amit akartam, nem tehettem... nem teljesíthettem kötelességemet urammal szemben.

– No, kedves Kabelka, ezért nem illehetlek dicsérettel! Ezt bizony nem kellett tenned... Nézz csak oda, – és beszéde közben Bolond a szerencsétlen tekintetét a mindenfélével megrakott asztalok felé terelte, – miként nyomorog az uraság!

– Tenném, de miként? A karám üres és minden nyomorúság közepette az asszonynak gyermeke született. A gyermek bömbölt az éhségtől és az asszony csendben várta az éhhalált... A sajnálat minden ember iránt... kérem a könyörületet! – Kabelka hosszú ideig nem volt képes megnyugodni.

A lakoma egy szempillantás alatt megszakadt, a termet néma várakozás öntötte el. A Bolond is elcsendesedett, csak ruhájáról letépett ezüst csörgői szakították meg a helyiség síri csendjét és Turich uraság lakomáját. A Bolond odalépett Kabelkához és annak szabad kezébe nyomta az ezüst csörgőket, amelyeket kis idővel ezelőtt szaggatott le a ruhájáról.

Jiskra hirtelen felegyenesedett, megkerülte az asztalt és Kabelka kezébe egy marék aranyat nyomott.

– Kabelka barátom, most igyekezz haza, – eszmélt fel Bolond, – gondoskodj a feleségedről!

– Megy, de nem egyedül, – szakította félbe Jiskra. A kapitány még nem fordult el Kabelkától, – amit neked adtam, az csak az előleg a keresztapasághoz, kereszteld a fiadat Henrik névre... no, egyetértesz vele?

– Én, én, én, nagyságos úr persze, – és a zavarban lévő fiatalember megfogta az ajándékozó kezét, aztán megcsókolta.

– Én is keresztapa leszek, én is keresztapa leszek! – kiáltotta Bolond, aztán táncra perdült. Egy gyors mozdulattal megállt Kabelka előtt: – Én Henriknek udvari bolond életem lyukas erszényét adom, a csörgőket az előbb már odaadtam, Kabelka komám!

– Bolond, – szólalt meg Jiskra újfent, – együtt megyünk Kabelkáékhoz a faluba!

– Kapitány úr, én is megyek, – csatlakozott hozzájuk Katalin. A púpos Bolond elsőnek indult az ajtó felé, a kapitány mögötte, de az ajtóban hátrálni kezdett, majdnem fellökte Kabelkát. Az ajtón keresztül akkor lépett a terembe egy csont és bőr nő, a foglár kíséretében. Bizony, a meggyötört asszony nem várta meg, amíg a foglár bemutatja, mint az ozdíni tömlőc legutolsó áldozatát, hanem lassan Turich úr asztalához lépdelt.

– Turich, légy átkozott! Te alattomos kígyó!... Most áruld el, az embereid miért támadtak rám a Bölényesen, miért hajítottak tömlőcbe?... Most mondd azt, hogy semmiről sem tudsz!

Elsőként Katalin eszmélt fel, odaugrott a szerencsétlenhez:

– Dadusom, drága Rybárné!

– Turich koma, én már elítélni nem foglak, téged majd a mennyek ítélnek el! – vágta a halottsápadt Turich arcába a púpos, édesanyjához ugrott és megsimogatta annak ráncokkal teli arcát.

*

Turich Henrik kihasználta az öregember történetében előállt szünetet.

– Kedves Hano, mondd meg a foglárnak, hogy minden rabot erresszen szabadon.

- Méltóságos uram, de Ozdin semmit sem ünnepel, - vetette ellen a várnagy.
- Csak menj és tedd azt, amit neked a vár ura parancsol, - szólt bele az öregember,
- a rettenthetetlen lovag a legnagyobb győzelmét ünnepli – önmaga felett aratott győzelmet, diadalt aratott a saját önhittsége felett!

Turich Henrik úr nem ellenkezett, a legnagyobb nyugalommal fogadta az öregember szavait, sőt annak jeléül bólogatott is hozzá. – Csak tedd, amit parancsoltam és aztán gyere, mert még szükségem van rád... A lovag most az idős emberhez fordult, - mondd tovább Bolond, fejezd be...

- Nos, Turich uraság elérte, hogy nem kellett osztozkodnia Katalinnal az ozdíni uradalomban, mert Jiskra uraság Katalint, persze annak egyetértésével messze délre vitte, Lippa várába, miután megegyezett volt Mátyás királlyal. Katalin úrhölgy pedig felfogadta Rybárnét, valamikori dadáját és Bolondot, a púpost. Jól is tette, mert az idős nőnek hamarosan gondoskodnia kellett a pici Katalinkáról.... jaj, mindez régen volt, az évek rányomták bélyegüket a lippai életre is: először Rybárnét temettük el, azután a harcban meghalt Jiskra úr is, majd sajnos elment védelmezőm, Katalin is. Az egész családból egyedül marad az én Katalinkám, a gyermekem, mint valami felemelt ujj az istentelen pogányok tengerében és én Bolond púpos, a szolga!

- Tiszteletreméltó öregember és aztán mi lett Rybárné, azaz édesanyád átkával? – kérdezte nyugtalan hangsúllyal Turich Henrik.

- Miként mondjam meg neked, derék lovag? Már csak elárulom neked az igazság szerint: Nem Ozdínra mondatott ki az átok, hanem apádurad cselekedetei végett. Bár Jiskra uraság azt mondta neki, hogy adja át a várat Mátyás királynak, ő azonban ellenkezett és próbálta megvédeni a várat. Felindultságában a szíve felmondta a szolgálatot és összeesett a várkapu előtt. De Jiskra uraság közbenjárására Mátyás király meghagyta Ozdin várát neked – Turich Henriknek.

A fiatal lovag gondolataiba merült, felállt és sétálni kezdett a szobában. Hirtelen, erős elhatározással a várnagyhoz fordult, aki időközben visszatért:

- Kedves Hano, írd!...

Én, Turichnak ura, az én ozdini váramból és erősségemből, kedves Katalinomat köszöntöm. Én megyek az én embereimmel a tatárok ellen, a Sajó folyó partjáig a te bátorságos megmaradásodért. Jöjj az én ozdini váramba és légy ezentúl is egészséges. Halálodig hű nagybátyád erre kér páncélban és sisakkal felfegyverezve. Henrik, a Turich nemzetségből.

A mi Ozdini erődtményünkből, vasárnap után, 1487.

*

Mit lehet ehhez még hozzátenni?

Talán csak annyit, ha az egész történet kitalálás is, Turich Henrik levele nem az.

Ugyanakkor örökké sajnálatos, hogy ez a szerfelett értékes írásbeli emlék nem Ozdin közelében van, nem is Szlovákiában, hanem valamelyik bécsi levéltárban viselik gondját.

Az 1487-ből származó, cseh nyelvű levél

Miként tanult Mátyás király uralkodni

Járt, persze, hogy járt Mátyás király vadászatokra, csakhogynem pusztán az elejtett vad volt ennek oka.

Avégből járogatott, mivel elszakadt a vadásztársaságától, az emberek közé ment tapasztalatokat szerezni. A népek előtt, akik őt nem ismerték, valaki másnak adta ki magát, el nem árulta, hogy ő a király.

Ezen a vadászon is beszédes vadásztársaság kísérte el Mátyást. Társai maguk voltak a készségesség és az alázat, a király azonban hamarosan belátott társai alakoskodó viselkedése mögé. A Javorina-hegy mögött igencsak önfeledten indult el a sűrű erdőben és bizony az uraságoknak elfogyott a levegője és lépte, a király pedig igencsak örvendezve szakadt el a többiektől.

Az uralkodó vadászszenvedélyét igencsak felcsigázta egy pompás őzbak: időnként megállt, de amíg Mátyás előkészítette fegyverét, a gyorslábú agancsos odébb szaladt és az elbűvölt vadászt csalta magával a sűrű és még sűrűbb vadonba.

A fáradtság lassan elnyomta a vadász lelkesedését, a király pihent egy keveset és aztán találmányra lépdelt tovább. A kutyák hangja alapján juhászok hegyi szállásához ért el. Az ottaniak megmentették, hiszen a kutyák már rávetették magukat és bizony az uralkodóhoz méltatlanul bántak volna el vele.

A számadó juhász, vagy ahogy errefelé mondják, a bacsa – hamarjában hívta a vendéget, de elfoglalt lévén, nem volt ideje körülötte ugrálni. A hegyi juhászkunyhó bizony nem afféle palota. Az emberek szokása volt ott megállni, ahol gondoskodásban részesültek, vagy ha szükséges volt, éjszakai szálláshoz jutottak.

Csak az tévesztette meg a derék bacsánkat, ahogy oldalról végigmérte a vendéget, mivel amannak olyan öltözéke volt, amelyet a tehetősebbek hordanak. – No, de mit is érdekelte volna ez a számadó juhászt, hiszen az ő világa a tisztességes munkából állt. Bizony, a bacsa még csak nem is álmodott róla, hogy a ruházat, ami kissé megtévesztette, királyi látogatót rejt.

A számadó juhász gondoskodott hát vendégéről és száraz helyet biztosított neki az éjszakai pihenésre. A fekhely ugyan túlzottan keménynek bizonyult az uralkodó kényelme szempontjából, de a fáradtság erőt vett Mátyáson és kis idő elteltével hallható módon szedte a levegőt a földön.

A világosban, szokásosan, elsőként a bacsa kelt fel. Elkezdte embereit szép szóval ébresztgetni:

– Fiúk!... Keljetek fel... gyerünk! Este férfiasan bevacsoráztunk és aludni is alhattunk eleget, most meg illik belefogni a tisztességes munkába!

A bacsa szavai felébresztették a királyt is, de alighogy észrevette, hogy a bacsa hátat fordít neki, maga is a másik oldalára fordult.

– Fiacskám! ... neked talán nem akarózik felkelni?!

Az uralkodó azonban tovább birkózott a kemény fekhellyel.

A bacsa tovább már nem törődött vele, hagyta hát a földön heverni királyát, a maga akaratából. Szétkotorta a parazsat, kiszedegette belőle az estéről megsült krumplit, ami azért még adott egy kevéske meleget, aztán sajtot szeletelt és a serpenyőn szalonnát pirított.

A juhászok reggelijének illata az orron keresztül csak befúrta magát a királyi gyomorba és bizony a gyomor mégiscsak felkelésre és a reggeliző juhászok közé készítette Mátyás királyt.

– Fiam, nehezen lesz belőled valaki, hát juhász az bizonyosan nem, mert bizony nyomorúságos az a hegyi szállás, ahol a juhász a munkától elfordul és helyette a tálba ugrik!

A király már-már helyet foglalt az asztalnál, de aztán meggondolta magát – odébb lépett a reggelizőktől és szomorúan nekitámaszkodott a pásztorkunyhó ajtajának.

– No, hát gyere már közénk, egyél, aztán majd megpróbálsz, lehetne-e mégis valami belőled.

A reggeli után a bacsa kikíséri a juhászokat a juhkarámhoz, hogy ott szétosztja nekik a munkát. Akkor azonban különös hangra lesz figyelmes. Azokéra, akik a királyi kíséretből egész éjjel keresték az elveszett Mátyás királyt. Mit is tudott volna a bacsa a pompás királyi vadásatról?

Amint az uralkodó meghallotta az ismerős kürtszót, ő is elővette az övét és szépen, szerfelett szépen bele is fűjt az instrumentumba. Erre aztán a bacsa igencsak megharagudott:

– Fiam, te csak a magad munkájával törődj!... Mi dolgod van azokkal a tévelygőkkel? Minek kellene neked azoknak jelezned!... Aztán még valami ördögfajzatot csábítasz ide!

Úgy van, ahogy azt mesélem, az újdonsült pásztor kürtje nem pokolbéli fajzatokat vonzott oda, hanem gyönyörűségesen öltözött embereket, akik mindenféle irányból kezdtek a juhászok kunyhója felé felgyalogolni a hegyre. Csoda, hogy lábukat nem törték bele, amint felfedezték azt, akit a bacsa felvett segítőnek maguk közé. Ha még csak közönséges ember lenne, de a király úr az bizony a legnagyobb méltóság az országban.

A számadó juhász kövé dermedt. Bizony, hosszú pillanatokba telt, amíg feleszmélt és miután megvakarta hosszú, megzsírozott haj koronázta üstökét, azután világosság gyúlt elméje legmélyén és már tudta, ki volt az, akinek éjszakai szállást adott.

– No, hát micsoda?... Ami megesett, azt már nem lehet megváltoztatni! – készülődött a bacsa a királyi igazságszolgáltatásra.

Mátyás király azonban ehelyett köszönetet mondott emberünknek a gondoskodásért, az éjszakai szállásért és az őszinteségért. Határozottan kezet szorított vele, hiszen akkortájt a férfiak még nem ölelgették egymást és elment királyi munkáját tovább végezni.

A királyhegyaljai bacsa meg is feledkezett volna királyi vendégéről, ha nem emlékezteti őt a murányi várból érkezett küldöttség. A küldöttek váratlanul toppantak be a juhászok hegyi szállására és hírül adták a bacsának, bizony maga a király hívja őt a várába.

Emberünkben mindenféle érzések kavargtak, bosszankodott is, de mit tehetne? Talán csak nem ellenkezhetsz a királyi akarattal. Már csak rendet tett, embereitől elkészönt és szerényen beült a hintóba.

A királyhegyaljai számadó juhász vitette magát a pompás fogat belsejében, ej, bizony, szerfelett fényes egy alkalmatosságban, de gondolatait mindenféle sötét fellegek árnyalták. Mikorra már azokkal is kellően eltelt, mégiscsak kezdett megnyugodni: bizony, a király uraságnak nincs miért reá haragudnia, hiszen amikor önála volt, gondoskodott róla, ahogy csak leginkább tudott. Az pedig, hogy nem királyként fogadta, elvégre ki az, aki tudhatta, hogy ő az uralkodó.

Nem volt mit tenni, a bacsa megmozgatta a lábát mind a száz lépcsőfokon és amott a kapunál, világ csodájára, maga Mátyás király üdvözli illendően a vendégét. Az uralkodó megtisztelte emberünket és megmutogatta neki Murány minden szépségét.

Másnap a király nagy lakomát rendeztetett és meghívta tanácsosait, akik ott Murányban körülötte forgolódtak. Amint amazok megérkeztek, a király előtt mélyen meghajoltak. Alighogy azonban megpillantották a bacsát, ajkukon kárörvendő mosoly tűnt fel, hiszen emberünk már csak úgy, posztónadrágban, bocskorral a lábán, báránybőr bundában álldogált amott. Kikandikáltak az urak a háta mögül, csípősen fel-felnevettek és a bacsa egyszerű mivoltára ujjukkal mutogattak.

A király nem hagyta magát megtéveszteni, pillantása mindent körbejárt és a tanácsosok kárörvendő mosolya rövidesen eltűnt a felfuvalkodott udvaroncok orcájáról.

Mátyás csak itt, a lakomát követően gondolta ki a mulatságot és a legjobb feleletért jutalmat ígért.

No, látni kellett volna a tanácsosokat! – Egyetértettek, persze egyetértettek és az abrosz alatt már dörzsölgették is markukat. Annak jeléül, hogy tenyerükbe kapják a királyi jutalmat.

A bacsa csak nyugodtan üldögél, az okosságokat gyűjtögeti, és ne adj’ isten, hogy levegye tekintetét ezekről a különös emberekről.

– Ide hallgassatok, bölcs tanácsosaim, a fejtörő ekként hangzik: Ki nyúl bele elsőként a tálba?

A tanácsosok meghökkentek, de kisvártatva feleszméltek és egyik a másik után nyúlt bele a tálba, amelyet a király kifejezetten a fejtörő kedvéért készíttetett. Úgy végződött, ahogy az már csak annyi kapzsi közepette kellett, hogy végbemenjen. Kezüikkel a tálban kotorásztak, amíg szét nem morzsozták annak tartalmát.

A király nevetésben tört ki és ez csak fokozódott, amikor a tanácsosok zsíros ujjaikról akarták lerázni az élő rákokat, amiket a szakács a király parancsára helyezett el a tál alján. Az uralkodó ezalatt majd megszakadt a kacagása közepette.

A királyhegyaljai bacsának is kedvére volt a lecke, de megsajnálta az állatokat. Nyugodtan felállt, összeszedegette a teremben széthajigált rákokat és betette egy vízzel teli kancsóba. Aztán elismerően bólogatott és csak úgy maga elé mormolta:

– Fiacskám, mégiscsak lesz valami belőled, ha már juhásznak nem is vagy alkalmas.

Mikor Mátyás magához tért nevetéséből és rákacsintott a bacsára, aztán megfejtette amazoknak a fejtörőt:

– Bölcs tanácsosaim, nem találtátok el! A fejtörő ekként hangzott: Ki ugrik elsőként a tálba? Nos, a válasz nagyon egyszerű. Az, aki elfordul a munkától!

A király újabb jóízű nevetésétől a tanácsadók elszégyelltek magukat és haragra is gerjedtek. Ha nem féltek volna, a királyra és a bacsára vetették volna magukat. Így azonban csak szégyenkezve nézték zsíros kezüket és fújkálták sebes ujjukat. Egy szót sem szóltak és bizony a legszívesebben elsüllyedtek volna, mivel a király az egyszerű bacsa jelenlétében megszégyenítette őket.

– No hát semmi sem történt, a második fejtörő talán sikerülhet nektek!

A tanácsosok összeszedték magukat, feszülten figyeltek, de az új fejtörő a királyhegyaljai bacsát sem hagyta hidegen.

– Mindnyájan ismeritek Murányt, ismeritek a szépségét is.

A tanácsosok bólogtak. Türelmetlenül és egy kevésbé félve várták, mi fog most a királyi fejtörőből kivirágozni.

– Mivel ismeritek Murányt, így mondjátok meg nekem, mennyire értékelitek?

A tanácsosok zsíros kezükkel a hajukat kezdték fésülgetni, akárha értelmüket akarnák munkára sarkallni és azok, akiknek hajuk nem volt, csupasz fejüket simogatták.

Találgattak ilyet, olyat, de a feleleteikkel nem tudták Mátyás királyt megnyugtatni. Egyikük szerint Murány annyit ér, amennyit a királyság fele, a másik azt mondta, annyit, amennyit Gömör vármegye összes városa és falva. A harmadik, aki hízelegni kívánt az uralkodónak, azt állította, Murány annyit ér, amennyit az egész királyság, amikor a király itt tartózkodik.

– Nem, nem!... Amit mondotok, az nem igaz és egyáltalán nem is szellemes!

Az elégedetlen király végezetül a mi bacsánkhoz fordult:

– És te, nem próbálnád meg kitalálni?

– Hiszen meg is próbálnám, de nem tudom, tehetem-e, mert én, nézz rám király úr, egyszerű és ostoba ember volnék.

– De te is mondj valamit!

– Király úr, én már csak úgy gondolom, hogy a királyhegyaljai juhászat értékesebb egész Muránynál. Mert...

A tanácsosok a bacsa szavába vágtek és látni kellett volna őket, amint emberünkre támadnak. Szidták őt a világ igazságtalansága miatt, rá is vetették volna magukat, ha maga a király nem szakítja félbe őket, aki nem volt képes titkolni kíváncsiságát.

– Király úr, ha megharagszol, vagy ha nem, de én csak az enyém mellett maradnék.... Nem mondom, hogy Murány nem szép, de mit érne, ha rossz emberek uralkodnának benne?... Magad romboltatnád le. Ebből nekem az következik, hogy mindennek az értékét az emberek adják, a viselkedésük és munkájuk! Talán ezek a valódi kincsek... és nekünk a hegyi szálláson van ebből elegendő, a szeretetből, a megértésből, az őszinteségből, ahogy a munkában szorgoskodunk nap mint nap. És nem tudom... nem tudom, hogy Murányban...

Akkor a király figyelme megnőtt és együttérzően kezdett bólogatni, a tanácsosok pedig elnémultak.

– Bizonyosan igazad van, királyhegyaljai bacsa, – eszmélt fel egy kis idő elteltével Mátyás király, – valóban így van, ahogy azt mondtad: a megfontoltság, az őszinteség és a munkaszeretet a legfontosabb érték, és ezt az ember öltözete alapján nem tudod megítélni!... Nagyra becsüllek téged, bacsa, az eszedet és az őszinteségedet...

A megszégyenült tanácsosok kióvatoskodtak a teremből és még egyszer a bacsa után pillantottak. Most már nem nevettek rajta, a szemükben az irigység lángja égett.

Mátyás király komasága

Egy ízben Murány várából zajos társaság kerekedett fel. Észak felé, a Szepesség irányába indultak. Amott, a Garam mellett elfordultak az úttól és a magas hegyek irányában folytatták útjukat. A csapat tagjai között volt Mátyás király is, akit azonban öltözeke alapján Önök sem ismertek volna fel. Az udvaroncok parádés ruhákban, csipke mindenütt... Mátyás király pedig viseltes gúnyában közöttük, akárha szolgálga lenne.

Az udvaroncok a vártól az egész úton maguk voltak a készségesség, egyik a másikkal versengett ebben.

A Garamon túl éldegélt a királyi erdész, akit Mátyás király a gyakori vadászatokon igencsak a szívébe zárt. Most is érte küldetett és megbízta, hogy a társaságot vigye el vadászatra.

Kelletlenül-barátságtalanul pillantgattak az udvaroncok a királyi erdészre, de amaz a haragjukkal nemigen törődött. Vissza is fizette nekik: úgy rendezte el őket, hogy csak a meredek hegyoldal felé tudjanak elindulni.

A királyi erdész által felfogadott hajtóknak nem kellett sokat magyarázni, tudták a dolgukat.

Időnként kézmozdulatokkal adták a többiek tudtára, hogy ott vagy másutt látnak valamit és az udvaroncokat állandó figyelésre és persze izgalomra készítették.

Amikorra már eleget kóboroltak, igaz, Mátyás király az erdésszel együtt lankásabb részen, a huncut hajtók egy zergét riasztottak meg. Mátyás király nem tétlenkedett és biztos kézzel ejtette el a gyorslábú állatot.

A holtfáradt udvaroncok addigra levegőt is alig kaptak, de az üres, dicsekvő beszédre még maradt erejük. Ezt ugyanakkor már az erdész sem hallotta, örült, hogy az uralkodó egy kis csavargásra invitálta.

Ment, bandukolt Mátyás király és az erdész, céltalanul, amerre a szemük vezette és a lábuk vitte. Esteledett is már, de a sötétség nem zavarta őket. Az erdész tudta, hogy a közelben a juhászoknak van kunyhójuk.

Amint ott a sötét éjszakában bolyongtak, világosan felismerhető emberi ének hangja ütötte meg fülüket. Mátyás királynak igencsak felkeltette az érdeklődését, így a hang alapján indult el. Jó irányba ment, a fából épített házikóban, mely a tisztás szélén állt, keresztelőt tartottak.

A mulatozók köszöntötték az erdészt, no persze az ismeretlent is, anélkül, hogy megkérdezték volna, kifélék, mifélék. Egy kis idő elteltével mindkettejüket étellel és mézborral kezdték kínálgatni.

Az igencsak beszédes mulatozók leginkább az általuk ismert erdésszel kezdtek diskurálni, az újszülött édesapja azonban odafigyelt a másokra, hiszen amaz is az ő vendége volt.

– Testvér, aztán régóta szolgálatsz a királyi erdésznél?

Az erdész nem hallotta a házigazda szavait, Mátyás pedig elhatározta, hogy nem árulja el kilétét.

– Csak egy hete jöttem, – ütötte el a kérdést az uralkodó, mintha semmi sem történt volna.

A pici édesapja és egyben vendéglátó, hirtelen a többi mulatozóhoz fordul:

– Így vagy úgy, de gondoskodnunk kellene a komai kötelezettségről.

A többiek egyetértettek, bólogattak is hozzá és ujjukkal mutogattak az erdészre, mint leendő komára.

– Én arra gondoltam... – szólal meg az édesapa, – hogy komának azt a másik urat, a szolga urat kérem fel!

Az erdész kövé dermedt, mikor ezt meghallotta, már-már a száját nyitotta volna, hogy a hibát kijavítja... Hirtelen feleszmélt azonban, hiszen Mátyás király észrevétlen mozdulattal meglökte, ezzel jelezve neki, ne akarjon semmit kijavítani.

– Én bizony vállalnám is, – kezdi a király, mint kiválasztott leendő koma és szolgának gondolt személy, – csak azt nem tudom, megfelelnek-e?

– Megfelelsz, persze, hogy megfelelsz, – biztosította az újszülött édesapja és közben már újabb kancsó mézbort hozott.

– Csakhogy én szeretném megtisztelni a keresztfiút és mindnyájukat: egyetértetek vele?

– Bátran, méltó egy komám, miért is ne?

– Úgy, akkor szükségem volna két férfire és te királyi erdész, vezesd őket, hadd hozzák ide, – kacsintott a király az erdészre, – hiszen tudod!

Az erdész és a két mulatozó abban a pillanatban felkerekedett, csak a boldog apának nem fért mindez a fejébe.

– Komám, de hiszen ő a te urad... Már miképpen engedelmeskedett neked: talán csak nem azért, mivel te vagy a komám?

– De, no... jó, persze, hogy jó... Végül is: egyszer az úr nem tehet a szolgája kedvére? – nézett kedvesen-szépen Mátyás a másik szemébe, a gyanú árnyékát óhajtva elűzni.

A királyi erdésznek újabb alkalom kínálkozott törleszteni az udvaroncok ellenében. A tüzet már messziről felfedezte, és amikor segítőivel közelebb ment, látta, hogy a hajtók a zergét sütik. Az igazság szerint az udvaronc uraságok a fárasztó vadászatot pihenték ki. Az erdész intett a két férfinak, hogy a zergét a nyárssal együtt hozzák, aztán a hajtóknak röviden odavetette:

– Ti csak hagyjátok az udvaronc uraságokat, hadd szenderegjenek, – éhesen szebbet álmodnak! – és az illatozó pecsenye kíséretében eltávoztak.

Mikor az erdész és a két férfi megérkezett, a megsült zergével együtt, minden kiderült. Bizony, úgy van, ahogy mondom, az erdésznek az alvó udvaroncokkal megesett kaland olyannyira lefoglalta elméjét, hogy elfeledkezett a király parancsáról és így szólt:

– Királyi fenség, mindent végrehajtottam, amint azt megparancsoltad...

Az erdész hirtelen a szája elé kapta a kezét, amikor a király haragosan rávetette tekintetét.

Mi lett erre a szegényes házikóban, hiszen mindenki elhallgatott, csak az újszülött sírását lehetett hallani.

– Király uram, most már vége a komaságunknak!

– Látom, hogy tovább már nem rejtőzhetem elöttetek, – kezdte Mátyás király, – tudjátok meg ugyanakkor, én Murányban és Budán vagyok király, most ugyanakkor csak koma volnék!... Ide a pecsenyével! A fiúcskát Kamziknak* nevezzétek, hogy legyen emlék utánam és most már mindenről feledkezzetek meg!

A jelenlévők felocsúdtak dermedtségükből. Attól kezdve mulattak egészen másnap reggelig, amíg csak a zergét el nem fogyasztották.

Mátyás király valamennyi idő elteltével eljött komáékat megnézni, eljött keresztfiát meglátogatni. A komájának hivatalt ajánlott Budán, de az hallani sem akart róla. Mindaz, amit elmeséltem, szent igazság, hiszen Kamzik* leszármazottai a mai napig ott élnek Királyhegyalján.

* kamzik: a szó magyarul zergét jelent

Mátyás király kincse

A halál ellen nincs orvosság!

Nagy igazság. Annyian és annyiféle módon keresték, de el nem hiszed, nem letek rá... milyen is lenne a halál elleni orvosság.

Mátyás király már nem is fáradozott ezen, de az öregség évei őt is megjelölték... ereje elfogyott, haja megöszült és a ráncok megszorodtak az arcán, a félelem a kaszástól pedig egyre erősebb lett benne.

Szolgái észrevették a változást az uralkodón és mindenféle módon igyekeztek megnyugtatni, így aztán híreket hoztak neki az országból, melyeket aztán ki is cifráztak.

Mátyás király kissé el is szégyellte magát az efféle beszédek hallván, de fogatkozó ereje és nehéz légzése mellett is elhatározta, hogy még egyszer végigmegy az országon, a rendet megnézi és meglátogatja azokat a helyeket, ahol őszinte, kedves napokat élt át.

Úgy van, ahogy mondom, így aztán üdvözölte a király még egyszer Murányt is. Hosszú út megtétele után pihent itt meg és aztán elképzelését kifejtette a vár hűséges intézőjének: azt is, másképpen szeretne Muránytól elbúcsúzni.

A murányi várnagy megértette ura szándékát, nagyon is megértette, hiszen ő is túl volt már élete delén. Megértéssel és feltétel nélkül teljesítette a király akaratát. A hatalmas vár alatti faluból hívatott egy olyan kőművest, aki mestersége minden fortélyával rendelkezett.

A mester igencsak feszülten lépett uralkodója elé és a mély meghajlás után kíváncsian várta Mátyás parancsát.

– Ide hallgass, mester... ha teljesíted az akaratomat... a jutalmadat megkapod.

A mester csak bólogatott közben, némán álldogálva, egy szó nem hagyta el ajkát, kíváncsi tekintetét odaszegezte, ahol majd a feladatot kell elvégeznie.

A király észrevette a mester fürkésző pillantását és bizonytalanságát, ezért nem köntörfalazott.

– Befalazod a kincset a vár falába! Kinek lesz, minek lesz, de te a kincsről egy szót sem árulhatsz el!... A munkáért és a hallgatásodért odaadom neked, ami jár!... Annyit kapsz, amennyi az egész életedre elegendő lesz!... Mondd meg, mester, képes vagy-e teljesíteni, amit neked parancsolok, és ahogy azt parancsolom!?

– Teljesítem, király uram, teljesítem, amit kívánsz.

– Mester, még csak annyit mondok neked, eszedbe ne jusson a kincshez nyúlni!

A mester esküvést tett, hogy amit megígért, az becsületesen meg is tartja.

Mátyás király az intézőhöz fordult, mintha elégedetlenül tenné hozzá:

– Tudom én jól, mekkora kapzsiság rejtezik az emberekben! – és ismét a mesterhez intézte szavait: – Ez lenne a te feladatod! Légy gondos, ne feledkezz meg az adott szavadról és most mehetsz a munkához!

A mester meghajolt, megnyugodva távozott és másnapra belekezdett a munkába. A várnagyon kívül senkinek sem volt szabad a kőművest zavarnia és a várban az a hír terjedt el, hogy a mester titkos kijáratot vág a falon keresztül.

Mátyás király tovább már nem időzött Murányban, elbúcsúzott a várnagytól, ismerőseitől és elégedetten, hogy kedves várában mindent elvégzett, tovább indult.

A mester belekezdett a munkába és a király távozása utáni második napon a falban a rejtékhely elkészült. Éjszaka a várnaggal együtt vitték a kincset a várfal alá és amikor a mester ment, hogy darabokban behordja a kincset, az intéző megállította:

– Vegyél ki magadnak a munkáért belőle, ahogy a király parancsolta!

A mester fürgén kivett magának egy kupac ezüstpénzt, amit a többihez képest észre sem lehetett venni.

– Vegyél ki magadnak a hallgatásodért, ahogy a király parancsolta!

A mester másodjára is belemarkolt és ujjai között vadonatúj aranypénzek csillantak meg. A kőműves tekintete titokban felszikkasztott.

– Válassz harmadjára is, hogy könnyebben tudd teljesíteni a királynak adott ígéretedet!

Belemarkolt emberünk harmadszor is az arany dukátokba és látszott rajta, hogy elégedetten teszi. Azután közös erővel elhelyezték a kincset a fal nyílásában és a mester eltüntette a nyomokat, hogy a legfürgébb tekintet se vegye észre, hol volt a fal megbontva.

Az igazat mesélem, a mester annyit vett ki a kincsből, ami egész életére elegendőnek bizonyult. Bőségben és boldog elégedettségben élt, ujjai megpuhultak, mert a kőműveskedést csak úgy kedvtelésből, néha végezte.

Éldegélt a mester, éldegélt magának. Akkor aztán a szomorú hír szerteröppent az országban, Mátyás király meghalt. A király végzete mindenkit megsiratott, sírt hát emberünk is. A bánat könnyei folytak végig orcáján, de a kőműves bánatában először csöndben, aztán mind erősebben jelentkezett a murányi várfalba befalazott kincs csábító emléke. Ez tovább fokozódott, egészen a nyugtalanságig, amint a várnagy is elhagyta ezt a világot. A valamikori kőműves szeme előtt állandóan az aranydukátok és ezüstpénzek garmadája lebegett, melyeket amoda elrejtett. Tisztesség és kapzsiság – e két erős érzés hadakozott lelkében.

– Hiszen a király, akinek szavamat adtam, már nem él, de a várnagy sem... miért is ne venném el a kincset?... Senki sem tud róla, csak én, – bátorította emberünket a belülről jövő hang. Máskor a becsület és az adott ígéret megszegése miatti félelem jelentkezett lelkiismerete legmélyén.

A tisztesség és a büntetéstől való félelem folytatott küzdelmet a mester bensőjében, aztán amíg folyvást viaskodtak, de végül mégiscsak a kincs iránti vágy győzedelmeskedett. A kapzsiság a mestert a várfalak alá hajtotta.

Emberünk szándékát az éjszaka leple alatt akarta végrehajtani. A sötétben csendben matatott a falon, kopogtatta, hiszen már elfeledte a helyet, ahová a kincset befalazta. Hosszas keresés után megbizonyosodott róla, jó helyen van, összegörnyedt és kivárta, amíg a várban a hangos vidámság teljesen elcsendesedik. Csak azután kezdett bele a munkába. A vésőt a falhoz illesztette, meglendítette jobbját, melyben nehéz kalapácsot szorongatott.

Ekkor a mestert fénysugár vakította el és benne eleddig nem látott kép – a fény közepén a haragvó Mátyás király.

– Megátkozlak, te kapzsi! Megátkozom a kincset is!

A kinyújtott jobb kezében lévő kalapács nem ütött rá a vésőre, hanem ellenkező irányba repült el és földet érésének tompa hangja visszhangzott a meredek hegyoldalban. A véső is kihullott a mester remegő baljából, és ahogy a sziklára zuhant, fémes hangon csendült meg.

A gyanús hangok felébresztették a várbeli öröket és a falról a strázsák fáklyájának kormos fénye ömlött el. A kőműves a földre zuhant, mintha csak a kaszás vágta volna le.

A felriasztott őrség a lőrésen keresztül nézett lefelé, aztán kíváncsian mentek ki a falra. A két legbátrabb katona a kifüggesztett létrán lemászott a mozdulatlanul fekvő mesterhez. Élesztgették, bizony hosszú ideig élesztgették, de aztán csak lábra állították. A magyarázat szavait ugyanakkor nem hallhatták, emberünk elvesztette a beszéd képességét, akárha nyelvét harapta volna le.

A megnémult férfi néhány esztendeig élt még, de a várat elkerülte, arrafelé még csak odapillantani sem akaródzott neki. A halálos ágyán kezével, mozdulataival magyarázta el azt a sorsszerű estét és azt is, hogy Mátyás király a kincset is megátkozta.

A történet a kincsről és az átokról, nemzedékekről nemzedékekre járt, de a kőműves mester szomorú sorsa elriasztott mindenkit – senkinek sem volt bátorsága a kincset megszerezni. Állítólag azért is, mert Murány várat mindig jól őriztették annak urai és talán éppen ők mondhattak a várra és a kincsre új és új átkot.

A murányi vár dicsőségének fénye a XVIII. század elején kialudt. A falak lassan, de biztosan kezdtek leomlani. Minél inkább pusztult a vár, annál erősebben és hallhatóbban hangzottak fel a Mátyás király kincsével foglalkozó kijelentések és nőtt meg egyesek étvágya.

Akárhol is volt a murányi polgármester, azzal lázított, hogy neki a néma kőművesmester hatodik felmenőjének a bácsikája volt és így a kincs születés alapján, no meg a polgármesteri pálca szerint is, senki máshoz, csak őhöz tartozik. A polgármester bizalmába avatta sógorát, akinek keze inkább harácsolásra termett, semmint a tisztességes munkára. Bizony a falu első embere mindent elmondott sógorának, nem annak két szép szeméért, hanem azért, mivel a kinccsel egymaga nem bírta el.

Nem is egy estén összedugták fejüket, a polgármester és annak sógora, no, ott aztán terveket szövögettek, miként osztoznak majd. Saját magukat már az arany és ezüstpénzzel teli ládán üldögélve látták, mikor aztán hír jött arról, hogy a murányi várat és a hozzá tartozó uradalmat az uralkodó a hűséges szolgájának, Koháry uraságnak adja.

Járkált a polgármester, járkált a sógora is, járkáltak hát mindketten, mint akiket leforráztak, mikor értesültek a hírről. Nem is lehetett hozzájuk szólni, olyannyira felbőszültek.

– Sógorkám, majd én túljárok az eszükön, bizony, hogy túljárok az urak eszén! ... Nem azé a kappan, aki ismeri, hanem azé, aki megeszi!

A két sógor úgy határozott, mielőbb megszerzik a madarat, azaz Mátyás király kincsét és gazdaggá válnak. No, de sem egyikük, sem másikuk nem akart a lassan leomló falakon mászni, ők a kincset akarták birtokba venni és nem nyakukat szegni, a magasból lezuhanva. Elméjüket jártatták, felfogadtak egy fiatal pásztort és mindenfélét ígérgettek neki.

Elmentek hát a várfalak alá, kopogtattak egy jókora darabon és ott, ahol lent a leginkább visszhangzott, oda küldték fel a legényt. Amaz engedelmeskedett és odafent szépen elhelyezkedett. A sógorok csak sürgették és sürgették, hogy a köveket dobálja lefelé. A vár alatti mélység tompán visszhangzott, a vár falából származó kövek csak úgy pattogtak a meredek hegyoldalon. A mélység hirtelen elnémult, mert a legény abbahagyta a kőhajigálást, amikor egy hatalmas kődarabba ütközött.

– Ott lesz! A kincs bizonyosan ott van! – szólongatták egymást a fal alatt, mintha csak eszüket vesztették volna.

A legény megfeszítette izmait, a jókora kődarab engedett, csakhogy őt is magával ragadta. Amannak szerencséje volt, a hatalmas kő lassan, esetlenül zuhant le odalent az útra és a fiatal kölyök, sebekkel a testén, oldalra vetette magát.

A sógorok kapzsiságukban nem néztek a legény után, mit is érdekelt őket, sőt örültek is, hogy nem lesz tanújuk. Bizony, így nem is figyelhettek fel rá, hogy a szerencsés fiatal összeszedte magát és sérülésekkel telve hazafutott. Amazokat csak a falban lévő kincs érdekelt. Elindultak felfelé, ujjaikat a falazat réseibe feszítették. Már-már felértek odafentre, mikor a fal tompa dübörgéssel leomlott és a két szerencsétlen a kupacnyi pénz helyett a kupacnyi szikla alatt maradt.

Ez a török világ messze van...

Balassa Farkas méltóságos urat, Végles várkastélyának és uradalmának tulajdonosát szerfelett kellemetlen gondok gyötörték. Alig szokta meg a kellemes várkastély fészket és megbizonyosodott róla, hogy a török világtól elegendő távolságra van, hamarosan mégiscsak meggyőződött róla, a moszlimoknak nem létezik távolság, ilyet Hasszán, a füleki bég nem ismer.

Ha Farkas uraság nem ismerte volna a törököket, bizonyosan elhinné a ravasz füleki hódító mézesmázos szavait. Amint mondogatják így-úgy, egyedül ő, a füleki bég, a nagy szultán kegyelméből védi meg a nemesség és a jobbágyok jogait a németek kapzsiságától. Állítólag csak egyetlen feltételt kell teljesíteni – elismerni a füleki Hasszán bég fennhatóságát.

– Igen és azután libákat legeltethetek Fülek és Végles között! – hajította már vagy tizedszer a bég levelét mérgében a tölgyfa asztalra és a haragvó ember lépteivel járkált fel-alá a szobában. Hirtelen megállt a vár helyőrségének kapitánya előtt, aki szótlanul figyelte a véglesi uraság dühét.

– Mit gondolsz, Mátyás, mit lehet itt tenni?

– Kegyelmes uram, talán kérhetnék segítséget a körmöci kamaragróftól.

– Gyenge ez a segítség, Mátyás!... Mostanság a pénz nem segít és a sápadt, csákányt forgató bányászokra azután lesz szükségük, ha a török ránk vereséget mér – elvégre nekik kell eltemetniük a holttesteinket!

– Méltóságos uram, – éledt fel a kapitány hirtelen, de aztán lelkesedése is gyorsan alábbhagyott.

– Ki vele, Mátyás!

– Nem tudom, ön mit mondana erre... de én arra gondolok, hogy a vár helyőrségébe a rátermett férfiakat kellene felvenni jobbágyfalvakból. Igaz, csak jobbágyok ők, de most olyanokra van szükség, akik valamit kézben is tudnak markolni és az ocsóvaiak, meg a szalatnaiak értenek az efféléhez!

– Te, Mátyás, bizony jól mondod!... Most már látom, hogy nem hiába hordod a fejed a nyakadon!... Jó ötlet, bizony jó!

– Örülök neki, kegyelmes uram, hogy kedvére van a javaslatom. Hiszen az ön birtokáról van szó és egy kicsit az életünkről is... Embereinket szétküldöm a falvakba, hogy hozzanak segítséget.

– Jól van! Ekként cselekedj!... Én megparancsolom a kasznárnak, hogy gondoskodjon a készletekről és puskagolyóról.

Balassa Farkas uraság álma attól fogva könnyebbnek bizonyult, amikortól kezdve a vár udvarán szálfatermetű legények sűrögtek, forogtak és ezalatt a helyőrség emberei alaposan elmélyedtek a katonai tudományokban. Igen ám, de Végles ura öröme közepette megfélemedezett válaszolni a Fülekről jött levélre, pedig Hasszán bég igencsak várta a hírt a várkastélyból.

Fülek török ura szerfelett megharagudott és Farkas uraság hírvivői idejekorán tértek vissza Véglesre, szomorú hírt hozva magukkal.

Mátyás kapitány kifaggatta a felderítőket és bizony egyszerre kevesellni kezdte a várkastély helyőrségét, még annak megerősítése után is. Mire is menne százhusz férfi, még ha jó kötésű is mindegyik, egy török sereg ellen, melyben nyolc-kilenc századnyi harcedzett harcos hemzseg?

Így a várkapitány, aki ránézésre is bátor férfi is volt, Farkas uraság jóváhagyása nélkül még egy üzenetet küldött a közeli falvakba, hogy minden alkalmas férfi legyen készen a törökök hátbatámadására.

* * * *

A törökök az éjszakai órán törtek rá a véglesi várkastély alatt elterülő falu házaira, de az általuk szándékozott meglepetés ellenük fordult – a váralján üres hajlékokra leltek. A janicsárok bajsza lekonyult belé és addigi jókedvük szertefoszlott. Aztán amint látták, hogy az istállóban a jószág helyett csak patkányok ugrálnak, az a hódítókat egyenesen feldühítette.

Így vagy úgy, de a törökök tábort vertek a Szalatna folyócska melletti réten, a várkastélytól nem messze. Nyugtalanul, éhesen üldögélték végig a sötét éjszaka hátralévő részét tábortüzeiknél. A török századok parancsnoka a gyorsan felvert sátrából kiadta a parancsot: a hírnököknek rögtön virradat után a várkastélyban lévőket kell bolondítaniuk. Egy századnyi lovast a környékbe küldött ki felderítésre, a maradék lovasság és a gyalogság pedig készenlétbe kell, hogy legyen, bármely pillanatban támadásra a várkastély ellen.

Alig derengett még, mikor a török sereg már jól hallhatóan kezdett nyüzsögni, abban a reményben, hogy a böjti vacsorát bőséges reggeli követi majd.

A várkastélyban lévők álma sem volt zavartalan. Mátyás kapitány a szemét sem hunyta le, állandóan a kapu, a torony és a lőrések környékén járkált. Minden rendben volt, a legnagyobb rendben, csak az erőviszonyok gyötörték a parancsnokot.

– Üdvözlét neked, Balassa a legfényesebb Hasszántól, a füleki bégtől, – kezdte a török hírnök, egészen közel a várfalakhoz. – Még be sem fejezte a reggeli mézesmázos cigánykodását, de odabentről már felharsant a válasz.

– A várat nem adjuk fel!... Megtapasztaljátok fegyvereinket!... Úgy menekültök majd, akár a sebzett lábú kutyák!

A hírnökök párviadala tovább folytatódott és a kapitány igencsak furcsállotta, hogy a törökök az erélyes elutasításra nem válaszoltak ágyúikkal. Mátyás kapitány megrettent, hogy Allah hívei valami huncutságon törik a fejüket, ezzel mindig is számolni kellett a moszlimok részéről.

A török lovasok csoportja, amint visszatértek a felderítésről, beigazolták a kapitány balsejtelmét.

– Balassa, nyittasd ki a kaput! Ne hagyd szétlövetni ezt a szép várkastélyt.

De a véglesi falak mögül nemleges felelet érkezett.

– Balassa, nyittasd ki a kaput! Ocsován és Szalatnán a polgármesterek hűséget fogadtak Hasszán bégnek, mindkét falu immár a legfényesebb szultán, a fél világ ura védelmét élvezzi!

Mátyás kapitány szigorú parancsot adott ki. Nem szabad a török hírnöknek válaszolni, várni kell.

Volt is mire várniuk! A Szalatna felőli úton hajcsárokat lehetett látni, akik a jószágot terelték a törökök táborába.

– Gyávák!... Átkozott gyáva jobbágyok, – fogta el a düh Mátyás kapitányt.

A kapitány azonban hirtelen elnémult, elfeledte haragját és egyre inkább lefelé nézett, ahol az egyik hajcsár, egy hatalmas termetű férfi a török tábor figyeli és pillantását időnként a véglesi falakra veti.

A törökök között továbbra is csend honol. A hajcsárok visszatértek volt a török táborból, de Allah hívői továbbra sem tesznek semmit. Persze azért a hírnökök az unalomig kiáltoztak, vagy egy fél napon keresztül.

– Átkozottak!... Vagy kezdjétek el, vagy hagyjátok abba! – tört ki a törökökre dühösen Balassa uraság.

– A halálra van elegendő időnk, méltóságos uram!... Nem szükséges siettetni őket!... Meg kellene tudnunk, hogy amazok mit fundálnak ki.

Bizony, tudomást is szereztek róla. Délre meg is nőtt az Ocsováról és Szalatnáról érkező férfiak száma, akiknek a törököt kellett hátba támadniuk. A falusiak hirtelenjében hidat kezdtek építeni a törököknek a Szalatna folyócskán, éppen a várkastély alatt.

Csodálkoztak ám szerfelett a véglesi várkastélyban, minek kell a moszlimoknak híd, amikor a víz a békáknak alig ért a térdük fölé. Mátyás kapitánynak is akarata ellenére volt az új alkalmatosság, csak hogy kezdte megtéveszteni, hiszen a kevés víz is tovább fogyott – lassan csak a kövek közül és azok közé csordogált tovább.

A várfalak mögül az ocsovai és szalatnai emberekre a gúny szavait kezdték hajigálni, majd később jött a várbeli hulladék és persze nem hiányoztak az igencsak szagos csontok sem. Egy szálfatermetű ocsovai legény, akit Urban néven illettek, megunt a hajigálást és haragra gerjedt. Egy kötélrészletet húzott elő ködmőne alól. Beletett egy kődarabot, a zsineget átvette rajta, megforgatta a feje felett és a kő a madzaggal együtt berepül a várkastélyba:

– Legyetek csendben és nézzétek a csemegét, amit nektek küldök!... Ilyen finomságokkal etetlek titeket odafent!

A közelben ácsorgó törökök megcsodálták a szálasként a fiatal embert, kedvükre volt annak merészsége és beszéde.

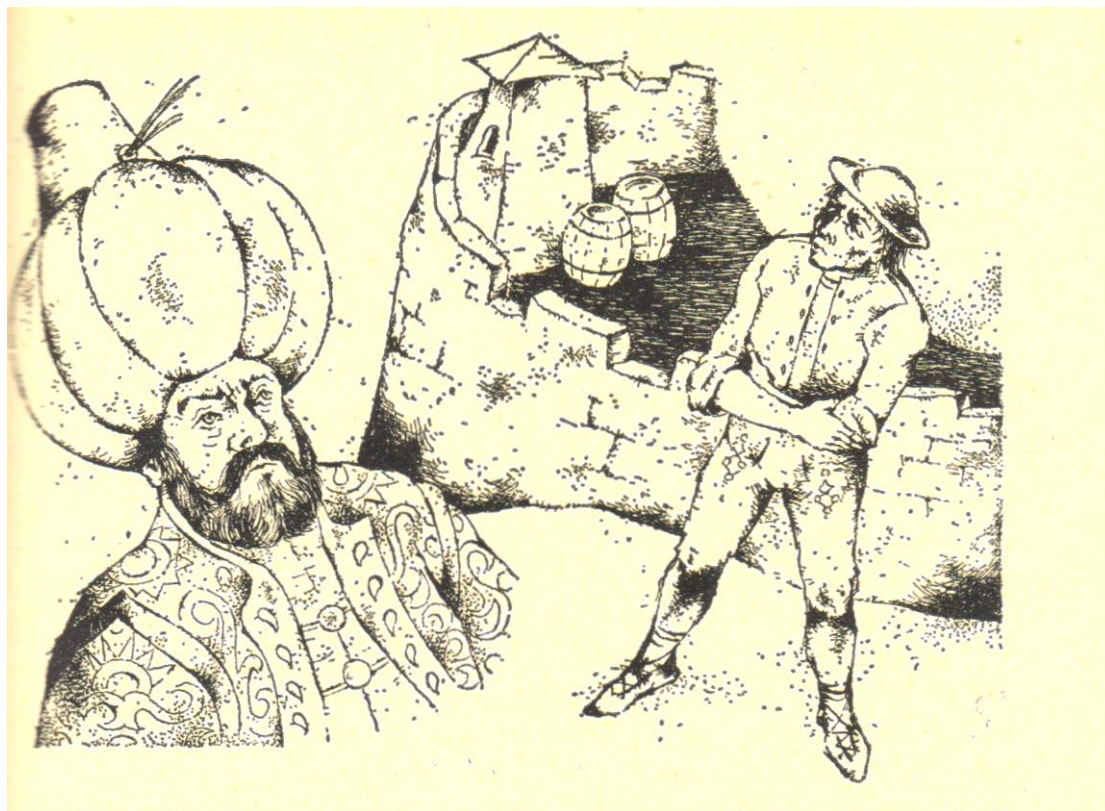
Úgy van, ahogy azt mesélem, a kődarabban örömeiket lelték a várkastélyban is, hiszen egy darabka papír is rejtett mellette, Urban írásával.

„Este üssetek rajtuk, amint riadót fújnak a táborban!”

Mátyás kapitány fizimiskáját rögvest mosoly öntötte el és azonnal Farkas urasághoz sietett. De a falakon lévők és az odalent állók között a perlekedés nem szűnt meg – mindez kapóra jött Urbánnak odalent és Mátyásnak odafent a várkastélyban.

Ahogy csak estefelé sötétedni kezdett, az ocsovaiak és a szalatnaiak befejezték a híd építésének munkáját. Urban összeszedte a férfiakat és sürgette őket a vacsorával, aztán

felállt a kőből épített alkalmatosságra, mintha csak azt számolgatná, mennyi készült el egész napi munkájukkal. Urban azonban igencsak feszülten a folyócska felfelé eső részét figyelte, amint a víz ott emelkedik, és lassan kiömlik a mederből. Hirtelen áradás kezdődött, a vízszint szemmel láthatóan egyre magasabbá válik, aztán lassan kiömlik a török táborra. Az ottani tüzek kialudtak, egyik a másik után.

A táborban kiáltozás hangjai, mikor odafentről megszólaltak a véglesi ágyúk. Egyesek ugató, mások mormoló hangon, mely csak növelte a török táborban eluralkodó pánikot.

Mátyás kapitány gyorsan meghatározta a várbeli tartalékot, aztán kiadta a parancsot: folyamatosan lőni az ágyúkból és a kapuknál állandóan álljanak készen. A kard forgatására alkalmas katonáival a kitörésre készült. Kis idő elteltével a kapitány emberei az ösvényen keresztül leóvatoskodtak odafentről és aztán kisvártatva ott, a bokrok között, nyögés, jajveszékelés hangja hallatszott. Ütötték egymást rendesen, a török a törököt, az ocsovaiak a törököt és a szalatnaiak is a törököt – mindenki az ellenséges katonákat. A szörnyűséget az ocsovai Urban csak fokozta, jobbában egy hatalmas doronggal osztotta a moszlimokat, a másokban szablya, amit az első török kezéből tépett ki. A doronggal az utat takarította maga előtt, a karddal pedig az ellenséges katonákat aprította.

A Mátyás kapitány vezette század ugyancsak keményen vágta az ellenséges katonákat.

– Meneküljön, aki csak tud! – Így volt, így bizony, Végles vára alatt a félhold harcosai menekülésre fogták a dolgot, de fájdalom! A megzavarodott és rettegő törököknek a lovaikhoz vezető útját Urban állta el, az ocsovaiakkal egyetemben, akik bizony nem ismertek irgalmat.

Futottak a törökök, gyalog inaltak Fülekre. Egyesek közülük a Szalatna folyó mellett iszkolva mentették irhájukat, de azokból bizony senki sem tért vissza. A Véglesi várkastély alatt számosan heverték a földön és odaveszett Hasszán bég katonáinak parancsnoka is.

Délelőtt is volt már, amikor a fáradt katonák visszatértek az üldözésből, hiszen igencsak haragudtak a törökre. Megjöttek Urban kemény ocsovai földjei, a szalatnai erős markú legények és a vár helyőrségének derék katonái. A várkastély alatt mindegyiküket megállították és odafentre küldték őket – Balassa Farkas uraság ez alkalommal bőkezű vendéglátónak mutatkozott.

A győzelem feletti örömet azonban beárnyékolta Mátyás kapitány halála. Súlyosan sebesülten hozták vissza a csataterrről. Tudott a győzelemről, de a sors nem engedte meg neki, hogy örvendezzen is felette. Rekedt hangon szólt oda Farkas uraságnak:

– Urban tett a legnagyobb kárt a törökben... – a derék kapitány nem tudta végig mondani és befejezte utolsó harcát.

Farkas uraság igencsak sajnálta Mátyás kapitányt, de aztán csak erőt vett szomorúságán, hiszen többet is veszthetett volna, a várkastélyát, sőt az életét is. Mivel Végles ura igencsak fontosnak tartotta saját életét, a lakoma közepette elkezdte Urbant faggatni.

– Ide hallgass, Urban, te törökverő, azt mondd meg nekem, miért kezdtél hidat építtetni a várkastély alatt?

– Nagyságos uram, nem én mesélem el, mondja el inkább Gyuri Ocsóváról!

Gyurit nem is kellett kétszer nógatni:

– No, hát úgy van, nagyságos úr, amint Urban visszajött a török táborból, akkor kezdte nekünk mondogatni, a törököt nem tudjuk elintézni, csak ha egy keveset fojtogatjuk és ütlegeljük... No, hát így történt!

– Aztán miként?

– Hát éppen ez az!... Urban kétfelé osztott minket. Az egyik felével magam mentem a Vár-patakhoz, azt kellett elgátalnunk. Meg is cselekedtük és napnyugta után ki kellett engednünk onnan a vizet, amit aztán úgyszintén meg is tettünk.

– No, látja, nagyságos uram, – szólt közbe Urban, – én megláttam, hogy az istentelen törökök sátrai ott állnak, ahol a Szalatna majd kiárad, ezért a várkastély alá építettük a hidat, hogy a pokolfajzatokat egy kissé megfüröszsük.

– Mi volt a törököknél?

– Ezeket magam jól átvertem!... A vezérüknek azt mondtam: A várkastélyt ágyúkkal és ostrommal be nem veszed, inkább az eszedet használd. Kezdj el építeni, mintha csak hidat akarnál felhúzni, amazok a várban azt gondolják majd, elment az eszed és békén hagynak, mi azonban segítünk neked és három nap alatt akkora kupacot építünk kőből, hogy a várba annak tetejéről jutunk be... A török elhitte, és ami utána megtörtént, azt már jól tudja, nagyságos uram.

Farkas uraság helyet foglalt Urban mellett és szépen-kedvesen kezdte rábeszélni.

– Miért is ne, nagyságos uram, miért is ne lépnek be? Ha jól megfizet engem és barátaimat, mind itt maradunk!

Maradtak is. Törökverő Urbannak, mert ettől fogva ezen a néven illették, Farkas uraság kétszeres zsoldot fizetett és egyúttal várkapitánnyá nevezte ki. Persze, Törökverő Urbannal együtt az ocsovaiak és a szalatnaiak ugyancsak beléptek a helyőrség tagjai közé.

Urban lőportára

Szégyen a futás, de hasznos!

Egészen így volt a törökökkel, amikor egy holdfényes decemberi éjszaka elmenekültek Divényből. Bizony, amazok akkor többet gondoltak a hasznosságra, semmint a szégyenre – inaltak úton-útfélen át, nem törődtek a csípős téllal, mely a tüdejükbe hegyes tű módjára szurkált bele, hiszen az 1533. esztendőben rendkívüli hideg köszöntött be. A divényi törökök siettek Fülekre abban a reményben, hogy ott pihenhetnek, csakhogy Hasszán, a füleki bég három nappal ezelőtt elmenekült a meleg fészekből.

És amott, ahonnan a törökök elináltak, boldogság van, hatalmas boldogság! Elvégre, ha nem is lenne, elvégre a környék megpihenhetett a garázdálkodóktól, akik mélyen beleásták magukat a jobbágyok magtáraiba.

A jó hír szerteszállt a környéken, megörvendeztette Végles öregedő urát, Balassa Farkas Jánost. Ha nem lett volna ilyen kutya hideg, a véglesi uraság ilyen állapotban is elindulna a számára kedves Divénybe megnézni a Balassák birtokát és meghajolni a hetven hős emléke előtt, akiket tizennyolc esztendővel korábban megsiratott.

Balassa uraság nem tudott tavaszig várni. Ahogy csak a föld a hó alól kezdett kikukucsálni, fiával együtt már együtt el is indult Divénybe. Bármiképpen is érezte magát az öreg uraság, amint megpillantotta a várfalakon éktelenkedő lyukakat és az Urban-féle romos lőportárat, szeme megnedvesedett. Még mit nem, tekintete haragosan villant a jobbágyok csoportjain, akik nem hagyták abba a szorgoskodást.

A várfalak gyors kijavításának folyamata közepett egy napon büszke hintó állt meg a főkapu előtt. Egy elég fiatal úrnő szállt ki belőle, ruganyos léptekkel, akit inkább fekete ruházata mutatott idősebbnek. A nő átszaladt a hintó másik oldalára és segített egy ősz hajú öregembernek kilépni. Amaz eközben is félősen lépdelt és arcát folyvást az ég felé fordította, de így látni lehetett arcán a számos sebhelyet és a mély, üres szemgödreit.

A fekete ruhát viselő úrnő hangosan figyelmeztette a világtalant:

– Ferencem, a főkapu előtt vagyunk!

A nő szavai alapján a vak biztosabban lépdelt. A jobb kezében tartott botja segítségével ő kísérte az úrnőt az őrség épületéhez. Amott kérték a parancsnokot, hogy vezesse őket az urasági kastélyba.

Amint hármasan lépdelték az udvaron, az ott dolgozók abbahagyták munkájukat és kíváncsian néztek a vendégekre. Az idősebb jobbágyok már az első lépések után felismerték a vakot és a fiatalos úrnőt is, aztán fejüket kezdték összedugni, suttogva és hangosan is emlékezve a tizennyolc esztendővel ezelőtti időkre. A vak valamit el-elcsípett a jobbágyok szavaiból, de nem hagyta magát zavartatni akkor sem, amikor a saját nevét meghallotta. Botjával kopogtatva, biztos léptekkel, oldalán a nővel ment a palota őrségének parancsnoka felé.

A fiatal Balassa éppen odakint volt és a vár javításának munkálatait felügyelte.

– Nagyságos uram, – szólt hozzá az úrnő csengő hangon, – kérem, ha csak egy rövid időre is, engedjen minket Urban lőportárához.

A világtalan nem várta meg Balassa válaszát, ahogy Urban löportára került szoba, hangos sírásra fakadt és fejét az úrnő vállának támasztotta.

Az ismeretlen vendégek, a nem várt kérdés és a vak viselkedése teljesen megzavarta a fiatal Balassát.

– A löportár épületét éppen javítják, de parancsoljanak, nézzék meg... – ütközött meg Divény ura, amikor tudatára ébredt hibájának. Elvégre miként is nézhetné meg a vak a műhelyt? Tévedését kijavítandó, a vendégeket a kastélyba invitálta.

Amíg a fiatal Balassát saját melléfogása bosszantotta, a vak megnyugodott és társnőjével együtt elfogadta a meghívást. A megilletődött Balassa a menet közben faggatózni kezdett:

– Önt Urban löportarához bizonyosan valami emlék fűzi, vagy tévedek?

A világtalant ismét hatalmába kerítette a sírás és nem volt képes megszólalni – így a kérdésre a fiatalos úrhölgy válaszolt.

– Nem téved, nagyságos úr!... És talán indokom sincs, hogy eltitkoljam a szomorú emlékeket. Tizennyolc esztendővel ezelőtt az édesapja idejében úgy határoztunk, hogy az esküvői vacsorát jobb időkre elhalasztjuk, csak hogy az események megváltoztatták döntésünket.

– Jöjjenek, kérem, apámuram bizonyosan örvend majd, hiszen olyan személyiségeket mutatok be neki, akik tizennyolc évvel korábban ismerték Divényt.

Bizony az öreg Balassa Farkas elsőre nem örült – a kényelmes karosszékből szendergett és álmából felriadva megijedt az úrnőtől és a fekete ruhát viselő világtalantól.

– Ki az? ... Fiamuram, kit hoztál ide?

Az ifjabbik Balassa sietett volna megnyugtatni apját, de a vak megelőzte:

– Katarinka, vezess, kérlek a méltóságos úrhoz.

Az öreg Balassa arckifejezése ebben a pillanatban megváltozott.

– Ferenc! ... A szerencsétlen Siroki Ferenc – Divény várkapitánya! – A megilletődött öreg felállt a karosszékéből, a világtalan elé ment és mindkét karjával átölelte. – Isten hozta, Katarinka! ... Hát még ilyet! ... Üljetek le, beszélgetünk egyet... Ferenc, te meg mesélsz mindenről... Mesélsz nekem Törökverő Urbanról!

Helyet foglalt Katarinka, helyet foglalt Siroky Ferenc, a valamikori divényi várkapitány, de mielőtt belekezdhetett volna, könnyecseppek gördültek alá üres szemüregéből, melyekkel gyakran, igencsak gyakran öntözte Törökverő Urban emlékét.

Divény várának kapitánya úgy döntött, hogy ezekben a mozgalmas időkben véget vet legényéletének. A gácsi illetőségű Katarinkával gyorsan megejtették a kézfogót és azután, mivel bizonytalan idők jönnek, olyan lakomát rendeznek, amelyet Divény, mióta csak Divény, eddig még nem látott.

Az ifjú házások a szertartás után csak a jobbágyok jókívánságait fogadták. Vendégek nem voltak, hiszen senkit sem hívtak. De nem is utaztak volna, hiszen a török úgy

ólálkodott a környéken, akár az éhes farkas. Mégis, a füleki bég nem felejtette el jókívánságait küldeni a várkapitánynak. Az ifjú házasságok alig váltottak azonban néhány szót a palota magányában, mikor egy fáradt és verejtékes lovas zavarta meg őket.

– Kapitány úr, a törökök fosztogatnak Vámosfalván!

Mit tehetett a kapitány? Haragba nem jöhetett. Haraggal elvégre nem segíthetne a szerencsétlen falvakon, így aztán maga adta ki volt a parancsot, hogy a törökről szóló bármilyen hírt a katonák és a jobbágyok kötelesek a legrövidebb úton neki jelenteni. A hírnök jelentése kétszeresen is kellemetlennek bizonyult. Elsősorban azért, mivel váratlan rajtaütésről volt szó, másodsorban pedig avégett, hiszen Hasszán bég a kapitány házasságának első napján ilyen ajándékkal kedveskedik neki.

A kapitány elbúcsúzott tehát szeretett hitvesétől, a helyőrségből kiválasztotta a gyakorlott legényeket és sietett kardját összemérni a fenekedő oszmánokkal. A vár alatt csapatát kettéosztotta, az egyik felét a rátermett Csincsurával Lónyabányán keresztül a törökök hátába küldte, a másikat pedig a legrövidebb úton maga vezette Vámosfalvára.

Ahogy csak a kanyar után beértek a faluba, a kapitány és legényei szemébe szomorú kép ötlött, égő házak mindenütt.

Amint a helyiek észrevették, hogy megérkeztek a divényi katonák, előbújtak rejtkehelyükről. Siráncokztak, jajveszékelték, egymásra pillantgattak és csak a kapitány figyelmeztetése alapján eszméltek fel.

De alig kezdtek harcba a felcsapó lángokkal, valaki megpillantotta a Lónyabánya felől érkező lovasokat.

– Törökök!

A Divényből érkezettek hiábavalóan csillapítgatták a falusiakat, amazok pánikba estek és nem volt olyan erő, amely megállíthatta volna őket. Csak akkor nyugodtak meg, amikor meggyőződtek róla, hogy valóban nem oszmánok, hanem a divényi lovasok csoportja, akiket a derék Csincsura vezetett.

– Kapitány, – szólalt meg sietve, ugyanakkor haraggal a hangjában Csincsura, – a török kutyákon rajtuk ütöttünk és ezeket itt, – rántotta meg a kötelet, amelynek végén két török volt odakötözve, – a drágalátos kutyakölyköket hoztam, a füleki bég fiai ők!

A rettegő vámosfalviak felbátorodtak a beszéd hallatán és rávetették magukat a gúzsba kötött törökökre, aztán végezni akartak velük.

– Elég, emberek! ... Legyen eszetek, ezzel semmit sem oldotok meg!

A vámosfalviak odébb húzódtak, de a kapitánynak nem volt olyan erős hangja, hogy a szemrehányásokat és a szitkozódásokat túlkiabálja.

– Rühös kutyák!

– Nézzétek, mit tettetek a falunkkal!

– Kapitány, add őket nekünk!

– A tűzbe velük!

A kapitány megértette, hogy az elkeseredett és dühös falusiak képesek bármilyen meg gondolatlanságra, ezért az elfogott törököket magával vitte Divénybe.

Bár a kapitány nem hit el mindent, amit a fogoly oszmánok mondtak, csak kihámozta amazok beszédéből, miféle vakmerő gondolatok születtek meg a füleki bég elméjében. Nem támaszkodott ezért az apró divényi helyőrségre. Váratlanul lovasokat küldött Véglesre, segítséget kérni.

Balassa Farkas János uraság a fejét vakarta és gondolataiba merült. Sőt, a kérést először el is utasította. Elvégre mi lenne vele a véglesi fészekben? Ő volt képes a törökbe csak úgy belecsípni, akár a darázsészekbe, és onnan biztonságba hazavonulni Véglesre.

Ahogy csak a divényi küldöncök a határozott válaszra vártak, Balassa a bizalmába avatta Végles kapitányát, Törökverő Urbant.

– Bizony így van, nagyságos úr, felesleges hosszasan gondolkozni ezen. Itt minden a napnál világosabb.

– Te mit gondolsz Urban?

– Már nyergelnünk kellene a lovakat, mert minél előbb érünk Divénybe, annál jobb nekünk, nagyságos úr!... Hírt kaptam róla, hogy Kékkő várában már a török az úr!

– Ezer mennydörgés, Urban!... És ezt miért nem mondtad?! Miért titkoltad?

– Titkoltam?... Hát nem titkoltam! Egy pillanattal ezelőtt kaptam hírt Kékkőről, nagyságos uram!

A hír alapján, Kékkő elvesztése végett, Balassa engedékenyebb lett, bár nagyon nem örvendezett, de mégiscsak egyetértett Urban és a válogatott legények távozásával.

A divényi kapitány, miközben a főkaput nyitatta az újonnan érkezetteknek, nem is rejtette véka alá örömét a Véglesről küldött segítség miatt. Arra törekedett, hogy megbecsülje a segítség nagyságát, de a szálas, jókötésű legények látványa elfeledtette vele eredeti szándékát.

– Isten hozott Urban, légy üdvözölve Divényben!... Aztán hányan volnátok?

– Légy üdvözölve Ferenc! Hát.... harminckilenc ügyes fiú, és ha engem is beleszámolsz a férfiak közé, akkor pontosan negyvenen vagyunk.

– Urban barátom, rossz csillagzat alatt születünk, bizony rossz alatt! Én ráadásul tegnapelőtt, minden nyomorúságom mellé meg is nősültem – nyomorúság a nyomorúságra!

– No Ferenc, csak fel a fejjel! Gratulálok neked! ... De...

– Fejezd csak be Urban.

– De remélem, hogy a fiatalasszonyt már elküldted biztonságos helyre?

– Éppen, hogy nem Urban! Itt van a várban.

– Hát, akkor már sok időnk nem marad Ferenc. A feleségednek el kell mennie Divényből!

– Urban, én nélküle megbolondulok!

– Az lehet, de mit teszel akkor, ha a törökök darabokra vágják?

– Aztán miképpen tudnád őt biztonságba helyezni?

– Ez már az én dolgom, csak készítsd fel az összes nőt, és ha vannak a várban, a gyermekeket is a távozásra.

Ha Törökverő Urban csak egy napot is késlekedik, bizony rettenthetetlen katonái nem tudták volna az éjszakai órákban elvinni Divényből a nőket és a gyermekeket Lónyabányára és onnan tovább Ozdinba. Reggelre, a nők és a gyermekek menekülése után a török egységek a Divényi vár alá vonultak fel és körbezárták azt.

Divény kapitánya a felesége távozása után lélekben összezuhan, még jó, hogy ott volt Urban, aki a vár védelméhez a legszükségesebb parancsokat kiadta. Az elkeseredett divényi kapitány, ahogy csak megpillantotta a törököket, azon kezdett gondolkozni, hogy bizony az ő fiatal feleségét ezek a pogányok tartják a markukban. Bevonult a szobájába és körberakta magát párnákkal, hogy ne kelljen a csatazajt hallania.

Az oszmánoknak sietős volt a várfalak alatt. Hírnökeik, kezükben a kürttel, odamentek a falakhoz és így, meg úgy kezdték rábeszélni a védőket, hogy adják meg magukat az ostromlóknak. Persze a jutalmat is megígérték, de nem feledkeztek meg a legkegyetlenebb és legválogatottabb büntetésről sem, amit Hasszán bég üzent az engedetleneknek.

Ki tudja, lehet a hírnökök sikerrel is jártak volna, hiszen a törökök Divény falai alatt annyian voltak, hogy elsötétedett tőlük minden, ha nem Törökverő Urban katonái védik a falakat.

– Menjetek el pogány kutyák! Mi nem adjuk át a várat nektek, amíg csak egyetlen is életben van közülünk!

Amazok odafent a várfalakon nem takarékoskodtak a hangjukkal, a szidalmazásokkal. A török ezek után nem fárasztotta a hírnökeit, helyettük az oszmánok török ágyúí kezdtek megszólalni. Ez volt aztán az ágyútűz, három ocsovai alig tudta a rovást húzni, amivel a lövéseket igyekeztek megszámolni. De a hitetlenek lövéseiben nem volt semmi haszon, csupán a falakba lődöztek, hiszen az ágyúkkal magasabbra nem voltak képesek tüzelni.

A divényi várkapitányon a párnák sem segítettek, amelyekkel körbevette magát. A lövések hangjára előjött szobájából. Kilépett az udvarra, kinézett a lőrésen keresztül a török tábor irányába és megrettent.

– Végünk van! Vége mindennek!... Katarinka, lelkecském, többet már nem látlak!

Nem volt szó, amivel fel lehetett volna vidítani a divényi kapitányt. Ettől a pillanattól kezdve már nem járkált, csak céltalanul lődörgött, egészen saját bánata és vágyai rabja lett.

De mégis, a kapitány egy ízben feleszmélt. A szobájába hozatta a füleki bég elfogott fiait. A rabok mélyen meghajoltak, amennyire csak láncaik engedték és az idősebbik azonnal kezdte meglágyítani a kapitány szívét.

– Allah legyen veled efendi! Engedj minket szabadon efendi és én Allahra megesküszöm, hogy apám teljesíti minden kérésedet, amennyit csak kívánsz!

– Nem kell mindent teljesítenetek!... Csak egyet akarok!

– Efendi, csak mondd meg és kívánságod máris teljesült!

– Elengedlek benneteket... de azt akarom, hogy apátok tegye nekem lehetővé az ostromzáron az átjutásomat... a feleségem után akarok menni! Egyedül engem engedjete át!... Megértettetek?

A divényi várkapitány hosszasan nézett Hasszán bég elengedett gyermekei után és a szíve mélyén érezte az újjászülető reményt. Kezdett bízni benne, hogy sikerül szeretett asszonyával találkoznia. A reményét megerősítette a törökök táborában beállt változás is. Alig érték el Hasszán fiai az oszmán táborba, megszűnt az ágyúzás és ismét a hírnökök kezdtek kiáltozásba, a füleki bég akaratát hozva a kapitány tudomására.

– A legkegyelmesebb Hasszán bég üzeni neked, derék divényi kapitány, hogy bármikor eljöhetsz a táborunkba, megkeresni a feleségedet! Él és egészséges, a legkegyelmesebb füleki bég védelmét élvezzi!

A hírnökök szavait Törökverő Urban is hallotta. A divényi várkapitány után szaladt, bár a lélegzete is majdnem elállt sietségében.

– Ferenc!... Mit tettél te szerencsétlen!... Miért engedted szabadon Hasszán fiait?!

– Urban, még semmit sem tettem, még csak most teszek!

– Az istenért Ferenc, térj magadhoz!... Pusztulásba rohansz, de a pusztulásba rántasz mindnyájunkat!... Térj észre!

– Urban már bármiképpen is mondd, döntöttem Katarinkám miatt! Nélküle az életemnek nincs értelme!

– Megértem vágyadat, mert meg akarom érteni, de soha nem fogadom el türelmetlenségedet és az abból fakadó vakságodat! Mindez a pusztulásba vezet téged!

Divény várkapitányát nem lehetett lebeszélni szándékáról. Elhatározását este valósította meg. A sötétség leple alatt elindult a Divényi várból. Mielőtt szándékát végbevihette volna, a vár parancsnokságát átadta Törökverő Urbannak, a raktárak és a löportár kulcsaival egyetemben.

Divény várának valamikori kapitányát az éber török katonák fogták el és a füleki aga sátrába vitték.

– Légy üdvözölve Hasszán bég! Eljöttem hozzád, hogy teljesítsd kívánságomat!

A jól táplált török hallgatta, hallgatta, közben nyugodtan simogatta vékony bajuszát és a válasza előtt arcán alattomos mosoly jelent meg.

– Nem tudok adósságomról, amely miatt teljesítenem kell kívánságodat, Divény kapitánya!

– A fiaid semmit sem meséltek el neked?

– Mondtak mindenfélét, de ha ígértek is valamit, hozzájuk fordulj, teljesítsék őket!

– Megesküdtek nekem Allahra, hogy te lehetővé teszed az utamat a feleségem után és most... Végül a hírnökeid a parancsod alapján tájékoztattak, hogy a feleségem a védelmed alatt van!

A divényi kapitány sürgetésére Hasszán bég arcán alattomos mosoly ömlött el.

– Te azt gondold, kapitány, hogy nekem csak a feleségeddel kell törődnöm? Ismerd el, hogy ez nevetséges! Nagyon nevetséges!... Van most fontosabb dolgom, mint a te asszonyod! Nekem a legelső az, hogy beveggyem Divényt!

– Divényt nem veszed be! – inkább lelkesedésből, semmint megfontolásból ellenkezett a kapitány.

– De bizony, hogy beveszem, – tartott ki nyugodtan véleménye mellett Hasszán bég, – és te kapitány a vár bevételében segítesz nekem!

– Soha! Nem csinálsz belőlem árulót!... Rossz lóra tettél Hasszán bég!

A füleki bég arcáról eltűnt a mosoly és helyette rosszindulatú árnyék borult.

– Megmutatom neked a nőt!... nem olyan nyájas, mint a tiéd, de azért mégis olyan értékes!... A kínzókamrába! – üvöltötte a bég és már szólította is tíz katonáját, akik az ellenkező kapitányt kivítették Hasszán sátrából.

Bárhogy is bizonygatta Divény volt kapitánya, hogy nem válik árulóvá, a kínzókamrában mindent elmondott, amire csak a füleki bég kíváncsi volt. Végezetül a felbőszült török előkelőség a kihallgatást kemény parancssal fejezte be.

– Vegyétek a gyaur szemét, mert ugyan van neki, de látni nem lát vele. Egy ilyennek felesleges a látás!

A kihallgatás után a moszlimok a tábor átrendezésébe kezdtek. Először az ágyúkat helyezték át, majd a kétnapi szünetet követően a veszett ágyúzás újrakezdődött. Ez bizony nagy veszélyt hordozott, hiszen a szilárd divényi falak elkezdtek hasadozni és megjelentek bennük az első mély lyukak.

– A lyukakhoz! – visszhangzott Törökverő Urban kiáltása. – Fiaim! Ocsovaiak! Szalatnaiak! Az utolsó lélegzetig! Mi nem várhatunk a pogánytól kegyelmet!

Divény helyőrségének katonái megértették kapitányuk kemény, férfias szavait és a falakon tátongó hasadékok felé indultak. Amott a bátor védők a beözönlő törököket szablyákkal és dorongokkal fogadták. A moszlimok tucatjai fizettek rá vakmerőségükre, amint a hasadékokon keresztül akartak a várba bejutni. A védők oldaláról ez idáig nem volt veszteség, de aztán ők is egyre inkább szétforgácsolták erejüket, hiszen egyre több lett a hasadék és bennük törökök, akik sáskaként másztak a falakra. Számos nyílást a moszlimok holttesteit torlaszolták el, de a többiek így is eljutottak a várudvarra, az állandó ágyúzás mellett. Itt aztán az életben lévő védők számát tekintve is kezdtek a katonák fogyni, de addigra halott törökökből egész garmadányi hevert a földön.

A legtöbb veszteséget a moszlimok soraiban Törökverő Urban fegyvere okozta. A hódítók először elkerülték, pedig ő kereste amazokat, de amint az ocsovaiak és a szalatnaiak sorai ritkulni kezdtek, a pogányok egész fűrtökben rontottak rá. Ötvennél is több török forgolódott körülötte, de azok már nem voltak azonosak a többiekkel, akik az igaz hitért igyekeztek Allah ölébe jutni. Emezek élve akarták Urbant legyűzni, hiszen a bég nagy jutalmat ígért a kapitányért. De a hős jóvoltából minden próbálkozásuk halállal végződött. Könyörtelennek bizonyult a véglesi kapitány fegyvere, villámként sújtottak le csapásai.

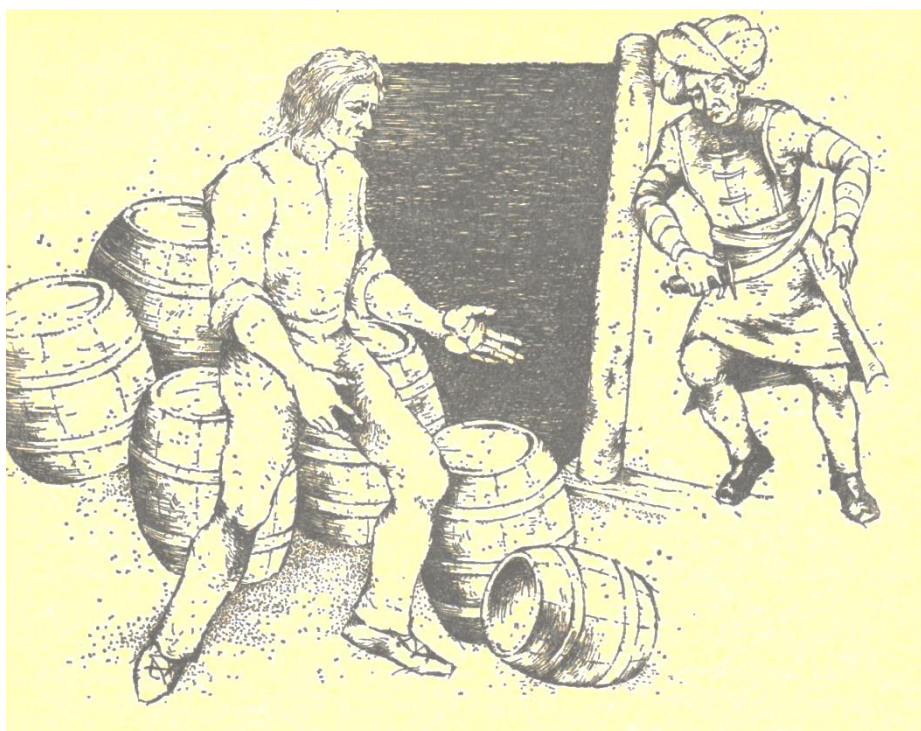
Urbannak a küzdelem hevében volt ideje gondolkozni is. Mikor látta, hogy minden elveszett, a löportár felé kezdte magát átvágni. A törökök persze, hogy észrevették szándékát és a divényi derék védelmező körül álló ellenséges katonák száma megsokszorozódott.

Urban azonban fordítva cselekedett, mint azt az ellenséges harcosok várták. Oldalra fordult és tett két-három lépést is és erre a löportár előtt állók is oldalra mozdultak. Néhány suhintás és az előtte lévők hátrálni kezdtek. Így szabaddá vált az út az épület felé. Urban megforgatta husángját és a törökök közé hajította. Kihasználta amazok

meglepetését, néhány ugrással a megvasalt ajtónál termett. Kinyitotta és belülről bezárta.

Míg a törökök faltörő kost hoztak és az ajtót betörték, addig Törökverő Urban egy kicsit kifújta magát és felkészült az újabb harcra. Eközben a törökök a betört ajtón keresztül hangos kiáltozás közepette benyomultak a sötét helyiségbe. De egyikük sem hangoskodott sokáig, amikor Urban halált osztó fegyverével találkozott. Kisvártatva törökök holttesteit torlaszolták el a bejáratot.

A pogányok megtorpantak. Maguk jöttek rá, hogy ily módon nem gyűrhetik le a várkapitányt. Elkezdtek hát halott társaik holttestét eltakarítani a löportár kitört ajtajából. Urban kihasználta a küzdelem szünetét, az egyik puskaporos hordót összetörte és annak tartalmát a többi hordó közelében szórta szét. Szikrát csiholt és a meggyújtott taplót a kiszórt puskaporra tette, a huzat útjában. Már fogyott az ideje, így aztán a kitört ajtó mögé ugrott. Onnan még leverte néhány benyomuló törököt. Aztán amint látta, hogy a taplót nem lehet eloltani, abbahagyta a kardvívást és a törökök, akár a megszállottak kezdtek benyomulni a helyiségbe.

Az elsőként érkező pogányok észrevették a pusztulásuk közeledő jelét és menekülni igyekeztek. De miképpen? Ez már nem volt lehetséges, hiszen az ajtóban újabb és újabb törökök próbáltak benyomulni, valami rettenetes erővel.

Hirtelen fűlsiketítő dörrenés és utána újabb, meg újabb robbanások. Az egész Divényi vár megremegett és a sűrű füst alkotta fekete felhőből sziklák kezdtek a föld felé záporozni. A füst felemelkedett és az egész várat beborította. Csak kis idő elteltével kezdett a füst és a por feloszlani és akkor lehetett látni a löportár megmaradt faldarabjait. A löportárat, amelyik Törökverő Urban véglesi várkapitány és a Divényi vár hősvédőjének sírjává vált.

Hasszán bég türelmetlenül rágta vékony bajuszkáját és izgatottan járkált sátrában.

Végül csak megjött az első hír arról, hogy a törökök benyomultak a várba. Hasszán bég felélénkült.

– Megszámolni a halott gyaurokat és az élőket a vár alá vinni! Mindet lefejezni!! Minden keresztény kutyát lefejezni!

Megjött a második jelentés is.

– Legfényesebb bég, a halott gyaurok száma hatvankilenc.

– És a mieink közül mennyi?

A holtak számolójának akárha csak megmerevedne a nyelve, de a bég szemében megcsillanó harag hatására végül megadta a számot.

– Legfényesebb Hasszán bég, hétszer száz!

– Allah, miért hagysz el? – ordította Hasszán bég és arannyal kivarrott ruháját kezdte tépkedni. – Hirtelen megállt és a düh kirobbant belőle. – Lefejezni!... Mindenkit, aki csak élve maradt, lefejezni!

– Nincs kit, legfényesebb Hasszán bég!... Minden védő elesett!

– És Urban!?!... Őt ki fogta el?!... Ki kapja a jutalmat?!

– Senki, legfényesebb úr! Urban felrobbantotta a löportárat és százötven derék harcosunkat pusztította el!

Hasszán bég beleharapott vékony bajuszába és megrángatta a szakállát.

– Divény halott védőinek vágjátok le a fejét és tűzzétek karókra! – Ez volt a füleki bég utolsó dührohama. Egyszerre abbahagyta bajusza harapdálását, szakállát sem tépkedte már és szomorúan hozzátette:

– Derék harcos volt Urban!... Örök kár, hogy nem Allah híve volt!

JOZEF HORÁK

TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK, MONDÁK

Jozef Horák (1907. január 30., Selmezbánya – 1974. június 11., Eperjes)

Szlovák prózaíró, drámaíró, költő, szerkesztő, irodalomteoretikus, olvasókönyvek és tankönyvek összeállítója, gyermek- és ifjúsági irodalom szerzője.

Bányászcsaládban született négy gyermek egyikeként. Édesapja 1914-ben az első világháborúban meghalt, a családról csak édesanyja gondoskodott, aki 1923-ban halt meg. A selmezbányai gimnáziumban, majd az ugyancsak ottani tanítóképző intézetben tanult. Teplán tanítóként dolgozott, 1946-1948-ban a túrócszentmártoni Szlovák Anyácska hazafias-kulturális egyesület népnevelőjeként tevékenykedett, gyermeklapok szerkesztőjeként. 1953-tól a szentantali, később a szitnyai, majd 1964-1967 között a selmezbányai iskola igazgatójaként dolgozott. 1974. június 11-én hunyt el Eperjesen, de Selmezbányán van eltemetve.

Szépirodalmi művei Selmezbánya környezetéből merítettek, ahonnan az író származott. Közel negyven könyvet írt. Első kötete, elbeszélés-gyűjtemény, mely 1927-ben látott napvilágot a *Szitnyai tűzörző* címen.

Írta: Jozef Horák ©

A fordítás alapjául szolgáló könyv eredeti címe: Slovenské povesti

Kiadó: Matica slovenská (2011.)

Illusztrációk: Zuzana Bočková-Bruncková ©

Fordította: Papanek László ©

A szitnyai tűzörző

1526. augusztus 29-én Mohács mellett hatalmas csata zajlott le. Itt csaptak össze egymással Szulejmán török szultán és II. Lajos magyar király seregeinek katonái. A törökök megverték és megsemmisítették a magyar sereget, aztán néhány évtized alatt majdnem az egész országot elfoglalták. Szulejmán szultán, ugyanezen év őszén serege zömével visszavonult birodalmába, ugyanakkor az elfoglalt országrészben maradó törökök szörnyű gyötrelmet okoztak a lakosságnak.

De nemcsak ezek a városok és falvak szenvedték el a sanyargatást, melyeket a hódítók megszálltak. Még több szenvedést kellett azoknak átélniük, akiket az oszmánok nem hajtottak rabigába.

A Felvidék területének jó része ilyenné vált.

Főleg a déli részére köszöntöttek be rossz idők. A törökök rajtaütöttek a városokon és falvakon gyűjtogattak, raboltak és elhurcolták az embereket, akiket később rabszolgának adtak el. Idővel mind nagyobb terület került a kezükbe.

Bevették Esztergomot, Nógrádot, később Drégelyvárat, Ipolyságot, Szécsényt, Füleket.

Lassan, de biztosan közeledtek a Felvidék hegyei között elterülő gazdag bányavárosok felé.

Selmecebánya sem volt ez alól kivétel.

A bányavárosok kérték Ferdinánd császárt, hogy küldjön segítséget és védelmet a törökök ellen, de könyörgésük és kérésük meddőnek bizonyult. Mit is törődött az uralkodó a városokkal és az emberekkel? A városoknak magukon kellett segíteniük, táalentumuk és lehetőségeik szerint.

Egy bizonyos szép tavaszi napon, az Úr 1564. esztendejében, egy lovas vágtatott Bakabányáról Selmecebányára, csatakos lova nyergében. A reggeli csöndességben a háttér patkójának dobogása a kövezeten csengő hangot adott. A lovas az állat nyakára borulva tartotta magát és a selmecebányai kapu előtt sem egyenesedett fel. Az őt azonban észrevette.

– Ki van ott? – szólt rá.

– Hírnök, – felelte a lovas lentről.

– Honnan és hova? – kérdezte az őrség parancsnoka.

– Bakabányáról és a polgármester úrnak viszek levelet.

Csönd támadt. Az őt eltűnt, a kapu mögött fegyverek csörgése és nehéz léptek zaja volt hallható. Kisvártatva a nehéz megvasalt kapu megcsikordult és a hírnök, csatakos lovát kantárszáron vezetve, belépett a városba. Az őt kíváncsi pillantásokkal méregették.

– Add ide a levelet, majd odaadom annak, akit illet, – kiáltott oda az őrség parancsnoka, Grnács Ádám.

– Az a parancs, hogy személyesen adjam át, – válaszolta a hírnök.

– Ha parancs, akkor parancs, – rántotta meg vállát Grnács.

Felment a hírnökkel a Felső térre, ahol Fiedersnimb Péter polgármester lakott. A ház kapuja még zárva volt. A pandúr megrázta a kopogtatót, és amikor ajtót nyitottak, bementek az udvarra. Jelentette a polgármesternek a dolgot, majd a hírnök átadta a vörös pecséttel ellátott levelet.

A polgármesternek az a sugallata támadt, hogy a levél rossz híreket tartalmaz. Reszkető kézzel törte fel a pecsétet és kinyitotta a levelet. Falta a szavakat, falta a sorokat, arca lassan elvörösödött, ajka remegni kezdett. Kisvártatva letette a levelet és mélyen elgondolkozott, mit is kellene tennie. Aztán parancsot adott a pandúrnak:

– Gondoskodj a hírnökről és küldd ide a törvényszolgát.

Kisvártatva megérkezett a törvényszolga vörös ruházatában. A polgármester odaadta neki a vesszőnyalábot, melyet amannak meg kellett mutatnia a város szenátorainak. A tekintetes tanácsstagok már tudták, hogy mit jelent mindez, ha megjelenik náluk a törvényszolga és felmutatja a vesszőnyalábot.

A polgármester gyors léptekkel ment a városházára. Ott még nem volt senki, de rövidesen elkezdtek gyülekezni az első szenátorok. Sápadtak, izgatottak voltak, mint a polgármester. Feldúltan kezdtek kérdezősködésbe, miért is hívják őket ilyen reggeli tanácskozásra. A polgármester csak rövid magyarázkodásba kezdett:

– Levelet kaptam Bakabányáról, maga a nógrádi szandzsákbég írta.

A szenátorok, elcsigázva ettől a hírtől, helyet foglaltak. Tehát már elkezdődött. Mostanáig a török nem keltett errefelé nyugtalanságot, de immár vége a békés időknek. Ezerféle nehézség, ezerféle küzdelem jön, emberi vér fog folyni. A török a várost akarja megkaparintani!

A tanácsstagok közül többen a fogukat csikorgatták, de azok is, akik látszólag békésen üldögéltek, egyetértettek a többiekkel, a várost olcsón nem adják.

„Védekezni fogunk. Nehéz idők köszöntenek be ránk. Ha a szerencse is mellénk áll, megvédjük magunkat.” – gondolta magában a polgármester, az ablakon keresztül a távolba vetve tekintetét. Aztán az egybegyűltekre nézett. Mikor látta, hogy csaknem mindenki ott van, az asztalhoz lépett, ahol a helye volt. Egy rövid ideig még a jelenlévőket figyelte, aztán elkezdte mondandóját:

– Tiszteletreméltó szenátor urak! Nehéz idők köszöntöttek be reánk. Ezt mindnyájan tudjátok is és ugyancsak érzitek. Nem akarom üres szavakkal sem terhelni méltóságokat, ezért mindjárt a tárgyra térek. Városunkat a török ezidáig nem fenyegette, de a mai nappal ennek vége van. Reggel hírvivő érkezett hozzánk a tekintetes Bakabánya városából, szomszédunkból, és ezt a levelet adta át.

A polgármester lassan kihajtotta a levelet és felkérte Gáspárt, a jegyzőt, hogy amaz olvassa fel. Azután helyet foglalt és fejét tenyerével megtámasztva hallgatta végig az írást.

A jegyző, magas, erőteljes férfi, két kézbe fogta az iratot és emelt, érthető hangon belekezdett:

A Bakabányán és Bélabányán lakozó okos és hírneves polgármestereknek, megbecsült szomszédainknak, tudomásul vétel végett!

Mi, Mohamed legfőbb nógrádi szandzsákbég, üzenünk nektek és kérünk benneteket, a bányavárosok urait, üdvözölvén benneteket, mint polgármestereket és nagyra becsült szomszédokat.

A szultánunk, Allah akaratából, rám bízta ezt a szandzságot, ezért imádkozunk Allahhoz. Mi, a szultán alattvalói, megmutatjuk urunknak készségünket és eltökéltségünket.

Tudjuk, hogy rengeteg ellenség fenyeget benneteket és számos károtok származik belőle. Allah a tanunk, eltökéltük, hogy megmentünk benneteket a gonosztevőktől, de adjatok nekünk három városotok, Bakabánya, Selmecebánya és Bélabánya pénztárából ezerötszáz aranyat. A pénzt titokban küldjétek el. Mi ezt senkinek nem áruljuk el. Mindezért cserébe a szomszédságotokból minden ellenségeteket elpusztítjuk.

Ha azonban ajánlatunk nem felel meg nektek, higgyétek el, tizszer annyi kárt okozunk! Ha ezt a kis pénzt nem külditek el, valamelyik éjjelen házaikat felgyújtjuk, titeket, asszonyaitokat és gyermekeiteket rabszolgaságba vetjük. Városaitokat porrá zúzzuk. Még ha annyi szentet is segítségül hívnátok, amennyi hajsza van a fejeteken, nem riadunk meg, egyedül Allah a mindenható! Amiképpen egy fejünk, egy lelkünk és egy kardunk van, úgy igaz, hogy ötszáz igazhitűvel rajtatok ütünk. Nem éjjel, hanem fényes nappal! Mindörökké megsiratjátok azt a pillanatot, amikor úgy döntöttetek, nem felel meg nektek a mi kérésünk. Jobb nektek, ha ez a pillanat nem érkezik meg.

A küldöttel üzenjétek, hogy készek vagytok fizetni, vagy sem. Mi ezt örökké elménkbe véstük. Üdvözlünk benneteket.

Kelt Nógrád várában 1564. április 4-én.

Mohamed bég

A jegyző felolvasta, letelepedett és a levelet a polgármester elé tette.

A szenátorok szó nélkül ültek. A város első embere hosszú idő elteltével megszakította a csendet:

– Kérem a tiszteletreméltó szenátorokat, hogy mondják el, mit tegyünk.

Elsőként az ősz hajú Lukás Staub emelkedett fel és így kezdte:

– Senkinek sincs joga minket kényszeríteni! Ha a törökök akarnak valamit, jöjjenek és vegyék el. Önként egy dénárt sem adunk. Ezt üzend meg!

Az idős szenátor szavai kövekként hullottak a csendbe. Mindnyájan tiltakozni kezdtek a levél miatt. A teremben oly zsongás volt, mint a méhkasban, a tanács tagjai egymást kiabálták túl:

– Nem adjuk! Meg nem hátrálunk! A császárnak meg kell minket védenie. A török foga beletörik a várfalainkba. Hadd jöjjenek, majd meglátják!

– Hiszen mindez csak ámítás, és ha elküldjük nekik, rajtunk ütnek!

– Ijesztgetni akarnak, félelmet kelteni!

Amikor a városatyák kiöntötték haragjukat, elkezdtek józanul mérlegelni.

Nem, nem adják meg magukat, Selmecebánya kitart. A töröknek nincs joga arra, amit kér. Ha erővel el akarja venni, védekezni fognak. A mostani biztonsági előírásokat

szigorítják, a várfalakat megerősítik, fegyvereket szerelnek fel, de harc nélkül nem adják föl.

Emígy határoztak, aztán az ülést bezárták.

Megmutatkozott azonban, hogy az oszmánok mindezt komolyan gondolják. Mind gyakrabban kezdtek feltűnedezni a város környékén. Az emberek nem voltak előlük biztonságban sem éjjel, sem nappal. Időnként a semmiből hangzott fel a vad kiáltás, a fegyverek csendülése, a kutyák vonítása és a környék valamelyik házának teteje alól lángok csaptak fel, a távolból pedig a török lovasok vad hajszája hallatszott.

Amint rajtaütöttek a mit sem sejtő falvakon, mintha csak a földből nőttek volna ki, ugyanolyan gyorsan köddé váltak. Senki sem tudta, honnan jöttek és merre távoztak. Kizárólag a szörnyű nyomok maradtak utánuk; a tűz, a füst, holttestek, sebesültek és a jajveszékelés.

Ugyanakkor Selmecebányára még nem merészeltek rátámadni, azt valamely kedvezőbb pillanatra halasztották. De ezzel csak fokozták a város környékén lévő apró falvak gyötrelmeit.

*

Ugyanezen esztendő május tizenkettedik napján, Selmecebányán szokatlan élénkség mutatkozott. Itt-ott szembeötlöttek a város díszes ruházatát viselő darabontok, vagy idegen pandúrok, fénylő fegyverzetükkel. Időnként feltűnt egy-egy nehéz szekér, melyet örök kísértek, és amely arról tanúskodott, hogy jelentős személy érkezett a városba. Néha poros ruházatú hírvivőt is lehetett látni lova hátán. Mások a város különböző oldalain léptek ki a falak nyújtotta menedékből, volt bizony nyüzsgés, nem is kevés.

A helybeliek arcán nyugalanság, félelem honolt, aggódva, megrettenve jártak-keltek. Mintha valamit várnának. Sokan csoportokba gyűltek, melyeket a legújabb hírek igencsak felzaklattak.

Bizony, fontos dolgok estek meg ezen a napon.

Ferdinánd császár parancsára Selmecebányán tanácskozást tartottak, a bányavárosok miként védhetnék meg magukat a töröktől. A városháza tanácstermébe a hét bányaváros képviselői érkeztek. Ott ültek Selmecebánya, Besztercebánya, Körmöcbánya, Bélabánya, Bakabánya, Újbánya és Libetbánya küldöttei. Ott volt a három királyi parancsnok, Dersffy, a nyitrai generális, Dobó, a Bars vármegyei, Balassa János, a zólyomi főispán, Dóczi pedig Zsarnócáról. Hatalmas és befolyásos urak, a bányák, a városok képviselői és sokan mások.

A tanácskozás hosszan tartott, mert a veszély kézzel fogható és egyúttal komoly volt. Ezért ültek az asztal körül az érintett vármegyék legfontosabb személyiségei. Először azt mérlegelték, melyik irányból várható leginkább támadás. Úgy döntöttek, hogy ezeket a részeket állandó ellenőrzés alá vonják, megerősítik a várak és várkastélyok helyőrségét, fegyverekről és lőszerről gondoskodnak. A lakosságnak is fel kellett fegyvereznie magát, aki csak tudja és teheti.

Azt határozták el, a magas hegycsúcsokra örök-tűzőröket állítanak, akiknek a közelgő veszedelem jelére nappal füsttel, éjszaka tűzzel kell, hogy figyelmeztetést

adjanak. Ezen tűzörök láncát Zólyomtól és Korponától Selmecebányáig és Újbányáig kiépítik. Az országországban, egészen a Duna vonaláig, felderítőket küldenek, akiknek a török csapatok mozgását kell figyelemmel kísérniük és értesíteniük a településeket az oszmánok szándékáról.

A gyűlés eme biztonsági intézkedések meghozatala után befejeződött és a városi lakosság megkönnyebbülten sóhajtott fel, most már bizonyosan javul a helyzet.

A történelmi léptékű selmecebányai tanácskozás óta eltelt egy hét. Cirógatóan kellemes tavaszi nap ígérkezett. A rétek örvendezve borultak zöldbe és a virágzó cseresznyefák fehérré varázsolták a mezsgyét. Itt-ott éneklő pacsirta röppent fel a fűből magasan az ég felé, a zöldellő ligetekben kakukk hangja szólt.

A Selmecebányáról a Szitnya-hegy alatt, az Illés falucska irányába vezető keskeny úton a város színeit viselő díszes ruházatú darabont hollófekete lovát hajszolta. Oldalán jókora, gazdagon díszített kard himbálózott, a fején kalap, fehér tollal. A város után nem messze letért az útról és a mély hegyoldalon át a völgy felé vette az irányt, arra, ahol a patakocskák csörgedeztek. A lovas egy pillanatra eltűnt sűrű égeresben, aztán már csak a völgy túloldalán lehetett megpillantani, amint bevágott az erdőbe.

Nem volt mindez szokatlan. Az idő tájt az emberek gyakran láttak városi katonákat itt, ott feltűnni. Ez a hajdú sem keltette fel figyelmüket. Egy-egy ember felemelte fejét, üdvözölte az ismeretlent, aztán dolgozott tovább.

A katona bevágott az erdőbe aztán eltűnt a szem elől. Amikor a vörösfenyő rengeteghez ért, leugrott a hátsáról, mert a sűrű ágak között nemigen tudott volna továbbhaladni, hiszen emberünk nem ismerte az ösvényt. Megállt, levette kalpagját és megtörölte gyöngyöző homlokát.

Nem messze a szitnyai Madarastól, lépteit Obuch Márton szénégető boksája felé irányította. A meredek part alatt megkötötte lovát, a tarisznyájából elővette a vörös pecséttel lezárt levelet és gyalog folytatta útját a hegytető felé.

Obuch, a szénégető éppen akkor készítette a boksát. Egy kör alakú mély gödör közepén állt és maga köré rakta a fát. A mester fia, Matyi, a boksa körül ugrált és apjának adogatta fahasábokat. Nem messze ettől a helytől egy másik, földdel letakart boksa. Ez a készülő boksa, ha kész lesz, földdel és sárral beszórják, majd meggyújtják, hogy a faszén elkészülhessen.

Távolabb, a tisztáson egy harmadik boksa, széthajigálva. Belsejében a kihűlt faszén.

A szénégető éppen kiugrott a fahasábok közül, hogy a közepétől kezdje a boksa másik felét szépen megrakni. Körbenézett, honnan lehet a legjobban elkezdni, hogy a boksa össze ne roskadjon, amikor földdel és sárral takarja majd be.

Akkor valaki megszólalt:

– Segítsen az Úristen!

A szénégető összerendezte, körbepillantott, de amikor meglátta a darabont, elmosolyodott, kezét feketére színeződött nadrágjába törölte, kalapját megemelte és odalépett a másikhoz.

– Adjon isten! Légy üdvözölve minálunk!

– Köszönöm, köszönöm. No, a munka közben, amint látom, – szólalt meg a darabont, kezét nyújtva a szénégetőnek.

– Munkában bizony. De mi hozott ide téged, ebbe a fekete világba, – kérdezte Obuch, megrázva a katona kezét.

Valóban, körülötte feketéllett a világ. Nagy kupac faszén, a föld is fekete, a fák levelei kormosak. Az egész tisztas olyan volt, mint egy kémény belseje.

– Az urak emlegettek téged, barátom, – válaszolta a darabont. – Meg akarnak bízni valami dologgal. Azt hiszem, ez állhat ebben a levélben, – folytatta a katona és átadta az írást.

A szénégető elcsodálkozott. Hosszú ideje foglalkozik a Szitnya alatt ezzel a fekete mesterséggel és ezalatt senki sem nézett feléje. Nos, a derék mesterember nézte a levelet és nem tudta, mit kezdjen vele.

– Abban minden benne van, olvasd el, – tette hozzá a városi katona, helyet foglalva az egyik fatuskón, a szénégető előtt.

– Hiszen, hiszen – mormolta a szénégető, majd letette a levelet a kunyhóban a polcra. Aztán valami eszébe ötlött és megszólalt:

– Matyi! Matyi!

Matyi őzikeként szaladt oda. Derék legénnyé cseperedett, tizennégy évet számlál, fekete, mint az édesapja. Kissé megrettent, amikor rápillantott az üldögélő darabontra, de mikor jobban megnézte, felbátorodott és hangosan üdvözölte őt.

– Fiam, hozz egy darab kenyeret, tejet, sajtot, Grnács bácsinak, – parancsolt rá Obuch gyermekére. Régi ismerősök voltak az újonnan érkezettel, szegről-végről rokonságban is álltak.

Matyi befutott a kunyhóba és kisvártatva kihozta, amit édesapja kért.

A darabontot nem kellett kétszer kínálni. A falatozás a kellemes, enyhet nyújtó erdőben kedvére volt. Az öreg Obuch vele szemben telepedett le. A legényke a kunyhó küszöbéről nézte a díszes egyenruhába öltözött vendéget.

– Aztán mégis, mi állhat benne? – kezdte kisvártatva Obuch.

– Nem tudom biztosan. A városban nemrég tanácskozás volt. A törökök levelet írtak a polgármesternek, fenyegetőznek. Valamit akarhatnak. A tópataki Mrva, a saskőszékelyi Mazúr ugyanilyen levelet kaptak, talán a neked szóló iratban is erről lehet szó.

– Hm, hm, – rázta Obuch a fejét. – Mostanáig senki sem emlegetett és most hirtelen... Miért én, mondd meg! Zsoldos nem leszek, de mi lenne a fiúval, akinek anyja is és apja is vagyok egyben? Nem tehetek ilyet vele szemben...

– No, elvégre nem ilyesféle dologról van szó. Semmire sem akarnak kényszeríteni, hiszen szabad ember vagy. Ha elolvasod, majd meglátod, – nyugtatgatta a darabont a feldúlt szénégetőt, miközben a sajtot majszolta és hideg tejjel öblítette le.

Obuch szabad ember volt. Már édesapja sem volt jobbágy, mikor rábízták a szénégető mesterséget. Nem kellett robotolnia, mint a többi jobbágnak. A kohók számára készítette a faszenet.

Most töprengve üldögélt és a fekete erdőt nézte. Elméjében ezerféle gondolat keringett. Valami rossz sejtése támadt és sehogy sem tudta elhessegetni.

– Tehát úgy gondolod, hogy a törökök valóban kezdenek érdeklődni? – kérdezte a szénégető, nem nyugodva bele a valóságba.

A katona bólított.

– Úgy tűnik, komolyra fordult a dolog. A várfalakat javítják, a helyőrséget megkettőzték. A város fegyvert és lőszert vásárol, a kapukat napról napra szigorúbban őrzik. Mind gyakrabban látni érkező és távozó küldöncöket.

– Baj lesz, – sóhajtott az öreg Obuch.

– Nos, jó bizonyosan nem. A nógrádi bég levelet írt, ezerötszáz aranyat kér, máskülönben maga jön elvenni a város kincstárából. Minden pillanatban várhatjuk a támadást.

Obuch kezével megtámasztotta gondolatokkal terhes fejét. Egy rövid ideig szótlanul üldögélt, majd azt suttogetta:

– Az egyik baj a másik után telepszik ránk...

Matyi apját, majd a katonát nézte. Észrevette, hogy valami fontos dologról beszélhetnek, bizonyosan valami történt.

Az öregek egy keveset diskuráltak még, aztán a katona készülődni kezdett. Felállt, begombolta a kabátját, kalpagját a fejébe nyomta. Obuch sem maradt ülve.

– No, minden jót neked barátom, semmitől se tarts. Lehet, hogy nem lesz olyan rossz világ, de jobb előre félni, mint későn sírni. Köszönöm a vendéglátást.

– Örömmel tettem, váljék egészségedre! – mondta Obuch és megszorította a darabont kezét.

– Isten veled!

– Isten legyen veled is!

Egy rövid ideig még hallották a katona lépteinek nyomában az ágak ropogását, aztán a lópaták dobogása hallatszott egyre távolabbról.

Obuch elgondolkodva álldogált, nem tudta, mitévő legyen. Valamiképpen nem akaródzott neki belépnie a kunyhóba. Félt ettől a nagy, vörös pecséttel ellátott levéltől. Végül aztán mégis bement. Fogta a levelet és sokáig forgatta a kezében.

– Mi van apa? – kérdezte Matyi hirtelen, aki már egy ideje figyelte apját.

Az öreg Obuch mintha semmit sem hallott volna. Csak egy darab idő elteltével, amikor a fia nem várt választ, odafordult gyermekéhez, a levelet letette és megszólalt.

– Este Illésre kell mennem.

A szitnyai erdők szélén fekszik az aprócska falu, Illés. A település fölötti lankás domboldalon templomocská magasodik, talán a legelső az egész vidéken. Körülötte temető, ahová a helyiek szeretteiket helyezik végső nyugalomra. Vele szemben házikó, olyan, mint a falu többi épülete, csak egy kicsit természetesebb, szép, festett kapuval. A házikó körül kertecske, ami arról tanúskodik, hogy itt olyan ember lakik, aki gyümölcstermesztéssel foglalkozik.

Valóban, ez Jakobi Anzelm háza.

Esteledik. Az egyházi iskola tanára, fehér, mint a galamb, az asztalnál ül és tenyerébe rejtí arcát. Fején aprócska fekete sapka. A szobában csend honol, csak a szépen kifaragott kalitkában üldögélő madár csicsereg, botocskáról botocskára ugrándozik. Időnként félősen füttyög, de ez nem zavarja a tanárt az olvasásban.

Akkor megcsikordult a festett kapu. A csicsergő madár éles hangot hallatott, aztán hirtelen elhallgatott.

A tanár felemelte fejét és kinézett az ablakon, de a könyvétől el nem mozdult. Valaki belépett a pitvarba. Az aprócska csengő hangosan felzendült, majd ismét csend lett.

– Jó estét! – köszönt az újonnan érkezett.

A tanár felállt és görnyedten, csoszogó léptekkel az ajtó felé indult, majd lassan kinyitotta. A pitvarban magas, erőteljes férfi állt fehér posztónadrágban, tiszta, bő ujjú fehér ingben. A lábán kifényesített bocskor, kezében kalapját fogta.

– Légy üdvözölve Martin, Isten hozott – szólította meg Jakobi az érkezettet. – Mi szél hozott ide téged? Menj csak be a szobába, nem fogunk itt állni a pitvarban, - szólította meg a tanár a látogatót.

Obuch Márton – mert ő volt az – az idős ember után belépett a szobába meghajolva, mert az nem ilyen magas férfiak számára készült, amilyen ő volt. A szoba közepén állva maradt. A tanár vele szemben. Olyan volt a jól megtermett szénégető mellett, mintha csak amannak gyermeke lenne.

– Kéréssel jöttem tanár úr, kéréssel – kezdte Martin, előhalászva a levelet. – Ezt kaptam Selmecebánya méltóságos polgármesterétől. Alázatosan kérem, olvassa fel nekem, – adta át, mert ő maga nem értette a betűvetés tudományát.

A házigazda átvette a levelet, feltörte a pecsétet és az ablakhoz lépett. Pillantásával átfutotta a szépen írott sorokat.

Obuch tekintete rászegeződött és igyekezett az idős férfi arcáról leolvasni, miféle hírek lehetnek az iratban, de semmire nem jött rá.

– Semmi rossz, Martin, csak a város polgármestere csütörtökre hívat téged magához. Állítólag sürgős és fontos dologról van szó, ezért szólít meg ezzel a levéllel. Te csak szedd össze magad és a megjelölt napon légy Selmecebányán.

Obuch nem lett okosabb, amikor hazafelé baktatott az erdőben. Fogalma sem volt róla, mit akarhatnak az urak tőle.

A férfi csütörtökön, tiszta ruházatban megjelent a város polgármestere előtt. Amaz először csak álmélkodott a magas, jól megtermett vendégén. Tetszett neki, amit látott. A város vezetője ápolt, fehér kezét nyújtotta és megszólalt:

– Tehát ön szénégető.

– Úgy van. Szenet égetek Rutter úr kohóinak.

– No, – mondta a polgármester és csöndesen elköhintette magát, – mesterséget kell váltania. A fizetése azonban ugyanannyi lesz, mint eddig.

Obuch eltátotta a száját, semmit sem értett.

– Hagyja a szenet és menjen föl a Szitnya-hegyre. Nézze, – ültette le vendégét a székre, de maga fel-alá járkált a szobában. Elmagyarázta Obuchnak, mit is akarnak tőle voltaképpen. – Tudjuk, hogy maga rendes, tisztességes ember. Tisztában vagyunk vele, hogy semmitől sem retten meg, az ön előtt álló nehézségektől végképp nem, mindent végrehajt az utolsó betűig. Úgy ismeri a Szitnya környéki hegyeket, mint kevesen. Hiszen ez az a hely, amiben gyermekkorától kezdve felnőtt. Éppen ezért választottuk ki önnek a tűzörséget. Tudja, hogy veszedelem fenyeget minket mindenfelől. A törökök ellenünk készülődnek. Nem várhatjuk őket karba tett kézzel. Ezért úgy döntöttünk, hogy a város körüli hegyek csúcsára őrszemeket állítunk fel. Szitnya lesz az öné. A szolgálat egyszerű, de felelősségteljes. Ha észreveszi, hogy a muszlimok közelednek, vagy hírt

szerez arról, hogy a környéken csavarognak, meggyújtja a tüzet. Úgy, hogy éjszaka égjen, nappal pedig füstöljön. Amint ezt a többi tűzörző meglátja, ugyanúgy cselekszenek, és mindenhol tudják majd, hogy közel a veszedelem, így felkészülten várják majd. Ez minden. A szolgálat nem nehéz, de felelősséggel teli.

Obuch úgy állt fel, mint akit fejbe kólintottak. Felfogott és megértett mindent. Másfelől pedig el kell búcsúznia eddigi mesterségétől? Egy ideig morfondírozott. Lelki szemei előtt feltűnt a vad, véres lovasok sokasága, az égő házak, az ártatlanok jajveszékelése, azoké, akiket rabszolgaságba vittek. Úgy érezte, nem a polgármester kéri, hanem azok, akiknek segítségre van szükségük. Valami azt súgta neki, mennie kell.

Muszáj.

Fejével biccentett és igent mondott.

A polgármester elmosolyodott és kezét nyújtotta.

A szénégetőből tűzör lett.

Minden holmijával együtt felhurcolkodott a Szitnya-hegyre. Amott napról napra hajnaltól pirkadatig fürkészte a kéklő horizontot, hogy a megbeszélt helyeken nem tűnik-e fel magas füstoszlop, vagy nem lobog hatalmas tűz, melyet valamelyik tűzörző gyújtott meg.

Amhat, a nógrádi bég dühöngött. Húsos tokája le-föl járt és vaskos ajka dühödten suttozta:

– Allah pusztítson el benneteket! Allah...

Senki sem mert a szemébe nézni, csak az, aki nem féltette az életét. Elvégre a bég olyan haragos volt, hogy mérgében bárkinek elvágna a torkát handzsárjával. Lihegett, felfújta magát, szeme véressé váltak és folyvást átkozódott. Időnként megtépte fehér szakállát és belerúgott a vastag szőnyegekbe, melyekkel a helyiség volt feldíszítve.

Bizony, a kedves bégnek volt mire felháborodnia, mert a levelet, amit a bányavárosoknak küldött, akár a Garamba is dobhatta volna. A városok egy dénárt sem küldtek. A bég mindenfélét kiötölt, miként szerezhetné karmai közé a bányavárosok pénzét, főleg Selmecebányaét, de sehogyan sem sikeredett neki. A kincsek pedig úgy vonzották, mint éhes kandúrt a magasra függesztett szalonnadarab. Ezen felül csábították a mindenféle valódi és felnagyított hírek a bányavárosok kincseit illetően, így aztán bármit megtett volna, ami csak elméjébe ötlött.

Elég sokszor próbált rátörni a bányavárosokra, százszor is próbálkozott árulással, de minden alkalommal csak néhány környékbeli falucskáig jutottak. Selmecebánya még messze volt és már az egész város és környéke tudta, hogy jönnek: a tűzörzők árulták el. A védők felkészültek és a kedves bég kénytelen volt szégyenszemre menekülésre fogni a dolgot.

A selmecebányaiak éjjel és nappal őrségben voltak. Titkos felderítőik, akiket senki sem ismert, állandóan az utakat és ösvényeket járták és elég volt, ha valami gyanús dologra lettek figyelmesek, a legközelebbi tűzör figyelmét hívták fel. Ezután kisvártatva magas füstoszlop emelkedett az égbe, vagy a tűz, amelyik azt hirdette: jönnek a törökök!

*

Ezek a tüzek mindenfelé fellobbantak. A Szitnya-hegyen a tópataki Három-csúcson, Saskőszékely felett, a zólyomi Pusztavárnál, Breznótól egészen Léváig. Csak úgy vöröslött az éjszakai égbolt. Itt, ott ágyúlövés hangja hallatszott, annak jeléül, az oszmánok már közel vannak.

Azidőtájt összefutott mindenki, aki elbírta a fegyvert és arrafelé indult el, ahonnan az ellenség érkezett. A törökök tisztában voltak vele, a túlerő elől a legjobb elfutni. Bizony, megesett, hogy a védők a sűrű erdőkben rajtaütöttek kisebb muszlim egységeken, akiknek aztán írmagjuk sem maradt.

Amhat bég mindezt jól tudta, ezért újra és újra annak módját kereste, miként kaparinthatná meg a bányavárosok pénzét.

*

Az Úr 1570. esztendejét írjuk. Ebben az évben a tavasz kissé késve érkezett, ezért a török is később kezdett mozgolódni. Ezen a tavaszon Amhat bég eltökélte, kerül, amibe kerül, bármi áron is el kell érnie a selmecebányai kincstárat. Nagy hadjáratot tervezett. Rendelkezett egy jól kifundált tervvel és biztos volt benne, ha meg is valósítja, a selmecebányaiak ellenállása megtörik. Tudta, hogy a kémek minden lépését figyelik, a tűzörzők éjjel-nappal örködnek, a város pedig nem hagyja majd magát. A nógrádi bég azzal is tisztában volt, hogy ha csapataival megindulna a város ellen, egyetlen nap alatt Hontnémetig sem jutna el, még Korponáig sem, ugyanakkor a Szitnya-hegyen a tűz már lobogna és figyelmeztetné a környéket a bég hívatlan érkezésére. Azt is eldöntötte,

ezúttal előrelátóbb lesz. Ő is kémeket küld ki, hogy amazok derítsék ki a tűzörzők rejtékhelyét, aztán mindet szépen elfogják, majd csapatai erővel rajtaütnek Selmecebányán.

Így gondolta és ekképpen is cselekedett.

Egy áprilisi nap délutánján, mikor felhörpölte a csésze erős feketekávéját, ráütött a rézből készített gongra. A szoba bejárata előtti nehéz függöny hirtelen meglibbent és a szolga lépett be.

– Hasszán, jöjjön ide! – adta ki a bég a parancsot.

Kis idő elteltével a hívott belépett a helyiségbe.

– Ülj le – intett a bég, maga mellé mutatva. Mikor Hasszán helyet foglalt, Amhat odahajolt hozzá és kissé suttogva kezdett beszélni:

– Tudom, Hasszán, hogy Allah megáldja lépteidet, ezért hívattalak.

– Ő a te fejedre is boldogságot nyújtó pillanatokat küld, – felelte Hasszán, mély meghajlás keretében.

– Igen, Allah nem engedi el híveit. De ezek az átkozott selmecebányaiak nem akarják elhinni, hogy mi, Allah szolgái szétmorzsolják őket, mint a férgeket, bástyáikat, házaikat a földdel tesszük egyenlővé. Nem hiszik el, hogy a férfiakat egy fejjel megrövidítjük, asszonyaikat és gyerekeiket elhurcoljuk. De jaj neki, háromszoros jaj! A mi arany félholdunk megjelenik a templomaikon, mert Allah nem hagyja el az övéit! – jött indulatba Amhat, majdnem elfeledve, hogy Hasszán mellette üldögel.

– Allah áldja meg lépteidet bég! – mondta Hasszán.

– Jól van, Hasszán, jól van, de hallgasd meg, miért hívattalak.

– Kedvedért még a forró olajba is beugranék, – ígérte meg Hasszán.

– Lehet, hogy eljön ennek is az ideje, de most figyelj, mert ezúttal azt kell végrehajtanod, amivel megbízlak.

– Parancsolj! – hajtotta meg fejét Hasszán.

– Ide hallgass! Amikor a nap felkel, és új napra virrad, néhány ügyes emberrel elindultok. Az erdőkön keresztül Selmecebányáig mész. Minden ösvényt, utat átkutattok, megismertek, a kutyanyelvű gyaurok nyelvét elsajátítottad, így aztán megtudakolod, merre rejtőznek ezek az átkozottak, akik a tüzet lobbantják fel, amikor jöve telemet felfedezik. Arra készülök, hogy bekerítsem a dacos Selmecebányát, amelynek lakói nem akarnak leborulni előttem, megtöröm hát nyakukat. De először is a tűzörzőket kell elfognom, azokat, akik a városba vezető utakat őrzik. Kideríted, hogyan és miképpen lehet a legjobban kézre keríteni amazokat. Tudd meg azt is, mennyi katona van a város falai mögött, hányan őrzik a kapukat. Keresd, amíg meg nem találod az utat, amelyiken észrevétlenül eljutva tüzet vethetünk a falak mögé és szabályainkat megcsillanthatjuk az orruk előtt. Öltözzetek favágónak, így senkinek sem szúrtok szemet, ha idegenekkel találkoztok az erdőkben.

Hasszán meghallgatta és bólintott. Szeme felfénylett, ujjai csak úgy remegtek türelmetlenségében, mert tudta, ha jó sül el a dolog, Amhat bőkezűen megjutalmazza ezért.

– Megteszem, amit parancsolsz, hiszen Allah az egyetlen és Mohamed az ő prófétája. Megesküszöm neked a próféta szakállára.

– Jól van, Hasszán, derék ember vagy, tudom, olyan, mint apád, akit az átkozottak karóba húztak. Vidd magaddal azt, amire csak szükséged van és menjetek. Ne írh, ne jegyezz fel semmit, csak véss az elmédbe mindent, ott senki sem találja meg. Allah adjon neked, három embernek is elegendő látást, négynek is elégséges hallást. Ha telihold lesz újfent az égen, várni foglak.

A bég intett ujjával és kedveskedve elmosolyodott. Hasszán felállt, mélyen meghajolt és csöndben, ahogy érkezett, kihátrált a helyiségből.

Amhat még egy kevés ideig üldögélt és az ajtó nehéz függönyét nézte, ami még sokáig lengett a távozó előtt. Aztán felállt és a szomszédos szobába lépett, amelyiknek aprócska ablaka északra nézett. Kitekintett rajta, a meg nem határozható, távoli messzeségbe. Minél tovább fürkészte, a tekintete annál inkább felderült. Összeszorította öklét, majd öve magasságáig, aztán a válláig emelte, végül a feje fölé és mintha csak fenyegetést mutatott volna vele.

Elbeszélésünk után valamennyi idő elteltével egy csapat férfi indult a folyó mellett Selmezbánya irányából Nógrád felé. Első pillantásra nem ismernénk fel Hasszánt és embereit. Földművesnek, favágónak és nincstelennek voltak öltözve, akik akkortájt bőséges számban csavarogtak északra és délre Budától. Csak ők nem jártak olyan

gondtalanul, mint a valódi utazók. Itt siettek, amott elfordultak a hegyek felé, másutt megálltak, elrejtőzve várták az éjszakát, vagy akár nappal is, amikor a környéken valamelyik vár katonái tűntek fel. Ahogy kiértek a hegyek közül és Ipolyságot is maguk mögött tudták, akkor kezdtek bátrabban és gyorsabban haladni.

Hasszán tényleg az a férfi volt, akire a nógrádi bég támaszkodhatott. Társai sem különböztek tőle. A hegyekben, a falvakban szétváltak, faggatóztak, tudatosan kérdeztettek, olyanok voltak, akár a vadászkutyák. Persze mindegyikük élete egy hajszálon függött, de ők hozzászoktak már az efféle munkához. Tudták, hogy győznek, vagy mindnyájan odavesznek.

Ez alkalommal nem vesztettek, hiszen a szerencse kegyeibe fogadta őket. Átkutatták az egész vidéket és mindennel tisztában lettek, amit meg kellett tudniuk.

Jókedvűen tértek haza.

Mikor beengedték őket a várkapun, Hasszán nem törődött az átöltözéssel sem. Úgy, ahogy volt, ment jelentkezni Amhat béghez.

A bég csak kimeresztette szemét és felfújta arcát, midőn jelentették neki, hogy Hasszán visszatért. Ezért rögvest maga elé rendelte és türelmetlenül várta, miféle híreket hoz szolgálja.

Hasszán belépett, a nehéz függöny ismét oldalra libbent. Mélyen meghajolt, fejét leszegte, a kezét mellkasa előtt keresztbe tette, így várva, amíg ura megszólítja.

– Te vagy az, Hasszán? – tette fel a bég a kérdést, amikor feleszmélt meglepődéséből. – Élve és egészségesen? Ülj le és mondj el mindent!

Hasszán elhelyezkedett a bég előtti szőnyegen és rögvest belekezdett:

– Minden tűzörzőt megtaláltunk Selmecebánya környékén. Most adj egységeket, hogy elfoghassuk őket. Egy-két nap múlva megindulunk az erdők felé és te a katonasággal három-négy órával később ugyancsak elindulsz, és a félúton megvárod híreimet. Amikor végzünk a tűzörzőkkel, a leggyorsabb hírnököt küldöm hozzád, azzal az üzenettel, hogy indulj meg Selmecebánya irányába. Semmi sem akadályozhatja meg a tervünket, – mondta Hasszán egyszerre.

Amhat bég bólintott és nyájasan mosolygott Hasszánra, majd megszólalt:

– Jól van Hasszán. Most pihenj. Most már valóban semmi állhat utunkba. Pihenj és keresd meg azokat a harcosokat, akikre szükséged van. Én is felkészülök és várom a híreidet. Utánatok indulunk, ahogy tanácsolod. Most menj, mert látom, hogy elfáradtál.

Hasszán törődötten egyenesedett fel. Valóban, gyengeséget és fáradtságot érzett. Összeesett volna ura és parancsolója előtt. Mégis összeszedte minden erejét, ahogy a regula előírja, lehajtott fejjel és keresztbe rakott kézzel, a kijáratnak háttal indult a függöny felé, amelyik az ajtót helyettesítette.

Amhat bég sokáig bámult utána és mikor embere már elment, leült és nézte a vastag kelmét, mely még lágyan lengett. Elméjében terveket szövögetett, miként rendez el mindent, hogy a már a félig markában tartott madárka ne repülhessen el.

Néhány nap elteltével, estefelé, amikor minden elcsendesedett és az éjszaka súlyos sötétsége ráborult a tájra, Hasszán, kis csapatával lóháton elindult Nógrádból. A lovak először vágatva haladtak Selmecebánya felé, aztán az erdei ösvényeken meglassították lépteiket. A lovasok éjfél előtt már a Szitnya-hegy lábánál voltak. Ott Hasszán

megállította embereit és kisebb csoportokba osztotta őket. Minden egységet az a kém vezetett, aki két héttel ezelőtt Hasszánnal járt a hegyekben és kifigyelte a tűzörzőket. Minden csoportra egy tűzörzőt bízta, és amikor elfogják, a küldöncnek Szitnya alá kell jönnie és a többieket megvárniuk. Ha minden csoport teljesíti feladatát, a leggyorsabb katona a béghez indul az üzenettel.

Alig néhány perc elteltével a három-négy főből álló csoportok szétváltak a sűrű erdőben. Maga Hasszán négy társával együtt a Szitnya-hegyre indult.

Mikorra minden csoport eltűnt a sötétben, Hasszán lóra parancsolta legényeit. A lovasok nyeregbe pattantak és a szűk ösvényen keresztül hajszták hátasaikat a csúcs felé, amíg csak lehetett. Mikor a hegyoldal egyre meredekebbé vált, leszálltak, a lovaikat kantárszáron vezetve gyalog mentek tovább. A hegycsúcs előtt fél órával megálltak, menedéket kerestek és ott kötötték ki hátasaikat. Három katona maradt az állatokkal, hogy ha valami történne, és a lovak megriadnak, legyen, aki gondoskodik róluk. Hasszán a legerősebb társával tovább indult felfelé.

– Elegen vagyunk ketten a gyaurhoz, – mondta. – Ha sokáig nem térnénk vissza, gyertek utánunk! – tette hozzá és kisvártatva mindketten eltűntek a szem elől.

Lendületesen lépkedtek a sűrű erdőn keresztül, hogy időt ne veszítsenek és fél óra elteltével aztán meglapították haladásukat, mert a tűzörző rejtekhelye már közel volt. Innentől csendesen osontak tovább, fától fáig, sziklák mögül sziklák mögé. Nem egyszer a fák rejtekéből lesték a tűz gyenge fényét. Hasszán, aki elől ment, jobbjaival visszatartotta társát, egy másik tölgyfa nyújtotta menedékéből. A tisztáson, a tűz világosságánál látni lehetett egy hatalmas emberi alakot a kunyhótól távolabb, a házikó mellett pedig az odarakott fahasábok tömegét. A törökök félkört leírva a tűzörző háta mögé kerültek, azután csendben, óvatosan lopózkodtak hozzá közelebb és közelebb. Már csak néhány sor fa volt Obuch és közöttük, amikor Hasszán keményen megrántotta társa karját és kirontott vele az erdőből a tisztásra. A másik katona mögötte. Néhány ugrás és máris a kunyhónál voltak, a tűzörző előtt, aki a zajra gyorsan felpillantott. Mikor észrevette az erdőből kirohanó két férfit, meghökkent és meglepetve nézett az ismeretlenekre. A muszlimok csak két lépésre voltak tőle, mikor a tűzör ráébredt, baj van. Villámgyorsan megmozdult és egy jókora dorongot kapott fel, amely a lábánál hevert, majd felkiáltott:

– Matyi! Matyi!

A második kiáltását alig tudta befejezni. A törökök addigra mellette voltak és rárontottak. Obuch alig tudott oldalra ugrani és a doronggal odasuhintani. De, amikor látta, miről van szó, megdühödött és a vastag bottal jobbra, balra ütött. Mikor ötödjére, vagy hatodjára vágott oda, eltalálta Hasszán kardot markoló kezét. A szablya messze repült, valahová a fűbe és a török oroszlánként üvöltött fel fájdalmában aztán összegörnyedt.

A sikeres védekezés megzavarta a támadókat. Rohamuk abbamaradt, Hasszán végül felegyenesedett, szablyáját kereste, de mivel nem pillantotta meg, ráüvöltött a társára:

– Üsd!

Maga pedig csupasz kézzel tört rá Obuchra.

Obuch, aki az ellenséges katonák minden mozdulatát figyelte, odaugrott a kunyhóhoz, közben a furkósbotját suhogtatta és újfent elkiáltotta magát:

– Matyi!

– Itt vagyok apa, mi van? – hallotta a közeli fa mögül, majd a legény fürgén előugrott a házikó előtti tisztásra.

Mikor megpillantotta az apjára rátámadó ismeretlen férfiakat, akiket az idősebbik Obuch dorongjával tartott sakkban, az ijedtségtől kővé dermedt. Szíve hevesebben kezdett dobogni, amikor meghallotta apja kiáltását: „Segíts!” Hirtelen mindent megértett. A kunyhóba szaladt és kisvártatva ijjal a kezében tűnt fel. A törököknek arra sem volt idejük, hogy tudatára ébredjenek, a támadásból védelembe kellene vonulniuk. Matyi már felajzotta az íjat és a nyílveaszó kirepült. Hasszán hirtelen lehunyta szemét, aztán ugyanilyen gyorsasággal mellkasához kapott, mert a második nyílveaszó belefürödött. Térdre zuhant és rövid ideig ebben a helyzetben maradt.

Mikor Obuch mindezt észlelte, támadásba ment át. Olyan vadul suhintott a doronggal, hogy a fegyver felsüvített a kezében. A török, Hasszán embere, amikor látta, hogy maga maradt a tűzörzővel szemben, oldalra vetette magát, aztán gyorsan megfordult és elszaladt, be a sötétségbe. Obuch utána, és mert jóval hosszabb lábbal rendelkezett, a muszlimot az első fáknál utolérte és a fütőkösével nyakon vágta. A török térdre rogyott. Obuch megragadta mindkét kezét és kivette belőle annak fegyverét. Azután a hátára fektette és kihúzta a tisztásra.

Matyi kétlépcsnyire állt Hasszántól, kezében felajzott íj és azt figyelte, megmozdul-e. Hasszán azonban nem próbált meg kiegyenesedni, csak hangosan jajgatott.

Mikor Obuch odaért a fiához, az odafordult édesapjához és vöröslő arccal, kifulladásra megszólalt:

– Apa, ezek törökök? Mit teszünk velük?

– Valamit csak, hogy az ördög vinné el őket – mérgelődött Obuch. – Hozz kötelet a kunyhóból!

A legény beszaladt, és hozta, mellyel az oszmánok kezét, lábát megkötözte és aztán a foglyokat a kunyhóba vitte. Az apa még egy kancsó vizet öntött az ájult ellenséges katona arcába. A török megrázkódott, lélegezni kezdett, majd megpróbált a másik oldalára fordulni, de mikor látta, hogy tehetetlen, elcsöndesedett és némán feküdt.

A tűzörző és a fia rövid ideig a legyőzötteket figyelték, aztán az öreg, súlyos kezét gyermeke vállára tette, majd azt mondta:

– Matyi, a városba kell menned. Megkeresed Grnács bácsit és elmondod neki, mi történt. Ő már tudni fogja, mit kell tenni.

Matyi nem volt ijedős, az erdőben sem rettent meg. Éjszaka vagy nappal, neki mindegy volt. Kalapját a fejére tette, vette fokosát és elment.

A legény először gyorsan lépkedett, majd futásnak indult. Bocskorba bújtatott lába alig érintette a földet. Futott az árkokon, az ösvényen keresztben kidőlt fatörzseken átugrált. Azokon a csapásokon loholt, amelyeket csak ő és édesapja ismert, és amelyeken a leggyorsabban lehet Selmecebányára eljutni. Szinte repült, el-eltűnve a fák között.

Már igazi sötétség volt, amikor a városba ért. Az Alsó kapu alatt megállt és az őrt kezdte szólólgatni. Mikor beengedték, elmondta, miről van szó.

– Várnod kell reggelig, még a hold sem világít, olyan sötétség van. Reggel felmegyünk. Velünk térsz vissza, – parancsolt rá az őrség parancsnoka.

Matyi azonban hallani sem akart arról, hogy reggelig várakozzon. Kilépett a városi kapu elé. Ott egy kis időre megállt. Körülötte feneketlen sötétség, öt lépésnyire sem látott maga körül. A fiú mégsem félt. Az őrnek istenhozódot kiáltott és futni kezdett.

Miközben Matyi Selmecebánya felé szaladt, elmondani a török kémekkel megtörtént esetet, Hasszán társai várták parancsnokuk visszaérkezését. Vártak egy félórát, aztán egyet, még egy fertályórányt, aztán eloldozták a fához kötött lovaikat és mindhárman, nem kevés nyugtalansággal, elindultak a hegytetőre.

Loholtak felfelé, mielőbb oda akartak érni. Hasszántól tudták, merre lakik a tűzörző. Fél óra elteltével a tisztáshoz értek. Mélységesen mély sötétség, csak néhány megszenesedett fahasáb adott gyenge világosságot, a félig kialudt tűz mellett, a tisztás közepén.

A törökök csendesen lépkedtek a kunyhó mögött, füleltek közben, de mivel legkisebb zaj sem hallatszott, két oldalról a bejáráshoz osontak.

„Valahol itt kell lennie,” gondolták és mindhárman benyomultak. Odabent valaki felugrott és ki akart futni. A törökök azonban parancsszóra rávetették magukat, legyűrték és a kalyiba egyik szegletébe nyomták. Obuch sarka beleakadt az egyik fadarabba és elesett. A törökök ráugrottak és erősen a földhöz nyomták. A tűzör hiába kapálózott, a három férfi szorításából nem tudott kiszabadulni. Ahogy ott heverték a földön, Obuch feje felett egy tör csillant meg, de társa megragadta a kezét és odasúgta:

– Hagyd, jó rabszolga lesz belőle!

Ahogy öklükkel ütötték a szerencsétlent, észrevették, amaz elveszítette eszméletét. Mikor látták, hogy nem mozdul, az egyik haramia a tűzhöz szaladt, felszította, majd meggyújtott egy fáklyát és visszament a kunyhóba. Odabent, a vöröslő fénynél, a két szegletben meglelték társaikat. Azon csodálkoztak, miként gyűrhetette őket egyetlen férfi. Aztán elvágták amazok köteleit és Obuchot kötötték gúzsba. Hasszán és társa nehezen, egyetlen szó nélkül kezdett készülni, aztán a három győztes török megrázta a tűzörzőt, lábára állították és odahurcolták, ahol lovaikat hagyták. Amott felhajították az egyik hátsra és gyorsan, ahogy csak lehetett, megindultak lefelé.

A Szitnya-hegy alatt már várták őket a többiek, akik mindnyájan elvégezték a rájuk bízott feladatot. Hasszán ez idő alatt kissé nehezen ocsúdott fel, de aztán a leggyorsabb hátast választotta ki, a legerősebb társát pedig lóhátra ültette és a béghez küldte az üzenettel: minden rendben elvégeztetett.

A szénégető legénykéje lerövidítette a visszafelé vezető útját, a rengetegen keresztül futott, ösvényről, ösvényre. Szitnyát úgy ismerte akár a tenyerét, így aztán nem is tévedt el. Kifulladásig, fáradtan, minden maradék erejét összeszedve végül odaért a tisztáshoz. Körülötte csend, csak a fülében csengő zúgás. Matyi belépett a kunyhóba és megszólalt:

– Apa!

Senki nem felelt.

– Apa! – kiáltotta hangosabban, de felelet most sem érkezett.

A legény nyugtalankodni kezdett, a polcra támaszkodott, ahol a tűzkő és a tapló szokott lenni. Másodjára sikerült szikrát csíholnia és meggyújtotta a fadarabot. Körbenézett a kunyhóban és rettegés kerítette hatalmába, mikor látta, hogy odabent egy teremtet lélek sincsen. Kiszaladt a tisztásra és kétségbeesetten kezdett kiáltozni:

– Apa! Apa!

Semmi válasz.

Matyi körbeszaladt a tisztáson, apját szólongatva, időnként megállt és fülelt, nem hall-e hangot valahonnan. De nem. Csak a tűz ropogása hallatszott.

„A városra akarhatnak rátörni, ezért fogták el a tűzőrzőt!” futott át elméjén a gondolat. „Figyelmeztetnem kell a környéket!” és visszafelé kezdett támolyni a tisztás irányába.

A tüzet szétterítette és az odakészített összes fahasábot meggyújtotta. Nem telt el fél óra és Szitnyáról három hatalmas lángcsóva emelkedett az égbolt felé.

Matyi a lángok fényénél állt és könnyecseppek gördültek végig orcáján.

– Apa! Apa! – suttogta. – Apácskám, merre vagy?

Csak kissé később eszmélt fel, a sírás mit sem segít.

– Illésre kell futnom! – mondta ki és beugrott a kunyhóba, megragadva íját és a nyílvevőkkel teli tegez.

Nem törődött az ösvénnyel. Csetlett, botlott, a fatörzseknek ütközött, el is esett, de semmivel sem foglalkozott, csak futott, inalt lefelé a hegyoldalon. Apja iránti rettegése csaknem öntudatlan állapotba kergette.

– Ha időben érek oda, talán megmenthetem! Talán az illésiek utánuk mennek! – formázta sírás közepette halkan a szavakat, és tovább szaladt.

Amikor beért Illésre, ott mindenki már talpon volt. Az éjjeliőr észrevette a Szitnya csúcsán magasodó lángokat, így aztán felriasztotta az egész falut. A polgármester háza előtt emberek sokasága.

Hozzájuk szaladt oda Matyi, minden gondolkodás nélkül.

– Mi van, mi történt? – kiáltottak rá mindenfelől, amikor felismerték.

– A törökök elhurcolták apámat! – rikoltotta a legényke, sírós hangon.

Többet nem tudott mondani, a fájdalmas tudat görcsösen szorította a torkát. Úgy zokogott, mint egy kisgyermek.

– Mikor? Hol? – szóltak rá a férfiak.

Matyinek a kimerültségtől lába összezsugorlott, a földre rogyott és csak hosszabb idő elteltével volt képes újfent megszólalni.

– Az éjszaka, a törökök bizonyosan Selmebánya felé mennek: Istenem, mentsétek meg őt, emberek, nem lehetnek még messze. Mentsétek meg! – zokogott fel és arcát tenyerébe rejtette.

Az emberek tanácskozni kezdtek.

– Értesítenünk kell Selmebányát és a környéket, – mondta végül a magas, jól megtermett polgármester.

Akkor érkezett meg a pásztor, aki a falu mellett szokta legeltetni a jószágot. Nem volt benne biztos, a falubeliek látták-e a tüzet a Szitnya-hegy csúcsán, ezért aztán jött, jelenteni a hírt. Leugrott a ló hátáról és a férfiakhoz szaladt.

– Tűz ég a Szitnyán! – szólalt meg, – jönnek a törökök!

A falusiak nem törődtek vele, de a polgármester csak feltette a kérdést:

– Hol láttál tüzet?

– Sehol, csak a Szitnyán, – felelte a pásztor.

– A tópataki Három-csúcson sem?

– Nem, sehol, – ismételte meg a férfi.

– Akkor a törökök jönnek. A tópataki tűzört is elfogták! – világosodott meg a polgármester elméjében.

Befejezni sem tudta, az úton hirtelen lódobogás hallatszott. A férfiak megrezzentek. Mi lehet az? Talán már a törökök érkeznek...?

– Obuch fia vágat a lovon, – szólalt meg valaki a sötétségből. A zűrzavarban megfedkeztek a földön ülő és mindent figyelő fiúról. Mikor megjött a pásztor lóháton és a legény látta, hogy senki sem készülődik az öreg Obuchot megmenteni, hirtelen az az ötlete támadt, lóra kap és az apja után megy Tópatakra.

Ott talán utolérheti a muszlimokat. Mikor hallotta, hogy az ellenséges katonák éppen arra tartanak és az ottani Három-csúcson sem ég a figyelmeztető tűz, ezért magában mindent eldöntött. Áthámozta magát két férfi között, nyeregbe ugrott és már repült is. Mikor elérte az országutat, úgy vágatott, mint akinek megzavarodott az elméje.

A falu után felfedezte, hogy Tópatak felett sem látni semmilyen tüzet.

„Úgy van, ahogy azt Illés polgármestere mondta: „A tópataki tűzörzőt bizonyosan megfogták és mostanra már az ártatlan bányászokat öldösisik...”

Matyi nem sajnálta a lovat. Amíg út vezetett a dombtetőre, rettenetesen hajtotta a hátast. A kantárt a kezében tartotta, a hátán íja függött, oldalán a tegez, tele nyílvezzővel. A ló nyakára hajolt, mintha csak együtt nőtt volna fel a derék állattal. Selmezbányát megkerülve közeledett a tópataki erdőhöz. Kisvártatva odaér.

A hátas nehezen lélegzett. Még egy darabka a meredek domboldalból, aztán leérnek a síkságra.

– Gyerünk, kedvesem, gyerünk! Tarts ki még egy keveset! – beszélt Matyi a lóhoz.

A hátas, mintha csak megértette volna, felkapta fejét és nekivágott a meredek dombnak. Végül csak felértek. Most gyorsabban haladhatnak. Matyi vágára ösztökélte az állatot. A derék hátas, megérezve a sík vidéket, összeszedte az erejét és repült, akár kilőtt nyílvezző.

Az ifjú lovas csak úgy szállt az erdőn keresztül. Minden pillanatban azt várta, találkozik a törökökkel. Amikor elhaladt a kanyarokon és senkivel nem találkozott, azt gondolta, hogy kiáltást hall, vagy a fák között tűz fényét pillantja meg. De semmi.

Az erdő lassan ritkulni kezdett. A falut már lehetett látni. Furcsa. Teljes sötétségbe burkolózott. A tófalviak semmiről sem tudtak. Selmezbányától sűrű erdőségek választották el. A tűzörzőnek se híre, se hamva, nem volt, aki figyelmeztesse őket a közelgő veszélyre.

Matyi szélvészféleg vágatott a településre. A ló csak úgy ugrott a köves utcán, hogy patája nyomán szikrát pattogtak. Egyenesen a polgármester igyekezett.

Babiak polgármester a falu alsó végén lakott. A szerencsétlen az egész napos munkát követően az igazak álmát aludta, mintha csak a vízbe dobták volna.

Matyi erősen dörömbölt a kapun.

A polgármester felugrott.

– Ki van ott, – dugta ki fejét az aprócska ablakon.

– Ismerős, nyissa ki! – kiáltott a legény, aki alig kapott levegőt.

A polgármester valami ruhát kapott magára, kiment kinyitni a kaput.

– Mi az? Honnan? – kérdi.

– Törökök! – szólalt meg a legényke.

A polgármester meghökkent, nem tudta, mit kellene gondolnia. Körülötte csend, az egész falu békésen szendergett. A törököknek se híre, se hamva. Bement a szobába és világosságot gyújtott. Matyi a széles padra rogyott, nehezen lélegzett. Arca verejtékes, aztán falfelhérré változott. Valaki vizet adott neki és ő mohón megitta.

– Jönnek a törökök. A maguk tűzörét elfogták, – közölte velük kissé nyugodtabban.

A polgármester úgy állt ott, mint akit fejbe kólintottak. Figyelmesen nézte a legényt.

– Nem Obuch fia vagy? – kérdezte, hirtelen meghajolva Matyi előtt.

– Az vagyok. Apát éjjel elvitték az ellenséges katonák és minden pillanatban itt lehetnek.

A polgármester rögvést kiadta utasítását, harangszó jelezze a veszedelemet.

A faluban hirtelen nyüzsgés támadt. Álmos gyerekek kezdtek kiabálni, az asszonyok a kezüket tördelték. A férfiak a polgármesterhez szaladtak. Néhányan az erdőbe kezdtek menekíteni a jószágot.

A polgármester közben felöltözött és összekészülődött, aztán rászólt a legényekre:

– Gyújtsatok tüzet! A tűzörzőnket elhurcolták!

Néhány fiatal az erdőhöz futott. Kisvártatva Tófalva felett is magas láng csapott fel az égbe és a polgármester azt parancsolta:

– A férfiak fele itt marad, a másik része pedig velem jön az utakat eltorlaszolni!

A Somos-vidéki favágók elindultak a polgármester vezetésével. Napbarnított legények, erősek akár a tölgyfa. Hatalmas szekercéjüket úgy lengették, mintha csak pihekönnyű lenne. Már a látványuk is félelmet keltett. A törökök jól ismerték őket, amazok munkáját még inkább. Egy csapással leütötték az ellenséges lovast a nyeregből. A muszlimok ezért inkább messziről kerülték őket.

A favágók sötét fellelként hömpölyögtek a falu mögötti erdőkbe. Nem egész fél óra alatt elérték azt a helyet, ahol az utak, Szentantal-völgye, Pelsőc, Szászi és Korpona felé egybeértek. Olyan utak voltak, melyeket az elfogott szerencsétlenek könnyei, a sebesült, netán meggyilkolt emberek vére gyakran megöntözött.

Itt a favágók megálltak és elkezdtek kivágni a legközelebbi fákat. Az út rövidesen átjárhatatlanná vált. Azután az emberek benyomultak az erdőbe és úgy eltűntek, mintha csak a föld nyelte volna el őket.

Néhányan az így kialakított torlasznál maradtak őrségben, többen pedig visszaértek a faluba a segítségre várni, melyet a polgármester kért a környező falvakból még akkor, amikor Matyi mindent elmesélt. Mostanra a helybeliek csoportokban jártak-keltek, a legkülönbözőbb fegyverekkel felszerelve. Közben megérkeztek a selmecbányai katonák is, hogy a város felé vezető utat megvédjék. Egy óra elteltével az egész környék férfi lakossága Tópatakon gyűlt össze. A legények, íjakkal, cséphadarókkal, vasvillákkal és a felfegyverzett városi katonák együtt megindultak a török ellen. A

torlasszal elzárt útnál elrejtőztek a sűrű erdőben, a völgy két oldalánál és az éjszaka jótékony sötétjében várni kezdtek.

Pirosuló arccal vártak egy órát, kettőt, aztán hirtelen a völgy mélye felől áradathoz hasonlatos zúgásra lettek figyelmesek. A láрма egyre közelebbről hallatszott, mígnem már a vágató lovak hangja is felismerhetővé vált. Azután a kanyar mögül, mint valami sötét felhő, előbukkant az erdő és a falu felé hömpölygő áradat.

Ez a török lovasság volt.

Az ellenséges katonák még a torlaszt sem érhatték el, amikor a völgy két széle felől szörnyen vad üvöltés hallatszott és felfegyverzett földművesek százai rontottak rá a lovasokra.

A meglepődött török harcosok megrántották lovaik kantárját, mikor megpillantották a rájuk törő hullámot. Az első sorok megfordították hátasaikat és vissza akartak vonulni, de velük szemben társaik voltak, akik nem tudták mire vélni a dolgot. Kisvártatva néhányan az ellenséges harcosok közül elkezdtek felfelé, Tópatak irányába pillantgatni és látták, hogy az égbolt a tüzeztől vöröslik felettük, kiáltozásba kezdtek: „A tüzek, az őrtüzek!” A törökök megértették és megkísérelték a visszavonulást, miközben egyikük a másikuknak ütközött, mert akkora túlerőnek, mely a rengetegből zúdult rájuk, nem lehetett ellenállni. A falusiak és a katonák addig üldözték őket, amíg csak lehetett. Az úton rajtaütöttek a törökök védelemre visszataartott egységein. Szélvészféleg söpörték el az ellenséges harcosokat és tovább űzték a megmaradt muszlimokat. A törökök lóháton gyorsabbnak bizonyultak, így aztán jórészüket elmenekült. A falubeliek, győzelmük tudatában tértek vissza a településre.

A győztesek közül senki nem is sejtette, kinek is köszönhetik mindezt. Csak, amikor mindennek vége lett, a tópataki polgármesternek mégiscsak eszébe jutott Matyi. Sietett haza, megkérdezni, mi van a legénnyel.

Mikor belépett a házba, már ott találta feleségét, aki a sarokban állva megpróbálta felemelni a fiút.

– Mi van asszony? – kérdezte a polgármester.

– Az ágyba fektetném, a szerencsétlen elaludt itt a földön kimerültségében, – felelte a neje. – Segíts!

A férfi odalépett a fejét a falhoz támasztva mélyen alvó Matyihoz. Asszonyával közösen átvitték az ágyba, betakarták, majd kimentek a szobából, ne zavarják a legényt a pihenésben.

– Szerencsétlen. Derék emberke, – mondta a polgármester csendesen, becsukva az ajtót. – Megmentett minket, de ki tudja, mi van apjával. Ha a törökök kezében van, nincs segítség. A vereség, amelyben részesítettük őket a fiú segítségével, még kegyetlenebbé és könyörtelenebbé teszi őket.

Matyi másnap reggelig aludt, mint akit fejbe vertek. Mikor felébredt, értetlenül nézett körbe a számára ismeretlen helyen. Gyorsan felült az ágyban. Tudata lassan visszatért, eszébe jutott, mit élt át az előző éjszaka.

– Apa! – sóhajtott inkább, semmint mondta.

A mellette levő konyhában lévők mindezt meghallották. A polgármester csendesen kinyitotta az ajtót és mikor látta, hogy a legény fent van, belépett a szobába. Matyi ránézett, eszébe jutott, kinél is van. A polgármester azonban megelőzte:

– No, Matyi, hogy vagy?

– Mi van apával? – vetette pillantását a férfitra.

Azt hitte, hogy a polgármester emberei ráleltek édesapjára.

– Apa? Apa?... Nézd fiam, – felelte hirtelen hűvös hangsúllyal Babiak, – nem vagy már gyerek, derék fiatalemberré cseperedtél, el kell fogadnod azt, ami bekövetkezett. Apádon már aligha segíthetünk. Mindenfelé elhíreszteltük, mi történt. A várak helyőrsége keresni fogja, de ki tudja, életben van-e még. A törököket saját sikertelenségük rettenetesen felbosszantotta. Apádat elvesztetted, de emberek tucatjait, ha nem százait megmentetted. Nincsteleneket, földműveseket, bányászokat. Lehet, hogy itt, ahol most vagyunk csak tűz pusztította romok lennének, vérrel öntözött, holttestekkel borítva. Annak örülj, hogy valóban jócselekedetet hajtottál végre.

Matyi bólogatott, közben az ablakot bámulta és könnyeit nehezen tudta elfojtani. Hirtelen ismét az ágyra vetette magát. A polgármester magára hagyta. Matyit görcsös zokogás kerítette hatalmába.

Csak estefelé kelt fel és lépett ki a szobából.

Szép este volt. Sok ilyet élt át édesapjával Szitnyán. Arra pillantott. Hirtelen hatalmába kerítette a vágy, visszatérni oda, ahol apjával napokat, éveket eltöltött. Vonzotta a magas hegy csúcsa. Kiment az udvarra. Először csak lassan bandukolt, de amikor látta, senki sem veszi észre, meggyorsította lépteit, és ahogy a hegy közelébe ért, úttalan utakon futni kezdett a Szitnya-hegy lábához, a szülői házhoz.

A házikót üresen találta. Rendtelenség honolt odabent, ahogy a törökök hátrahagyták. Matyi hozzá sem nyúlt mindenhez, nem is takarított ki. Ledobta magát az ágyra, kezét összefogta a feje alatt és a sötétséget bámulta. A tető aprócska résén keresztül az égbolt kicsiny fénye szűrődött be. Egy csillagocska benézett a házikóba, a fiút lesve.

A legény már nem zokogott. Szíve mintha megkeményedett volna. A bánat helyét a törökök elleni szörnyű gyűlölet vette át. Ha felnőtt férfi lenne, tudná mi a dolga. Így azonban...

Várj csak!

Miként is mondta a polgármester?

„Emberek tucatjait mentetted meg, lehet, hogy százakat. Földműveseket, bányászokat, nincsteleneket...”

Igen, egészen így mondta. Lehet, a polgármesternek igaza volt. Apját nem mentette meg, de másokat igen.

Valóban, a törökök a földdel tettek volna egyenlővé falvakat, egyet, kettőt, vagy hármat.

Felállt.

Nem fog sem sírni, sem heverészni. A szíve ugyan sajog, de nem adja át magát a sajnálatnak. Hallotta, hogy a törököket az urak, a tehetősök érdeklik, a váltságdíj miatt, de a polgármester azt mondta, hogy a faluban több tucatnyian, akár százak is meghaltak

volna. Őket kell megvédeni. Lehet, hogy Szitnyára új tűzör jön. Jöjjön. Ő nem megy. Marad, és jobban vigyáz, mint mostanáig...

Kiment a ház elé. Lassan elindult a hegy tetejére, a Szitnyára. A langyos csillagos éjszaka mindent beborított, kipirult arcát a hűs szellő cirógatta.

Felért a hegycsúcsra.

A sziklánál megállt és a csillagokat nézte. Mikor észak felé fordította tekintetét, szíve meglágyult. Nyugatról kelet felé félkörben terültek el az aprócska falvak a város körül, mint ahogy a csibék a kotlós mellett. Ha nappal lenne, sok helyen látná a hegyes, piramis formájú építményeket, amelyek a tárnák és tárók felett magasodnak. Megpillanthatná az aprócska kohókból bodorodó füstöt, ahol az olvasztárok a forró fémeket öntik. Most azonban még az aprócska fényeket sem látja, mert a legutolsó török támadás bizonyosan menekülésre készítette a bányászokat. Nem magukat féltik, hanem az övéiket, akiket odahaza hagytak.

Ekkor ismét eszébe jutottak a polgármester szavai.

Valóban.

A bányászok a tárnákban, az olvasztárok a tűz mellett és a családjaikat a török kényére, kedvére hagyták. Hiszen mit is tehetnének a gyenge nők és a gyerekek, amikor az édesapáknak dolgozniuk kellett.

Őrizni fogja őket!

Hátat fordított a városnak. Odalent, nagy körben, nyugattól keletig áll a tűzörzők láncja és őrködnek. Ők nem félhetnek a töröktől. Minden rajtuk múlik.

Ha a tűzörzők nem teljesítik jól kötelességüket, baj lehet mindebből.

Hirtelen megmerevedett.

Úgy tűnt neki, mintha Hontnémeti felé a hegyekben fény csillanna meg. Vagy tévedne? Tekintetét arra a pontra szegezte.

Lassan kiegyenesedett és akkor újfent!

A fény megint felvillant, de immár el nem aludt.

Égett, világított egyre inkább.

Matyi először teljesen megmerevedett. Megtörölte arcát, szemét. Lehet, hogy csak tünemény? Megcsípte saját kezét. Nem, nem álmodik. Amott messze, délkeletre a várostól tűz lobog. A törökök visszatérnek. Mindig így tesznek. Már nem gondolkodott. A kunyhóhoz kezdett szaladni. Odabent a polcon meglelte a tűzkövet és kiszaladt az összekészített máglyához.

Szikrát csiholt. Néhányszor meg kellett ismételnie, amíg a tapló meggyulladt. Odatette a fahasábok alá. A tűz fellobbant.

Égni kezdett.

Égett, egyre magasabb lángokkal.

Még nem lehetett jól látni, de a tűz egyre erősödik. A lángok körbeölelik a fahasábokat, egyre magasabbra csapnak.

Matyi újfent visszament a sziklához. Nem maradt ott, elrejtette az alacsony rés, ahonnan figyelhette a környéket.

Már látta: tűz lobogott a Tanád-hegyen, a Három-csúcson, Bakabánya és Korpona felé is, a Kőrmöci-hegyekben – mindenütt égnek a tüzek. Odalent a városban megkondultak a harangok.

Mindenki talpon. A törökök nem jutnak el a városhoz!

A hegycsúcson hatalmas tűz lobog. Messze délről is látni lehet, ahonnan a pusztulás érkezik a környékre.

Matyi kiugrott a rejtekhelyéről, fel a szikla tetejére.

A törökök nem jutnak el Selmecebányáig! Fenygető kézmozdulatot tett déli irányba.

A tűz fényes, hajlékony lánggal égett. A szikrák magasan az ég felé szálltak.

Szitnyának újra van tűzörzője!

Mikor a császár megvizitálta Libetbányát

Valamikor a császár uraságok gyakran megfordultak a mi szépséges Garam folyónk vidékén. Miért is ne tették volna? Nehezen találsz szebb, mindenféle vadállattal teli hegyeket. Nehezen találsz bájosabb folyót és patakokat, tele ízletes halakkal, nehezen találsz üdőbb réteket, melyeken a nyíló virágok és a termés illatozik. Ezekben a réges-régi időkben nehezen találtál oly szép és gazdag városokat, mint amelyek ezen a vidéken voltak. A királyok és császárok nem egynek a legjelentősebb jogokat, igazi hatalmat ajándékozták, ami az életre és halálra vonatkozó döntéseket is lehetővé tette. Meg volt itt minden, ami odalent Budán vagy Bécsben nem. Ej, híres vadászatok szoktak volt lenni, melyeken a királlyal együtt megfordult az ország legfőbb méltóságainak fele legalább. Éppen ilyen alkalmakkor jelent meg az uralkodó és kísérete ott is, ahol nem várták.

Így esett meg mindez Libetbányán is.

Akkoriban Libetbánya nem volt olyan város, mint Beszterce, Körmöc vagy Selmec. Mindazonáltal emberek éltek itt is és a császár uraság tudott róluk. Úgy döntött, meglátogatja ezt a szépséges, a hegyek között megbúvó szegletet. Így határozott hát és ezzel szörnyűséges gondot okozott a libetbányai városi tanácsos uraknak. Legfőképp a polgármesternek. A szerencsétlen fejét fogta, kezét tördelte, amikor értesült minderről. Mintha csak a császár egy jól megtermett tölgyfából esett volna ki. Nekem semmi, neked semmi... és csak odasúgta Libetbánya városka fejének, milyen látogatásban részesülnek. Nos, hát miként ne kezdte volna a polgármester a kezét tördelni és lamentálni. Még jó, hogy teljesen nem vesztette el a fejét és megemlítette, a városban nemcsak polgármester, hanem tizenkét tanácsos is van és a tizenharmadik pediglen ő. Persze, ha vannak tanácsosok, tanácskozzanak hát, hogy a Libetbánya hírneves városa ne jelentse gúnyolódás tárgyát.

Gyorsan összehívatta tehát a település tizenkét fejét és értelmét, hogy megtárgyalja velük, miként illik fogadni az efféle szokatlan és váratlan vendéget, no meg miként legyen, hogy a farkas is jóllakjon és a bárány is egészben maradjon.

- Testvéruraim és városatyák, baj esett meg velünk. A király úr.
- Császár! – javította ki Hrdlicska tanácsos.
- Mit tudom én, király vagy császár, már mindegy is, de úgy határozott, hogy meglátogatja városunkat. Észrevétlenül, váratlanul...

A tanácsosok hallgattak. Mindenki azon tűnődött, mi lehetett az oka annak, hogy a császár ilyen lépésre szánta magát.

- Bizonyosan valaki bepanaszolt minket. Igazságtalan vádakkal.
- Vagy új adót akar kivetni...
- Lehetséges. Mostanáig tisztességesen fizettünk.
- Fizettünk, fizettünk, de tányérban. Lehet, hogy a császár uraság a tányérok helyett dukátokat akar.

Mivel valamikor régen, talán még annál is régebben úgy esett meg, amint történetünk megesett, a libetbányaiak levelet kaptak a császártól. Elvégre a császár nem beszélt az itteniek nyelvén, a helybeliek meg németül, galiba történt. A császár úr az adóról írt nekik. Amint a városatyák olvasták a levelet, így-úgy olvasták, de csak annyit értettek belőle, hogy a császár kétszáz tallért, németül thalert kér tőlük. A tanácsosok azonban úgy értették, hogy kétszáz tányért kér tőlük. Nem volt ez számukra szokatlan, hiszen azidőtájt a városban hírneves fazekasok voltak és olyan árut készítettek az agyagból, hogy közel, s távolból jöttek dicsérni. Lehet, hogy a király és császár is tudott minderről és a tallér helyett tányért kért. Nos, a libetbányai mesterek rendesen megköpökdétk markukat és olyan tányérokot égettek ki, hogy azt a császárnál tízszer nagyobb uraság is megcsodálhatná. Na, ez volt már a valami! A kétszáz tányért takarosan becsomagolták és saját szekerükön küldték Bécsbe. Amott a bécsi udvarban elcsodálkoztak, de amikor kiderült, hogy miről van szó, a császár elégedettnek bizonyult. Onnantól kezdve Libetbánya derék városa a császári adót nem tallérban, hanem tányérban fizette.

– Ha így van, nem maradt más, mint megrázni a pénzes zacskókat és kifizetni a kétszáz arany tallért.

– Aj, jaj, a császár úr jól kibabrált velünk...

– Testvéruraim, felesleges jajveszékelní és morfondírozni is, meglátjuk, mit óhajt, de inkább tanácskozzunk azon, miként vendégeljük meg.

– Így van, elvégre már ki hallott olyat, hogy ne legyen ott lakoma, ahová a császárt meginvitálják.

– Ott, ahol lakoma van, a tárgyalás is könnyebben megy.

– A jó lakomától a szív is megpuhul.

– Igen ám, de mivel vendégeljük meg?

– Királyi lakomát egy óra alatt képtelenség elkészíteni.

– Még kettő alatt sem, de lakomának lennie kell.

Tanácskoztak a vendégségről-lakomáról, tanácskoztak, az idő szállt, de megállapodniuk semmiben nem sikeredett. Végül felállt a legidősebb városi tanácsos, a szakállas Hrdlicska és azt mondja:

– Szenátor testvéruraim, lehet, hogy a császár már a határunkban van. Ha meg akar minket lepni, az lesz a legjobb, ha mi is meglepjük őt. Olyannal látjuk vendégül, ami nálunk van szokásban. Aludttejjelel kínáljuk meg.

No, ez már a tanácsos urak tetszését is elnyerte. Olyan drága nem is lesz és a császár úron is kissé bosszút állnak, elvégre váratlanul jön minket megvizitálni, mintha csak valamin rajta akarná kapni őket.

Így is volt: döntöttek, végrehajtják.

Mindjárt ki is hirdették az egész településen, hogy érkezik a király és ezért minden gazdaasszony hozzon a polgármester házába aludttejet jó sok föllel. Össze is szedtek annyit, hogy a polgármester házában mozdulni sem lehetett. Végül kiválasztották a legtakarosabb, legmélyebb és legkisebb helyet elfoglaló teknőt. Odaállították a tanácskozóterem közepére és köré tizenhárom széket biggyesztettek a tanácsosok és a főhelyre egyet, a császár számára.

Aztán a polgármester élete párja megállt a teknő mellett és a szenátorok odahordták az aludttejet. A polgármester fogta, megmérte mennyi tejfől ül a tetején, aztán beleöntötte a teknőbe. Igaz, a föl javát oda, ahol a császár uraságnak kell helyet foglalnia.

Éppen az utóját öntötte ki, amikor a kürtök hangja felzengett, ami a császár kíséretének érkezését jelentette.

És máris hömpölyög a császár társasága a városkába.

Amint fogadták a drága vendéget, úgy fogadták, aztán bekísérték a tanácskozó terembe – a teknőhöz.

Leültették az asztalfőhöz és kínálják, amúgy kínálgatják.

A tanácsstag urak közül mindegyik elővett a bekecse alól egy darab zabkenyeret. A császár uraságnak három sós kiflit hoztak, amit a polgármester élete párja két hete vásárolt a besztercei vásárban. Csizmaszáruk mögül elővették fakanalukat és a császárnak egy, hársfából faragott illendően alkalmas darabot adtak át.

Aztán belekezdték a lakomába.

Mit tehetett volna a császár? Evett a polgármester, ettek a szenátorok, neki is kellett hát.

Még jól is végződött volna, ha nincs Brncsó, a szemtelen tanácsstag. Ő az elején derekasan halászott maga előtt, amint az illendő. De mikor felfedezte, hogy a császár előtt a tejfől szétfolyik, kanálával arrafelé kezdett alkalmatlankodni. Mivel amott több volt a tejfől, mint az aludttej, szándékosan ott kotorászott, a finomságot éppen a király-császár előtt kezdte dézsmálni. Eleget kacsingattak rá a szenátorok, rázták fejüket, köhintgettek – Brncsó észre sem vette amazokat. A császár uraság az egyik, ő pedig a másik kanállal ette a tejfölt, hogy csak úgy porzott.

Hrdlicska szenátor már nem tartóztatta meg magát és hangos megjegyzést tett.

Amaz éppen teli kanál tejfölt lapátolt a szájába. Hrdlicska szavainak hallatán úgy megmérgesedett és el is szégyellte magát, hogy kihúzta a kanalat a szájából és a tartalmával egyetemben akkurátusan odatette a császár elébe.

Vége lett a lakomának.

A császár uraság aligha feledte el Libetbányát. Ki tudja, elégedett volt-e, vagy netán mégsem. Ahogy jött, úgy távozott. De az adó mértéke sem változott és ugyanúgy fizették, mint előtte – tányérokban. Ezekből sem növelték ugyanakkor meg az adó mértékét. Amikor eltávozott eszükbe jutott, hogy az útra jóféle libetfalvi cseresznyével kínálják meg. Persze, okulva abból, ami a teknő mellett történt, nem szedtek gyümölcsöt a császárnak, hanem az egész fát kivágták és úgy vitték oda az uralkodó elébe.

No, ennyi szívélyesség és tisztelet után a császárnak hálásnak kellett mutatkoznia.

Mégis, a libetbányai urak valamiképpen kényelmetlenül érezték magukat.

Mintha csak valaki egy marék tetűt hajított volna bekecsük alá.

Mert az, aki császár kíséretében olyasforma volt, mint a polgármester és közvetlenül az uralkodó mögött lovagolt, oldalra hívta a város első emberét és ekképpen szólította meg:

– Tudja polgármester úr, a lakoma az még csak hagyján, de a harangozás! Harangoztatnia kellett volna, amikor a császár belép a városba.

A polgármester ránézett a beszélőre, szemét kimeresztette és remegő hangon megszólal:

– Bocsássa meg alkirály uram, vagy talán ön lenne az alcsászár, már miképpen harangozhatnánk, ha nincs harangunk?

Amaz olyan arcot vágott, mint aki fejbe kólintották.

– Nincsen? De miféle város a maguké, ha harangjuk sincsen? Aztán miképpen mennek a székesegyházba...

Azt akarta kérdezni, miként hívják az embereket Isten házába, de a polgármester közbevágott.

– Mi kérem, méltóságos alkirály uram, nekünk még templomunk sincsen.

– Hja, maguk ilyenek... – mormolta a császár embere és otthagya a libetfalvi polgármestert.

Ez a beszélgetés olyan volt minden szenátornak, mint tüske az ember sarkában.

Égette őket, gyötörte, zavarta... Mégiscsak város... Város... De nincs mit tenni, templomuk az nem volt.

Sokat tanácskoztak, sokat törték fejüket, elméjüket háborgatták, bíz' Isten házát könnyebb felépíteni, a tiédet vagy az enyémet, de templomot, azt nehezebb, elvégre az mindenkié lesz. Aztán ki építené meg a templomot az itteniek közül? Házat húztak fel már, de templomot? Az bizony szerfelett nehéz foglalatосkodás. De van-e más kiút a csávából? Talán csak nem mennek tanácsot kérni Besztercebányára? Igaz, a száraz füvet meggyújtani sem érdemes. Ki tudja, talán már amott is értesültek minderről, elvégre a császár gyakrabban lakik Besztercén, mint Libetbányán.

Másként nem lehetséges azonban, a város nem maradhat templom nélkül.

– Ha nem lehet, hát nem lehet, – szólaltak meg a végén kórusban a tanácsstagok.

– Ha Breznónak kettő is van, Besztercén meg vagy négy, mi miért nem építünk legalább egyet? – döntött a polgármester:

– Hiszen nem kell, hogy olyan legyen, mint Besztercén, nekünk elég egy afféle fél templom.

– Kistemplom is megfelelő lenne.

– Ha templom, akkor templom, kicsinyeskedni nem fogunk!

– Úgy van! Ha a város kicsi, legalább a templom legyen nagy.

– Úgy bizony!

Szó szót követett és a tanácsos urak úgy határoztak, a templomot felépítik.

*

Másnap mindjárt szét is széledtek a városban, hogy megkeresik az alkalmas helyet, ahol az Úr házának kell magasodnia. Azt mindenki tudta, hogy templomot nem lehet gödörben felépíteni. Legyen a legmagasabb épület, mert az Isten házába akkor a villám sem vág bele. A dombon azonban bajos egyenes területet lelni. Nem is találtak, így aztán kézenfekvőnek tűnt, építsék meg a lejtőben. El is kezdték a terület kiegyenesítését, de a

hely letről nem volt a kedvükre. Ilyen ferde oldalra templomot nem építenek! Bár már egyenes a felszín, de nem illik templom számára, hiszen ott állt a település kocsmája. Kár lenne lerombolni, másfelől templom pedig nem illendő a kocsmá mellé.

– Tudják mit, testvéruraim? – világosodott meg Hrdlicska elméjében. – Építsük meg először a fundamentumot itt a lejtőn, a templomot meg ott a lapon. Mikor mindennel elkészültünk, az épületet rátoljuk a fundamentumra és vége van gondjaiknak.

Először csend támadt. A javaslat tetszett is nekik, meg nem is.

– A tetőt megépíthetnénk az erdőben, legalább nem kell szállítani a fenyőfát. Aztán ráemeljük a templomra, amiképpen a kalapot a fejre szokás.

– Vivát! Pompás elképzelés!

– Megosztjuk a munkát: egyesek a fundamentumot, mások az épületet, a többiek meg a tetőt készítik.

Amiben megállapodtak, akképpen is cselekedtek.

Így aztán egyesek a fundamentumba kezdtek, mások a falakba, a többiek meg a tetőt eszabálták. Dolgoztak, dolgoztak, erőlködtek, egyesek másokkal vetélkedtek, hogy egy nyúl farknyival se maradjanak le. A polgármester úr nem tett semmit, csak a bajuszát pödörgette és járkált az egyik helyről a másodikhoz, a harmadikhoz. Dicsért, bátorított észrevett, hozzátett a szó és a flaska ízével. Így építkeztek a kedves libetbányaiak és mivel építettek, fel is építették. Az alapok a földben elkészültek, a falak is álltak már és a tető is vöröslött már a távolban.

Rátették a tetőt a falakra és mindjárt templomnak látszott. Csak az ajtót kell kinyitni és lehet már belépni is.

– Akár itt is hagyhatnánk! – tetszett egyeseknek az épület.

– Talán a kocsmá mellett?

– Fundamentum nélkül? Az árvíz elviszi.

– Az egerek körbe rágják.

– A templomnak fundamentumon kell lennie!

Így aztán a polgármester úr, hogy példát mutasson, levetette bekecsét és feltúrte ingujját, mert mostan következett a legfontosabb munka. Minden derék férfikézre szükség volt. A templom takarosán nézett ki, de a libetbányaiakból több is volt, mint ocsovaiakból a vásárban.

Száraz borsót szórtak ki, a fundamentumhoz vezető utat elegyengették is vele, aztán:

– Hórukk! Hórukk! Hórukk!

Tolták a tanácsosok, tolt a polgármester, tolt az egész város. És bizony, annyian tolták, hogy a kedves templom megmozdult: csúszott, csikorgott, himbálózott a borsószőnyegen, amíg el nem értek az alapozáshoz.

Ej, volt ám öröm! A templom nagyon is illendőre sikeredett. Örültek a munkások, örült az egész város. A polgármester úr azonban, hirtelen mintha a fejét veszítette volna el. Jajveszékelésbe kezdett:

– A bekecsem! A bekecsem! Hol a bekecsem?

Nehéz helyzet. A ködmön ott maradt az alapokon, a templom alatt. A polgármester úr a falat rögvést nyomni próbálta, hívogatott, parancsolgatott, de bizony senkinek sem

fűlt a foga újfent eltolni a templomot a bekecs végett. Még a polgármester kedvéért sem.

Ott maradt hát a nevezetes ködmön a templom alatt és lehet, a mai napig ott van.

A fő azonban, hogy a templom áll.

Állt bizony és az emberek kezdtek betódulni.

Igen ám, de odabent hallatlan dolog. A templomban sötét van, akár a zsákban. Igen, a libetbányai mester uraságok megfeledkeztek az ablakról!

Mit lehet most tenni? Nehéz feladat. Talán ablakot vágni a templom oldalába. Néhányan azt mondogatták, kívülről kell odapingálni. Volt ám tanács, százféle is, amíg a polgármester úr nem határozott:

– Így vagyunk, emberek, hívek, megoldjuk a dolgot. ha nincs világosság a templomban, segítünk rajta ablakok nélkül is. Idekint van elég világosság. Mindenki hozzon zsákot és világosságot hordunk be a templomba, amennyire csak szükségünk lesz!

Nem késlekedtek. Egy szempillantás alatt annyi zsák lett, mint fa az erdőben. Mindegyik száját megnyitották, aztán bezárták, hogy minél több világosságot tudjanak bentre vinni.

Hajnaltól napestig hordták isten teremtményei a világosságot a sötétségbe.

A világosságot mindazonáltal könnyű vinni, de nehéz ott marasztalni, amíg a templomba beléptek, az mind kibújt a zsákokból.

Nem is sikerült nekik.

Sötétség honolt a templomban és marad is, amíg a templom lesz.

Miként mérték ki a kakukkok a falu határát

Ej, akkortájt Bábaszéken az ítélet napja köszöntött be. De ha nem is, olyan dolog esett meg, amely a világon száz esztendő alatt sem fordul elő.

Mi esett hát meg?

Dobronya lakói megfogták a bábaszéki polgármester urat. Megfogták és bezárták. Úgy gondolom, nem arról volt szó, hogy bezárták, a legszörnyűbb az volt, hogy a disznóólba zárták be. Mint valami néma malackát. Pedig dehogy néma! A malacnak is van saját beszéde. Visít, rőfög, csámcsog, és ki tudná megszámolni, hányféle módon tudja a malacka a gondolatait kimutatni. A bábaszéki polgármester úr is visított volna, úgy bizony, szégyenében, mérgében, haragjában és tehetetlenségében. Elvégre, amint a szemét megdörgölte, a fejét jobbra-balra fordította, felfelé, lefelé, a disznóólban volt. Itt a vályú, a lábakon álló disznóól, a kívülről beszögezett ajtócska, a sarokban a tavalyi malac maradék kupaca, száraz, amelyre már a legyek sem figyelnek fel. Ő a bábaszéki polgármester, van itt mostanság. Letelepszik a szalmára, melyet gúnyból hajítottak be az ólba.

De még ez sem volt elég.

Gyerekek szaladtak oda az ólhoz és kívülről kopogtattak a falon. Azt mondogatták:

Rőf, rőf, rőf, polgármester úr!

Utána így folytatták:

*Polgármester van az ólban,
a favályún ül, meg nem szólal.*

A harmadik:

*Ólunkban a polgármester,
ki tudja, hogy miként jött el,
rőf, rőf, rőf.*

Először felbőszült, dühöngött, aztán nekiesett és az ólat akarta volna felfordítani, de a dobronyai asztalosok derék munkát hagytak maguk után. A házikót tölgyfadeszkából építették. Bár úgy nézett ki, mintha borsószárból készült volna, ráfújsz és összedől, de amikor a bábaszéki polgármester erős kezével rángatni kezdte a leggyengébbnek tűnő deszkát, meggyőződhetett róla, hogy a dobronyai mester urak munkája meg sem mozdul. Mégis olyannyira elfogta a harag, tépte hát, rángatta, vállát lökdöste a falnak, hogy kifordítja, fújtatott, füstölgött hozzá, próbálta erővel, ésszel, de minden hiábavalónak bizonyult. Csak bepiszkította magát. A kezéről a bőrt lenyúzta, fejét beverte, ruhája elvászott, így aztán csupasz válla ki is látszott belőle. Olyannak tűnt, mint

egy csavargó, akit tíz veszett kutya tépett meg. Ereje elhagyta, a padlóra rogyott és fejét a vályúnak támasztva fújtatott. Csoda, hogy bele nem pusztult.

A gyerekek mintha tudták volna, mi történik a polgármester úrral. Az ól körül táncoltak és énekelgették:

*A vendégünk csak rőfög
mirajtunk meg jót röhög.*

Nem, már nem forgatta szemét, nem átkozódott, nem is fenyegetőzött. Nem is bírta és be is kellett ismernie, hogy másképpen szükséges nekifognia a dolognak. Hideg elszántsággal kezdett azon tűnődni, mi és miképpen esett meg vele az, hogy ilyen méltatlan helyre került. Ha legalább a falusi karámba zárták volna be! Náluk, Bábaszéken így csinálják a tolvajokkal és csavargókkal, akiket a falu határában kapnak el. és az öreg Demikát, a hivatalszolga, alabárdal a kezében őrzi amazokat, ha a vétkes nagyon nyugtalan természetű. De ez itt...

Már miképpen történhetett meg mindez?

Ahogy történt, úgy történt, de megtörtént. A polgármester úr persze úgy tett, mintha semmiről sem tudna. Tisztában volt vele, hogy a dobronyai határban gazdálkodik, amikor fiatal bükkfákat vágott ki. Csak egy kissé óvatosabbnak kellett volna lennie. Idegen földön, ilyen alkalommal, nem zajjal, hanem csendesén végzi az ember a dolgát. Erre most jött rá, de semmi sem segített. Mellé keveredett valahogy a dobronyai csősz, flintával a vállán és aztán odaszólt neki:

– Aztán mit keres itt gazduram?

Lehet, még álmában sem jutott volna eszébe, hogy a bábaszéki polgármesterrel van dolga. és aztán amint a polgármester uracska mindenféle édes beszéddel kezdte a csősz az ujjá köré csavarni, majd a fejszét a nyél hosszabb végénél megragadni, így végezetül a csősz sem vette ezt tréfára. Lekapta a flintát a válláról és a polgármesterre szegezte. Hej ha Bábaszék első embere legalább azt tudta volna, hogy a mordály meg van-e töltve! Hiszen a csőszök mindenféle népek! Elvégre Spruktigel, a bábaszéki csősz ugyanis nem vicces kedvű személy. Mi van, ha ez is, nekem semmiért és neki semmiért, néhány rossz bükkfáért odadörrent a söréttel, vagy odasóz vele egyet a bőröm alá?

Mintha csak véletlenül történne, éppen akkor jelent meg néhány dobronyai személy. persze, hogy ő ellenében csatlakoztak a csőszhöz. Maguk közé fogták, aztán gyerünk Dobronyába!

Nem volt semmilyen kiút, mennie kellett velük. És most közönséges disznóólban üldögél, akár egy gonosztevő, vagy gyilkos.

Mert állítólag nemcsak rabolt, hanem megkísérelte fejszével megcsapdosni a dobronyai csősz. és ez bizony nagy dolog. Nagyobb, mintha a fél erdőt kivágta volna.

De a bábaszéki polgármester tisztában volt vele, hogy nem mind arany, ami fénylik. Tudta, hogy a botnak két vége van és a posztónak két fele. Ez is valami ám. A bábaszékiek és a dobronyaiak emberemlékezet óta ellentétben vannak a határ végett. A bábaszékiek kímélik a saját földjüket, hiszen az idegenből mégiscsak vér nem fakad. Futkostak a dobronyai határba, kezdve a pásztorral és végül a polgármesterrel. De a

dobronyai népek is úgy vannak vele, hogy amint velem, úgy veled is: adósok nem szívesen maradtak, így ők meg a bábaszéki határban gazdálkodtak, vagy talán inkább garázdálkodtak. Ilyen szomszédok voltak, kívül mézes, belül mérges népek.

Efféle azonban, mely szerint az egyik vagy a másik fél polgármestert fogott volna, csak most esett meg.

*

A dobronyai népek bizony megfogták a madárkát és kalitkáról is gondoskodtak, de most mitévők legyenek?

Nem ítélik el. Ezt csak Korpona, netán Zólyom vagy Besztercebánya teheti meg. Mivel nem ítélik el, megbüntetniük sem lehetséges. Hiszen meg nem büntethetik, mégiscsak ki kellett volna engedniük. Elvégre, ha nem is hozták nyilvánosságra, mindnyájan tudták, ki a fogoly amott a disznóólban. De a polgármester mégiscsak fontos személyiség. Bár nem bántották, mégiscsak bezárták. Ha valami lenne, eltitkolják. Aztán ki tudná, hogy a polgármester amaz?

De a gyerekek kiabálják.

A faluban is tudja mindenki.

Másfelől meg a hivatalnak adnia kell az emberek beszédjére? Ők elvégre azt mondhatják: „Lehetne a polgármester, de nem kell, hogy az legyen. Aztán van olyan a világon, aki tévedhetetlen? A bölcs is kételkedik. A lónak ugyan négy lába van, mégis megbotlik.”

Mindazonáltal, a dobronyai esküdtek lelkében a káröröm és a győzelem érzése egyre inkább elhalványult. Szájuk megkeseredett. A bábaszékiek megtudják ezt és fellázítják a sajátjaikat.

– Mit tegyünk szomszédok és barátok, hogy a farkas is jóllakjon és a bárány is megmaradjon? – tanácskoztak az esküdtek a polgármesterrel egyetemben.

– Engedjük el őt, a legjobb lesz elengedni.

– Ha elengedjük, ezzel mindent bevallunk.

– Végül rajtunk fog nevetni mindenki: inatokba szállt a bátorságotok.

– Sőt, amazok nem hallgatnak majd a dologról. Bizonyosan szaladnak Zólyomba, panaszt tenni.

– Vagy Korponára. Ki tudja azt, hol a mienk, hol az övék.

– Eljön majd a bíróság, amilyen Zólyomban van, vagy Korponán, az nem akármilyen.

– Úgy, úgy. Azok aztán a fundamentumtól kezdik és megtalálják, akit megtalálnak.

Nem egy esküdtnak erre hideg veríték öntötte el a homlokát.

– El sem kellett volna fogunk. Egye meg a fene, hadd vigye a bükkfát!

– Pontosan! Ma ők nekünk, holnap meg mi nekik. El kellett volna zavarnunk és minden rendben lenne.

– Vagy odasózni neki egy néhányat...

– Uraim, volt, ami volt. Arról tanácskozzunk, mi van most és mi lesz, – vágta közbe a polgármester.

A szobában csend lett. Azok a legyek, amelyek még nem pusztultak el, dongtak és nehézkiesen ragadtak a piszkos ablakra.

– Én azt tanácsolnám, – szólalt meg Kulifaj, a hivatalsszolga, a kemence mögül.

– No, – kezdte noszogatni a polgármester, ami amúgy nem volt szokása, hiszen rendszerint Kulifaj volt az ötödik kerék a szekéren. Csak akkor volt rá szükség, ha pálinkáért kellett szalasztani. De most minden tanács értékes lehet. Hadd mondja meg, mit tud.

– Beszéljünk rá valakit, hogy amikor besötétedik, engedje ki az ólból, jóindulatból és ellenkezésül velünk szemben.

– Hm... Nem rossz. De polgármester amaz... Aztán nem lesz nyugtunk tőle.

– Megmondjuk, hogy nem ismertük fel.

– Úgy van. És azt is mondjuk, hogy a zólyomi uradalomhoz akartunk fordulni.

– Az igaz. Hatalmas kárt okoznak nekünk.

– Erről majd máskor, elvégre mi sem szánjuk meg őket.

– De ki az, aki megteszi ezt?

– Ha csak erről van szó. Adjanak egy aranyat és én tízszer is megteszem.

Az aranypénz bizony nem garas, de ebben a helyzetben nem tűnt soknak. Lehet, hogy akár ötöt sem sajnálnának. A polgármester azonban mindjárt duzzogni kezdett.

– Jól van. Mindnyájan hallottátok? Itt van ötven garas és kész...

– Hehehe, polgármester úr, az, akire én gondolok, csak az elülső tollakat ragadja meg. Ad egy aranyat és éjfélre a polgármesternek nem lesz se híre, se hamva. Azt is megmondom neki, hogy egy mukkot sem, ha nem akar rosszabbul járni.

Máskor csak veszekedés lett volna a dolog vége, amit amúgy nem akart, de most a polgármester morgott valamit haragosan és az aranypénzt az asztal közepére dobta.

Ezzel az aranypénzzel mintha csak nehéz súlyok hullottak volna le az esküdtek válláról.

*

Bábaszék polgármestere üldögélt az ólban, félve, szomorúan, éhesen és szomjasan, mert a reggeltől már igencsak messze volt. Mindennel megbékélt és türelmesen várta, hogy mi fog történni. Lehet, hogy odahaza mostanra már értesültek a sorsáról és valamit cselekszenek, hogy őt kiszabadítsák. Elvégre a jó hír messze száll, a rossz meg még messzebb.

Vagy...

Vagy, mi lenne, ha még egyszer mégiscsak megkísérelné kiszabadítani magát? Mindenütt csend honolt, bizonyos, hogy az egész falu az igazak álmát alussza. Ki tudja, mit akarhatnak vele? Bizonyosan bíróságot hívnak. Vagy őt viszik Korponára, netán a Zólyomi várkastélyba. Igaz, ami igaz: a dobronyai határban volt és rendesen benne. Bükkfákat is kivágott.... És polgármester is.... Ha valami ostoba ismeretlen lenne, de ő a polgármester... No, csak megpróbálja, ki tudja, hátha mégiscsak kikeveredik a slamasztikából. Az éjszaka sokszor olyat hoz, amit a nappal nem. El is kezdett józanul gondolkodni: a legjobb lenne ott, ahol az ajtócska van. Ott megkísérli.

De vajon őrzik?

Szájában ismét az a keserű íz.

Csendesen mozgatni próbálta az ajtót. Először gyengén. Aztán bátrabban. Végül még bátrabban.

Semmi nem történt, ugyanolyan csend volt, mint azelőtt.

Elkezdett hát mustrálgatni, spekulálgatni az ajtó körül. Aha, itt rigli van, a nyelv a másik felén. Ki tudja milyen? Fából vagy vasból készítették? Ha fa, egyszerűbb lenne a dolog. A vassal nehezebb elbánni. Tapogatta, húzta-vonta, de bizony nem ment vele semmire. Újból leült a szalmára és tünődni kezdett a szabadulása egyéb módját illetően.

De hirtelen...

Hallja, világosan hallja, valaki bocskorban közeledik az ólhoz. A polgármesternek kis híján megállt a szíve. Talán csak nem elítélni viszik? Éjszaka mindenféle dolog megeshet. Kiviszik és a falu mögött számon kérik, aztán sörétes puskával beleeresztenek egy maréknyi ólmot, hogy még ülni sem tud majd. Az ördög tudja, hogy ezek az ocsmány dobronyaiak mit meg nem tennének? Ha bezárták a disznóólba, akár fel is lógathatják! Aztán azt mondják majd, önmaga volt. Saját magát kötötte fel.

Ej, nem volt még ilyen slamasztikában.... Átkozott határ!

Gondolatait ekkor suttogás szakította félbe. Valóban, érthetően hallja, hogy valaki suttog odakintről:

– Polgármester úr, polgármester úr, él még?

Még csak az kellene, hogy ne éljen! Él, szörnyű körülmények között, csak ki akarna szabadulni.

– Élek, – suttogta tanácstalanul. Sietségében nem tudta, mit is kellene mondania.

– Ki akarna jönni?

– Akarni akarnék, de nem megy! Nyisd ki nekem jó lélek, kapsz érte egy garast!

De a legszívesebben mindjárt lakatot is tenne a szájára. Keveset ígért. Legalább ötöt kellett volna. Vagy tízet.

– Egy aranyat kérek! – suttogta az ismeretlen odakintről.

A polgármester tekintete bepárásodott, tenyere megnedvesedett. Tehát mégiscsak valamiféle jó ember, barát, aki ki akarja szabadítani. Igaz, nem a legönzetlenebb módon. Aranypénz, aranypénz... Pénze volt a bőr erszényében, a nyakában lógó szíj végén. Adjon vagy sem? Mi van, ha az egész csak mézesmadzag? Csel? Na, lárifári az egész, aztán egy jót nevetnek rajta.

Az azonban, aki odakintről súgott, félbeszakította gondolatait.

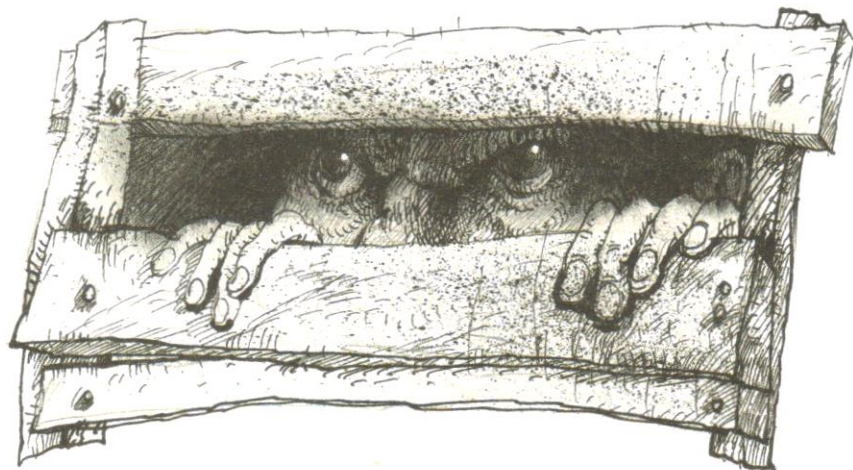
– Adj, vagy sem? Az idő szalad. Felfedeznek itt engem és vége lesz a szabadságnak. Elvisznek minket Zólyomba.

A kedves bábaszéki polgármester maga sem tudta, miként válaszolt:

– Adom!

– Dugja ki a résen, elviszem magát a falu mögé.

Már nem tünődött tovább. Az erszényéből kivette az aranypénzt, a résbe nyomta és még pillantani sem volt ideje, az ajtó máris kinyílt. Törődötten, fáradtan jött elő. A sötétben azt sem látta férfi-e vagy nő az előtte álló ismeretlen, lehetett ez, netán az. De mégis szó nélkül megindult utána.

És valóban, jól tette, amit tett. Még nem is feltételezte, de kis idő elteltével már a falu után érezhette magát. Az ismeretlen elveszett, mintha csak a víz nyelte volna el. Magában állt és gondolkodott, miként is lehetett mindez. De nem is érdekes, hiszen szabad volt, nem a bezárt disznóólban. Itt már maga is boldogul.

Hátat fordított Dobronyának és elindult Bábaszékre.

Az erdő kisvártatva elnyelte alakját.

*

A dobronyaiak tisztában voltak vele, olyat cselekedtek, amit nem kellett volna. A polgármesterekre más passzusok vonatkoznak. A polgármester hatósági személy, akkor is, ha idegen határba tévedt. Mindezek miatt utólag bölcsen cselekedtek – hallgattak.

A bábaszéki polgármester azonban nem! Forrt benne a méreg, bensőjét mardosta, felesége előtt volt mit hímezni-hámozni, míg megmagyarázta, miért is jött oly későn haza. A lovak az üres szekérrel maguk hazaballagtak, ott meg már azt gondolták, valahol elpusztulhatott. Az esküdteknek elmondta a történetet, miként gyötörték, kínozták, majd a lelkét is kirázták belőle, de az ólról bölcsen hallgatott. Végül aztán elment Korponára, ahová a tulajdonjog kérdése tartozott és ott elmesélte el, mi és miként esett meg vele.

Lehetséges persze, hogy az ottani útját valamivel egyengette, hiszen a szekér is akkor megy, ha a tengelyt alaposan megkenik és a garasra még az Úristen is szívesen tekint. A korponaiak nagyon készségeseknek mutatták magukat ebben a kellemetlen ügyben.

Mindazonáltal hasznos lehetne, ha a polgármester úr csendben felhajtana néhány tanút.

Összegyűltek hát a bábaszéki tanácsosok-esküdtek és tanácskozásba kezdtek.

Tanácskoztak, tanácskoztak, hol kellene lennie a bábaszéki határnak és mit lehetne tenni.

Tanácskoztak és abban állapodtak meg, a legjobb lenne, ha a falu legidősebbjeit meghívnák maguk közé. Lehetséges, valamelyikük emlékezni fog, merre húzódott Bábaszék határa.

A legidősebb az öreg Kukaj volt Olyan öreg, hogy azt sem tudta, mikor született. Őt hívták elsőként és azt mondták neki:

– Kukaj bátyó, maga bizonyosan jól emlékezik, hiszen a legöregebb egész Bábaszéken. No, erőltesse meg a kicsit az értelmét, miként volt a határ Bábaszék és Dobronya között?

– Határok, határok, mezsgyék, mezsgyék... – révedt vissza az öreg Kukaj. – Voltak, voltak. Még az én legénykoromban. Akkoriban kivágták, egész ösvényeket az erdőben, melyeket emlékezetből is megtaláltál. De most ki az, aki megtalálná, elvégre az erdő mindent benőtt.

Hívták a második legöregebbe – Mačuha bátyót.

Csakhowy Mačuha még annyit sem tudott, mint Kukaj.

– Hát, ki az, aki ilyen értelmetlen dolgokkal gyötörné a fejét? Nekem az egyik határ olyan volt, akár a másik. Nem kérdezgettem, a miénkben vágom-e a fát, vagy a szomszédban. Akkoriban ilyen jogok még nem voltak.

No, aztán az eszükbe jutott az öreg Mišo Gruntovný. Ő még esküdt is volt. Valamit csak kell tudnia.

– Mezsgyék, határmezsgyék, bátyó és Dobronya és közöttünk.

– Mit tudom én... éveim száma több, mint haj a fejemen... Az idők változnak, az emberek úgyszintén. Voltak idők, voltak, de mi tart örökké? Az öreg deszka csak a tűzre való. Az öregség felfalta az eszemet.

– Mégis, bátyó, tisztséget is viselt, valamit csak tudnia kell....

– Voltam, voltam, de a mezsgyékről talán csak annyit tudok, amennyit nagyapám említett.

– No, no, öreg... Aztán mit említett?

– Állítólag a határunkban, mármint a bábaszékieben kakukkok kakukkoltak...

– Ez az bátyó! Megmentette Bábaszékét! Maga sírba taszajtotta a dobronyaiakat!

Demikátot, a falusi szolgát rögvést elzavarták pálinkáért és aztán olyan vigasság támadt, mintha a bábaszékieknek az egész dobronyai határt megítélték volna. Csak akkor mentek haza, amikor az Esthajnal csillag már odafent volt az égen.

Aztán, midőn a polgármester a tanúval együtt elment Korponára, az ottani urak a tenyerüket kezdték dörzsölgetni. Az efféle tanúság, amint az öregember mondott, valóban igen figyelemre méltó.

Hiba csak annyi volt a dologban, hogy a madarak tavasszal kakukkolnak, most pediglen ősz volt.

Ez aztán zavarba hozta a derék bábaszékieket.

Tavaszig várni? A tavaszig mindenféle megtörténhet. Az is, mely szerint a dobronyaiak megtudják szomszédaik tervét és ők is találnak valamiféle patrónusokat. Így, amikor majd az ítékezés lesz, annak eredménye egyáltalán nem lenne biztos.

A derék bábaszékieknek evégből még ezen az őszön ki kellett valamit ötölniük. A határt még a tél előtt szükséges kimérni, mielőtt a tél beköszönt.

– Kimérni, hát kimérni, de kakukkot honnan szerzünk?

– Tavasszal kellett volna fogni egy néhányat.

– Ezt hiába említetd ősszel.

– És ősszel kakukk madaraknak hírük sincsen, – jegyezte meg Demikát.

– Demikát te hivatszolga vagy és nincs jogod beszélni, mikor a tanácsosok tárgyalnak, – szólt rá a polgármester.

Demikát megsimította a bajuszát és csendben maradt.

Demikát ugyan elhallgatott, de a tanácsosok-esküdtek sem szólaltak meg. Rendes kutyaszorítóban érezték magukat. Ha a kakukkok ősszel kakukkolnának...

– Uraim, tanácsos urak, jót a jóknak, – kezdett bele Demikát újfent. – Csakhogy ezek nem közönséges kakukkok voltak! Tavasszal mégiscsak kakukkok kakukkolnak minden irányban!

– Ilyen határra lenne szükségünk.

– Befoglalhatnád Zólyomot és Korponát is. És ez nem lehetséges.

– Bizony így van!

– Hogyhogy Zólyom, Korpona és Bábaszék! Aztán ki mérné nekünk az igazságot?

– Mi magunk jobban megmérnénk!

– No, az lenne, a korponai jog helyett a bábaszéki.

– Aha, mint a selmecbányai.

Akkor aztán belekeveredett a beszélgetésbe Gruntovný, annak az unokája, aki tanúskodott.

– Ide hallgassatok férfiak. Ha így van, ahogy az öreg mondta, akkor valóban nem lehettek közönséges kakukkok. Olyanoknak kellett lenniük, akik ősszel kakukkolnak.

– Lehetséges. Sok dolog, ami régen volt, már nincsen.

– Nemcsak volt, hanem van is.

– Ősszel nem találsz kakukkot, még gyertyával sem.

Gruntovný elnevette magát.

– Megtanítjuk a gyerekeket a kakukkolásra.

Az esküdtek megmerevedtek. Egy darab ideig eltartott, mire megértették, hová akad Gruntovný kilyukadni.

– Ilyen kakukkokat akarsz?

– Ilyeneket. A határban kakukkolnak, amikor mi akarjuk majd.

– De gyerekeket?

– Ha nem gyerekeket, akkor nőket.

– Te csak ne emlegesd a nőket, hiszen, ha ilyet bízol rájuk, másnapra a fél falu már tud róla.

– A következő nap meg a fél világ.

– Így aztán tanuljunk meg mi.

– Kakukkolni? – értetlenkedett a polgármester.

– A faluért mindent. Kakukkolni is, ha kell.

– Kakukk, kakukk!

Az esküdtek egymásra pillantottak: mintha csak valódi kakukkot hallanának. de ez nem kakukk madár volt, hanem Demikát a hivatszolga, aki a kemence mögött üldögélt.

– Hahaha, – nevettek fel a tanácsos-esküdt urak, – Ádám, kakukk, kakukk...
Csináld: kakukk!

– Kakukk, kakukk...

– Még egyszer!

– Kakukk, kakukk...

– Kakukk, kakukk... Kakukk, kakukk... Kakukk, kakukk...

A bábaszéki falusi hivatalba mintha csak száz kakukk telepedett volna. Kakukkolt a bábaszéki polgármester, Demikát, a hivatalszolga, kakukkoltak a tanácsosok-esküdtek mindahányan. Olyan kedves kakukkolás volt, hogy odakint az úton kezdtek az emberek megállni és nézni, vajon fejre állt-e a világ, hiszen a kakukkok amúgy nem ősszel kakukkolnak.

Felfigyelt erre a polgármester és figyelmeztetően intett:

– Csendet fiúk, mert előbb eláruljuk magunkat, mielőtt győzünk.

Csend támadt. Az esküdtek csak lelkükben élték bele magukat a kakukkocskák feladatába.

– Ebben állapotodunk meg, – zárt le mindent a polgármester visszafojtott hangon. – Úgy megtanuljuk, ahogyan Demikát. Időről időre eljövünk és próbálgatjuk. Kiválasztjuk a legjobbakat, meghívjuk a tekintetes bíróságot és a határok ott lesznek, ahová mi óhajtjuk.

Persze, hogy mindnyájan egyetértettek.

Ezek után a tanácsosok-esküdtek rendszeresen kinyomakodtak a házból a mezőre, bolyongtak egyet az erdőben, és akinek jó füle volt, hallhatta, amint a bábaszéki határban minden irányban kakukkok hangja szól, mintha csak megjött volna az igazi tavasz.

*

Korpona szabad királyi város bírósága is elismerte mindezt. Ha így van és a kakukkok fújták a maguk dalát, azaz kakukkoltak és e szerint volt a határ kitűzve, ez olyankor kellett, hogy megessen, amikor Isten szárnyas teremtményei nem mindenféle irányban hallatták hangjukat. Hiszen Bábaszék nemcsak Dobronyával határos, hanem Zsibritó és Kolpach falucskákkal és Korpona városával is szomszédságban van. Tehát a kedves madarak nem tudhattak mindenféle irányban kakukkolni, mert ilyen határt ki sem lehetne mérni. Ellenkező esetben a mezsgye nemcsak a vármegye határát lépné túl, hanem az országét is. De ha mégis ennek alapján mérték ki, akkor csak a dobronyai oldalon kakukkolhattak. Így is tartották Bábaszék legöregebb lakosai.

Nos, hát ekként is történt, hogy abban az esztendőben, Szent Márton napjára eljött a Bábaszék és Dobronya közötti határhoz a korponai előkelőség. Érkeztek tanúk mindkét faluból, no meg Zsibritóról, Osztolukáról, Zólyombereznáról és ki tudja, a világ melyik szegletéből, hogy meggyőződjenek róla, milyen igazságosan jelölik meg Bábaszék nagyközség határát, hogy soha ne ismétlődjön meg az, ami megesett.

Márton napja volt hát, de a fagyok még késtek. Márton sem jött meg fehér lován.

A táj még nem fehérlett a hótól, csak a fák vesztették már el zöld, sárga, vagy vörös ruhájukat. Eljött hát a tekintetes bíróság, a tanúk az egyik és a másik oldalról, arra a helyre, ahol valaha a bábaszékiek és a dobronyaiak között határnak kellett húzódnia. Kijöttek és füleltek. Füleltek a vádlók, füleltek a vádlottak, hallásukat élesítették a bírák, a tanúk és mindenki, aki részt vettek a nagytiszteletű bíróság munkájában.

Füleltek, hallgatóztak és egyszer csak hallják:

– Kakukk, kakukk, kakukk...

Hallják bizony az igazi kakukkot. Késő ősszel. Pontosan Szent Márton napján. Csodák csodája, de nem volt másként, a kakukk kakukkolt.

Ha csak egy lett volna!

– Kakukk, kakukk, kakukk! –
hallatszott az elsőtől nem messze.

És újra:

– Kakukk, kakukk!

– Kakukk, kakukk, kakukk...

Mit tehetett a tiszteletreméltó bizottság? Az egész tekintélyes küldöttség elindult arra, ahonnan a madarak hangját hallották. És annak jeléül, hogy itt áll majd a határkő, beverték oda egy karót földbe.

Azután egy másik helyre mentek át. Akkor újfent hallják ám:

– Kakukk, kakukk, kakukk!

Távolabb ismét:

– Kakukk, kakukk...

Akárha a Zólyom vármegyében lakozó összes kakukk mostanság ideérkezne.

A dobronyaiak úgy járkáltak, akárha fejbe kólintották volna mindnyájukat. Nehéz lenne ellenkezni, hiszen a bábaszékiek szava és a kakukkok hangja ennyire

megegyezett. A büntetést látták avégből, hogy ilyen szégyenteljesen bántak a bábaszéki polgármester úrral. A polgármester az bizony polgármester és mindenhol polgármesterkedik. Leszegett fejjel indultak abba az irányba, amerre a tekintetes bíróság tagjai tartottak. Könnyes szemmel lesték, amint a kakukkok a dobronyai határ legszebb részeit nyesegetik és a határ vonala erről az oldalról lassan a falujukat közelíti meg.

Minden jól is végződött volna és a bábaszéki határ olyan lett volna, amivel a Nap alatt egyetlen más falu sem dicsekedhet, ha...

Ha Bábaszék első emberének csizmába bújtatott lábát nem kezdte volna a kapca törni. Begörcsölt a nemes testrész, a polgármester urat nyomta, gyötörte kegyetlenül, hogy amaz majdnem elsírta magát. Bizonyos, hogy a hólyag kiszakadhatott és hősünk sarkát kíméletlenül lenyúzta. Tartotta magát, ameddig csak tudta, és amikor már nem bírta a gyötrelmeket, egy bokor mögé ugrott be, hogy levegye a fránya lábbelit és kapcát megigazítsa. Elvégre, nem illene mindezt a korponai előkelőség előtt megcselekednie.

Még ebben sem lett volna hiba.

A hiba abban esett meg, hogy midőn a polgármester úr a személyes dolgaik közepette ügyködött, a korponai küldöttség vezetője egyszer csak hívta:

– Polgármester úr! Hol a polgármester úr?

A bokor mögül felhangzott:

– Kakukk!

De még ez sem volt elég.

Kakukk hangja szólalt meg a közeli fáról.

Igen ám, de Márton napján már csak a lucfenyő és a vörösfenyő hordja zöld kabátját. A bükkök és a tölgyek csupaszak. Demikát, a bábaszéki hivatalszolga azonban éppen egy bükkfára telepedett fel, annak ellenére, hogy világosan megállapodtak abban, a bábaszéki kakukk madarak ezen az őszön csak a lucfenyőkről hallatják pompás hangjukat. Demikát számára jobbnak és kényelmesebbnek tűnt odafent a bükkfán. Ült hát odafent a bükkfán és derekasan utánozta a madár hangját: „Kakukk.” Amikor befejezte, ahogy ott üldögélt, talán el is szenderedhetett. A polgármester hangos kakukkolására riadhatott fel. Persze nem gondolkozott, és a madár gyönyörűséges hangján szólalt meg:

– Kakukk, kakukk, kakukk!

Így lett vége a bírósági ügynek.

A dobronyaiak minden bábaszéki kakukkra ráleltek, aztán érett körteként ráztak le amazokat a fákról és persze a karókat is kitépkedték a földből.

A határ ott maradt, ahol eleddig volt.

Csak időnként, amikor a bábaszéki polgármester, vagy valamelyik esküdt a mezsgye környékén megjelent, a dobronyai oldal felől felhangzott:

– Kakukk! Kakukk! Kakukk!

A kincs

A Szitnya-hegyben temérdek kincs rejtezik, melyek a betyárok vagy, ahogy erre felé mondják – a hegyi legények – helyeztek el, akik valamikor erre felé kóboroltak és a sziklák üregében, hasadékaiban élték mindennapjaikat. Milyen kincsekről is van szó? Nos, ezt manapság már senki sem tudja. Az emberek úgy vélekednek, hogy a hegyi fiúk titkos rejtékhelyei tele vannak arannyal, ezüsttel, dukátokkal, ezüstpénzekkel. Hébe-korba, Keresztelő Szent János napjának környékén, meleg nyári éjjeleken kitarulkoznak ezek a helyek. Akkor szükséges egy csipetnyi előrelátás, szerencse és rá lehet lelni a kincsre. Állítólag az is megeshet, ha amúgy találsz virágzó cickafarkat vagy páfrányt, melyek aztán megnyitják neked az összes rejtékhelyet, amelyek közönséges halandó számára nem lennének hozzáférhetők.

Számosan átkutatták már a szitnyai sziklákat, a sötét völgyeket, a titkos üregek bejáratát keresve. Sokan találtak és láttak zöld ajtókat, rácsokat, de a kincsekhez senkinek sem sikerült eljutnia.

A kincskeresőnek, talpraesett személynek szükséges lennie. Fontos a tettekre készség is. Szerencsés napot kell kiválasztania, a hegyekbe éjfél előtt, jobb lábbal elsőként lépve szükséges elindulnia. Munka közben egyetlen szót sem szólhat, de még hangot sem adhat ki. Félelmet nem mutathat, bármi is történjék, mert ellenkező esetben a kincsre nem lel rá. Ha a hold nem világít, az éjszaka jónak ígérkezik, ha esik, az jót jelent, és ha meleg szellő lengedez, bizonyos, hogy a vállalkozó szellemű sikerrel jár.

Mindenféle szóbeszéd járta a Szitnya környékén, melyeket Janko Trabala, a szentantali illetőségű fiatalember már gyerekkorában is hallott. Amúgy derék legény, de egy idő óta igencsak megváltozott.

Gyorsan akart volna meggazdagodni.

Elfeledkezett róla, hogy a munkával lehet leginkább gazdagságra szert tenni. A Szitnya környéki erdőkben kóborolt, egy szót sem váltva senkivel, akivel útközben üdvözölte. Kezdetben senki sem tudta, merre csavarog, és mit keres. Azzal csak ő volt tisztában és elárulni sem akarta, mert úgy döntött, ő lel rá a betyárok által elrejtett kincsekre.

Hallotta egy ízben, hogy ahhoz tisztességes ember csak szerencsés időpontban juthat el. Trabalanak tiszta volt a lelkiismerete. Remélte és hitte, hogy egyszer megleli a kincset. Átkutatta az összes szitnyai erdőt, a hegygerinceket és végül öccsét is beavatta a dologba.

Trabaláék ettől fogva együtt járkáltak, keresték a hegyekben, az utakon, a vadonban. Teltek az esztendő és a két testvér folyvást üres kézzel tért haza. A sikertelenség azonban kedvüket nem szegte. Hittek abban, hogy a kincsre egyszer csak rátalálnak. Azután minden eddigi fáradozásuk bőségesen megtérül.

Egy ízben, a nyár kezdetén, újból elindultak a Szitnya-hegyre. Addigra talán már vagy százszor is átnéztek minden szegletet, az összes követ megkopogtatták, felforgatták, az összes repedést megvizslatták. Így értek el Tatár-rétre. Emitt a hatalmas, szétszóródott

sziklák tengere várta őket, melyeket sűrű bokor nőtt be. Jano, az idősebbik hirtelen megállt.

– Pszt! Pszt! – sziszegte testvérének, mert ekkor beszélni nem volt szabad.

Öccse megállt és amint meglátta bátyja felderülő arcát, odaszaladt hozzá.

Az idősebbik Trabala egy jókora, mohával borított kő mellett állt. A kő felső részét nem fedte moha, helyette írás díszelgett rajta. A testvérek a kő fölé hajoltak és némán silabizálták a régi, gót betűkkel írott szöveget:

AKI EZT A KÖVET MEGFORDÍTJA, NAGY KINCSERE LEL.

No, ez már nem akármilyen ígélet volt a két legénynek. Egymásra pillantottak, aztán ölelgetni, csókolgatni kezdték egymást. Örömben el is sírták magukat, a szerencse végett, mely rájuk mosolygott.

Azután megkísérelték a követ megfordítani, de a kő meg sem mozdult. Valami segítséget kezdtek keresni hát. A közelben kivágtak két fiatal bükkfát és kezdték vele a követ emelgetni. A kő végül csak megmozdult. A fiatalabbik Trabala gyorsan a kő alá tette az egyik rudat, nehogy az visszaessen. Az idősebbik hasra vetette magát és nézte a kő alul levő felét. Semmit nem látott, csak a nedves fekete színű földet.

– Csak oldalra kell gördíteni, azután ásni fogunk! – villant át elméjén.

Újra a követ kezdték emelgetni. Egy darab idő elteltével erőfeszítéseiket siker koronázta. A kő alatt semmi különösre nem leltek, csak föld és nedves szikla. Trabaláék lehajigálták kabátjukat és ásásba kezdtek. Csákányaikkal jókedvűen vágták a köves földet.

Apró szemű eső kezdett permetezni. A két testvér összenézett. Egy szót sem szóltak, de mindketten arra gondoltak, ez bizony jó jel!

Gyenge szél kerekedett, mely a faleveleket megcirógatta.

– Még jobb, – gondolták a kincskeresők.

Ástak tovább, csak úgy füstölt az üstökük.

Jókora gödör tátongott immár a kő valamikori helyén. Derékig álltak benne. Nemsokára egészen eltűntek az üregben, de semmire sem leltek, csak föld és kődarabok. Kiugrottak onnan, hogy egy keveset pihennek és ismét a követ kezdték nézegetni. Lehet, hogy az írás mellett van még valami, talán magyarázat, melyről sietségükben megfeledkeztek. Odaléptek, megragadták a rudakat, hogy megfordítsák.

Az idősebbik testvér hirtelen kinyújtotta az ujját. A kőre mutatott. Azon az oldalon, amelyik a földön hevert, ugyancsak írás látszott.

Trabaláék a kő fölé görnyedtek, akárha parancsra tennék és kezdték silabizálgatni a titokzatos feliratot. Nehezen, keservesen, de végül csak sikerrel jártak.

De mi történt mégis?

Arcukra nem telepedett mosoly, sem öröm, sem lelkesedés. Gyötrelmes képet vágtak, tekintetük elszomorodott és a fiatalabbik dühösen káromkodott egyet.

Elhajították a rudakat, azok a sziklákon csendültek meg és szó nélkül elindultak.

A kő másik felén ugyanis a következő felirat díszelgett:

*SZÁZ ESZTEINDELIG FEKÜDTEM EZEN AZ OLDALÁMON. JÓ LENNE NEKEM A
MÁSIK OLDALÁMON IS.*

Trabaláék alaposan felpaprikázva mentek haza és mindörökre lemondtak a kincsekről.

Az újbányai futók

Újbánya hajdanán nemcsak új volt, hanem királyi is: Königsberg, azaz Királyhegy néven tisztelték. No, ez már valamit csak jelentett, hiszen a királyi város nem függött a környékbeli nagyságoktól, akik amúgy Zsarnócán, Revistyén és Garamszentbenedeken éltek, sőt a városnak a vármegye sem parancsolt, hiszen a patrónusa maga az uralkodó volt. Néha a királyné. Ez utóbbi időnként fontosabb személy volt magánál az uralkodónál.

Nos, hát jó lett volna a városban élni, olyan lett volna akár isten kosarában, ha...

Ha nem lett volna egy igencsak kellemetlen fájdalom. Hasonlatosan, mint Bábaszéken, nem voltak a város határai kimérve, így hát senki sem tudta, mi Újbányáé és mi annak szomszédjáé. Ebből aztán számtalan kellemetlenség adódott, hiszen a bányatörvény azt mondta ki, hogy ahol megjelenik az érc, ott nyílhat bánya és ahol bánya van, az bányaterület, tehát Újbányához tartozik. De ezt melyik szomszéd ismeri el? Mindenki védi a maga földecskéjét, és ami az enyém, nem a tiéd és a máséval semmi dolgod. Nincsenek határaid, mintha kerítésed sem lenne. Nálad nemcsak a gazdának van szabad útja, de mindenkinek, aki csak arrafelé téved. Benéz, kárt okoz, megragad valamit, aztán eltulajdonítja... Bizony, az efféle gazdaság semmire sem jó, az ilyenben szoktak volt lenni a parttalan viták, a bíróságok, a kellemetlenségek, a perpatvarok és a küzdelmek. Ezért aztán jól tették a bölcs újbányai atyák, amikor úgy döntöttek, megkérik a király uraságot, hogy kegyeskedjen meghatározni, mi az övék és mi nem az övék. Összegyűltek hát a város tanácskozó termében és azon bölcselkedtek, kit küldenek a kérelemmel a királyhoz. Kipróbált és ürge embereket választottak, akik már nem egy ízben megtették az utat Újbányáról Budára és nem egy alkalommal megfordultak olyan helyeken is, mint a királyi udvar.

De amazok mégsem utaztak el.

Nem utaztak el, hiszen éppen, amikor elindultak volna, hír érkezett a városba, hogy a király nagy társasággal a Zólyomi várkastélyba készül, hogy a végeláthatatlan itteni erdőkben vadásson.

– Hát, ha király úr jön hozzánk, akkor nekünk nem kell mennünk hozzá, - örvendeztek a városatyák. Elvégre egy ilyen út nem volt akármilyen séta.

– Így van, – lelkenedett a polgármester, – megállítjuk a kegyelmes királyt és meghívjuk városunk falai közé.

– Lehet, amikor közöttünk lesz, szíve meglágyul és irányunkba hajlik.

– Az ilyen ember az egyik szemét behunyja, és nekünk nagyobbát ítél meg.

Ettől a pillanattól kezdve az egész város arra készülődött, miként üdvözlik a királyt és miként cselekednek, hogy a kiméréskor nemcsak egyik, hanem mindkét szemével kacsintson. Elvégre a kevés az kevés és a nagyobb területen mindenki kényelmesebben helyezkedik el. A kis kupac többet kér, és minél többet adnak, annál többre van szüksége. Díszítgették hát házaikat, az utcákat egyenesítették, meszelték a falakat, a kapu feletti régi címereket csinosították, zászlókat varrtak, a városi kürtösök napokon

keresztül ünnepélyes fanfárokot fújtak, melyekkel köszöntik majd őfelségét és annak kíséretét.

Így készülődtek hát.

És nem is hiába.

Egy napon hírnök lovagolt a városba, pej lova hátán és mögötte küldöncök sokasága, aztán katonák, mindenféle városi hajdúk, szolgák, szolgálónők garmadája, akik megelőzték a királyi menetet.

Amikor végezetül megjelent a királyi kíséret is, megdördültek a nehéz mozsárágyúk, hogy még a hegyek is beleremegtek, felzengtek a harangok, a kürtösök megszólaltatták instrumentumaikat, míg aztán mindenki majd megsüketült, a városiak éljeneztek, a gyerekek a virágokkal és zöld ággal a kezükben integettek, a muzsikások játszottak – Újbánya olyan volt, akárha a végítélet napja köszöntött volna be.

Azután az következett, aminek következnie kellett! Lakoma. Olyan, amilyen Újbányán talán még sohasem volt. Ezen a lakomán aztán a bölcs polgármester úr óvatosan és előrelátóan szóba hozta, ami az ő és az egész város szívét nyomta. Csak megpendítette, hiszen a mondás szerint, dobbal ne menj madárra és a verebet mindig két kézzel fogd meg. Csak amikor látta, hogy a madár kapaszkodik és a király ott van, ahol ő akarta, felbátorodott és elmesélte, miként van a várossal és annak határaival. És mivel a királyt bőségesen traktálta valódi tokaji borral, amely nemcsak a fejet zavarja meg, de az akaratot is elgyengíti, no meg elhomályosítja az értelmet, a király úr megígérte, hogy a legrövidebb időn belül embert küld ki, aki olyan határt mér ki, amelyikkel egy város sem rendelkezik.

No, az már szent igaz, az újbányaiak nem voltak tökkelütöttek, volt ám eszük a kalapjuk alatt és nem elégedtek meg az ígérettel. Ami a nyelven, az legyen hát a papíroson is. Király úr ide, király úr oda, ő is halandó ember és ki az, aki tévedhetetlen? Így aztán körülrajongták, az ujjuk köré csavarták és ő pedig, amit csak mondott, a papírosra is felíratta.

De még mi esett meg! Azt sem tudták, hogy a király úr ilyen tréfáskedvű és az esze is srófra jár. Azt mondta. Újbányának olyan határai legyenek, amelyet jó futók egy nap alatt körbeszaladnak!

A bölcs újbányai atyák a fejüket csóválták ilyen furcsa feltétel hallatán és azon tűnődtek, vajon a király úr netán valami csapdába akarja-e őket csalni? Az egyik többet fut, a másik kevesebbet, de ha lóra ülne... Így aztán ezzel kezdtek a király helyettese körül forgolódni.

A király helyettese kimeresztette a szemét és úgy odasandított, hogy a bölcs szenátorok haja félelmükben az égne meredt, elvégre túllóttek a célon.

– Szenátor uraim, amit írtam, leírtam. A futó az futó, a lovas meg lovas. Ki látott már futót lóháton?

A szenátorok egymásra néztek, kacsintottak és ez azt jelentette, tudják, hány óra van. A helyettesnek bort töltöttek, hogy rosszkedvét elvegyék. Ne is gondoljon arra, hogy a városatyák nem tudják a különbséget a futó meg a lovas között.

Eltávozott a király úr, eltávozott a kíséret és az újbányaiak türelmesen vártak, mikor érkezik meg a királyi megbízott, akinek felügyelete alatt megvalósulhat a szokatlan mérés, amellyel a király elrendelte a város határának meghatározását.

*

A tiszteletreméltó újbányai népeknek nem maradt más dolguk, mint várni, türelmesen várni. Ugyanakkor gyakoroltatni a négy legjobb futót, akiket csak a városban találni tudtak.

Nem volt ez könnyű dolog. Nehéz volt a keresés, a megtalálás még nehezebb. Voltak férfiak voltak, de a galiba abban volt, hogy voltak olyanok, akik jó lábbal rendelkeztek, de a fejük üresnek bizonyult, akiknek meg a feje a helyén volt, azoknak a lába nem bírta. Nos, tanácskoztak a tanácsos urak, tanácskoztak. Egyesek a fej mellett kardoskodtak, mások a lábra voksoltak. Végül aztán azokat az újbányaiakat választották ki, akiket a futásban senki sem múlt felül.

Így aztán végre valahára mind a négyen nap mint nap futottak a város körül, ittak, ettek, zsírral kengették a lábukat, kívül, belül, hogy bármikor akkora távolságot tudjanak loholni, amely minden újbányai lelket megnyugtat. Majdnem minden nap a városházán sereglettek össze és amott bizony rendesen a fejükbe verték merre kell futniuk. Emlékezniük kellett minden útra, minden ösvényre, amelyen szaladnak majd, hogy a tekintetes bányavároshoz méltó határt meghatározzák.

Nem csoda, hogy az újbányai városatyák örvendeztek, kezüket dörzsölgették, mert már a zsebükben érezték, kiválasztottjaik milyen határt szabnak majd ki a város számára. A futók elindulnak a Garam ezen oldaláról, de végiginalnak a folyó túlsó oldalán is és a Garam majd a város szeretettel teljes ölelésében lesz ettől kezdődően. Lesznek fogatok, lesznek vámok, halászat, hidak és a faúsztatás. A tanácsos urak tisztában voltak vele, mindez pénzt hoz majd a városi kasszába, így aztán a zsebeikbe is valami idővel csurran-cseppen.

*

Nos, így is lett volna, ha nincs a Garam másik partján a Magasmart nevet viselő falucska. Az aprócska település a nagy szomszédja mellett. Falu és királyi város! Ahol lehetett, a városiak elnyomták őket, csoda, hogy meg nem fojtották. Jól tudták, mi gyötri a várost és rájöttek arra is, miért vendégelik meg amazok a királyt, mégpedig olyannyira, ahogy eleddig még sohasem.

Sőt, mást is megtudtak.

Egy szép napon, Bubliak, a falu egyik esküdtje felkerekedett Újbányára. A révész átvitte a folyón, aztán Bubliak lassan elindult a poros úton a város irányába. Forróság honolt, a szomjúság a szerencsétlen esküdtet gyötörte, ingének széles ujjával verejtékező homlokát igencsak sűrűn törölgette.

Hirtelen valami dobogást hall a háta mögül.

Fürgén oldalra ugrott, mert az első pillanatban azt hitte, valamilyen állat lehet az. Állatnak azonban se híre, se hamva, két szerencsétlen széllelbélelt alak könnyű csizmában, izzadtan, porosan, csoda, hogy a nyelvük ki nem esett a szájukból. Emígy gyötrődtek, de mégis, megbokrosodott paripa módjára rohantak az úton.

– Hé, barátaim, aztán miféle szerencsétlenség történt? – szólt rá a futókra a magasmarti esküdt.

A másik kettő azonban levegőnek nézte. Mintha az úton nem lenne senki sem. Közönséges bocskoros, akivel nem illik beszédbe elegyedni, Csak az egyik vágott vissza, hogy magával törődjön, és ha szerencsétlenség is esett meg, ő akkor sem tudja megmásítani, hiszen az értelem nem bocskorban jár és még efféléket mondtak, míg el nem tűntek Bubliak faggatása és tekintete elől. Nos, Bubliak mendegélt tovább, amiképpen eddig és ez a két lóti-futi később az eszébe is jutott, akiket csak így nevezett el és ilyeneknek is tartott. Elvégre ezek igazán nevetségessé teszik magukat, hiszen ekkora hőségben az ember lépdelve is majd belefut a saját verejtékébe.

Amint a városkaputól nem messze magasodó fogadó épületéhez ért, benyitott, hiszen az újbányaiak jó sört főztek és ebben a forróságban egy kupa hideg, keserű sör még bocskort viselő embernek is jól esik. Bement, leült az egyik asztalhoz és rendelt magának. Aztán kortyolgatott, iszogatót és maga sem tudta miért, de amazok jutottak az eszébe, akik az értelmet nélkülözően loholtak ebben a hőségben a poros úton.

Amint ezen tűnődik, akárha rendelésre történne, nyílt az ajtó és a két lóti-futi szaladt be a kocsmába. Ej, úgy néztek ki, mintha csak vödör vízzel öntötték volna le őket. Ledobták magukat a padra és többet feküdtek, semmint ültek. A kocsmáros mintha tudott volna érkezésükről, alighogy azok odabent voltak, már hozta is nekik a hideg sört. És amazok bizony nemcsak a futáshoz értettek, de ittak, csak ittak, míg a kupáik ki nem ürültek. A kocsmáros csak erre várt, egy szempillantás alatt elvitte az ivásra szolgáló alkalmatosságokat és teli korsókat hozott nekik. Azok rendesen bele is kortyoltak, utána meg a bajszukról törölgették a habot. Csak aztán néztek körbe maguk körül és amikor megpillantották a magasmarti emberünket, hirtelen feléledtek.

– Mióta iszogatnak a magasmartiak sört a savó helyett?

– Azóta, mióta az újbányaiak a tegnapot kergetik.

– A tegnapot kergetjük, a holnapot megfogjuk. Aztán Magasmart olyan lesz, mint patak a Garamban.

A futók már a harmadik korsó sör után voltak, emberünk pedig még csak az elsőnél. Hallgatta, csak hallgatta, mit fecsegnek a lóti-futik, olyan volt, mintha legyenek dongának a füle körül, hirtelen azonban a sör íze megkeseredett a szájában. Szomjúsága is valamiképpen megszűnt. Mit fecsegnek össze ezek a széllelbélelték? Magasmart, patak, Garam... Úgy mondták, Magasmart olyan lesz, mint patak a Garamban. A patak, mint ők és a Garam, mint Újbánya vagy miképpen is?

– A falu nem víz. Áll és állni is fog.

– Lesz, vagy sem...

A kocsmáros hozta a futóknak a negyedik korsó sört. A világ egy darabján végig kellett rohanniuk, ha úgy isszák, akár a szivárvány a vizet. De merrefelé futhatnak? És miért? A vízhez szaladtak, aztán a másik oldalon tértek vissza és most a kocsmáros úgy

méri nekik a sört, mintha amazok nem is rendelnék, akárha valami fogadásról vagy tréfáról lenne szó.

– Bolond partok, bolond beszéd, – kezdte emberünk bosszantani amazokat.

– Ma bolond, holnap hasznos.

Többet nem mondtak. Nem mondtak, bár még egy korsó sört felhajtottak és aztán az itóka kezdte az eszüket is elvenni. Végezetül felálltak, kimentek és az udvarból az úton újfent futásnak eredtek. A magasmarti ember többet már nem tudott meg annál, mint amit eddig hallott. Azután sem értesült volna semmi újról, ha a kocsmárosnak nincs asszonya, akit szerfelett csípős nyelvvel áldott meg a gondviselés. Ahogy emberünk még egy kupa sört rendelt, az asszony hozta ki neki. Nemcsak felszolgált, hanem le is telepedett mellé.

– Barátocskám, maga a másik oldalról jött, – bökött fejével Magasmart irányába.

– Úgy van, könnyen kitalálta.

– És Újbányára megy?

– Oda, az van a legközelebb. Aztán azok a lóti-futik...

– Hm, – kezdett mormolni a kocsmárosné, mintha csak azon gondolkozna, mondja-e, vagy sem. – Futnak, hiszen futók.

– De ezek a semmirekellők...

– Dehogy semmirekellők! Ők mérik ki a határt és lépkedve nehezen tennék. A király úr így parancsolta.

Bubliak esküdt már nem igazán figyelt a nő beszédére. Az elméjében vihar dúlt, a találgatások az igazsággal keveredtek. Futók, határok, király. A fejében lassan kezdett világosság gyúlni. Hirtelen felpattant, köszönt a kocsmárosnénak és sörét fel nem hajtva, kilépett a fogadóból.

Nem is ment a városba, megfordult és arra ment, ahonnan jött.

Ült a magasparti polgármester, ültek a kiválóságok és tanácskoztak, mit tehetnének, ha az újbányai futók a folyó eme partját is birtokba veszik. Amíg a város a Garam ottani oldalán van, úgy van, ahogy van, de rosszabb, ha egészen amazok kezébe kerül. És az is könnyen megeshet, hogy a határ a Garam ezen oldalára kerül át.

– Állítsunk kerítést! – tanácsolta az egyik.

– Hiába állítasz, az ilyen kerítésen könnyen átmásznak.

– Akkor botot a kézbe és őrizni!

– Aztán miként? A királyi város szabad és fegyvertelen polgárai ellen bottal? Te nem tudod, mit beszélsz! Ezzel csak az ő malmukra hajtánánk a vizet.

– Akkor kutyákat képzünk ki.

– Ilyen rövid idő alatt nem képzéd ki.

– Akkor menjünk a kérelemmel a bencés szerzetesekhez. Vagy egyenesen a király után Zólyomba!

– Jaj, testvérem, a holló a holló mellé telepszik le és az egyik a másik szemét nem vájja ki. Az ing közelebb van a kabátnál. Még hogy a paraszt és a király! Falu és királyi város!

– De valamit csak tenni kell, ha nem akarjuk elveszteni a miénket! A napot sem tudod, az órát sem.

Gyötrődtek hát, törték a fejüket, de semmi okosat nem ötltek ki.

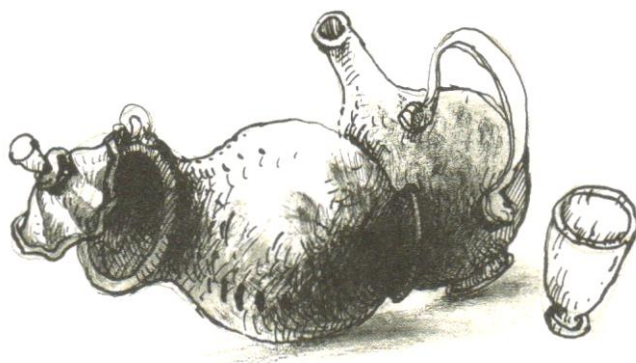
- Üzenjünk lefelé a folyón Berzencére.
- Felfelé pedig Garamrudnóra
- Küldhetnénk Oromfaluba is...
- Több fej többet tud.
- Több kéz többet leír.

Így is tettek. Könnyűléptű hírnökök futottak szét, lefelé és fölfelé a Garam folyó mellett és mindenütt fellobbant a nyugtalanság lángja. Mint a darazsak a fészekből, úgy röppentek ki a képviselők és tanácskozni kezdtek az első, a második, majd a harmadik helyen is. De kifundálni semmit nem tudtak.

Már mindent annyiban akartak hagyni, ha Magasmarton nem élt volna olyan személy, mint Adam Bubliak esküdt. Mikor mások beszéltek, ő hallgatott. Beszélni ezüst, hallgatni pedig arany. Aki gondolkodik, valamit csak kigondol. Bubliak is eltervezett valamit, de nem dobbal ment madarat fogni. Csak a három polgármestert hívta a saját, fából épített házába és amott tanácskoztak, míg mindent el nem döntöttek.

Erről senkinek semmit sem mondtak.

Így aztán az újbányaiak a futóikat titokban gyakoroltatták, ezzel egyidejűleg azonban a magasmartiaiak, a berzenceiek és az oromfaluiak régi facsutorákat, azaz kulacsokat és rézbográcsokat keresgéltek. Gyakrabban fordultak meg a kocsmárosoknál, de nem vásároltak olcsó pálinkát, sem gyümölcsből, sem répából készítettet, de mézbort sem, hanem a legjobb borokat, amik csak a pincékben rejtettek. Nem is adták el volna nekik a kocsmárosok, de ezekért maguk a polgármesterek jöttek el és az ilyeneknek ki ne adna el. Elvégre nem tudhatod, mikor szorulsz rá. Az urakkal pedig mindig érdemes volt jóban lenni.

De nem volt elég ez sem. Járták a határt, kunyhókat építettek, fatörzseket görgettek, kiválasztottak embereket, akiknek teli csutorákat nyomtak a kezükbe, sütni való juhokat kajtattak fel és aztán vártak, csak vártak.

Vártak, amiképpen az újbányaiak is, ők a királyi emberre, akinek el kellett jönnie a város határának kitűzésére.

A város határának kimérésére, ily furcsa módon, ahogyan eleddig még semmilyen határt nem jelöltek ki.

Nem sok idő telt bele és az újbányai piacon hatalmas embertömeg gyűlt össze. Ott voltak a tanácsos urak, polgárok, a céhek mesterei és legényei, kereskedők, munkások, bányászok, kohászok, üvegesek, fazekasok és sokan mások. Az egész város a négy kiválasztott futót figyelte, akiknek körbe kell szaladniuk Újbányát, a határ megállapítása végett. Amott álldogáltak, könnyű, szűk csizmában, passzentos nadrágban, fehér posztóingben, sapkával a fejükön és vártak a király megbízottjának intésére, mikor kezdhetik el a futást.

Amikor a nap a hegyek fölé ért, a városi kürtösök megszólaltatták instrumentumukat. Belefűjtak a kürtbe, elvégre a királyi megbízott felemelkedett a székből és erős hangon elkiáltotta magát:

– Fussatok futók és ne álljatok meg, amíg újra nem látjátok egymást! – Ez volt a megbeszélte jel, amazok kiszaladnak a városból és a Garam egyik és másik partján hatalmas kört írnak le, és ami abba belefér, az mind a város tulajdona lesz.

Így aztán azok négyen futásnak eredtek a folyó két partján és amikor Barsberzencéhez értek, szétváltak. Az egyik csapat a folyó bal, a másik a jobb parton folytatta útját, felfelé, az áramlással szemben. Gyorsan és nagy kedvvel szaladtak, hiszen a megígért jutalom nem ígérkezett kevésnek, amit amúgy akkor kapnak meg, ha a bölcs tanácsos urak által meghatározott utat végigfutják.

Jó dolguk volt a futóknak, amíg a nap nem kandikált ki a hegyek mögül. Rosszabb lett, amit az feljebb kúszott az égboltra és nekik olyan helyen kellett inálniuk, ahol bizony semmi árnyék nem adódott. Azok, akik a Garam bal partján futottak, még jobban szenvedtek a szomszúságtól, hiszen a forróság kínozza amazokat. A folyóban volt víz temérdek, de arra fordulniuk nem volt szabad, hiszen akkor a határ is arrafelé húzódná. Visszanyelték hát keserű nyálukat, nyelvük megmerevedett, torkuk igencsak kiszáradt. Megállni azonban meg nem álltak, ugrottak, futottak, úgy, ahogy azt megtanulták.

Hirtelen, honnan, honnan nem, velük szemben egy ember jön, csinos butykost szorongatva a kezében. Amint megpillantja a futókat, a butykost ajkához emeli és iszik, csak iszik, az itóka a szakállán folyik végig. Jó lehetett neki, a futóknak annál kevésbé. Az iszogató utazóra vetett tekintetük fokozta szomszúságukat és azt sem tudták miként, de először az egyik, majd a másik is megállt.

– Ej, te jó ember, – szólal meg az első, – iszol, iszol, mintha te lennél egyedül szomszjas ezen a világon.

A férfi meglepődve nézett a futókra, és amikor látta amazok milyen verejtékesek, elgyötörtek, kimerültek, azonnal megértette, miről van szó. Elmosolyodott és odaadta a butykost az elsőnek. A futó megragadta a flaskát és ivott, csak ivott, jó, hogy bele nem fulladt. Lehet, az egész megitta volna, ha nem jelentkezik a másik is. No, odaadta hát társának, ivott az is, amíg a butykos fenekét meg nem látta. Talán csak akkor ébredtek rá, bizony nem vizet ittak, hanem bort. A legjobb fajtát, amit eddig valaha kóstoltak. Feltűzelve, felfrissülve, még megköszönni is elfeledték a jó embernek, aki így kedvükre tett, aztán újra futásnak eredtek.

No, az már csak úgy szokott lenni: addig jó, amíg a szomjas ember vízzel tele nem issza magát.

Így volt ez a futókkal is. Egy rövid ideig volt nekik, ahogy volt, de aztán a forróság nemcsak kívülről, hanem belülről is kezdte mardosni amazokat. Kevés idő elteltével kétszeresen kezdtek verejtékezni, a fáradtság megbéklyózta lábukat, mintha valaki láthatatlan súlyokat akasztott volna rájuk. Már majdnem azt is elfeledték miért is kellene tovább loholniuk, csak az járt az eszükből, nem bukkan-e fel véletlenül újra egy ember, aki inni adna nekik.

Vágyuk hamarosan beteljesült. Azt sem tudták honnan, honnan nem, de egy hatalmas szálfát pillantottak meg a földön, azon egy ember üldögél, a térdén hordócska.

– Ej, te jó ember, – szólalt meg rögvest a szomjasabbik futó, – talán csak nincs a hordódban víz?

– Aztán ki az, aki vizet visz hordóban? Bor van benne. Olyan, amit úgy vélem, életetekben sem ittatok.

– Számunkra egy hordócska víz többet érne, mint a bor.

– A bor is oltja a szomjat.

Nem mondott egy szót sem többet, csak kihúzta a hordócska dugóját, megemelte és klutty, klutty, csak úgy gurította le a torkán az itókát, hogy az még a szakállán is folyt lefelé.

A futóknak kigúvadt a szeme szomjúságukban. Majdnem odaugrottak az iszogatóhoz, hogy a hordócskát kiveszik annak kezéből. lehet, hogy meg is tették volna, ha a férfi észbe nem kap, hiszen előtte akár tízszer szomjasabbak is állnak. Elvette a borral teli hordócskát a szájától és odaadta a hozzá közelebb állónak. No, hát a futók mit tettek? Elvégre jó ember az ismeretlen, akit a véletlen állított az útjukba. Így aztán ittak, ittak, csoda, hogy a torkukon nem akadt, de nemsokára egy csepp sem maradt abban a gömbölyded alkalmatosságban.

Megköszönni is elfeledték és aztán úgy nekiindultak, hogy a lábuk is alig érte a földet.

Jó a víz, a bor még inkább, de csak akkor, ha az emberfia letelepedhet hozzá. De miként ülhetek volna le a futók? Elvégre az itókával is elszórakoztak. De ha csak szórakoztak volna! Mentek tovább a rekkenő hőségben, a lábuk, akárha ólomból lenne, fejük súlyként lengett nyakukon és nyomták a legényeket a földbe. Az egyikük megbotlott, a másik felhömbörödött benne. Arcára zuhant és orra beleszántott a földbe. Már azt sem tudták, felfelé támolyognak, vagy lefelé, a víz irányába.

Éppen, amikor a legkeservesebben érezték magukat, füstszagot éreztek.

Ahol valami füstöl, ott tűz is szokott lenni.

Bizony volt. A tűz felett nyárs, a nyárson zsíros bárány. A tűz körül férfiak, időnként az egyik, majd a másik nyomja bele a villát a húsba, a zsír csak úgy freccsen ki belőle. Éppen, amikor odaértek a fáradt futók, mintha csak szándékosan akkor sütötték volna meg a bárányt. A férfiak, kezükben kenyérszelet, kanyarítják le a húst és csak esznek, csak esznek, csoda, hogy nem fulladnak bele.

Amint megpillantották a futókat, nem vágtak kelletlen arcot. Ellenkezőleg, úgy viselkedtek velük, mint a sajátjaikkal. Ha leültök, akkor leültök, pihenjete, egyetek, aztán fussatok, ha ahhoz van kedvetek. Mindjárt helyet is kerítettek amazoknak, hárman is nyomták a kenyeret a kezükbe és az egyiknek egy, a másiknak másik bárányszeletet kínáltak.

A futókat nem kellett kétszer kínálni. Ettek, ettek, úgy, mintha életükben pecsenyebárányt soha nem ízleltek volna. Miután jóllaktak, ittak is, de azután bizony nem akaródzott nekik még a lábukat sem felemelni. Csak egy keveset pihennek, aztán majd nekiindulnak, hogy a késést behozzák. A férfiak-vendéglátók kedvesek, szerfelett kedvesek voltak velük. Úgy kínálgatták a két fiút, akárha édestestvéreik lennének. Amazok, alighogy elteltek az étellel és az itallal, szemük mindjárt lecsukódott. Olyan mély álomba merültek, hogy Jerikó kürtjei sem tudták volna felébreszteni őket. Aludtak, aludtak és addig fel sem ébredtek, mígnem a nap már nyugovóra készült.

Ekkorra régen a városban kellett volna lenniük.

- Ej, testvér, valahogy nagyon elaludtunk.
- Nem az számít, hogy mennyit aludtunk, hanem hogy mennyit futottunk.
- Nem is keveset, hiszen hajnal óta talpon vagyunk.
- Most már kezd beesteledni, elegendő csak visszamenni.

Így is tettek. Megfordultak, ahol a Garam illatát érezték, átgázoltak rajta és aztán iszkiri a városba.

Ott azonban már jajveszékelés és segélykérés, elvégre nem tudták, mi lett a futókkal. Először persze lelke mélyén mindenki örült, hogy ezek reggeltől akkora távolságot tettek meg, mely akár a vármegye határával is megegyezik.

No, aztán nesze, itt van neked!

A kedves futók alig értek Magasmart közelébe és onnan tértek vissza.

Ezek után hiába tudakozódtak a városi urak, hiába ígérgettek, feleslegesen fenyegetőztek.

Senki sem tudta, mi történhetett meg a futókkal. Azzal azonban mindenki tisztában volt, hogy az újbányai határ akkortól fogva a Garam jobbpartján és a balpartra csak akkora darabkán nyúlik be, amennyit egy emberi tenyérrel be lehetne fedni.

Miként adták el a berencsfaluiak a zabot Szitnyán

Mindenféle évek jártak az emberekre. Volt olyan, amikor bőséges volt a termés, de olyan is, amikor az emberek az öt esztendővel ezelőtti magot is összeszedték a ládából. Akkortájt a gazdáknak jól össze kellett húzniuk a derékszíjat, hogy az új búza megérkezésig kitartsanak.

Ez a mostani esztendő mindenkinek bő termést adott. Volt gabona, hús, de még bor is. A berencsfaluiaknak olyan zabtermésük volt, amire a legidősebb emberek sem emlékeztek. A zabmezők oly sűrűek voltak, mint a fal, végükön hatalmas szemekkel, melyek a korpát is átszúrták. Nem egy helybéli igencsak örvendezett, mert a zabért Selmecebányán annyit fizettek, ahogy eleddig sohasem.

A vidám aratási multságok után, melyeken kitáncolták magukat a fiatalok, az öregek is és ott játszott nekik a legendás híró sebellébi Samko Dudík, megkezdődött a cséplés és aztán jött az ős és az esők. A berencsfaluiak szekerekre rakták a gömbölyű, zabbal megrakott zsákokat.

Elindultak a faluból. A szekerek kigördültek az első udvarból, aztán a másodikból, a harmadikból, de néhány helyről két szekér is jött, magasra tornyozott teli zsákokkal. A jól megtermett lovak összeszedték minden erejüket, hogy elhúzhassák a nehéz rakományt. Összesen húsz szekér gyűlt össze, egyik jobban megrakott, mint a másik.

Mennek a berencsfalubeliek, mennek, vidáman pattogatják ostorukat, a szekerek zörögnek, dübörögnek. Így érnek el az irgalmas Szamaritánus szobrához. A fogatok robajában semmit sem hallottak.

De mi történt ebben a pillanatban?

Az első szekerek hirtelen megálltak, aztán így kellett tenniük a hátul poroszkáló alkalmatosságoknak is. A hátsókról a hajtók előre szaladtak, azt hitték az elől lévő társaik közül valamelyiknek baja eshetett. Eltört a kerék, netán a ló vesztette el patkóját, vagy a kocsirúd hasadhatott ketté, tűnődtek futás közben. Szaladtak segítséget nyújtani, de mikor az első szekérhez értek, kővé dermedtek. A társaik, a lovak egészségesek, de előttük egy fiatal legény áll, sudár, mint a jegenyefenyő, széles karimájú kalappal a fején. Kivert öve csak úgy csillog, fehér posztónadrág rajta, lábán bocskor. Kezében fokos, tűzként fénylő és övében három pisztoly.

– Betyár, ne adj isten, betyár! – tűnődött néhány szekeres megrémülve.

Dermedten várták, mi történik most.

– Aztán mit vizstek? – kérdezte az ismeretlen.

Néhányan kissé távolabb ácsorogtak, mormogni kezdtek, elvégre mi köze van hozzá, de a legközelebb állók megmondták az igazat.

– Zabot.

– Hová?

– Selmecebányára.

– Megveszem! – mondta a betyár olyan hangsúllyal, ami inkább parancsnak hangzott.

Babic András, a legidősebb szekeres válaszolt:

- Nekünk mindegy, kinek adjuk el. ha rendesen fizetsz, eladjuk neked.
- Megfizetem, – vágott közbe a szegénylegény.
- Selmecebányán egy aranyat ígérték két mérőért, – folytatta Babic.
- Én két aranyat adok három mérőért, – válaszolta a betyár.

András körbenézett a szekereken, elfogadják-e, aztán az összegre mindnyájan ráálltak.

- Eladjuk, – ígérte Babic és nyújtotta a kezét a kézfogáshoz.

A legény előrelépett, megragadta Babic markát és úgy megszorította, hogy amaz, bár akkora volt, mint a hegy, majdnem feljajdult kínjában.

- Aztán hová kell vinnünk? – tette fel a kérdést, amikor kezéből elmúlt a fájdalom.

A betyár válasz nélkül hagyta, csak fokosával suhintott a Szitnya-hegy irányába.

A jóra való szekeresek kővé dermedtek ámulatukban. A pénz megszerzése egyre kevésbé tűnt elérhetőnek, a betyár még kevésbé jóra valónak és annak mozdulata meg is rémítette őket, hiszen Berencsfalu legkisebb gyermeke is tudja, hogy innen a Szitnya nem érhető el, szekérrel még kevésbé. Elvégre közülük senki sem ismer egyetlen olyan csapást, sem utat, amelyen húsz megrakott szekér elhaladhatna.

Elkezdtek hát vakarni üstöküket és néhányan morogtak, hogy nem kellett volna eladni a zabot annak a betyárnak. Az ígéretet azonban megszegni nem lehet. Babic és a legény egymás tenyerébe csaptak, így az ígértet mindenkire vonatkozott, így ez erősebb volt, mintha hivatalban tették volna meg. El is kellett szállítaniuk, mert ez is hozzátartozik az eladáshoz.

- No, akkor gyerünk! – szólalt meg a betyár és az útról villámgyorsan az erdőben termett.

A szekeresek odaléptek fogatukhoz.

- Valahogy csak lesz, – morfondíroztak, – ha nem bírunk elmenni, visszajövünk.

Meg is fordították a lovakat. De, ahogy az előbb, a felfegyverzett betyár látványára kővé dermedtek, most még inkább sóbálvánnyá váltak attól, amit láttak. A hegyre fölfelé országút vezet, sima, mint a tenyér, széles, olyasféle, amin négy szekér is elfér egymás mellett és olyan jól kirakott kővel, mint a selmeci girbe-gurba utcák. Honnan kerülhetett elő, ezt bizony senki sem tudta. A betyár-kereskedő már megindult fölfelé az országúton és a szekeresek, akarva, nem akarva mentek utána.

Felszekereztek a Szitnya-hegy tetejére. Amott a sziklában széles kapura lettek figyelmesek, akkorára, amelyen egyszerre két fogat áthajthatott alatta. A kapu előtt pandúr, zsinórral kivarrott ruhában, fénylő szablyával az oldalán. A szekeresek elhaladtak mellette és félelmükben még amannak arcára sem lestek, nehogy valamilyen csontvázat, vagy magát a rossz szellemet pillantsák meg, emberi orca helyett.

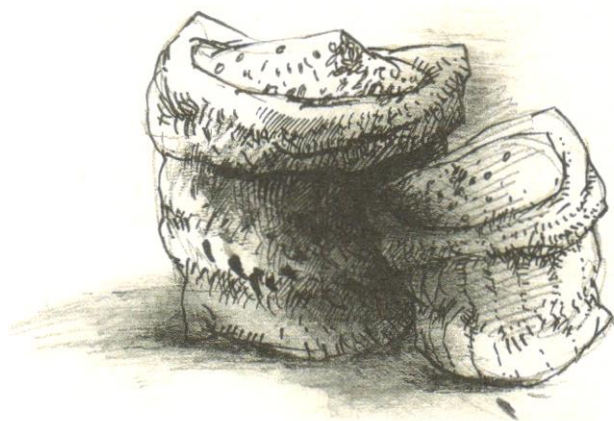
A széles udvaron megálltak. Ott azt a parancsot kapták, a zsákok tartalmát szórják be a magtárba. Senki sem méricskélte a zsákokat, nem is számolták, a szekeres amennyi zsákot hozott, az abban lévő zabot beöntötte a csűrbe.

Mikorra elkészültek a munkával és a fogatok üresen álldogáltak az udvaron, a betyár-kereskedő újfent megjelent és elkezdte kifizetni az embereket.

– Hány mérő van? – kérdezte a legközelebb állót. Így ment minden, egyik, a másik után megkapta járandóságát. A szekeresek fogták az aranypénzeket – mert ebben kapták meg fizetségüket – és gondosan pénzes zacskójukba rejtették.

Minden jól végződött volna, ha a fősvény Habadaj Jakabot hatalmába nem keríti kapzsisága.

– Senki nem olvassa a zsákokat, nem is mérik meg, – tűnődött Jakab, amikor még a zabot szórták be a csűrbe. – Azt sem tudják mennyi zsákot hoztam be és abból mennyit öntök ki – mondogatta hangtalanul és úgy szórt, hogy mindegyikben a negyede bennmaradt, néha még több is. Amikor a fizetségre került sor, még hozzászámolt öt mérőt.

A kereskedő meg sem mukkant. Mintha semmi sem történt volna, kifizette Jakabnak, amit az kért.

A fizetség után a szekeresek elindultak haza. Örvendeztek, hiszen jól eladták a zabot. Már egyiküket sem nyugtalanította, hogy Szitnyára kellett vinniük. A leginkább Habadaj Jakabnak volt virágos a kedve, hiszen eszébe jutott, öt mérővel többet fizetett a kereskedő és ő még haza is visz vagy kétmérőnyi zabot. Vidáman lengette batyuját, melyben a dukátok rejteztek.

A szekeresek öröme azonban hirtelen megkeseredett. A furcsa hegyi út felét sem tették még meg, mikor egyszer csak vége lett az útnak és körülöttük sűrű erdő. Ezen a sűrű erdőn, ráadásul szekerekkel kellett átvergődniük, a berencsfalui országútig! Nézték visszafelé is, nem volna-e jobb a szépen kirakott úton visszatérniük Szitnyára, amelyen eddig mentek és onnan valami ismert úton eljutniuk Berencsfaluba. Hiába keresték azonban, a kövel kirakott útnak sem előttük, sem mögöttük nyomát nem lették.

Akarva, nem akarva átjutottak a rengetegen, segítve magukon, ahogy csak tudtak. Néha szekercével kellett utat vágniuk, a szekereket időnként a vállukon vitték a vízmosásokon át, így aztán késő este értek haza, kimerülten, holtfáradtan.

Mikor elérték a falujuk melletti országutat, még egyszer megnézték dukátjaikat, hogy meggyőződjenek róla, nem csak álmodták az egészet. Nézi az egyik, a másik, a harmadik, mindegyiknek arannyal teli az erszénye. Habadaj Jakab egyszer csak felkiált:

– Jó emberek, a pénzem! Hol vannak a dukátjaim?...

Hiszen a csengő érmék helyett a tarisznyában csak apró kövecskék vannak. A szekeresek csodálkoztak, nem tudták mindezt megmagyarázni. Nem értették, hiszen a kereskedő ugyanabból az erszényből fizette ki mindnyájukat. Nem tudták, mire vélni, de Jakab egyszer csak bűnösnek érezte magát és elcsendesedett. Sejtette, miért változott át pénze apró kavicsokká, de félt szégyenében és senkinek sem árulta el, miként akarta átverni azt az átkozott betyárt amott, a Szitnyán.

A saskőszékelyi templom

A Selmezbányához közeli Saskőszékely felett, egy meredek, nem túl magas dombocska emelkedik, amelyet minden gyerek ismer. Ez a Pusztavár. Napjainkra vár már nincsen ott, csak falevelek borította, bokrokkal benőtt romos hely. A romok alatt, attól északkeletre egy mély völgykatlanban tengerszem található. A különös benne az, hogy vize egészen fekete. Lehetséges, színe a fekete hegyektől származik, melyek belenéznek, de az is, hogy a fekete színű, a tó fenekét borító iszap okozza mindezt, akár az sem kizárható, hogy azért, amit történetünk elmesél.

Azidőtájt, hogy a Pusztavár még hatalmas és büszke erődítmény volt, a meredek domboldalon út vezetett felfelé, amelyik aztán tovább fordult Selmezbánya felé. Ezen keresztül közlekedtek a szekerek, amikor még nem létezett a Krakkói út, amelyen vitték Körmözbányáról Selmezbányára az aranypénzt, onnan pedig Bécsbe.

A vár alatt falucska volt, a másik oldalán pedig templomocska, ahová a földműves jobbágyok és a szabad emberek jártak minden vasárnap és ünnepnap isten dicsőítésére. Oda járogatott a vár ura is.

Egy ízben, éppen nagypéntek napján, az asszonyok fehér vászonruhájukban, a legények bocskorban és posztónadrágban, aprócska, afféle gyetvai kalappal a fejükön, a templomba indultak. A templom már tele volt, mert eleve kicsiny és az ünnepeken mindig sokan eljöttek.

Odabent a népek szorosan egymás mellett álltak és várták a fehér ruhás papot, no meg a vár urát.

Már a tiszteletes is megérkezett, de a főnemes még nem volt ott és mivel még nem jött meg, a pap nem akarta elkezdni a misét. Az emberek vártak, csak vártak, végül látták, hogy uruk is megérkezik. A jobbágyok tiszteletteljesen oldalra léptek, helyet kínálva az uraságnak, hogy amaz eljuthasson helyére, az oltár előtti magas padhoz.

Abban az áhítatos csöndben a hatalmas kereszt alatt álldogáló asszony kezéből kiesett az imádságoskönyv. Öreg, elnyűtt könyvecske volt, lapjai szétszóródtak a kövezeten. Az asszony ajka az eset feletti haragjában átkot szórt:

– Bárcsak elnyelne a föld!

Éppen nagypéntek volt, a szerencsétlen órában, azért az átok beteljesült.

A föld feldübörgött, megnyílt és a templom az emberekkel eltűnt a szakadékban. Azután soha senki nem látta és nem is hallott róla.

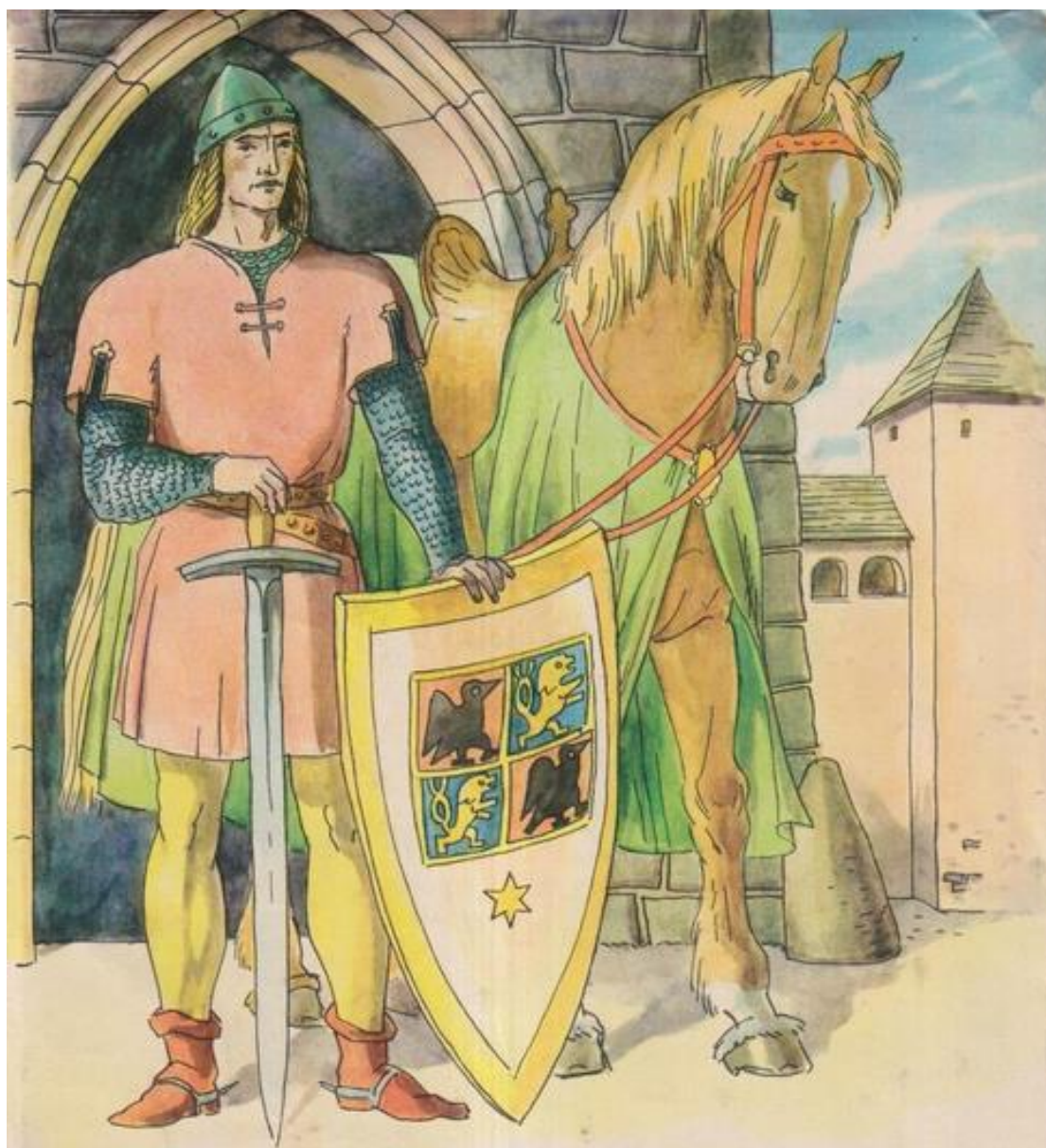
A faluban hiába várták azokat, akik a templomba mentek. A gyerekek hasztalan lestek az ablakon édesanyjuk után, a húgok bátyjaik után, hiábavalóan keresték a rokonokat, az idegeneket, senki nem jött haza.

Estefelé a faluban maradtak a templomhoz mentek keresésre, de a templomnak hült helyét sem lelték.

Csak a fekete, csöndes, mély tengerszemet találták meg, azon a helyen, ahol a templom korábban magasodott.

A tavacska a mai napig is ott van. Az emberek csöndben mennek el mellette, egy szó nem hagyja el ajkukat, mert állítólag ott nyugszik benne a templom, a harangok és az emberek. A pásztorok, akik a nem túl távoli réteken legeltetnek, és azok, akiket az éjszaka itt lel az erdőben, zöldcsütörtökről nagypéntekre virradóra állítólag gyakran hallották, amint az elmerült harangok felzengtek a tó mélyéből. Voltak olyanok is, akik azoknak az embereknek a szomorú énekét csodálhatták meg, akik a templommal együtt veszteket oda.

JÁN DOMASTA

**TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK,
MONDÁK**

Ján Domasta (1909. szeptember 23. Csápor – 1989. augusztus 26. Pozsony)

Szlovák prózaíró és irodalmi szerző, a gyermek- és ifjúsági irodalom jeles művelője. Földműves családból származik, a nyitrai piarista gimnáziumban tanult, az érettségit Rózsahegyen szerezte meg. 1933-ban kiegészítő tanári vizsgát tett Selmecebányán és 1937-ben tanári oklevelet szerzett Besztercebányán. A Szlovák Egyetem Filozófia szakán 1943-ban kezdte meg tanulmányait, melyet a II. Világháború és később az 1948-as kommunista hatalomátvétel eseményei szakítottak meg. Mint politikai szempontból nem megbízható, tanulmányait csak 1951-ben fejezhette be. Tanítani 1930-ban Újlakon kezdett, Nyitra mellett, a későbbiekben különböző polgári iskolákban tevékenykedett (Pozsony stb.) 1943-ban az állami könyvkiadóban kezdett dolgozni (a későbbiekben Szlovák Állami Könyvkiadó), felelős szerkesztőként, a gyermek- és ifjúsági irodalom, valamint a tankönyvkiadás területén, ahol egyes megszakításokkal nyugdíjba vonulásáig tevékenykedett, 1974-ig (Család és az iskola folyóirat). Azokban az időszakokban, amikor a kommunista rendszer nem megbízhatónak bélyegezte, a Szlovák Írószövetségnek és a Szlovák Irodalmi Alapnak köszönhetően, alkotói szabadságát írásra és a *Szlovákiai vármondák* nevet viselő műve témáinak felkutatására fordította. Első alkotásait ifjúsági folyóiratokban jelentette meg. Írt néhány történelmi játékszínt is, a televízióban is tevékenykedett. Kilenc nyelvet sajátított el, többek között magyarul is tudott.

Írta: Ján Domasta ©

A fordítás alapjául szolgáló könyvek eredeti címe: *Zbojnici* és *Povesti o slovenských hradoch*

Kiadó: Spolok S. Vojtecha (1945.), Ottovo nakladateľstvo (2011.)

Illusztrációk: Jiří Petráček ©

Fordította: Papanek László ©

A szép Hedvig

A XVI. század kezdetén a hírhedt Podmaniczky testvérek, Rafael és János uralták a Vágbesztercei várat. Rafaelt a kis Csák Máté néven illették.

Podmaniczky János és Rafael, a két testvér tulajdonában volt a középső Vág-mente csaknem teljes területe. Váraik közé tartozott Vágbeszterce, Nagybicse, Hricsó, Lednic, Szúcs és Bán. Ezek mellett számos más várral, várkastéllyal és kastéllyal is büszkélkedhettek, melyeket erőszakkal szereztek meg.

Mindenük megvolt és jól is mehetett volna a soruk, nagyon is, mint senkinek a világon, talán még a királyénál is jobban, elégedettnek mégsem érezték magukat. Még többre és többre vágytak és állandóan a másét akarták. Irigy szívük és a nyughatatlan vérük újfent és újfent kalandokba hajszolta őket, zsákmány utáni kalandozásokba.

Nagyban üzték a haramia életmódot, mert az már emígyen szokásos: Ha valakiből betyár lesz, abból kis haramia lesz kis uraság, majd nagy haramiából nagy uraság. Úgy van, ahogy mondom, a Podmaniczkyak olyan gazdagságot tudhattak magukénak, aminek párja nem volt! Mint lovagok, lehettek volna az ország és a jogok védelmezői, de tetteikkel leginkább megcáfolták mindezt és lábbal tapodták az igazságosságot. Csak egy valamit ismertek, az erősebb jogát.

Mindez arra sarkallta őket, hogy birtokukat folyvást növeljék, amíg nem ütköztek bele rettenthetetlen, ugyanolyan félelmet nem ismerő és erős ellenfélbe. Vágyuk arra vezérelte őket, hogy katonákat küldjenek az Alföldre, vagy észak felé, ahol a Morva örgrófságon, netán Szilézián ütöttek rajta.

Tulajdonságuk azonban mindenhol megmutatkozott, senkitől sem rettentek meg, semmit sem tiszteltek és véres kezüket nemcsak a várakra és kastélyokra, de a kolostorokra, a szerzetesekre és templomokra is felemelték. Ej, bizony, sokat, szerfelett sokat lehetne róluk mesélni, de a legérdekesebb mind közt az volt, miként esett meg történetük a szépséges Hedviggel.

Egy ízben, amikor már odahaza sem érezték jól magukat, midőn Besztercén már semmi sem volt jó és ezért aztán a széles és messzi világba vágytak, úgy döntöttek, hogy felkerekednek északra és nyugatra. János Morvaországba indult, Rafael pedig Sziléziának vette az irányt.

Ahogy csak seregeik elérték a határt, mindkét szerencsétlen föld megremegett, mert az üvöltöző rablókkal együtt a rettegés és a sírás is betört. Aki csak tehette a hegyekbe menekült, hogy ott elrejtőzhessen, ahogy menekülő elődeik is néhány száz esztendővel korábban a tatárjáráskor megcselekedték.

Rafael Sziléziában kastélyokra támadt rá és kirabolta azokat. Csapata az útjukba eső falvakat kifosztotta. Kapzsi szeme ugyanúgy belenézett az urasági pénzesládákba, mint a szegények ruhaujjába. Hatalmas zsákmánnyal tért haza. A szekereken a

csecsebecsékkal teli ládák, a füstölt hússal és más eleséggel megrakott hordók, drága szöttesek, selymek és mindenféle új és kiváló fegyverek.

Rafael elégedett volt. Mikor zsoldosai a felgyújtott, elpusztított falvakon és a feldúlt kastélyok mellett gyalogoltak, dalolászva közben, ő is így cselekedett. Midőn emberei az általuk okozott ocsmányságokon és a károkon röhögtek, maga is hahotázott.

Pompás fogaton üldögélt, olyanon, amelyet az uralkodó sem szégyellene. Kísérete sem volt akármilyen. Csupa férfi, jól megtermettek, mintha csak a hegyekben jöttek volna a világra. Erősek akár a bükk, karcsúak, mint a fenyőfa.

Visszatérőben, de meg nem pihenve, érték el a Jablonkai-hágót, a határt, ahol a felderítésre küldött emberei azt jelentették neki, hogy valami úrféle kíséret közeledik.

- No, - szólalt meg, - ha már ilyen jól sikeredett minden, semmink sem hiányzik, csak az arany korona. Most megszerezzük ettől az uracsjától... Ki lehet az?

Senki sem tudta, hiszen nem ismerték fel a hintón díszelgő címet. Azt latolgatták, talán sziléziai lovagról van szó, Juraj Lasinkoviczról.

- Ki van vele?

- Úgy tűnik, valami úrhölgy vagy kisasszony. Csak a hangokat hallottuk, az arcát nem láttuk.

- A hangokat? – csodálkozott Rafael. – Aztán milyen volt?

- Mint amikor a galamb turbékol.

- Ej, az apátok mindenit! – fenyegette meg tréfásan embereit. – Ha így van, a hölgy lesz az arany korona, amit eddig hiányoltam. A miénk lesz.

A fogatosoknak megparancsolta, hogy álljanak be az oldalsó völgybe és katonáit úgy állította fel, hogy egyáltalán ne lehessen őket látni. Az út tiszta volt és üres és olyan, mintha ezen a napon egy teremtet lélek sem járna rajta.

Mikor a kíséret feltűnt a kanyarban, lova nyergébe ugrott és eléjük indult. Lassan léptetett, lépésről lépésre, hogy katonái gyűrűjében találkozzon velük.

- No, nézzétek csak, ki az, aki ilyen bizonytalanul közelít! – parancsolta Lasinkovicz az övéinek. – Talán egy kóbor lovag, netán haramia, aki a harcmezőről tér vissza, sebbel a mellkasán?

- Talán csak gyenge, - felelték neki kisvártatva az emberei.

Amikor azonban közeledtek hozzá, akkor jöttek rá, mekkorát is tévedtek. Egy fáradt vándor helyett igazi férfit láttak, olyan fenségeset akár a Tátra sasmadara, külseje, mint a királyé. Mindjárt sejtették, hogy nem közönséges lovaggal van dolguk, hanem valami előkelőbbel.

Rafael pedig úgy tett, mintha semmi sem érdekelné. Úgy ment át közöttük, mintha semmit sem látna, nem felelve sem a gúnyos kérdésekre, sem a kihívó tekintetekre, mellyel a lengyel lovag kísérői azt akarták mondani, hogy az érkező egy szegény fegyveres, aki maga kelt útra. Rafael pedig, mielőtt az útját állták volna, a hintóhoz léptetett, az ablakhoz hajolt és benézett.

- Kegyelmességetek legalázatosabb szolgája – kezdte, de nem fejezte be, mivel az öreg Lasinkovicz, látva a rendkívül jóvágású férfit és talán kalandort, féltette leányát és elzavarta az ismeretlent.

- Ne álljon az utunkba bátyámuram! Kegyeskedjen nyugodtan tovább menni! Lehet, hogy várják önt, - mondta nem kevés gúnnyal a hangjában.

Rafaelt azonban az irónia nem dühítette fel. Ő is efféle beszédbe kezdett:

- Várnak-e engem, vagy sem, nos, ezt nem tudom, csak azt, hogy az ön oldalán ülő bájos hölgy már régóta bánkódik.

- Pimasz fráter! – dühödött meg a lovag.

- Jaj! – kiáltott fel az ifjú hölgy és arcát sála mögé rejtette.

Most már késő volt. Rafael meglátta és a leány annyira megtetszett neki, hogy a fél világot nyomban odaadta volna érte. Az öreg lovag azonban másként gondolta.

- Uram, ha ebben a pillanatban nem kotródik el az útból, rögvest a másvilágon találja magát.

- Miképpen? – kezdett kételkedni Podmaniczky. – Aztán mit tenne, kérem szépen a vejével? Megöletné vagy maga kínozná meg?

- Miféle vejemmel? – hőkölt meg az öreg lovag. A bátor szavak mögött megérezte a fenyegetést és az utazó békés álarca mögött valaki mást látott. Csak azt nem sejtette, hogy kit.

- Kicsoda ön, hogy vejemnek ajánlgatja magát? – kérdezte élesen, egyik kezével leányát magához szorítva.

- Ki volnék? Ha arcról nem ismer fel, nevem alapján bizonyosan tudja, ki vagyok. Ha kegyelmességed jóindulata jeléül megengedi bemutatkoznom, tudja meg, Rafael lovag vagyok Vágbeszterce várából.

- Ah, a hírhedett betyár! – kiáltott a lovag megvetően.

- Igen, az. És mint ilyen a Vág-mente és Nyitra vidékének ura, engedtessek meg nekem, hogy bájos útitársának kezét megkérjem. Nem tudom, a leánya, vagy valamilyen rokona, netán barátja, de kitalálom.

- Kitalálhatja, de semmi többet! Ilyen haramiához nem adom leányomat.

- Ha nem, akkor elveszem – fejezte be Rafael nyugodtan, de egyúttal határozottan. Mindez már kissé sok és merész volt. Lasinkovicz, az öreg lovag szerfelett megharagudott és rákiáltott az övéire, hogy az arcátlant tanítsák lovagi viselkedésre.

Ebben a pillanatban azonban felcsendült a vadászkürt hangja és az út két oldala felől annyi lovas rúgtatott elő Rafael segítségére, amennyi fa a hegyet borította. A lovag kísérete sem télenkedett és olyan harc kerekedett, amely a lovagok között volt szokásos.

Rövid idő elteltével Lasinkovicz lovag fegyveresei legyőzettek. Néhányan meghaltak, többen súlyosan megsebesültek és azok, akik tudtak, elmenekültek. Nem törődtek sem urukkal, aki félholtan hevert a földön.

- Vigyétek a legközelebbi sziléziai faluba! – parancsolta Rafael az övéinek.

A szépséges leány iránti csodálatában tette, aki a félelem és rettegés közepette még gyönyörűbb és vonzóbb lett számára. Az apát nem akarta magával vinni, mert csak terhére volt. Úgy gondolta, hogy amannak leánya, a bájos Hedvig idővel így is megszereti. Hiszen ő az első pillanattól kezdve beleszerelmesedett és rajta kívül semmi sem érdekli a világon, úgy érezte hát, hogy nélküle élnie sem érdemes...

Elvitte a bájos fehérnépet Vágbesztercére, a rablóvárába és a legszebb szobákat adta neki. Olyan gondoskodással vette körbe, amiben a leálynak odahaza sem volt része.

Annyi szolgálja lett, akár egy hercegnőnek. De minden hiábavalónak bizonyult, eredménytelennek, hiszen Rafael a célját nem érte el.

Bár naponta közel százszor is felkereste, szerelme újabb és újabb bizonyítékait hozva, hiábavalóan várt a leány hajlandóságára. Az hideg maradt, akár a kő. Mikor a férfi felbátorodott és megkérte a kezét, Hedvig így felelt neki:

- Hogy én az ön felesége legyek? Az isten talán nem ölné meg itt helyben, hogy apám gyilkosának mondok igent?

Rafael feleslegesen magyarázta, hogy az apának semmi baja, jó kezekbe adta, a fehérnép egy szavát sem hitte. Napokon és éjszakákon keresztül csak sírt és sóhajtozott.

A férfi megharagudott. Sehogyan sem fért a fejébe, hogy ő, aki a fél vármegyét könnyedén hatalmába kerítette, ezt a gyenge nőt képtelen megszerezni. Elfeledkezett arról, hogy a teremő a nőt uralkodói és hódító képességgel ruházta fel, melynek a legvitézebb katona sem tud ellenállni. Hedvig felzaklatta az ő szívét, de a sajátját nem ajándékozta oda, sőt gyötörte őt állandóan töprengésbe és sírásba kényszerítve.

Dühöngött hát és még jobban felpaprikázódott, amikor János, a testvére, hazaérkezett. Amaz, alighogy hírt kapott a kisasszony ittlétéről, aki oly szép, akár a napsugár, mint a hetvenhetedik ország hercegnője, rögvést rátámadt Rafaelre és látni szerette volna a bájos foglyot.

- Ő az enyém, - vágott közbe.

- Hogyhogy csak a tiéd? Talán nem egyeztünk meg abban, hogy mindent megosztunk egymással?

- Gondolom, a nőn csak nem akarsz osztozni?

- Nem, de – hallgatott el János egy pillanatra, - úgy vélem, sorsot húzhatnánk.

Addig bosszantotta testvérét, amíg az rá nem állt. Kockát dobtak és János nyert. Rafaelt úgy érte, mintha villám sújtotta volna, mintha valaki gyökerestül kivágná, az életét elorozná. Nehezen mondott le Hedvigről. Mostanáig volt legalább reménye és Hedvig végül csak beadja a derekát, de most ez is elveszett.

- De Jánosé sem lesz! – fenyegetőzött.

Ettől az időtől fogva állandóan gondjaiba merülve járt-kelt, leszegett fejjel, akárha valamit keresne. Bizony keresett is: helyet és nyugalmat – de sehol sem lelt rájuk. Bár senkibe sem kötött bele, mégsem volt veszélytelen a helyzet. Lehorgasztott fejében rossz, ördögi gondolat fogant meg:

- Megmérgezem Hedviget!

Amikor azonban készült meglátogatni a hegyen élő vajákos asszonyt, a várban elterjedt a hír, hogy a Szunyogh testvérek felkerekedtek Budára, a királyhoz és Budatin, a családi fészük elárvult.

Rafael megfeledkezett a bosszúról, János pedig az esküvői előkészületekről. Amaz nem sokat faggatta a leányt. Úgy döntött Hedviget feleségül veszi, ha akarja a fehérnép, ha nem. Most, ugyanakkor egyedülálló alkalom kínálkozott bosszút állni a régi ellenségeken és megszerezni vagy lerombolni Budatint, amely az egyedüli akadályt jelenti a Vág-völgye felső részének birtoklásához.

A félúton Rafael úgy tett, mintha rosszul érezné magát, akárha semmire sem lenne használható, így a martalócok serege számára csak terhet jelentett. Baja azonban nem

volt, egészséges volt, akár a vízben úszó hal. Ha valami betegség gyötörte, az a szívéből eredt, a vágy képében, mely a szépséges Hedvighez fűzte.

Hiába vetette mégis magát a kisasszony lábai elé, feleslegesen ígért fűt-fát, Hedvig hallani sem akart róla. Mikor a férfi látta, hogy minden hasztalan, elment a hegyre és elhozta a mérget, amely átkíséri a leányt a túlvilágra.

Lakomát készíttetett és Hedviget is meghívta. Amaz eljött, mert azt gondolta, mégiscsak találkozik ott valakivel, aki egy kicsit emberségesebb, aki tisztán keresztényi könyörületből segítene rajta.

Akik azonban ott voltak mákszemnyivel sem különböztek Rafaeltől, sőt talán még rosszabbak. És midőn a férfi kijelentette, hogy a bájos és nemes gondolkodású kisasszony, a Lasinkovicz házból, a mai napon menyasszonya lesz, ezt minden jelenlévő a legsikerültebb tréfának vélte. Rafael azonban ezzel nem tréfált, hanem nagyon is komolyan gondolta.

Amíg mások a vadászatokkal, a rabló hadjáratokkal foglalkoztak, a vár ura Hedvig kisasszony pohara körül serteptért. Mivel senki sem figyel fel rá, beleöntötte a mérget, melyet a vajákos asszony készített. Lassan, de biztosan ható főzet.

- Ha nem leszel az enyém, másé sem, - ismételte újra és újra.

A sors azonban akkor szólt közbe, amikor már Rafael sem számított rá. Egyenesen akkor, amint Hedvig már felemelte poharát, hogy száraz ajkát megnedvesítse, mikor a vár udvaráról szörnyű zaj és kiáltozás hangja hallatszott.

- Rajtunk ütöttek! – szaladt egy küldönc.

- Elárultak minket! – rohant be egy másik.

- Védjük meg magunkat! – sürgette a harmadik.

Minden olyan gyorsan történt, hogy Hedvig kisasszony elfeledte a szomjúságot, Podmaniczky Rafael, Vágbeszterce várának lovagja pedig a bosszút és a mérget. Ideje volt, hogy kereket oldjon.

Búcsúzás nélkül inalt el. Sietett testvére után, hogy amaz térjen vissza megvédeni otthonukat.

A várba ezalatt a bosszú helyett a szeretet vert tanyát, mert a sereg, amelyik bevette a várat, Hedvig testvéreé, a fiatalabbik Lasinkovicz lovagé volt. Ő, amikor megtudta, mi történt édesapjával és húgával, sietett testvére után. Mivel tudta, hogy a Podmaniczky testvéreknek számos fegyverese van, felettébb óvatosan jöttek, titkos utakon, nappal az erdőkben rejtőzve. Még a véletlen is a segítségükre sietett.

Besztercén, a várban csak egy maréknyi katonát találtak, akikkel könnyen elbántak.

- Miként van apánk? Él? – ezek voltak a szépséges Hedvig első szavai.

Ó, mennyire örvendezett, mikor megtudta, hogy az öreg lovag felgyógyult a sebeiből, csaknem egészséges és vágyódik leánya után.

Amekkora volt boldogság, annak százszorosa volt a haramia testvérek haragja, mikor odahaza a szép Hedvig helyett csak büszke fészkük égő zsarátnokát lelték...

Ez volt a számos ocsmány bűnük közül az egyikért a büntetés, de annyit elkövettek, hogy a törvénykezés sem volt képes elégtételt venni rajtuk...

A borostyánkői lovag bátor ugratása

Azokban az időkben, amikor a Borostyánkői vár dicsősége már leáldozott, élt a várban egy magányos lovag. Szegényesen és nyomorúságosan, sokszor még betevő falatra sem jutott neki. Életét megőrzendő, a szomszédos uradalmakba járogatott, kastélyokba, várakba, ahol az idegen földön szerzett élményeit és tapasztalatait mesélgette.

Ez az életmód ugyan semmilyen munkával nem járt, de nem is volt ingyére. Elvégre milyen uradalom az, ha a feje feletti tetőn és penészedő ágyn, szekrényén, asztalán és székén kívül semmid sincsen. Az ócska limlomok aztán mire valók, elvégre egy garast sem lehet belőlük kisajtolni!

Úrféle ő, úr állítólag! De miféle, ha a legutolsó jobbágnak is több van, mint neki. Neki még csak olyan sincs, aki őt meghallgatná!

Az egyetlen barátja, aki hű maradt hozzá, szürke hátasa, akivel a szomszédos országokat már bebarangolta. A lova mindennel beérte. Ha már nem legelhetett a hegyoldalban, megfelelt neki a csupasz váruddvaron kisarjadt fű is.

- No, a lovamnak jól megy sora, - rikkantott a lovag, - de én mit mondhatnék? Elvégre én nem legelhetek.

Tűnődni kezdett, igencsak gondolkodott. Semmi sem ötlött azonban elméjébe. Mikor valami eszébe jutott, az nem volt ingyére, így rühes kutyaként űzte ki elméjéből.

Egy ízben, ha megesett, ha nem, Pozsonyból, vagy Dévényből hazafelé jövet, a hegyek között egy fuvarossal hozta össze a sorsa. Amannak a szekeren mindenféle értékes áru. Beszédbe elegyedett vele. Szó, szót követett és lassan megtudta, mi van a szekér ponyvája alatt és azt is hová viszi a kereskedő.

- Pénz van ott! – súgta valami a fülébe. Egy egész vagyon!

Ahogy csak ezen törte a fejét, eszébe jutott saját nyomorúsága, a gazdagság iránti vágya és a vágyból irigység szökkent szárbá. Amaz pedig szerfelett rossz tanácsadó. Bizony, a borostyánkői lovagnak sem adott jó tanácsot.

- Csak kettesben vagytok! – súgta az ismeretlen hang. - A hegy vak és néma. Mit gondolkodsz még rajta? Most, vagy soha!

- Most, vagy soha! – ismételte el és már döntött is.

Hirtelen rátámadt a fuvarosra, a földre lökte és megkötözte, aztán az árut, mintha csak a sajátja lenne, átkutatta. Az értékesebb holmit kiválogatta és magával vitte.

Ez volt az első rablása. Ettől fogva rajtaütött a kereskedőkön, és amikor látta, hogy amaz csak egyedül indult útnak, megállította és elvett mindent, ami csak értékesebbnek tűnt.

Betyárrá vált, betyárlovaggá. Nem a hegyekben éldegélt, mint más haramiák, hanem saját várában.

Egyre inkább felbátorodott új mestersége közepette. Végül a vár alatt elterülő falu békés lakosait kezdte fosztogatni. Először csak kért, de mivel nem adtak, hiszen más uraságnak szolgáltak, végezetül kirabolta őket is. Egyszer azonban elszámította magát.

A falusiaknak mindez nem volt ínyére és egymás között megbeszélték, túljárnak a lovag eszén. Az adott jelre körbekerítették a várat minden irányból, úgy, hogy azon még egy egér sem csúszhatna át.

- Rövid volt a dicsőségem! – esett kétségbe a lovag. – Ha csak néhányan lennének, elbánnék velük, de mit tehetek ezzel a feldühödött csőcselékkel szemben? Ha rám törnek, széttépnek, egy csepp élet sem marad bennem.

Beszaladt az istállóba, felnyergelt a lovát, aztán elővezette az udvarra. Közben a várfalakon már feltűntek az első cséphadarók és az első falusiak. A pusztulást nem lehetett elkerülni. Nemcsak a lovag, hanem a hátasa is egyre ingerültebb lett.

- Mit tegyünk? – kérdezte a lovag hirtelen.

A ló megrázta a fejét, mintha csak mondani akarná: „Pattanj fel a hátamra!” A lovag megfogadta, megeresztette a kantárt és felpattant a nyeregbe. Mikor észrevette, hogy az állat a várfalat nézi, mintha csak a menekülés útját keresné, örült gondolat cikázott át elméjén:

- Mégiscsak megszököm! – vigyorodott el.

Amikorra az udvaron megjelent az első néhány felbátorodott legény, lovát a falhoz irányította, sarkantyúját annak oldalába vágta, aztán megindultak. Olyan esett meg, amit senki sem várt. A falusiak csak a szájukat tátották, amikor meglátták a várfal felett az általuk üldözött haramia lovagot.

Mire feleszméltek, addigra már késő volt. A menekülők eltűntek a vár mögött erdőségben és a rengeteg egyetlen menekülőt könnyen ki nem ad.

Úgy mondják, a lovag ettől fogva felhagyott a betyármesterséggel. Bűnbánatot tartott és istennek tetsző életet élt. Emléke azonban megőrződött. Ott, ahol szürke táltosa átugrotta a várfalat és a földre ért, a mai napig látható patájának nyoma.

Szerelem és átok Liptó várában

Ej, ha Liptó várának falai mesélni tudnának! Ha tudnának, mint ahogy nem tudnak, elmondanák a szépséges, gyönyörűsége, de egyúttal szomorú mesét arról a szerelemről, amelynek párja nem volt és az átokról, amely a bűnös mellett az ártatlant is sújtotta.

Azzal kezdenék, amint egy szép nyári napra készülődő reggelen a vár istállójában felnyerített a gesztenyeszínű, karcsú lábú pej ló. A csalogány a legmagasabb vörösfenyő csúcsán, egyenesen Jankovich várúr ablaka alatt, a nyár legszebb énekét dalolta. A szellő a nyitott ablakon mámorító illatot hozott, ami nemcsak az orrot, hanem a szívet is megcsiklandozta. Nyugtalanságot keltett, ami olyan különös, mint a szén a parázsban. A lángot nem látod és mégis, a hamu egyhangúságából forróság árad. Dobj rá száraz ágat, fűj rá és máris feltámad a tűz.

Jankovich uraság, Liptó vár ura és egyben a vármegye főispánja semmiben sem nélkülözött. Mindene megvolt, amit csak a lelke kívánhatott. Hatalmas volt, dicsőséggel teljes, gazdag és okos, szerfelett bölcs elmével megáldott. Magas, jóvágású férfi. Minden leány és asszony rajta felejtette a tekintetét. Ő azonban ügyet sem vetett rájuk.

Semmin sem törte sokáig a fejét, mindenkinek tanáccsal szolgált, de a nyugtalanságot, ami a nyári reggelen erőt vett rajta, nem tudta kiűzni gondolatai közül. Kipattant ágyából, hogy elmenekül érzései elől. Ruháját magára kapta, lovát kihozatta az istállóból és elvágtatott a felkelő nap párájának közepette.

A reggeli szellő homlokát hűti, szemét cirógatja, mellkasa megtelik, vére felpetrez, de a nyugtalanság nem szűnik. Így aztán a nagyságos úr a hegyekben, a réteken ügetett még akkor is, amikor a környékbeli templomokban régen elharangozták a delet. Ül lóva nyergében, megy, keres valamit. Maga sem tudja, mit. Végül rábízta magát hátasára. Az állat a Vág felé veszi az irányt, Liptószentmiklósnak.

Mindketten érzik már a fáradtságot. A ló iszik, majd legelni kezd. Az úr fürdik és heverészik a selymes, naptól felmelegedett fűben. Keze feje alatt, tekintetét a Rohács-hegységre és a Tátrára szegezi. Tűnődik is, nem is, mert az egyik pillanatban valami eszébe ötlük, de a másikon köddé válik. Gondolatai képek után kapkodnak, mint koldus az alamizsnáért.

Fekszik a várúr az égerfák és a fűzek árnyékában és nézi a felhők foszlányait a hegycsúcsok felett. Szeretne utánuk menni, hetedhét országba repülni. De mivel erre nem képes, marad a réten és hallgatja a csendes susogást emitt, a folyó hullámainak hangos csobogását, vagy ingerült zúgását amott. Hallgatja és irigyli. A legszívesebben vele menne a világba. Nem tudja miért, nem tudja mire, de – erre vágyik! Valami újat, hallatlant, kedveset, vagy effélét kívánna megpillantani, olyat, ami hatalmába keríti, elméjét békességgel tölti meg.

Akkor valaki, vagy valami csobban egy nagyot az áramló vízben, akárha természetesebb hal kapna a rovar után, vagy olyasféle, mintha valaki egy húszfontos békát hajítana belé.

Fejét felemeli, a vizet lesi. A felbőszült vizet. A sebes vízben táguló hatalmas körök. Az egyik oldalon megtörnek. A folyón keresztben vonal tágul. Szeme elkerekedik,

pillanatokkal ezelőtt karcsú, fehér női test szeli át a víz felszínét. Úgy úszik, akárcsak a vízben született volna, mintha ő és ez a közeg egyek lennének.

Sellő lehet, villan át Jankovich elméjén. Sokat hallott már róluk, de még sohasem vehette őket szemügyre. Már lassan nem is hitt bennük. De itt van! Bizonyosan az. Teste hófehér, mint a víz habja, karcsú, akár a hal. Csak a haja más. Úgy hallotta, hogy a sellőké színtelen, fehér, mint a kimosott len, de ennek szép gesztenyeszínű. Leány!

A fehérnép úszik, fürdőzik, azután kijön a partra. Nem! Ez nem közönséges leány! Sellő, elvégre csak nekik ilyen szép a testük. Mindenféle nőt látott már a vízben pancsolni, mindenfélét, de ilyet még nem.

No, legyen úgy, ahogy lesz, egy kicsit sem merészel megmozdulni. Fél megriasztani a szépséges látomást.

Akkor is mozdulatlan maradt, mikor a bájos ismeretlen magára vette vékony pendelyét. Nem is pendely! Fehér légies öltözkék, melyet valahol csodálatosan gyengéd, hallatlanul érzékeny ujjak szőttek. Felöltözött és eltűnt a fiatal fűzfák sűrűjében.

Hosszan, hosszan várta, hogy valahol újra megpillantja, de hiába.

Az éjszaka nem jött álom a szemére. Elméjét valóságos képek sokasága töltötte be. Ha egy kicsit el is szenderedett, pihenésben nem volt része. Álmában jórészt félelem született, aggódott az ismeretlen leányért. Az egyik képen vad tatárok támadtak rá a víz közepén, aztán egy hatalmas sárkány üvöltése hallatszott, aki karmába kerítette a leányt, aztán magával hurcolta. Ő egyszer későn ért oda, máskor lándzsája, de még híres kardja is lepattant a fenevad kemény bőréről. A leány szeme kétségbeesetten kérlelő volt.

Nem volt képes reggelig várni.

Az új nap virradatán lova nemcsak nyerít, de patájával türelmetlenül kapál. Csalogány reppen az ablakba. Liptóvár ura a madár hangjában saját vágyakozását hallja. Az ablakhoz lép, tekintetét a Vágra szegezi. Különös, igencsak különös! Bár a hajnali ködpára ül a folyón, messze távol, mégis úgy tűnik neki, sőt meg is esküdne rá, hogy valóban hallja a Vág játékos csobogását és lágy susogását. A vágy újfent kifelé vonzza: látni szeretné sellőjének reggeli fürdését.

Ismét nyeregbe ül és a folyó felé indul, keresve a tegnapi helyet.

Amott leheveredik a fűbe és várakozik.

Várakozik és közben a félelem bódítja el, a vágy fűti: Jön? Nem jön? Minél erősebb a vágyakozás, annál inkább növekszik a szorongás minden pillanattal.

Nem várt hiába. Hirtelen, a leginkább aggályos és legváratlanabb helyzetben könnyű ruhájának napsütötte fehér színe villant meg.

Lejött a partra, körbepillantott a tájon, kikapcsolta a csatot, kibontotta a szövetet és a ruhát levette magáról. A következő pillanatban már a víz felszínén terjedtek szét a gyűrűk.

Megint úszott egyet, aztán pancsolt, lemosakodott, majd ugyanazon az ösvényen szaladt fel, ahol előző nap.

Igen, szépségem, mondta magában Liptóvár ura, nem tudom ki vagy, mi vagy és kémkedni sem fogok. Minek is kellene, amikor tudom, amit akarok, és eszerint cselekszem. Arra vágyom, legyél az enyém. Leszel is! Megkérem a kezedet, Ha nem adják, magammal viszek.

Felült lovára, beugratott a Vágba, átúsztatott, aztán követni kezdte a leány nyomát. Követte, de meg nem előzte, nehogy megriassza, szégyenbe ne hozza.

Ha jobbágy, álmódzott, holnap jön utoljára a Vághoz ebből az irányból. Ha valamelyik vár katonájának, netán írnoknak-hivatalnoknak a leánya, akkor nincs nehéz élete, leánya, így hozzászokott a jobb élethez, örömmel adják hát hozzá.

A nyomok az ódon Liptószentmária várába vezettek. A kapunál a leányt katonák fogadták. Mélyen meghajoltak előtte, ahogy az uraságok előtt szoktak.

Ej, a teremburáját, vigyorodott el Liptóvár ura, ez aztán jó! Igaz, ha így is tett, némi keserűséget úgyszintén érzett. Azon vigyorgott, miként fogadná az itteni vár ura, ha tudná, hogy Jankovich követte a leányát, egészen a várkapuig. Dehogy a leányát! Jankovichnak nem akarózik elhinnie, hogy ennek a kacskalábú, megsavanyodott embernek ilyen karcsú, törekeny gyermeke van. Inkább nevelt leánya lehet, vagy valamelyik rokona. Ő maga nem szívelte, Liptószentmária ura és az ő megboldogult édesapja évekkel ezelőtt valamin összeszólalkoztak és haragjuk kitartott, mint vaddisznó a pocsolyában. Éppen az a keményfejűség volt az, ami miatt fájdalmat érzett. Megnehezíti a fiatalember útját a leányhoz.

Mégis az enyém lesz, gondolta magában. Igaz, elhatározásában sokkal inkább a szerelem utáni vágy, semmint a bosszú süttött át.

Más alkalommal megmutatta volna magát a vár fegyvereseinek. Tudta, hogy ittlétét azonnal jelentenék az itteni uraságnak, hogy üdvözölhessék. Ezzel persze tovább nőne a harag Liptószentmária urában és amaz úgy érezné magát, mint a rövid láncra kötött kutya. Ezért, mindezt elkerülendő, inkább letért a vár felé vezető útról.

Másnap reggel lova az istállóban kiszabadította magát a kötőfékjéről, kiügetett az udvarra, türelmetlenül felnyerített és patájával dobogott a kövezeten. A csalogány ismét az ablakhoz repült és éneklésbe kezdett. Hívta, csalogatta.

- Megyek, megyek. - szólt hozzá a fiatalember.

- Itt vagyok, - lépett kis idő múlva hűséges hátsáshoz. Megsimogatta, megcirógatta lova nyakát, aztán a nyeregbe pattant.

Ma azonban az okos jószág nem az ismert hely felé veszi az irányt. Urát egyenesen Liptószentmiklóstra viszi és a leghíresebb aranyműves háza előtt áll meg.

- Jó tanácsot adsz, - veregeti meg elismerően lovát a várúr. - A halakat hálóval fogják, a nőket arannyal.

Leugrik a nyeregből és bemegy a műhelybe. A mester ismeri Jankovichot. Kiteszi elé a legszebb csecsebecséket és fizetség nélkül is adja. Elegendő számára a várúr adóslevele.

Liptóvár ura a legtakarosabb gyűrűt és láncot viszi magával a Vághoz.

Visszatér a folyó másik oldalára.

Mikor már közeledik a bokorhoz, ahol az ismeretlen a ruháját szokta levetni, a ló kitör és olyan esik meg lovasával, ami eddig sohasem, a földön találja magát.

Szitkozódna és felugrani is készül, megnézné, mitől riadt meg lova, de végül csak körbepillant és hirtelen megváltoztatja véleményét: a szépséges úrnő áll riadtan áll a fűzfa mellett. Puha, fehér, bokájáig érő ruházatban. Ő az! Nem, ez nem lehetséges! A fiatalember nem mozdul. A földön marad, mintha csak kábulatban lenne. Próbát tesz.

Ha jó szívvel áldotta meg a gondviselés, odamegy hozzá. A szépséges ismeretlen megindul felé. Talán meg is szólítja majd.

A legény fekszik. Vár.

Kisvártatva könnyű lépteket hall. Lélegzetét visszafojtja, nehogy megszakítsa az első közeledés mámorának pillanatát.

- Az istenért, mi történt önnel? - kérdi a leány, fölé hajolva. Hangja félelemmel, rettegéssel teli. - Miként segíthetnék? Elugrom vízért. Felfrissíti majd.

Elmegy.

Hallja, amint a beszédes kedvű kődarabok megmozdulnak lépteitől, majd amint a víz belesorog a leány kezébe, aztán az ismeretlen siet visszafelé. Bár szemét ismét kinyitja, így látja, érzi, annak sietős lépteit, a törekvést, hogy elhozhassa a vizet és segítséget nyújthasson.

A víz jólesik neki. Mérsékli a forróságot, amit nemcsak a nap okozott. Úgy érzi, hogy ez nem közönséges folyóvíz. Ne adj isten csodavíz, éltető víz. Hiszen csak ettől lehetséges, hogy az emberfia lóról való lezuhanása után a kemény földön is úgy érzi magát, mintha puha paplanon nyugodna.

- Nagyon megütötte magát? - kérdi a leány őszintén.

Jankovich lassan kinyitja szemét. Ráérősen, mint az aléltságból feleszmélő ember.

A leány megöri.

- Nagyon megütötte magát? - ismétli meg együttérző hangsúllyal.

Odafordítja fejét. Hosszan néz rá, mintha lassan fogna fel mindent. Tekintetével végigcírógatja az ismeretlen gyengéd arcát, főleg annak szemét. Nézi, csodálja. Úgy tűnik neki, ha kezével megérintené, beszennyezné a finom vonásokat.

- Dehogya, - válaszolja lassan, mintha nem lenne minden rendben.

- Nagyon megijedtem, - sóhajtja a leány megkönnyebbülten. - Ha akarja, segítséget hozok Liptószentmáriából.

Még mit nem! Megrázkódik. Ez a legutolsó, amit kívánok, feleli szíve, árulja el pillantása. Csak maradj szépen mellettem! Magadban. Minél tovább, annál jobb.

- Dehogya! - mondja hangosan is. - Mindjárt talpon leszek.

A leány sem lép távolabb. Ellenkezőleg. Odaül hozzá. Nem kényszeredetten, inkább baráti, mintha már évek óta ismernék egymást, afféle módon, akárha gyakran egymás mellett üldögnének.

Ülnek hát és beszélgetnek. Mindenféléről, amiről a fiatalok szoktak, a tiszta szeretet bátortalanságával. A legény dicséri a tájat, a folyópartot és annak hullámocskáit, a fűzfákat, a dombon magasodó várat. Hátasát is, mely visszatért volna hozzá és türelmesen várta, igazi jó barát módjára. Csak kacsintott egyet lovának, haragszik-e még és elfedte-e gazdáját. Mesélgetett az utakról, melyeket együtt tettek meg. Igaz, az utolsó hármat nem emlegette. Nevét sem árulta el. Azt mondta, véletlenül tévedt erre. Rábízta magát lovára és az talán sejtette, mi következik majd.

A leány hívta a várba. Az égbolt nyugati részén felhők sűrűsödnek, esőterhüket hordozva. Lassan dörögni fog. Hová is menne ilyen esőben? Bőrig átázik, ő és lova is. Villám is elérheti őket. Kis híja volt annak, hogy nem mondta, kár lenne. A leány sem mondta ki, de érezte. Annál jobban érezte, hogy neki sem volt sietős. A felhők lassan

birtokba vették a Vág-völgyét. Csak akkor búcsúzott, amikor Perun, a mennydörgés pogány istene haragosan csapott bele az egyik óriási felhőbe. A sziklához hasonlatos gomolyag dörrenve gurult arrébb és szétszóródott, aztán messze távol, apró piciny kődarabkákhöz hasonlatos jégesőként zuhant a földre. A villámlás megvakítja, vagy meggyújtja. A villámlástól a szentelt gyertya megóv, de a jégeső ellen csak az erős tető nyújt oltalmat.

Az első nap egészen megázott, de a következő nap reggele ismét a Vág mellett taláta. A leány is ott volt.

Ettől fogva naponta járogattak oda, ha sütött a nap, ha az égbolt felhőkkel volt terhes. Odajárogattak, üldögéltek, évődtek egymással, fürdőztek. Jó volt nekik, mint a gyermekeknek, akik csak a játékot és a vidámságot ismerik. Üldögéltek és őszinte, meleg szavakat fűztek egymáshoz. Minden nappal egyre inkább lehullott róluk az ismeretlenség álarca. Megismerték egymást és egyre közelebb érezték magukat a másikhöz. Szívük lassan összeért.

A legény óvakodott odaadni az aranyba foglalt vörös köves gyűrűt és a szivecskés aranyláncot. Félt, nehogy a leány azt higgye, ezzel akarja őt magához kötni.

Mikorra szívük megtelt az egymás iránti szeretettel, mert már egyformán gondolkoztak és éreztek, Jankovich homlokán a gond jeleként redők jelentek meg. Homlokán ráncok, a tekintetében bánat, szomorúság.

- Mi van veled drága? - kérdezte a leány, amikor a legény már nem tudta mosolyával elfedni szomorúságát.

Addig kérlelte, amíg amaz el nem árulta, mi bosszantja, gyötri

A bájos fehérnép elnevette magát, valamiképpen gyermeki huncutsággal és tréfás módon.

- Jaj, de kis butácska vagy, - mondta kedves szemrehányással. - Azt hiszed, nem tudok róla már régóta?

Amannak a hideg futott végig a hátán és szíve összeszorult.

- Tudod?

- Tudom. Tudom! - hangsúlyozta megkönnyebbült mosoly kíséretében. - Mindent tudok. Mindent!

- És elmondtad apádnak? - faggatta türelmetlenül.

Ha a leány apja tud róla és engedi, akkor győzött. Ha amannak ellenében teszi, akkor vesztett. A legrosszabb az, ha csak tetteteli a szerelmet és végül neki, az ostobának a szemébe nevet.

- Apa semmit sem sejt, - súgta. - Tulajdonképpen, - felhősödött el tekintete, - nem is érdeklődik felőlem. Nincs rám ideje. Nekem nincs senkim. Édesanyán régen meghalt és a dadámból gazdaasszony lett, úrnő. - Odasimult a fiatalemberhez, bevallotta neki: - Magam jöttem rá. Szívemben a szavaidat, egyiket a másik után tettem, mint virágokat a koszorúba, találkozástól találkozásig százszor megismételtem, így százszorta jobban megismertelek. Te nemes lélek vagy. Tudod, miként viszonyul hozzád az apám, de mégis ismeretségünk alatt egyetlen rossz szót nem mondtál rá, ellentétnek, vagy haragnak jelét sem adtad.

A férfi fellélegzett.

- Nem mondtam, nem is fogok. De miként is? Egyre inkább ráébredek szerelmünk hiábavaló voltára. Apád nem engedi meg, hogy az enyém légy.

A fiatalember gyötrődik, a leány arca azonban hirtelen felderül, mint amikor a nap előragyog a felhők mögül.

- Drágám, ne kínozd magam ezzel! Apám, bár nemigen törődik velem, de olyan még sohasem volt, hogy valamit megtagadott volna tőlem. Beszélek vele, - tette hozzá nyugodtan, olyan ember bizonyosságával, akit még nem ért csalódás.

Ezzel váltak el.

Odahaza két előkelő liptói nemesember várta, Liptóújvár urának nevében meghívták a méltóságos Lúcia kisasszony, az uraság legkisebb leánya esküvőjére,

Az első pillanatban nem tudott dönteni. Menjen, vagy sem. Ott találkozik Szentmária várának idős urával, aztán összezördülnek, és most nem lenne kiút ebből. Aztán eszébe jutott, az öreg várúr kedvére tenne, ha ezen alkalmon összehívná a vármegye gyűlését. Nem kényszerítené amazt az általa gyűlölt Liptó várába.

Bizony, hogy megcselekszi. Lenne miről beszélni a vármegye nemességének gyűlésén, hiszen a területet meg kell tisztítani a haramiáktól. Amazokból mind több van. Fosztogatnak, rabolnak, gyújtogatnak. Az embereket az utakon megállítják, kifosztják. A gond kettős. Azok az emberek, az uradalmakból elmenekültek és őfelsége legalább ideiglenes védelme alá kerültek azzal, hogy felvétenek a bányákba. Azonban nem dolgoznak ott. Ha akaródná nekik dolgozni, nem csavarognának. Sokkal rosszabbak azok, akik idegen földről érkeztek, a világ minden tájáról. Kopott ruházatukon kívül nincs semmijük. Rosszindulatúak és bosszúállók. Nagyobb csapást jelentenek, mint a bibliai sáskajárás. Mielőbb végezni kell velük.

A fiatal várúr úgy döntött, hogy a leány apját másként is megkísérli jobb belátásra bírni. Még aznap elment Liptószentjánosba, hogy Andrást, a Szentiványi család fejét szívességre kérje. András uraság kísérelje meg Szentmária várának urát kegyes hangulatba hozni a fiatalember iránt.

De a menyegzőn ő maga is megkísérelt közeledni szerelme apjához. Amaz azonban ügyet sem vetett rá. Végül a Szentiványiakkal üzent, hogy addig forgatja a bosszú gondolatát, amíg a fiatalember nem veszíti el vagyona mellett az életét is. Leányát pedig nem adja! Inkább vetteti a vártömlöcbe. Gyermeke szemét kivájtja, nyelvét kitépetteti, hogy soha többet ne láthassa Liptóvár urát és soha ne ejthesse ki az átkozott nevét.

Jankovich elfeledte, hogy ő egyben Liptó vármegye főispánja. Elfeledte, hogy a testvér uraságokat ő képviseli és a haramiák elleni harcban az övé az utolsó szó. A vármegye gyűlésének gondolata is kiment a fejéből.

A vénember valóban mindenre képes, gondolta magában. A korlátolt ember nem hallgat az értelemre. Nehogy késő legyen, lóra ült és lóhalálában vágatott a Vághoz.

Bár még nem volt itt a fürdőzés ideje, kedvese már ott várta. Úgy mondják, nem bírta már odahaza, valami állandóan kintre vonzotta.

Mikor a legény elmesélte, miként járt, a leány keserűen elmosolyodott:

- Nehéz dió. Olyan, mint az a szikla a folyó közepén, aminek a víz nekirohan, és meg sem mozdul, nem adja fel. Liptószentmária urai emberemlékezet óta keményfejűek voltak.

- Neked is ilyennek kell lenned! - mondta ki a véleményét jóakaratóan.

A leány bólintott, majd felsóhajtott:

- Édesanyámra ütöttem. Nem tudott haragudni. Mindent megbocsátott, elfeledett.

- Ha valaki a boldogságodra tör, nem hátrálhatsz meg.

- Lehet, ha más lenne a helyzet, én is meghátrálnék apa előtt, nem tudom. Istenem, mennyire boldog lennék, ha együtt látnálak benneteket Liptószentmárián, vagy Liptóvárban baráttan üldögeálni az asztal mögött. Úgy szolgálnálak ki benneteket, mint a legodaadóbb cseléd lány. - Erőtlenül elmosolyodott, mint amikor a kialvadó tűzben az utolsó lángocska is elhamvad. - Amikor azt mondom, hogy én is makacsoljam meg magam, hallgatok rád. Nem adom fel szerelmemet, nem hagyok fel itteni találkozásainkkal, legyen, ahogy lesz.

- Nem itt, - felelte óvatosan. - Más helyet és módot találunk.

Amint csak beszélgetnek és újabb találkozásaik terveit szövögetik, valamilyen leányt látnak szaladni a vár felől. Amaz szalad, hosszú farkocsa csak úgy leng a hátán. Odaér, és már fordul is a várúr gyermekéhez:

- Anya küldött, - dadogja, a levegőt kapkodva, - hogy valahová rejtőzzenek el.

- Elrejtőzni? - kérdi értetlenül a bájos fehérlép.

- Elrejtőzni? - néz a leányra Liptóvár ura.

Néz, mintha újra hallotta volna a szavakat, melyek főnemesi fülét sértették, mintha valaki hallatlan gáztettel vádolná meg.

- Rejtőzzenek el! - visszhangozza a leány, őszinte rémülettel. - A nagyságos úr az öreg Mátyást küldte, hogy a kisasszonyt vesse tömlöcbe. Ha ellenkezne, kezére, lábára nehéz láncokat tegyenek. Mátyás már hajkurássza a legényeket és a lovakat is felnyergeltette.

- Ez nem lehet igaz, - veti közbe a kisasszony aggódó tanácsstalansággal.

Igen, apja tegnap mindenféle büntetést emlegetett, de nem hitte, hogy meg is cselekszi. Sőt, valamelyik visszataszító, rosszindulatú fegyvereséhez adná hozzá, akitől a leány emberemlékezet óta úgy fél, mint az ördögtől.

- Minden lehetséges, - mondta Jankovich. - Apád szeme pokoli gyűlölettel égett és a gyűlölet vak. Semmi sem állíthatja meg, Mindent eltakarít, ami útjába áll. Feláldozza még a te boldogságodat is. Most a legjobb az lenne, ha velem jönnél.

- Elmenni? - hőkölt meg. - Apai áldás nélkül? Szentség nélkül? Na, ezt már nem! Az emberek rólunk beszélnek majd. Nemcsak az urak, de a jobbágyok is ujjal mutogatnak ránk. Elsüllyednék a szégyentől.

- Hadd beszéljenek majd, ha jólesik nekik, - rántotta meg vállát Liptóvár ura. - Egyszer majd abbahagyják. Idővel minden megszeli. Lehet, hogy apád is egyszer vágyódni fog utánad. Meg is javulhat.

A leány könnyekben tört ki. Rettenetesen árvának érezte magát. Ismerte apját és biztos volt benne, ha nem szakít kedvesével – és ezt ő semmiképpen sem tenné meg – apját mindörökké elveszíti.

A férfi is belátta a helyzet fonák voltát. Megvárta, amíg hűségese lova élesen felnyerít, amíg patájával türelmetlenül kapál.

Ezt a figyelmeztetést a leány is megértette. Gyorsan letörölte könnyeit, sóhajtasával legördítette szívéből a tanácstalanság nehéz követ, majd azt mondta:

- Ha számunkra ez ítéltetett, akkor menjünk!

Magához vette a leányt a nyeregbe és a háta megindult délnyugatnak, Liptóvár felé.

A szolgálólány sokáig integetett utánuk, hosszan nézett arrafelé. Mikor azonban reá mosolygott az erdei szamóca és fénylő szeder, megfedkezett a szerencsétlen szerelmesekről.

Ahogy csak ott eszegetett, hirtelen lódobogást hall közvetlen közelből: a vár ura maga, a visszataszító Mátyás és a fegyveresek, mind nyeregben.

Az uraság rögvest tudakozódásba kezd, nem látta-e Anna kisasszonyt.

A szolgálólány egy rövid ideig tanácstalanul álldogál. Nem tudja, titkolja-e, vagy az igazat mondja. Megretten az úr gyűlölködő pillantásától és félti Anna kisasszonyt. Szereti, ezért nem is árul el semmit! A várúr azonban újra ráförmed, ezért végül bólint.

- Hm, láttam őt, - és mindjárt készségesen mutat a völgybe, amelyik a várhegy jobboldalán a Gyömbér-hegyig tart. - Arra ment.

- Magában volt?

- Magában, - mondja a leány, de hirtelen kijavítja magát. - Nem magában. Valamilyen lovag urasággal. Az úr lovának nyergében. Úgy mentek együtt...

- Utánuk, - parancsolja Szentmária várának ura.

A vár alatti völgyet felveri a patkók dobogása és a porban mindenütt emberi lábnyomok. Minden ösvényen látszanak. A várúr semmit sem bíz a véletlenre.

Késő éjszakáig keresték őt a hegyekben, a síkságokon és a Vág melletti füzesekben. Már attól is tartottak, nehogy Anna kisasszony valamit elkövessen. A várúr csak egyvalamire nem gondolt, a szöktetésre. Ez a gondolat is csak a végén vetődött fel benne, amikor Liptószentmárián az egyik legényt elérték, hazafelé vezető útjukon.

Az uraság első dühének hullámában a Liptói várra akart rátörni. Dörömböl a kapun és kéri, hogy Jankovich feltétel nélkül adja ki a leányt. Nem hitte, hogy Anna egyetértett a szöktetés gondolatával. Igaz, gyermeke kérte és fenyegette, hogy végez magával, elveszejtí magát a folyóban, vagy elmegy a hegyekbe, ahol majd feldühödött vadkan végez vele, de, hogy elszökött volna a férfival, erre nem is gondolt. Leánya ostoba volt, óvatlan, tapasztalatlan. Hagyta magát odacsábítani, és amikor már ott volt mellette, amaz nem engedte el.

Először utána akart menni, de aztán úgy döntött, visszatér várába és testvérurainak azon melegében mindent elmesél. Ilyen ostoba, fiatal erőszaktevő elvégre mégsem lehet Liptó vármegye főispánja! Kérlemezni fogja, hogy a megyegyűlés ítélje el a liptói nemesség békés, tisztességes életének megzavarásáért. Bepanaszolja magánál a királynál Budán. Ezzel megoldódik Liptó vármegye kérdése is. Elvégre ostobaság annak székhelyét adott várhoz kötni! A főispáni tisztség nem csekélység, és mint ilyet, a legidősebb, legtapasztaltabb liptói nemesnek kell odaadni. Fáradhatatlan, ugyanakkor érett ember kezébe.

Bárhogy is igyekezett Jankovich ellen fordulni, kisvártatva tudatára ébredt terve használhatatlan voltának. Segítségért folyamodni a vármegyei uraságokhoz, nos, ez őt gúny és nevetség tárgyává tenné. Ezzel bevallaná gyengeségét, ő pedig, Liptószentmária

várának ura nem efféle! Tud ő másképpen is magán segíteni és fog is! Nem hiába harcolt a király oldalán a hitetlen török ellen!

Másnap katonákat küldött a jobbágyfalvakba és a rákövetkező nap hajnalán fegyveres emberei már Liptóvár alatt vertek szállást. Nemcsak íjjal, de muskétákkal is lőttek. Az állandó tüzelés füstjének függönye alatt magas létrákat támasztottak a várfalakhoz, sértéseket és fenyegetéseket ordítózva.

A vár ura azonban nem retten meg.

Az ágyból sem kel fel. Mikor mégis, kizárólag azért, hogy kedvesével turbékoljon.

A leányt az ablaknál leli, rémülten, elkeseredetten.

- Baj van drágám, - mondja szorongó tekintettel. - Kelepcébe kerültünk. Odalent apám embereinek tömege, mi pedig kevesen vagyunk.

- No, és? - néz rá nevetve. - Semmitől se tarts, bajunk nem esik.

- Ne vedd olyan könnyedén! - téríti vissza a fiatalembert. - Apám nem bocsátja meg a vétkeimet. Nincs benne egy csepp együttérzés sem.

- Együttérzés? Ha nem akarja a felajánlott barátságot, az együttérzés nem érdekel. A valódi férfit az együttérzés sérti, - mondja határozottan. Mikor látja, hogy kedvese milyen boldogtalan, nyugtatni kezdi: - Ne félj! Az, aki várfalaim védelmében van, azt a nyílvevő elkerüli, a muskétagolyóval együtt, a tűz sem fogja. Várom kapuja csak barátoknak nyílik meg. A gyűlölet hiába ostromolja.

Azután elmeséli családjá ősi történetét. A Jankovichok egyik őse állítólag szénégető volt. Egyszer, amikor tizenkettedik, vagy tizenharmadik gyermeke már megszületett, senki sem akart komának jönni. Egy éjszaka három idős jósnő állított be hozzá. Mindezért, mert éjszakai szállást adott nekik, egyikük reggel megkeresztelte a fiút, a második rendbe tette és megnagyobbította a házat. Amit hozott, azt ajándékozott, a gazdaságba olyan dolgokat, amilyen a családnak eddig nem volt. Az istállót varázslatossá tette, tehenekkel, hogy legyen mit inniuk a gyerekeknek, ló is lett, szekér is, így a szénégető előbb el tudta vinni portékáját a bányába, a városba. A szenet amott gyorsan eladta és még aznap haza is térhetett keresményével. A harmadik jósnő megígérte, addig marad a fiúval és a családdal, amíg derék legény nem válik belőle. Az apának azt tanácsolta, a fiú és annak örökösei, ha meggazdagszanak, körültekintően válasszanak majd szolgákat maguknak.

- Aztán te mindegyikre támaszkodhatsz? - kérdi fiatal jegyese.

Bólint, mindegyiküket körültekintően választotta ki és sokáig figyelte is őket. Odaadók, ezt Anna is tapasztalhatta. A tűzbe ugranának gazdájuk után.

Mikor a vár jövőendő úrnője jobban kinéz az ablakon, elcsendesedik. Amott furcsa, szerfelett dolgok történnek. Jankovich katonái úgy sétálgatnak a várfalakon, mintha csak nagyurak lennének, egyikük sem fél, egyikük sem rejtőzik el. Mire is? A feléjük kilőtt nyílvevők a falakon törnek össze, a muskéták golyói lábaik előtt hullanak le, mintha valaki csak borsót szórna odalentről. A falhoz támasztott létrák egymás után törnek össze, a faltörő kos, pedig amivel a kaput akarják betörni, az ellenség katonáit temeti maga alá.

Anna édesapja hiábavalóan szaladgál emberei között, feleslegesen lelkesít, eredmény nélkül próbálja kedvük tüzeit felszítani. Mikor Liptóvár harangja délben megszólal, az

erődítmény teljesen érintetlen. Egy kődarabka sem hiányzik még a falakból, még a moha is sértetlenül zöldell a résekben. A vár kéményeiből békésen bodorodik a füst, annak jeléül, hogy a szakácsok nyugodtan főzik az ebédet a tűzhelyeken, mindenféle ételt készítve az uraságnak és többieknek.

Odabent valóban a várúr, kedvesével együtt ül le a lakodalmi asztalhoz, még ha az előkelő vendégek helyett csak fegyveresei és fegyvernökei vannak mellettük, harci felszerelésben.

- Apád hamarosan megtudja, hogy óvatosan kell bánni a Jankovich családdal, - mondja a fiatalember a szerelmesének. - Ha tényleg szeret téged, feladja az ostromot.

Odalent azonban az apa nem gondol effélére. Minél inkább tudatára ébred vállalkozása felesleges voltának, annál inkább meg van győződve arról, hogy Liptóvárral nincs minden rendben és valami emberfeletti erő akadályozza őt célja elérésében. A varázslattal szemben vagy találsz erősebb és hatásosabb fegyvert, vagy visszavonulsz, nehogy rosszabbul járh! Igaz, ő, Liptószentmária várának ura az életben nem hátrált meg és most sem teszi! Csak azon töri a fejét, miként cselekedjen, milyen bölcs asszonytól kérjen jó tanácsot.

Egyenesen Porubáról, ebből az aprócska faluból akart valami vajákos asszonyt hozatni, akiről már hallotta, hogy ő a leghatalmasabb ezen a vidéken, amikor valamilyen férfi állt elé, aki nem tartozott az övéi közé.

- Ki vagy? kérdi a vár ura.

- A nevem nem fontos, - közli az ismeretlen. - A fontosabb az, ki voltam és most ki vagyok. - Mielőtt az uraság folytathatná a kérdezősködést, hozzáteszi: - Egy héttel ezelőttig Jankovich még a legjobb barátai közé számolt engem. Közéjük gondolt, de már nem tartozom oda. Megígérte, hogy testvérét hozzám adja feleségül, de végül máshoz adta. Megsértett. Bosszút állok rajta. Ha szándékainkat egyesítjük, megsemmisítjük őt. A vár még ma a kezünkbe kerül.

- Úgy véled? - vigyorodik el az apa.

Végül nem veszi komolyan amannak szavait. Ha egy olyan legény állna előtte, akinek ereje két másikéval, netán hároméval felérne, akkor még inkább, de így. Ez? Ez egy vézna, csökött ember.

- Bíz' isten így van! - hangsúlyozza amaz öntudattal a hangjában.

Többet nem szól, ajkát nem nyitja. Látni rajta, nem afféle fecsegő és komolyan gondolta mondandóját. Ha valami titkot valóban ismer, kész lehet a megfelelő időben eladni.

- Tehát ostromoljuk meg? De miként? - kezd a várúr érdeklődést mutatni.

- Először nem az a kérdés, miként, hanem az, miért, - adja meg a férfi a feleletet és feltételeit is közli: - Adja nekem azt, amire a leginkább haragszik!

- Csak ennyi? - neveti el magát az uraság. - Rendben van.

Sokáig nem tűnődik a hallottakon. Mire is? Ebben a pillanatban Jankovichot gyűlöli leginkább, amannak várát.

- Jól meggondolta? - kérdi a férfi komolyan. - Ha be akar csapni, kegyetlenül megbosszulom!

Szavai úgy hangzanak, mintha valamely fekete pap, vagy vajákos ember magabiztos fenyegetőzései lennének.

- Beszéljünk nyíltan, - szólítja fel a várúr az ismeretlent. - Miről van szó?
- Az ön lányáról, - feleli amaz, csak a legtermészetesebb dologról lenne szó.
- A lányomról? - hőköl meg a vár ura, aztán elvigyorodik, a csel nem sikerült! -

Miként gondolhatod, hogy őt gyűlölöm a legjobban?

- Nem az ön szavait nézem, hanem a cselekedeteit. Fejvesztetten támad, nem törődve azzal, hová hullanak katonái nyílveesszői. Egy kicsit sem izgatja magát azon, mi van, ha valaki eltalálja az ön gyermekét. Feltételezem, hogy a gyűlölet, amelyik megölné a leányát, erősebb és pusztítóbb, mint amelyik az önnek idegennel végezne.

Szentmária urának elmegy a kedve a bölcselkedéstől. A várat akarja bevenni és megbüntetni a fiatalokat. Jankovichot a saját kardjával döfi majd le! És őt... őt... hozzáadja ehhez a latorhoz! Bíz' isten nekiadja! Ha már lemondott apjáról, másra nem szolgál rá.

Kezet adnak egymásnak.

Aztán a férfi kierőszakolja, hogy egy rövid ideig egymagában lehessen az ágyúknál, melyeket most hoztak Likavából. Odamegy mindegyikhez, lehajol hozzájuk, de úgy, hogy köpönyege teljesen eltakarja. Mindegyik ágyúra valami vörös kenőccsel fekvő keresztet mázol.

Mikor mind az öttel végzett, megparancsolja a katonáknak, hogy egymás után mindet süssék el.

Az első sorozat eldördült – a zsindelek lehullottak, a tetők leszakadtak.

A második lövésnél – az ablakok betörték, az ajtók kiszakadtak, a palota falai megmozdultak.

- Gyerünk mondta Jankovich, a vár ura, imádott menyasszonyának. - Valaki mégiscsak elárult minket.

Annát és minden emberét a titkos folyosó ajtajához vezette.

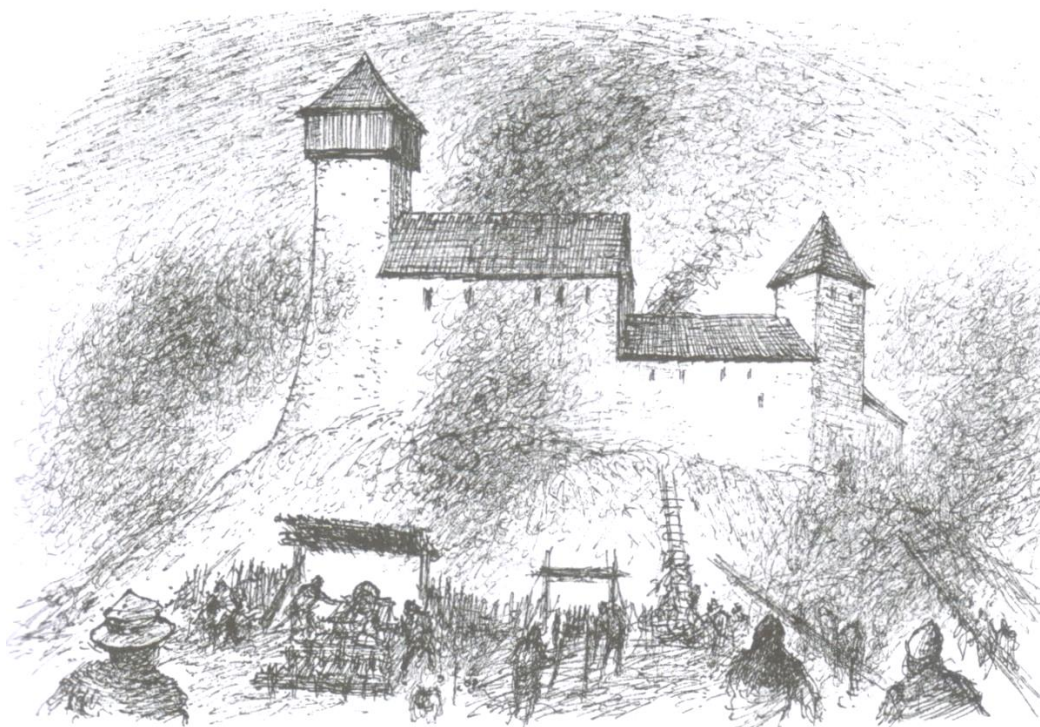
- Te jössz utolsónak, - közölte leghűségesebb emberével, az öreg fegyveressel, aki annak idején még a bölcsőjét ringatta. - Ha már mindnyájan a titkos folyosón lesznek, a falból kitéped azt a vasrudat és a folyosó bejárata mindörökre leszakad.

Aztán kérte valamikori jósnőjét, hogy amaz teljesítse még egy kívánságát, akkor is, ha már másban nem is segíthetne. A fiatalember hirtelen kimondta az átkot, hogy mindenki, aki Liptó várába teszi a lábát, legyen a vár egészben, vagy romokban, mindörökre kővé dermedjen.

- Gonosz kívánságod van, - figyelmezteti a jósnő. - A bűnös mellett az ártatlanokat is elveszejtet.

A vár ura nem hallgatott rá, hiszen szíve gyűlölettel telt meg.

A titkos folyosó közben megtelik emberekkel és méhkashoz hasonlít, amit a gonosz fuvallat kizökkent nyugalmaiból.

A legény, szerelmesével kéz a kézben siet a hideg sötétségben, melyet csak gyengén világít meg néhány fáklya fénye, amiket az emberek menekülésükhöz magukkal tudtak hozni.

Akkor elől valami történt. Valaki felkiáltott, de olyan szorongó hangon, hogy az embereknek hideg futkosott a hátán. A vár urát mindez kellemetlenül érinti. Tart tőle, hogy az ellenség a titkos folyosója közelében lehet.

- Maradj itt, - szól kedvesének és már fúrja is magát előre, tekintete fürkésző, keze kardja markolatán.

Alighogy Jankovich elment, kedvese feleszmél, hogy a várban hagyta az értékeket, amit szerelmétől kapott a leendő menyegzőre. Majd mindegyik a fiatalember megboldogult édesanyjáé volt. Nem szeretné, hogy szerelme egyszer majd szemrehányást tegyen, miért feledkezett meg ezekről. Valamikor régen az anya úgy vigyázott kincseire, mint a szeme fényére, Anna pedig könnyelműen elveszti azokat.

Senkinek egy szót sem mondott, megfordult és szaladni kezdett a várba. A kincssel teli ládika az asztalon, abban a helyiségben, ahonnan a titkos folyosó ágazott ki. Nem tévedhet el! Sietett. Félelme megszűnik, örvend is, hiszen látja maga előtt kedvese majd felderülő arcát, mikor amaz megpillantja az értékes emlékeket.

A kijáráshoz szaladt, amikor az öreg már megragadta a vasat.

- Várj még! – kérlelte a leány.

Olyannyira belemerült a munkába, hogy az első pillanatban nem ismerte meg. Amíg feleszmélt, amíg kimondta a figyelmeztető szavakat, a leány már a várban volt. Apja éppen abban a pillanatban adott parancsot a harmadik ágyútűzre.

Az ágyúk eldördültek. A várfalak leomlottak, mintha csak száraz vályogból lennének. A palota fehér kőfalai lehullottak, mint az elhervadt rózsaszirmok.

A megrettent öregembernek eszébe jutott fiatal ura és úgy döntött, hogy megvédi amannak legféltettebb kincsét – a várúr kedvesét.

Beszaladt a várba.

Beszaladt, de többet nem tért vissza.

Nem tért vissza urának kedvese sem.

Mindkettőjüket az az átok sújtotta, melyet Jankovich, Liptóvár ura mondott ki. Mindketten, mikor beléptek a vár területére, kővé váltak.

Senki sem lelt rájuk, mert a romok mindent betemettek. Nemcsak őket! Az átok Liptószentmária várának urát, Anna apját és annak seregét is elérte. Magát Jankovichot sem kerülte el. Ő is ott van valahol, a hideg, halott kövek alatt.

Ettől az időtől fogva mindkét vár pusztulásnak indult, mert attól fogva nem voltak uraik és a jobbágyok messziről elkerülték azokat.

A kérő és a kard

A csöndes, békés koraestén, mikor az árnyékok szemlátomást meghosszabbodnak, és a rét felett csak itt-ott repül át késői madár, Pottornya falucska felől friss lódobogás hallik az országút felől.

A lovass csapat könnyű vértetben és fegyvertetben, a Királylehotai vár felé halad. Őkegyelmességének, a Brandýsi Ján Jiskrának katonái ők. Jiskra uraság a Felvidék vármegyének főkapitánya.

Hivatalosan arról akartak meggyőződni, a Szentmikulósi Pongrác megtartja-e a szavát, melyet Jiskra uraságnak adott Okolicsnón. Amott mindketten ünnepélyesen kijelentették, hogy egyforma odaadással szolgálják László* királyi felséget, akit Utószülöttnek is neveznek és annak édesanyját, Erzsébet királynét. Kezet fogtak és össze is barátkoztak.

Mivel az egyezésnek még nem volt módja megdohosodni, és sem Liptó, sem Sáros, de még Gömör vármegyében semmi gyanús nem történt, a katonák a Liptószentmikulóson töltött időt saját érdekükben használták ki. Vakaróztak, pihengettek, mint a szárnyasok a nyári forrásban.

Királylehotá, ahol a csapat tábornok ült mégiscsak az országút mellett helyezkedik el.

A falu lakossága kevés, alig van férfi, nő meg annál is kevesebb. Azok, akik ott élnek, bizalmatlanok, mintha a katonák ruhések lennének. Ráadásul, amazokkal van egy huszita pap is. Ő, a jelenlétét a csapat szerencsésének tartja, mert bármiképpen is viszonyuljanak az istenhez, főleg a fiatalok, a szabadabb élet gátját látják papjukban. A pap a testvériség szellemét tartja fent bennük, bár mindebből csak a név maradt meg. Jiskrát zsoldért cserébe szolgálják.

Liptószentmikulóson nem volt rossz soruk. Fizetséget nemrég kaptak, volt még elegendő pénzük. Süttettek, főzettek maguknak. Volt sörük is, boruk is. A pénzükért, legfőképpen mindenféle arany vagy aranyozott női csecsebecséket vehettek, így a kiszolgálásuk is vidámabb volt, a fiatalabb és csinosabb asszonyok jóvoltából.

A legtöbb nő, Brezina kapitány, vagy, ahogy ők mondták, a hetman körül forgolódott. Brezina kapitány a legjobb korban van, kicsivel több, mint harminc esztendőtl számlál. Jól megtermett, egészséges férfi. Arányos arcának szimmetriáját csak annak jobbfelén található nem túl mély vágás szakítja meg. Megszakítja, de nem csúfítja el, érdekes, férfias külsőt kölcsönöz neki. Barna szemének pillantása békés, mely azonnal meghódítja a nőket.

Mindig sok fehérség volt és van körülötte. Választhatott. Olyat, aki miatt mindenki irigykedett. Feketeszeműt, jó formájút, akiről lerítt gondtalansága, majd kicsattant az egészségtől, és aki egyúttal kalandvágó természettel rendelkezett.

Bár a szórakozás közepette volt, csak kiment egy kicsit az udvarra. és itt, visszatérés közben, önkéntelenül is meghallotta két nő beszélgetését, akik a férfiak körül forgolódtak és velük iszogattak. Gúnyt űztek társaiból.

* V. László 1440-1457) magyar király

Az egyik katona kancsal, így aztán azt sem tudod, rád néz-e, netán a szomszédodra, a másik mekeg, mint a bakkecske, a harmadik pedig olyan visszataszító, csoda, hogy nem hányják el magukat, ha ránéznek...

A kapitányról nem beszéltek, de a hetman tudatában volt annak, ő sem kivétel. A körülötte legyeskedő nők jó része azért tesz így, mert ő a parancsnok. Úgy sejtik, több pénze van, mint embereinek. Mindenki után mennek, akinek aranya van. Az se baj, ha amannak nincs keze, lába, netán bandzsít, vagy fogatlan. Addig persze, amíg van pénz. Aztán leköpik, röhögnek rajta, belerúgnak.

Elege van belőlük!

Tulajdonképpen nemcsak mostanra, hiszen mindig hamar megcsömörlik tőlük. Minden efféle szórakozást követően undorodik saját magától. Bárkinek, aki visszatér a kocsmából, vagy az efféle asszonyok köréből, olyan a járása, mint a kiveret kutyaé. Mindenféle teremtménynek van saját hajléka, a madárnak fészke, az egérnek odúja, a méheknek kaptárja, csak neki nincs olyan helye, amit otthonnak nevezhetne.

Tűnődését az egyik félszemű lovaskatonája zavarja meg, akinek lova az övé mellett legel.

- Minek járkálsz Liptószentmiklóstra, ha az ottani nőktől undorodsz? Te nemesember vagy! Neked nem kellene olyan messzire menned utánuk... Ott, - mutat előre a vörösfenyő és tiszafa erdők zöldjére, mely mögött Liptóújvár rejtezik. - ott egy igazi pávát rejtenek. Fiatal, mint a tündér, de apja sárkányként védi.

- Hm! - bólint Brezina.

Hallott már az apáról és a leányáról, de nem érdeklik. Az öreg várúr Jiskra ellenségei közé tartozik és ő ilyennel nem akar kezdeni.

- Ilyen szép leány száz esztendőnként talán csak egy születik, - folytatja a félszemű.

- Hm!

- Láttad már?

Brezina a fejét rázza.

- Nem vagyok rá kíváncsi. Ezen kívül nem akarok magasabbra kapaszkodni, mint amennyire megnöttem. Lábujjakon nem lehet sokáig állni, még kevésbé járni! Egyszer vissza kell ereszkedned a talpadra és aztán a gúny tárgya leszel. Az apja főúr, én pedig csak közönséges nemesember vagyok.

- Éppen ezért kellene felbosszantanod, - kötekedik vele a másik. - Mindenkin, aki ennyire őszintétlenül adta kezét Jiskrának, mint emez, valamit megtorlunk, csak Pongrácot kerülgetjük hónapok óta, mintha tartanánk tőle...

- Mondjuk, - folytatja kisvártatva, - ha te egészen szemtelenül érdeklődnél a kisasszony iránt! Jogod van rá, elvégre szabad vagy és tiszt is!

Brezina szeme előtt a rosszakaratú csintalanság gondolata villan fel:

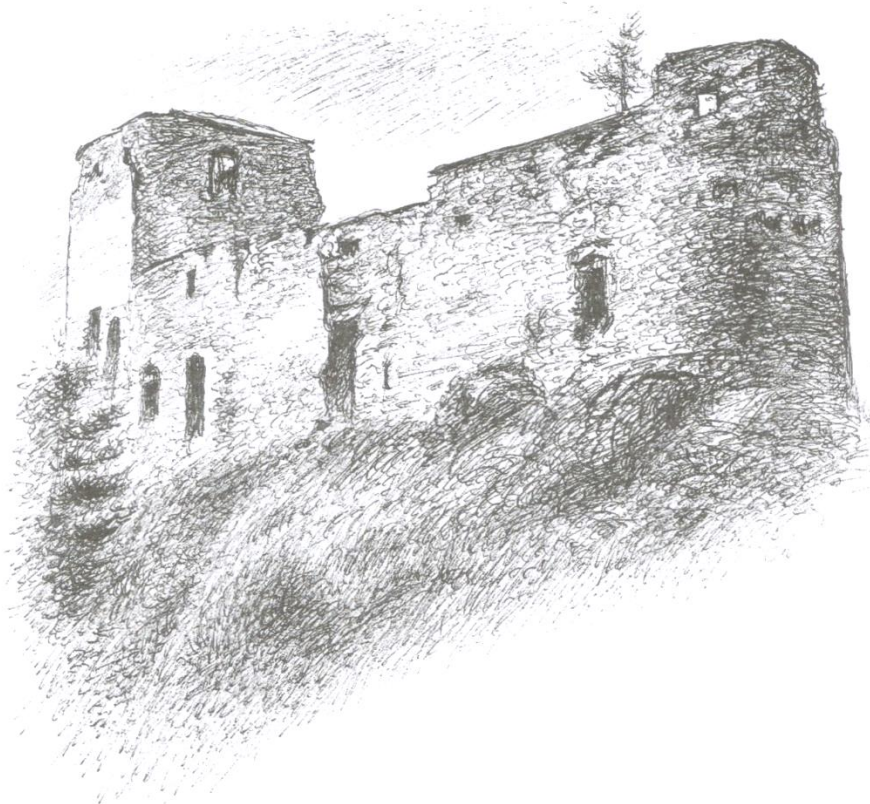
- Ha mindez igaz, amit a leányáról mondanak, az öreg engem könnyen ki nem kosaraz. De ha valamilyen kísértet, amelyen csak az arany és ezüst csecsebecsék mutatnak jól, többet ott nem mutatokozom. Az ördög nem alszik! Mi van akkor, ha megtetszem neki és az öreg, hogy fejkendőt adasson a leányára, nem lesz tekintettel a mi eretnokságunkra?!

A félszemű örül, hogy a kapitányban felkeltette az új kalandok iránti vágyat. Csak nehogy a parancsnok meggondolja magát, ezért aztán fogadást ajánl neki. Tíz arany a tét és ez igen szép összeg a katonák között.

Mivel a környéken és odahaza, Királylehotán semmilyen gyanús esemény nem történt és a pap korholásán kívül más kellemetlen nincs, üzenet nem jön Jiskra kegyelmes úrtól sem, a hetman már másnap díszesen kiöltözik, mintha csak az uralkodó elébe járulna. Hátasának felszerelése is csak úgy csillog. Két kísérője is szép ruhát ölt magára és kifényesíti láncingét.

A katonák, a papjukat leszámítva, mind Brezinának szorítanak, mintha nemcsak a csapat, de Jiskra egész seregének ez lenne a legtiszteletreméltóbb eseménye.

Brezina a várbeli jelenlétével meglepődést és egyúttal nyugtalanságot is okozott. Attól az időtől fogva, hogy maga Jiskra uraság állapotodott meg a főúrral az örök barátságról, Liptóújrba egyetlen huszita sem tette be a lábát. Mikor Brezina hetman megállt a kapu előtt, az őr nem tudta, mit tegyen, engedje be vagy hagyja odakint ácsorogni, amíg értesítik őkegyelmességét, a méltóságos urat. Végül a parancsnok azt mondta, az idegen bizonyosan nem bosszantani érkezett. Lehet, hogy a huszita egész baráti érzelmekkel jön, hiszen viselkedése nem urizáló és nem arcátlan.

Odavezette tehát a főnemeshez, készségesen és tisztelettel, mintha csak amaz a leginkább várt és köszöntésre legfőképp méltó vendég lenne.

- Bocsássa meg kegyelmességed, - hajol meg a hetman a vár ura előtt, aki idősebb, közepes termettel és erővel rendelkezik, - hogy hívatlanul és váratlanul betörtem az ön házába. Mindazonáltal kötelességemnek érzem, hogy bemutatkozzam: a királylehototai helyőrség új parancsnoka vagyok, őkegyelmessége, Ján Jiskra seregéből.

- Örvendek, - biccent a főúr, - hogy önt megismerhetem.

A szoba közepéből, ahol várta volt vendégét, odalép a huszitához és kezet nyújt neki. Amannak kézfogását értékeli, pillantásával felméri. Szeretné tudni, miért jött. Az első pillanattól kezdve biztos abban, nem udvariassági látogatásról van szó. A kezdetektől fogva összekapcsolja magában a kémkedéssel: a tiszt eljött megnézni a vár belsejét,

vagy rabolna, fosztogatna, gabonát, netán lisztet és zsírt kérne és abrakot a lovaiknak. Az efféle csavargók nem termeszenek, nem aratnak, és nem érdekli őket, jó-e a termés, vagy sem, de enni azt akarnak és lovaikat is jól akarják tartani. Mindjárt közbe is vágott, nem ad sem gabonát, sem lisztet. A semmirekellőket nem fogja támogatni, még ha azok magának a királynénak szolgálatában is állnak!

Brezinát a hatalmas asztalhoz ültette és kérdően nézett rá.

A hetman egyből megérezte a várúr bizalmatlanságát. Ezért rögvést a komor hangulatot próbálta eloszlatni. Azt mondta, már néhány napja van ezen a vidéken, a különböző kisebb feladatok állandóan lefoglalták és feltartották. Csak nehezen talált időt arra, hogy eleget tegyen kedves kötelességének. Ezzel ura, Jiskra főkapitány úr parancsát is teljesíti, aki állandóan emlékezteti arra, hogy a velük baráti viszonyban lévő nagyurakkal, főleg a közelben lévőkkel kellő tisztelettel és segítőkészséggel viseltessenek. Amazok szüksége esetén menjenek ennek elébe és például, ha kell, biztosítsanak kíséretet az alattomos hegyi útszakaszokon.

- Önökre támaszkodni ugyanolyan biztos lenne, mint kutyára bízni a szalonnát! - vigyorodott el a várúr, de többet nem szakította meg üdvözlése kényszeredettségét. Köszönetet mondott az ajánlatért és egy kancsó bort hozatott.

- Tegnapról maradt jó hús egy fiatal vaddisznóból, - mondta a vár ura provokálóan, mivel amúgy nem illett a vendéget az előző napi maradékkal kínálni. A hetman azonban nem sértődött meg. Egyrészt, mint katonának nem számított, mit gondol az az ember, aki enni ad neki, másfelől meg nem is bántódhatott meg, ha el akarta érni célját. Ha megharagszik és már az első alkalommal otthagytá volna Liptóújívárat, az itteni ajtók örökre bezárulnak előtte.

A vár ura és a parancsnok tehát falatozni és iszogatni kezdtek.

Szemre mindketten felengedtek, de a meglévő feszültség tovább fokozódik bennük. A főnemes odafigyel arra, hogy a katonaságnak a továbbiakban se kínáljon semmit és ne áruljon el semmilyen készséget vagy netán megriadásnak tűnő engedékenységet. Nem, hiszen Jiskra embere! Csak arra adta szavát, semmit sem tesz ellene!...

A hetman mesél, mosolyog, rágcsál, nyeleget, mintha az étel és ital volna egyedüli élvezete, de pillantása nem marad nyugton. Ha az ajtó mögül női hangot vagy lépteket hall, tekintete rögvést odaszegeződik, de minden alkalommal csalódás éri: a helyiségbe csak a hajlott hátú idősebb szolgáló lép be, ráncos ábrázattal.

A hetman szeme az udvaron is a héja tekintetével fürkész. Mindent megfigyel, mindenhová behatol. A földszinti várudvaron néhány ablakban női arcokra lesz figyelmes, idősebbek és fiatalabbak, sőt asszonyok mennek át a várudvaron, de ruhájuk és hajviseletük alapján a várkisasszony nincs se itt, se ott.

- Vagy távol van, vagy az öreg főnemes sárkányként őrzi, - zárja le magában Brezina és csatlakozik odakint várakozó kíséreihez.

Mindez azonban nem hagy nyugalmat elméjének. Miféle katona az, aki meghátrál a titok elől, ahelyett, hogy felkutatná és megvizsgálná?! Ezért, saját kíváncsiságától és a félszemű társa ironikus megjegyzéseitől vezéreltetve rövid idő alatt három ürügyre is lel, melyek a vár ismételt meglátogatására jogosítják fel. Először a medve vadászatához ajánl segítséget, amelyik a pottornyai juhászat körül ólálkodik, máskor legnemesebb lovát ajánlja cserére. Aztán a széna kaszálásában is segítene az uradalomnak...

Hiába fárasztja magát liptóújívári látogatásaival. Nem lel rá, arra, akit keres.

A hetmant azonban kemény fából faragták, vasakaratú. Nem adja fel. Ellenkezőleg, a várúr egyre növekvő óvatossága tovább fokozza kitartását. Már nemcsak a tíz aranyról van szó, amelyre a félszemű állandóan emlékezteti. Immár katonai tekintélye forog kockán. Ezért cselhez folyamodik.

Egyszer favágónak, máskor pásztornak öltözik. Málnát és szedret meg áfonyát visz a várba, máskor gombával teli kosarat, de kézzel kifaragott, összekötött főző- és fakanalakat is. Beengedik a vár konyhájába is, de ott sincs szerencséje ahhoz az archoz, akit a vár kisasszonyának gondolna.

Mind gyakrabban teszi meg az utat felfelé és közben gondolataival van elfoglalva.

Míg egyszer a várdomb déli oldalán, tőle nem messze, félelemmel teli szörnyű kiáltás hallatszik. Női hang. Villámcsapásként éri a katonát, szinte fájdalmat érez. Futva indul meg a hang irányába.

Mikor a helyhez közeledett, ahol a baljóslatú esemény történt, nevetés fogadta. Megkönnyebbülést sugalló, elcsendesedő, mint ahogy a langyos szellő a kökény virágba borult murvaleveleit szétszórja a napsütötte mohára. Két női szempár pillantása várta. Az egyik idősebb, éberséget mutató, meglepődéssel teli, a másik fiatalabb, gondtalanul derűs nézésű. Rögvest felismerte őket: a várkisasszony és dadája! A kisasszony üde, teljes virágzásában, a másik hervadófélben lévő, az évek súlya alatt meggörnyedő, arca gondoktól barázdált. Egy kidőlt, száraz fatörzsön üldögéltek.

- Megriasztottak engem, nemes hölgyeim, - mondta a hetman, megállva előttük. - De, ahogy látom, nem történt semmi!

- A békától riadtam meg, - tört ki a kisasszonyból és újfent elmosolyodott.

- A békától? - csodálkozik rá.

Nem hiszi el. A Vág és a Fehér-patak összefolyásánál annyi a béka, hogy az ember minden lépésnél beléjük botlik. Az emberek hozzászoktak, amint a hegyek között a köveken, vagy az őszi szél fúttá faleveleken üldögélnek, a leány pedig a félelemről beszél!

- Igen, a békák, - magyarázza a várkisasszony, mivel a most érkezett nem hisz neki. - Megláttam amott a szamócát. A kövecske alól kandikált ki. Még csodálkoztam is, miként nőhetett ilyen furcsa helyen, de mikor odanyúltam, a kövecske hirtelen oldalra ugrott. Látott már effélét?

Újfent nevetésre fakadt.

Teljes felszabadultsággal, minden gátlás nélkül. Égszínkék szeme is nevetett, de pillantását nem vonta el az ismeretlenről. Szokatlan érdeklődéssel nézte. Tetszett neki: jókötésű, erős. Kissé nyers és bizonytalan, mintha nem tudna a nemes hölgyek jelenlétében megfelelően viselkedni, de szemében nincs sem alázat, sem megilletődöttség. Nagyuras, sőt még inkább valami betyáros bizonyosság áradt belőle, talán kötekedés is, amely a leánynak igencsak tetszett.

Ám a férfi sem tudott eleget gyönyörködni. Hosszú, aranyszőke haj, melyen a nap átderengett és kék szem, mely tiszta égboltként fénylett. Arca vékonyka. A hetman az első pillanattól kezdve biztos volt abban, ilyen női szépséget még nem látott. mert ilyen csak egyetlenegy van: Liptóújvárbán. Mikor ránézett, egyáltalán nem haragudott, hogy annyi fáradtsága volt eddig a pillanatig. Megérte. Tulajdonképpen, valahányszor rávetette tekintetét, megfeledkezett a fogadásról és a félszeműről is.

- Hát te ki vagy? - tette fel a kérdést a dadus.

- Nos, gondolkozzon hölgyem! - mosolygott baráti bizalommal, mintha csak jó ismerősök lennének.

Az asszony egy pillantással végigmérte, aztán értékelte a férfit:

- Favágó vagy, netán pásztor.

- Egyik is, másik is – bólintott a mosolygós kapitány. - Mikor mire van szükség – Leült egy kőre, velük szemben. - Ugyanakkor szabad ember vagyok. Nemesember. Derék apai házam van és tisztességes, becsületes nevem. Elegendő? - Ránézett az idősebb nőre, de kérdése inkább a kisasszonynak szólt. Valamiképpen már az elején kikíváncozott belőle, kiféle, miféle. Igazság szerint persze csak annyira, hogy a leányban felkeltse az érdeklődést. Azért, mivel az idősebb nő nem felel azonnal, csak bólogat, mintha a kegyes mosolyból akarná kihámozni a legelőnyösebb szavakat, folytatja:

- Csak egy hibám van: nem üldögelek odahaza. Gyakran lóra ülök és irány a mező vagy a hegyek! Már pásztorkodtam is, favágó is voltam. Persze nem kényszerből! Csak azért, mert szeretem a változást, vágyom az újdonságokra, a tapasztalatokra...

Mikor felfedezte, hogy beszédével mindkettőjüket lenyűgözte, megpróbált az érdeklődés tüzébe még egy csepp igazságot is belekeverni:

- Mindenféleképpen próbálkoztam már, zsoldosnak is felcsaptam.

- Mennyire irigylem önt! - szólalt meg a kisasszony váratlanul. - Ha férfi lennék, engem sem tarthatnának otthon. Szűknek érzem én is a vár falait. Gyötrődöm a magánytól.

- De Dorka, miket mondasz?! - torkollta le a pesztonka.

- Talán édesapja nem viszi önt a környékbeli uraságokhoz?

- Már hogyan vinne, hiszen neki csak én vagyok! Visz, de mindenhol az a kimértség. Viselkedj bölcsen, ahogy az egy várkisasszonyhoz illik! Ne vigyorogj, főleg a fiatalokra ne! Lehet, hogy ez nekik gúnyolódásnak tűnik, - aztán bizalmasabb hangsúlyra váltott, - de sokszor irigylem a madarakat, szárnyuk van, így szabadon repülhetnek. Ha nekem lenne, már rég nem lennék odahaza!

- Aztán hová repülne el, nagyságos kisasszony?

- Nem tudom... de valahová messze, nagyon messze... Mikor az utat nézem, irigylem a jobbágy asszonyokat, hogy olyan szabadon jönnek, mennek, meg a markotányosnőket, a katonák szekerein!

- Ne irigyelje azokat, - válaszolta a férfi őszinte hangon. - A jobbágyasszonyok nem oda mennek, ahová csak akarnak, hanem ahová a kötelesség, vagy a kényszer szólítja. És a markotányosnők? Katonanők? Nem olyan könnyű ám az életük, főleg az esős, kellemetlen őszi, vagy a kemény fagyokban, a szélviharokban. Akkor aztán eleget gyötrődnek. Ha az ellenség kezébe kerülnek, az úgy bánik velük, mint a gonosztevőkkel.

Ha ilyen lenne az ellenség, mint te, futott át a leány elméjén a gondolat, örömmel túrnám. Igaz, hangosan ezt nem mondta, csak sajnálkozott az asszonyokon:

- Szerencsétlenek!

Ha az enyém lennél gondolkodott el a hetman is, nem hagynálak szenvedni. Bársonyba és brokátba öltöztetnélek és a hintót a legpuhább szőrmével borítanám be.

A nevelőnő egész idő alatt őket hallgatta és kölcsönös szimpátiájuk nem volt akarata ellenére. Úgy szerette a leányt, mintha sajátja lenne és az ismeretlen nemesember neki is megtetszett. Nem viselkedett faragatlanul, ahogy a férfiak szoktak. Mondott ugyan

valamit magáról, de nem dicsekedett. Beszédében nincs őszintétlenség. A kezdetektől fogva nemcsak a derék embert, de akár a leányhoz illő társat is látott benne. Önkéntelenül is jegyeseznek kezdte őket tekinteni. Hitt benne, hogy ők ketten boldogok lehetnének...

A vártól nem messze búcsúztak el egymástól.

Hívták bentre, de a hetmannak nem akaródzott. Nem volt kedvére találkozni a vár urával. Mikor ilyen öltözékben járkált errefelé, a vár ura nem ismerte fel. Úgy tekintett akkor rá, mint egy közönséges jobbágyra. Ha most meglátná a leányával együtt, rögvest faggatózni kezdene, kiféle, miféle, mit keres a vár körül. Lehet, hogy felismerné és az ismeretség hamarabb megszűnne, mint ahogy elkezdődött.

Biztos volt ugyanakkor abban, sem a kisasszony, sem pesztonkája nem dicsekszik azzal, kivel is találkoztak. Fennkölt családokban a közrendűekkel nem hetvenkednek!

Valóban nem büszkélkedtek a férfival. Az igazat megvallva, nem azért, mert ne lenne erre méltó, netán szégyellniük kellene. Kizárólag a várúr túlzott gyanúsítgatásától és óvatosságától tartottak.

Az uraság előtt hallgattak, de ugyanakkor majdnem minden nap jártak számócaért, málnáért vagy gombáért.

A hetman is járogatott, igaz, csak akkor és annyit, amennyit kötelességei lehetővé tettek. Egyszer várta őket, máskor késett, vagy egyáltalán nem volt ott.

Látszólag nem vártak rá türelmetlenül, de mikor megérkezett, a napjuk teljesebb, szebb lett. Soha nem kérték nyíltan, hogy Brezina magáról beszéljen. Nem mintha ne lettek volna kíváncsiak! Azok voltak! De még mennyire! Hiszen váratlanul életükbe keveredett egy ember, aki nagyban különbözött a körülöttük élőkől. Tudni akarták, ki ő valójában, de mindkét nő tartott is hirtelen leleplezni a férfi titkait, nehogy ezzel mindörökre elveszítsék...

Nem szólították fel, de ha Brezina valamit mesélt is magáról, szavai mégis apró drágakövekként kapcsolódtak össze és lassan megszüntették a titok hálóját, mely eleddig jórészt beborította.

A hetman a katonai életet jól ismerte és környékbeli uraságokat is. A király ellenfeleivel vívott csatákat emlegette. Tehát fegyverforgató. Az, hogy szabadon jöhet, mehet, amikor csak akar, azt jelenti, bizonyosan parancsnok! Katonai vezető pedig csak nemesember lehet!

Mikor először felmerült bennük, hogy a fiatalember a királylehotai helyőrség huszita parancsnoka lehet, a nevelőnő kissé megriadt. Tisztában volt vele, hogy a nagyságos úr ilyen vöről hallani sem akar. Jiskra embereiről még egy jó szava sem volt! Mivel azonban látta, hogy a kisasszonyt a nemesember katonai rangja egyáltalán nem taszítja, ellenkezőleg, nemcsak mindjobban ragaszkodik hozzá és kész vele a világ másik végére is elmenni, elkezdett gondolkozni, miként lehetne mindent megtenni, hogy a vihar ne törjön ki, ha majd villámlani kezd.

A leány is egy álló nap azon tűnődött, miként puhíthatná meg édesapját és miként mondhatná meg neki, nem minden kutya harap, de az is belemar az idegenbe, aki a sajátját feltétel nélkül védi. Gondolkozott, törte a fejét, de semmi sem jutott az eszébe, amivel édesapja elé állhatna...

Egyszer, amint ott áll apjával a várdombon, Liptószentpéter felől por gomolyog az úton, mely kis híján szélvészgyorsasággal közeledik. Meglepődnek: az égen egy felhő

sincsen és a vihar sem, pusztán a föld felett repül, de nemcsak az úton! Ha már száll, akkor a fák hajladoznak, de az út melletti fák meg sem mozdulnak!

Kisvártatva már meg tudnak különböztetni egy sötét pontot a porfelhő előtt. Lovak! Azt gondolják, néhány lovas esztelenül verseng egymással.

Mire a lovak közelebb értek, akkor vették észre, nem lovasok, hanem egy megvadult fogat az. A hintóból csak a hátsó része látszott. Időnként felemelkedett a levegőbe, időnként oldalra tért ki, néha mintha lassítana.

Odalentről, a váraljáról, a Béla-patakon lévő hídhöz tehéncsorda érkezett. A gulyások körülöttek futkostak, bottal püfölték az állatokat. Arra törekedtek, hogy lehajtsák a jószágot az útról, nehogy a lovak közbük vág tassanak és megsebesítsék, netán eltapossák a gulyát. Az állatok mindent fordítva tettek: mikor az egyik kitért, kettő nyomult a helyére.

A lovak hatalmas robaj közepette közeledtek. Már hallani lehetett a paták dobogását és a félig összetört szekér robaját. A fogat tehetetlenül csapódott ide, oda mögöttük és ez még inkább megriasztotta a lovakat.

Midőn már nem voltak háromszáz lépésnyire sem a hídtól, a tehenek között hirtelen egy magányos lovas vágatott át. Aztán a megriadt lovak felé vette az irányt. A várkisasszony rettegve hunyta be szemét. Látni sem akarta, miként ütközik velük, miként tapossák el és tépik szét apró darabokra.

Nem akarta látni, de ugyanakkor kíváncsisága édesapja megkönnyebbült sóhaja után feléledt és tenyerét elhúzta szeme elől akkor, amikor a lovak az útról a rétre fordultak. Ő is fellélegzett, ahogy a megriadt állatok ott végül megálltak.

- Ez aztán a legény! - jelentette ki édesapja, elismerő hangsúllyal. - Bátor és tettekre kész! Egy ostoba az úton eléjük állt volna a lovával, ő pedig bevágatott középük és oldalra szorította őket. Megmentette legkevesebb tíz tehenemet, rászolgált a jutalomra.

Akkor Dorkában valami megvilágosodott. Megélesítette látását és biztos volt abban, a magas, széles karimájú vassisakot és a vállról lelógó sötét gallért látja! Jiskra embere! Adj isten, hogy a hetman legyen! Azt kívánta, bárcsak őt látná meg benne, őt, aki kitüntette magát édesapja előtt, és akit a cselekedet hálával töltött el. Ez az érzés a férfi előtt nemcsak a várkaput, de a palota ajtaját is kitárná.

- Megjutalmaznád, ha megjelenne nálunk? - kérdezte a leány, fürkészően nézve édesapja szemébe.

A jutalomra gondolt, amire a hetman, mint remélte, mindennél jobban pályázott, Dorka kezére.

- Adnék neki, - mondta a várúr eltökélten.

Azután mégis akaratlanul gyermekére nézett és egy kicsit ugratni támadt kedve.

- Igaz, ha tőled függ, ha ismered őt...

A leány arca megszínesedett, erősebben, mint máskor, mikor megértette a célzást, de nem vallott be semmit. Ellenkezőleg. Igyekezett tréfával elütni a dolgot:

- Csak azt szeretném tudni, megtartod-e a szavadat akkor is, ha, mondjuk, idegenről lenne szó? Sehogy sem tűnik ismerősnek.

Édesapja békésen elmosolyodott:

- Bárcsak te is látnád! Nem a mieink közül való! ... Huszita! Jiskra embere! Látod, nem telik nekik rendes lovagi páncélra sem, úgy öltöznék, mint valamikor nálunk, csak láncing és láncgallér. No de, lesz, ahogy lesz, ha nem is szívelem őket, ezt megjutalmazom, ha eljön érte.

Közben a katona átadta a lovakat a férfiaknak, akik vár alatti településről szaladtak elő és maga pedig sietett vissza a patak másik partjára.

- Odanézz, - szólt a vár ura, mikor a lovast felismerte, - hiszen ezt ismerjük!

- Ismerős?! - játszotta Dorka a mit sem tudó szerepét.

- Az, ismerős, - ismételte meg apja, némiképpen bizonytalanul, mintha hirtelen nem tudná, hogy leánya előtt dicsekednie kellene efféle ismeretséggel. - Jiskra hetmanja, Királylehotáról. Nem szeretem őket, nem csak csavargók, de eretnekek is... No, de ez mégiscsak derék ember lesz. Nem kellett volna a veszélybe sodornia magát, hiszen nem az ő jószágairól volt szó. Mintha nem is tartozna a martalócok közé!

- Megtartod a szavad, akkor is, ha Jiskra embere?! - szúrta oda neki leánya, mintha csak örömteli zavarát leplezné, melyet édesapja elismerő szavai váltottak ki benne.

- Megtartom, ha maga jön el a jutalomért! - mosolygott édesapja.

Mindez egy olyan ember mosolya volt, aki biztos benne, nem teljesül mindaz, amit mondott, mert a másiknak efféle gondolatok nem jutnak eszébe.

A következő pillanat igazolta őt: a husziták csapapata Pottornya felé vágatott, élükön a hetmannal, egyedülként magas vassisakkal a fején.

Dorka szíve megtelt csalódással. Miért nem jött el? Jönnie kellett volna! Lehet, hogy soha többet nem lesz ilyen alkalmas pillanat! Apa szíve megpuhult, mint a viasz a napon. Jönnie kellett volna!... Azután magát kezdte gúnyolni: ostobán viselkedik! Nem tanúskodik-e illetlenségről, hogy a nemesember ilyenkor azonnal nyújtsa ki a kezét: jó cselekedtem, adjatok cserébe valamit! Arról, hogy ez a megfelelő időpont, ezt a leánynak kell megszűnia!

Többet már nem hozta szóba az esetet édesapja előtt, de szíve és elméje effélékkel volt tele. Egyenesen gondozónőjéhez sietett. Elmesélte neki, mi történt, mi volt édesapja véleménye és aztán együtt szőttek új tervet, a mostani helyzet alapján miként lehetne kimászni a csávából.

A pesztonka azt tanácsolta neki, menjen a domboldalra és várjon. A hetman nemsokára bizonyosan visszatér. Ha gondol Dorkára, otthagyja embereit...

Ezen a napon azonban hiába várakoztak az erdőben. Jiskra emberei sötétedésig nem tértek vissza. Másnap reggel nyirkos nyugati szélre ébredtek, és az sötét esőfelhőket hozott magával, melyekből kisvártatva kellemetlen, hideg zivatar kerekedett. Ami vizes lett felszáradni nem tudott és így minden átható nyirkossággal telt meg.

A nevelőnő mindebben rossz előjelet látott.

- Nem szabadna kísértelnünk az Úristent, - mondta. A szerelem öröm és a szerelembe nem szabad komoran belemerülni, főleg nem az esős napokban! Ilyenkor semmi sem sikeredik, és ha így van, az csak bánatot hoz, nem pedig örömet! Könnyeket!

- És aztán mitévő legyek? - türelmetlenkedett Dorka.

- Ha magától nem jön, várj másra.

A leány csodálkozva és értetlenül meredt rá.

- Valóban így lenne, várni, amikor a szívem mást mond?! - vált haragossá a hangja.

- Apám vagy hozzáad, vagy soha nem megyek férjhez! - jelentette ki határozottan.

A nevelőnője végül mégiscsak elfogadta Dorka akaratát. Így, amikor csak egy kissé kitisztult és szárazabb, meleg szél kezdett fújni a hegyek felől, mely a harmatos füvet szárítgatta, elindultak a dombra, ahol korábban a hetmannal sétálgattak. A férfi ott volt.

Azt, hogy először ott találkoztak az első napon, a leány jó előjelnek tekintette. Ezért megbeszélte pesztonkájával és az elbúcsúzás után ő maga előbb ment vissza a várba. A

dadus ottmaradt a hetmannel és gyorsan kifaggatta, tetszik-e a neki a várkisasszony, vagy csak unaloműzésésképpen legyeskedik körülötte.

- Még soha senki nem állt ilyen közel hozzám, mint ő! - vallotta be Brezina. - Már az első együtt töltött pillanat után úgy érzem, mintha mindig ismertem volna, mintha még a testvéreknél is közelebb állnánk egymáshoz.

A dadus hitt neki, mert úgy beszélt hozzá, mint édesanyjához.

- Talán, mindent meg lehetne oldani, csak legalább katona ne lennél, - sóhajtottá őszintén. - Hagyd el a sereget és gyere haza.

- Nehezen mehetnék el, - mosolygott keserédesen, - hiszen megállapodtam velük. De ez már csak ebben az évben van így, utána szabad leszek. Visszatérek Liptóújívárra.

- Csak ne legyen túl késő! - hűtötte le a pesztonka. - Ha valóban szereted, inkább most járulj az öreg méltóságos úr elé, mikor kegyes hangulatban van irántad. Ha elviszed őt magaddal, eljövök a kisasszonnyal otthonodba és együtt megvárunk. Másképpen megvan a veszélye annak, hogy őkegyelmessége az egy esztendő alatt hozzáadja valami öreg urasághoz, mert ezen a vidéken derék fiatal főnemesek nincsenek.

A hetmannak kétszer nem kellett mindezt elmondani.

Másnap bekopogott a vár kapuján, fényes, ünnepi páncélzatában, négy szépen felöltöztetett zsoldosa kíséretében.

Ez alkalommal nem kellett szeretett Dorkája arcát az ablakban néznie. Előbb megpillantotta, mielőtt leugrott volna lova hátáról, a palota bejárata előtt. A leány az ajtó feletti ablakban volt. A kisasszony mosolyogva és boldogan integetett neki.

Pongrác uraság is szívélyesebben és őszintébben üdvözölte őt, mint a korábbi látogatásokkor.

- Gratulálok önnek, hetman úr! Ön igazi férfi, helyén van a szíve! ... Tanúja voltam a nemrégiben megtörtént esetnek a megvadult lovakkal. Csodáltam az ön elszántságát. Ha Jiskra minden hetmanja ilyen, van miért irigyelni őt. A jutalmat is megígértem, - mosolygott, mint valami jó tréfán. - Nemcsak a jobbágyok lovait mentette meg, de a marháimat is. Mivel korábban nem volt alkalma, most egyedülálló lehetősége van valamit megfélemlőt kérnie tőlem.

A parancsnok tiszteletteljesen meghajolt.

- Kegyelmes uram, a legnagyobb ajándék számomra az ön barátsága lesz.

A várúr kissé meghökkent. Felbosszantotta, hogy a zsoldosvezér éppen a barátságot hozta fel. A barátság nyitott ajtókat, készségességet és segítséget jelent. Mégis, rövidesen összeszedte magát és kezet nyújtott Brezinának.

Aztán az ajtóhoz ment, kinyitotta és leányát szólította:

- Dorka, hozd ide nekünk az arany serlegeket!... Látogatónk van!...

Dorka, mintha előre látta volna apja gondolatait és szavait, hirtelen odabent termett.

- A hős, aki megállította a megvadult lovakat! - mutatta be apja Brezinát.

Brezina, a főúr jó kedvét, láthatóan baráti érzelmeit és Dorka mosolygós arcát annak jeleként értelmezte, hogy minden a legnagyobb rendben van. Meg volt róla győződve, hogy Dorka kisasszony már mindent megbeszélt édesapjával és a vár ura csak az ő szavára vár. Ezért az egyenes kérdésre, mi hozta őt tulajdonképpen a várba, semmit sem mérlegelve elárulta jövetele célját.

Még kérését jószerivel be sem fejezhette, az idősödő uraság tekintetéből eltűnt a rokonszenv.

- Tisztelt uram, ha én a jutalomról beszéltem, - állította meg vendégét, akiben egy cseppnyi remény sem maradt, - az effélére egyáltalán nem gondoltam. Ha ön mégis ezzel számolt, biztosíthatom, kellemetlen tévedésbe esett. A leányomat nem adom önhöz!”

- Nemesember vagyok! - védekezett a hetman.

- Jiskra nemese! Katona!... Otthontalan csavargó!

- Nagytapolcsány mellett jókora birtokom van. Dorka kisasszonyt odaviszem és egy esztendő múlva, mikor lejár a szerződése, visszatérek hozzá.

- Nekem csak ő van! Nem adom valahová az isten háta mögé, idegen földre. Ha valami igazságtalanság esne meg vele, nem volna hová mennie, senki sem sietne segítségére. Az ő bánata esetén még a síromban is megfordulnék.

- Kegyelmes uram, én komoly szándékkal jöttem, - védekezett a hetman tovább.

- Annál rosszabb!... Micsoda arcátlanság!

Brezina utolsó ütköztetését vette elő:

- Szándékkal, kegyelmes uram, - Dorka kisasszony is egyetért.

A várúr úgy maradt ott, mintha a boszorkány korbácsa csapta volna meg... és aztán kővé dermedne. Haragos tekintetét Brezina szemébe meresztette, de ajka meg sem mozdult, nem találta a szavakat. Nem akarta elhinni, hogy leánya az ő háta mögött összeállt ezzel a csavargóval, akinek nincs állandó tető a feje felett, a szérűben, a szalmakazalban hajtja álmra a fejét, de a tisztességes embereket kihajtja házaikból és aztán az idegen helyeken pávaskodik! Minden lépését átok és átkozódás kíséri.

- Biztosíthatom önt, - kezdte a hetman újfent, - hogy mindent őszintén gondolok. Ha ígéretem nem elegendő, az Úristen előtt tehetek esküt és a fogadalmat írással is megerősítem.

- Ne próbálkozzon tovább! Engem nem vesz le a lábamról. Ha a leányomat meg is szédítette, majd én mindent rendbe teszek. Ha gyermekemnek atyái hitét kellene elhagynia, inkább ezzel a karddal szürom keresztül. - és sokatmondóan csapott a kardja hüvelyére, mellyel akkor övezte fel magát, mikor a hetmant fogadta.

Brezina látta, hogy további ittléte felesleges. A harag egész testét elöntötte. Nehéz volt számára nyelvét a fogai mögött tartania, sokkal inkább a kardját rántaná elő és párbajra hívná az öreg főnemest. Kizárólag Dorka miatt tartóztatta meg magát. Hitt benne, ha rábeszélte volna a leányt a szökésre, már az ő pártján állna. Így valószínűleg az ajtó mögött hallgat és sírdogál.

Nem akarta tovább rontani szerelme helyzetét. Terhet jelentene Dorka számára minden át nem gondolt, óvatlan szó, mert a leány apja az ő idegen, csavargó és huszita voltához még a durvaságot és meggondolatlanságot is hozzáillesztené. Emiatt egy kissé meghajolt, hasonlatosan azokhoz az urakhoz, akikkel korábban feleslegesen tárgyalt a békekötésről és elment. Szilárd elhatározással távozott, Dorka kisasszonyt leánykérés nélkül is magával viszi!

Ettől a naptól fogva nemcsak ő, de néhány ügyes katonája is éjjel és nappal lesben állt a vár közvetlen közelében. Mindez azonban hiábavalónak bizonyult. Dorkát és nevelőnőjét nem pillantották meg.

A leány a várat nem hagyhatta el. Nemcsak édesapja tiltotta meg gyermekének, de fegyvereseinek is szigorúan megparancsolta, nehogy kiengedjék a várból, még ha keresik is. Dorkát mindenkitől elzárta, még nevelőnője sem maradhatott mellette. Sejtette, hogy együtt főzték ki az egész dolgot.

A kisasszony magára maradt. Reggeltől estig az ablak mellett ácsorgott és sírva nézte az erdőt, ahol annakidején találkoztak. Emlékezetébe idézte az összes örömteli pillanatot és újfent átélte azokat. Keveset aludt, csak akkor szenderült álomra, mikor a bánat teljesen kimerítette. A szomorúság elvette akaratának utolsó morzsáját is, hinni és várni. Mikor álmában kissé megkönnyebbült, eljött az ébredés ideje, az ablakhoz futott. Mindegy, hogy éjszaka, vagy nappal, csak állt ott és lefelé bámult.

Sokáig senki sem jött. Egyszer azonban, napkelte előtt mintha halk hangokat és óvatos lépteket hallana. És tényleg, a mélyben, az ablaka alatt az avar zörgése hallatszott! Az ágak susogtak hozzá.

Akkorra már a várat Brezina emberei szilárd gyűrűbe fogták. A fegyvereik mellett létrákat és köteleket is hoztak. A hajnalhasadás előtt, amikor az őrség ébersége a legkisebb, a létrákat a falhoz támasztották, aztán fentről leereszkedtek a várudvarra. Egyesek könnyedén lefegyverezték a szendergő őrköt, mások a kaput nyitották ki, néhányan pedig a palota és a konyha ajtajához ugrottak.

A palota bejárata feletti ablakban maga a várúr tűnt fel.

- Mit képzeltek?! - kiáltotta rekedt hangon, tehetetlen dühében. - Azonnal tűnjetek el oda, ahonnan jöttetek, különben panaszt tesztek Jiskra uraságnak!

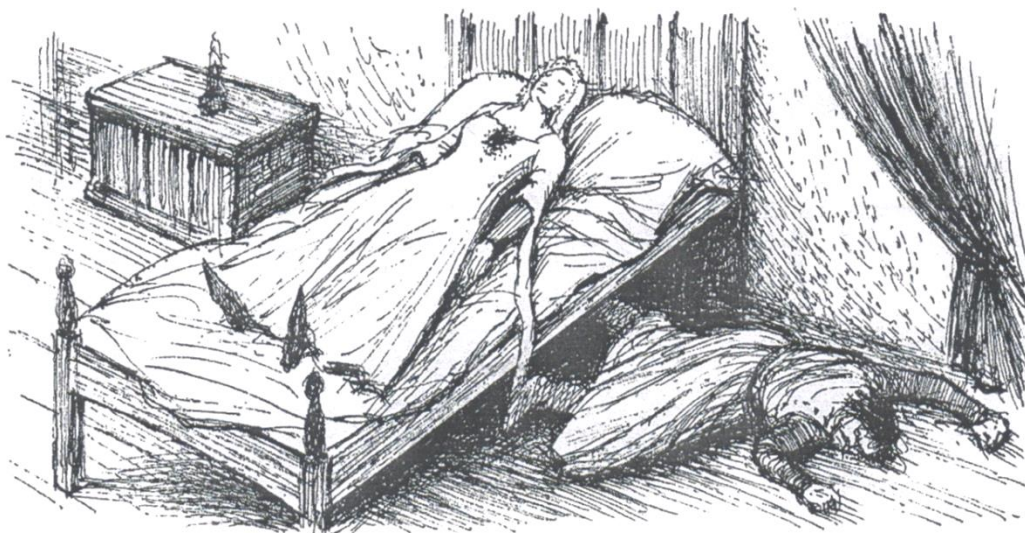
- Elmegyek, kegyelmes uram, - válaszolta Brezina, - ha nekem adja, azt, ami engem illet, ami a számomra a világon a legdrágább.

- Soha! - hangzott az eltökélt felelet.

Mikor a bejárat feletti ablak újból becsukódott, a hetman parancsot adott, hogy az ajtót faltörő kossal törjék be. A végén megvásalt nehéz gerenda hamar utat talált magának.

Brezina elsőként ugrott be a szobába. Karddal és fáklyával a kezében gyorsan felszaladt a lépcsőkön. Azt gondolta, az ajtó zárva lesz, vagy eltorlaszolva, de az csak behajtva állt, mintha a háziak nem is gondolnának az ellenségre.

A hetman valami szörnyű balsejtelemmel kereste Dorkát.

Sietett, de messzire nem jutott. Mindjárt a második szobában lába kővé dermedt, keze megmerevedett: a széles ágyon hevert a leány élettelen teste. Hosszú fehér ruhája a mellkasán vérrel borított. A földön, az ágy mellett, az apja feküdt.

Mindkettőjük szíve átszúrva.

Mindketten halottak.

Halász a Vágon

A császári és a török uralom közötti határ egy darabja a Vág bal partján húzódott. Az oszmán kezében volt Tornóc, Vágvecse, Vághosszúfalu és Sopornya. Időnként a másik partra is átmerészkedtek, rettegést keltve, felgyújtva egy, két falut, fosztogattak, teljes közömbösséggel. Olyan volt nekik mindez, mint légy a kutyanak. A törököket a Vág túlfelén a gazdag Nagyszombat vonzotta, no meg a borvidék városai Modor, Bazin és Szentgyörgy. Szentgyörgy mögötte pedig a magyar királyok koronázóhelye, Pozsony terül el.

Vágyódtak a kontyosok a városok után, ugyanúgy, mint lovaik a friss kárpáti széna után. Miként tehetnének szert minderre? A vágsellyei hidat megerősített váracska, a sempteí hídfőt pedig vízi vár őrzi. Mindkét erődítményben jól felfegyverzett császári katonaság. Emiatt Sempte és Vágsellye között nem lehet átjutni. Amott, a másik oldalon Galánta és Nemesnebojsza települések őrizték a környéket. A muzulmánoknak Vágsellye irányába kell a betörést megkísérelni.

- Holnapra találok nekem Vágsellye mentén legalább egy alkalmas gázlót! - parancsolt rá reggel az érsekújvári bég, őrségének parancsnokára.

Aztán fiát, Szinánt hívatta és azt mondta neki:

- Vigyél magaddal háromszáz harcost és menjetek Tornócra. Holnap a sellyei hídnál megjelenysz száz katona kíséretében. Holnapután kétszáz katona élén mész oda. Az utána következő napon minden katonádat odaviszed. A helybeliek majd azt hiszik, rövidesen rajtuk ütünk és minden figyelmüket a híd őrzésére fordítják. Én a harmadik nap az újonnan felfedezett gázlón keresztül átkelek a Vágon, ötezer emberemmel. Mikor Vágsellye közelébe érünk, futárt küldök hozzád. Amíg ti megtámadjátok a hidat, én hátulról ütök rajtuk. Vágsellye után bevesszük Galántát és Nemesnebojszát. Sempte is értesül majd arról, mikor erszényeinket nagyszombati arannyal töltjük meg!

Vágsellyét balszerencse fenyegette, de az ottani népek erről mit sem sejtettek!

Máté, a halász, aki a családjával a Vág bal partján egy kis házikóban éldegélt, sem tudott erről semmit, Ha sejtette volna, semmi pénzért el nem indul a csónakján, lefelé a folyón, lerakni hálóját a csendes öbölbe, ahol csak úgy hemzsegték a halak.

Odahaza csak felesége maradt, tízéves fiúkkal és a hat esztendő számláló leányukkal.

Szép nap volt. Cirógató nyári nap és hozzá meleg fuvallat. Mindhárman a házikó előtt üldögéltek. A gyerekek játszottak, a halász asszonya hímzett és közben énekelgetett.

Hirtelen vadul felugatott a kutya. Amíg feleszméltek, hogy mi is történik, a fejük felett felnyerítettek a habos pofájú lovak és nyergükből kopaszra borotvált török katonák ugrottak le.

- Ajjaj! - hőköltek meg a hódítók. - Gázlót kerestünk, és szépséges asszonyra találtunk, két gyermekkel.

Mindhármuk kezét hátrakötötték és Tornócra hajtották őket, a bég fiához, Szinánhoz.

Örvendezett Szinán a formás gyaur nőnek és a két gyereknek is. Az asszonyt rabnőjévé teszi, a legénykéből janicsár lesz, hűgából pedig táncosnő.

Mikor a törökök visszatértek Tornócra, egy fiatalemberre lettek figyelmesek, aki bokorról bokorra, fűzfától fűzfáig járkált és mintha valamit keresett volna.

- Hiszen ez a mi halásznok! - álltak meg mellette. - Ő minden második nap Tornócra hozott friss halat Szinánnak. - Mit vesztettél el? Talán az aranyhal ugrott ki a hálóból? - vigyorogtak rá.

- Amott a házikóban volt a feleségem és a gyerekek, - mondta. - Mindig a parton vártak, messziről integettek, de most nincsenek itt.

- Van egy lányod is? - kérdezte a török egység parancsnoka.

- Igen! - helyeselt Máté. - Még csak hatéves. Valami bizonyosan történt velük. A parton senki sincs, a ház üres! Még a kutya sem ugat. Az is eltűnt...

- Ne keresd tovább őket, te halász! - figyelmeztette a parancsnok. - Nincsenek sem a bozótban, az odvas fűzfákban sem rejtőztek el, vízbe sem fulladtak. Tornócon vannak, a bég fiánál, Szinánnál.

- Ó, istenem, istenem, - kiáltott fel a halász, - mit vétettem? Hiszen minden második nap Szinánnak viszem a legszebb halakat.

- Ne jajveszékeld! - szólt rá a parancsnok, - Szinán visszaadja őket! Igaz, jutalom gyanánt, derék szolgálatod fejében.

- Talán nem szolgáltam lelkiismeretesen?

- De igen, mondhatjuk! Szinán azonban azt akarja, végezz el egy újabb feladatot. Még ma megmutatsz nekünk egy jó gázlót a Vágon keresztül!

Máté hitte is, meg nem is. Sokat hallott már a hitszegő törökökről. Mikor érdekeik azt kívánják, fűt-fát ígérnek. Mikor elérik, amit akarnak, ígéretük úgy eltűnik elméjükből, mint a hajnali harmat a rétről.

Mutatott végül nekik egy alkalmas átkelőhelyet. Át is ment velük, oda, majd vissza, hogy lássák, a víz nem ér a térd fölé.

- Teljesítettem, amit kívántak tőlem, - mondta, mikor az egyik török úgy veregette hátba, mint valami jó vadászkutyát. - Most pedig valaki jöjjön velem Tornócra, hadd kapjam vissza Szinántól a feleségem és a gyemekeim.

- Mit képzelsz?! - üvöltött rá a tiszt. - Ilyet még nem hallottam. Ez a tiéd! - A parancsnok köszönet helyett korbáccsal ütött rá. - Talán elfeledted, hogy a törököknek szolgálni a legnagyobb dicsőség a világon?... Azért, hogy újfent megmutasd tiszteletedet, még egy feladatot kapsz. Itt vannak ezek a zászlók, - és e szavak kíséretében két fehér vászondarabot nyomott a kezébe. - Kösd fel ezeket két magas rúdra és holnap hajnalra szúrd be a póznákat a földbe, a gázló két oldalán.

- Jól van, - bólintott a halász.

Hajnalban, még a világosság előtt kitűzte a zászlókat.

Mire a nap felkelt, a törökök a vízparton voltak. Egy részük lóháton, mások gyalogosan.

- Utánam! - kiáltott a bég, mikor megpillantotta a lengedező zászlókat. Kardját felemelte, megsarkantyúzta lovát és bevágatott a folyóba.

Minden katona megindult.

Vágtatnak a lovak, a vizet fröcskölik. Utánuk a gyalogosok lépnek be a folyóba. Könnyű dolguk van, hiszen a víz alig ér a térdükig.

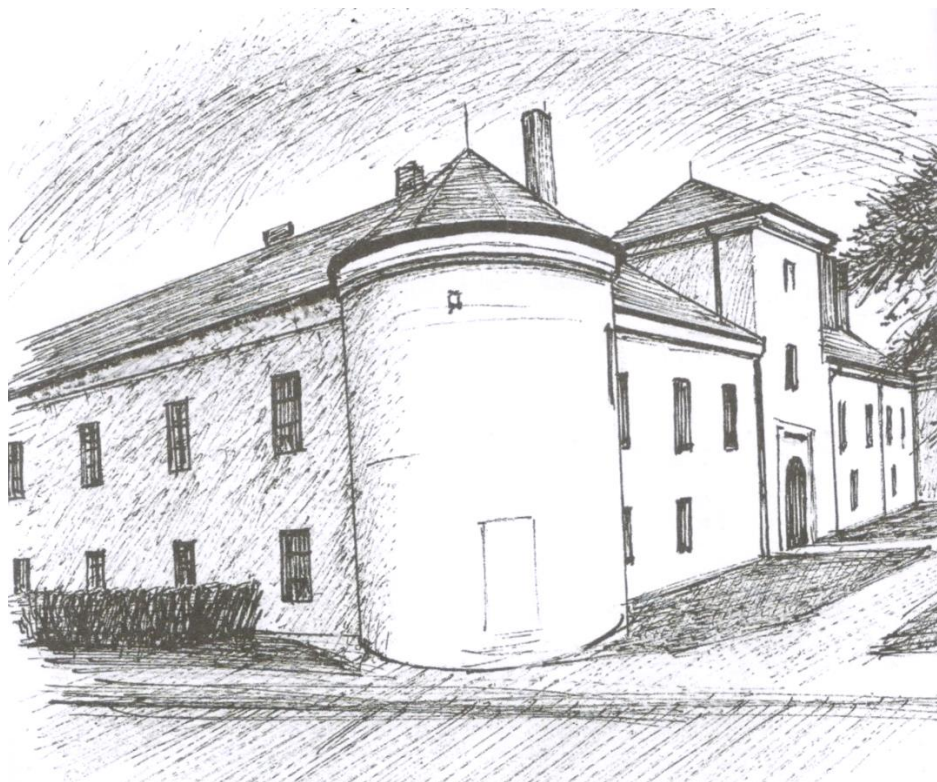
A folyó közepén a bég hátasa megcsúszott és gazdájával együtt elmerült. A többiek is ugyanígy zuhannak a mélybe. Elmerülnek, és többé már nem kerülnek elő. A megriadt lovak a folyóágy mélyedéseibe vágatnak. Azok is elpusztulnak, akik a többieknek akarnak segíteni.

Néhányan át is jutnának a túlpartra, hiszen sekély vízbe érnek, de nem akarják a béget megelőzni. A török vezér előtt nem szabad átérniük a folyón. A vezír lova ér mindenhová elsőként. Hiszen a bég a legnagyobb hős!... Állnak a vízben és várnak. A török sereg létszámának legalább fele az örök mélységbe merült, még azelőtt, mielőtt a nap sugarai felmelegítenék a tájat, a maradék pedig megrettenve tér vissza a balpartra. A halászt szidalmazták, szörnyű halált ígérve neki.

Őt azonban hiába keresi tekintetük. Nincs a házában, sem a vízbe, de a fűzfaligetben sem lelik.

Nem várt rájuk. Már tegnap este tudta, merre kell kijelölni az utat a gázló környékén., hogy elkerülje az árulkodó partszakadásokat, A zászlókat ott szúrta a földbe, ahol a törököket majd a legmélyebb víz alatti gödrök várják. Tavasszal óriási árvíz vonult le a Vágon, mely sok helyütt hatalmas mélyedéseket vájt meder fenekében. Helyenként akkorákat, melyek egy szénás szekeret is elnyelnének.

Másnap reggel a halász dörömbölt a vágsellyei kastély kapuján. Az őrnök jól meg kellett dörzsölnie a szemét, hogy felismerje a hajnali ködben, mely a Vág felett gomolygott.

- Mi van Máté? - kérdezte a strázsa, akit megriasztott a halász érkezésének zaja. - Mit akarsz? Mit lármázol itt?

- Fel kell mennem... a parancsnokhoz!
- Már most?
- Már most!

Máté előtt éjjel és nappal is nyitva volt a kapu. A Vág balpartján ő volt az egyedüli halász. Nappal átadta a törököknek a zsákmányt, éjszaka meg híreket vitt a muszlimokról.

A kastélyból rögvest futárt küldtek Galántára és Nemesnebojszára, egy másikat pedig Semptére menesztettek. Azt akarták megtudni, végül csak átért-e a török a túlsó partra. Lóra ültettek a halászt is, vezesse a felderítőket elővigyázatosságból a gázlóhoz.

Mikor közeledtek a gázlóhoz, addigra már számos török több vizet nyelt magába, semmint azt akarták volna. Azok, akik életben maradtak, a napon szárítkoztak és bizony nem néztek úgy ki, mintha újfent a folyóba akarnának merészkedni. Amikor a halász átment a gázlón keresztül, a kiáltások közepette, hófehér turbán akadt a kezébe. A nap szikrázva csillant meg a drágaköveken és a hatalmas diadémon... Ilyen fejfedőt és drága forgót csak a török bég viselhetett! Mikor a turbán leesett a fejéről, amelyet senki sem ragadott meg, ez azt jelenti, hogy a vezír már kiáltani sem tudott, nemhogy parancsot adni.

Mátét valami nagy elégedettség töltötte el. Leugrott a lóról és kihúzta a turbánt a vízből.

Amíg a császári felderítők arra vártak, mit tesz a megmaradt török sereg, bemerészkedik-e újfent a vízbe, Máté vágatva indult a Vágsellyei várba. Szívében és elméjében egy dologra vágyott: a császári katonák ne habozzanak, hanem azonnal törjenek rá a bég fiának csapatán.

Majdnem ugyanakkor, mikor Szinán meglátta az apja turbánját a kastély előtt póznára tűzve, megérkezett egyik felderítője, közölve a bég halálát.

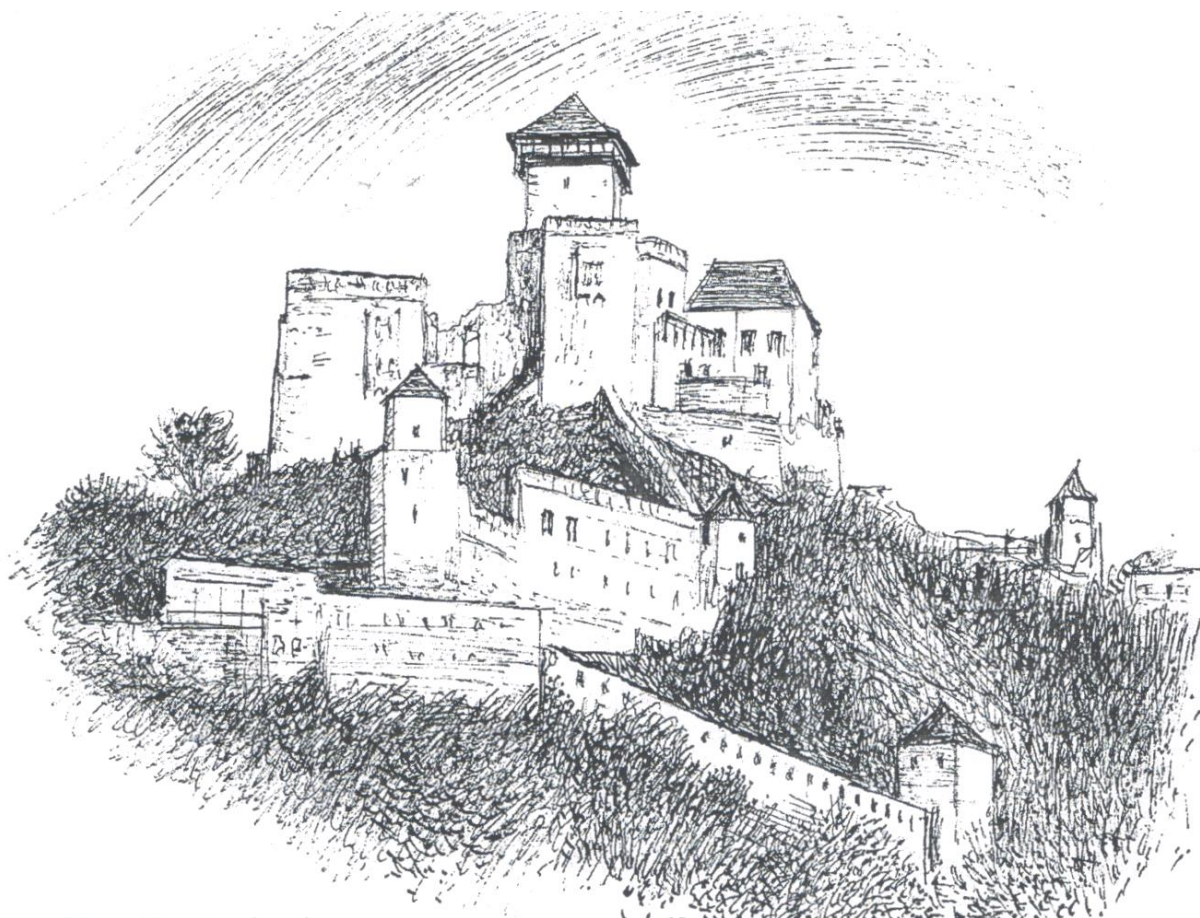
- Halálért halált! - rikoltotta Szinán és szablyájával a kastély felé suhintott.

A törökök támadást intéztek a híd ellen. Még a félúton sem jártak, mikor a hátuk mögül a császári sereg kürtjeinek hangját hallották meg. Megtorpantak. Tanácstalanul álltak, folytassák-e a támadást, vagy vonuljanak vissza. Aztán feleszméltek és gyorsan megértették, csak a menekülés mentheti meg életüket.

Máté is követte őket, de csak Tornócig. Ott megpillantotta feleségét és gyerekeit, amint a ház előtt üldögélnek, ahová a törökök zárták be őket. A menekülő muszlimok már nem tudták magukkal vinni a családot. Kutójuk mentette meg őket. Olyan dühödten ugrott neki az oszmán katonának, akiknek levágni sem maradt idejük az állatot.

Máté, a halász, házikójába nem tért már vissza. Akkortájt rossz idők jártak, hiszen a török még nem hagyta el a vidékünket. Vágsellyén telepedtek le, ahol mégiscsak biztonságosabb volt életük.

A szerelem kútja

Mikorra Szelim pasa élete csordultig telt a hátrahagyott esztendők számával, melyekben elődei már az örök boldogság ajtaján kopogtattak és szakálla a bölcsesség havától megfehéredett, mosollyal tekintett vissza addig megtett útjára. Elégedettséget érzett. Nem élt hiába. Allah és a próféta dicsőségét győzedelmes kardjával terjesztette a tengerparti országokban. A legmagasabb katonai és szultáni kitüntetések már elérte, ő a török uralkodó személyes barátja. Gyermekeiben is sok örömet lel. Fiai az ő lábnyomát követve menetelnek, a Balkánon és Magyarországon harcolnak. Leányai fiúkat szülnek, egyszer majd derék és ugyanakkor dicsőséges hősök lesznek belőlük.

Csak egy leányát, Fatimát nem adta még férjhez. Nem mintha ne lettek volna kérői. Voltak és mennyien! Hiszen nyíló rózsabimbó ő, aki vonzza a lepkéket és a méhecskéket, akivel a tavaszi szél szerelmesen incselkedik, hogy közel s távolba elvigye a leány csábító illatát. Fatima hangja a csalogány éneke, fogacskái akár az elefántcsont, ajkai a friss eper illatát idézik és szeme a tökéletes emberi boldogságtól fénylik.

Nincs olyan férfiszív, aki ne lenne tele epekedéssel iránta.

A leány azonban még nem vágyódott egyetlen hős iránt sem. Odahaza ő volt a ház úrnője, hiszen édesapjának egyetlen asszonya sem volt az élők sorában, azok, akiknek jogukban állt parancsolni és a férfi mellett osztozniuk kellene más nővel nemcsak a szerelemben, de a szabadságban is.

Szelim pasának öröme telt mosolygós, őszinte leánya ragaszkodásában, szerető gondoskodásában és türelmében, mellyel elviselte apja morgolódásait és annak néha haragos voltát. A pasa az elmúlt időben mind gyakrabban ébredt tudatára, nincs joga leánya jóságával visszaélni. Ha nem adja férjhez, gyermeke egyedül marad, mint a sziklás hegyoldalak magányos fáí, kiteve a szélviharoknak és a perzselő nap okozta kiszáradásnak. Senki sem segít majd neki elviselni a könyörtelen és érzéketlen világ gonoszságát.

A pasa ezért kihirdette, leányának kéri keres.

Ettől az időtől fogva palotájának kapuja olyan lett, akár a méhkas bejárata. Jöttek a kérők közel s távolból. Megérkezett a török nemesség színe-java, gazdagok, befolyásos hivatalnokok és a számos katonai érdemmel megáldott férfiak. Ahogy azonban jöttek, ugyanúgy távoztak is, hiszen Szelim pasának senki sem volt kedvére.

Mivel leányát ennek ellenére szeretne volna férjhez adni, ebből a nagy tülekedésből hármat mégiscsak kiválasztott: Ibrahim pasát, Ali beglerbéget és Omár béget. Ibrahim csaknem olyan közel volt a szultánhoz, mint ő. Alinak is bejárása volt az uralkodó palotájába. A három férfi közül Omár volt a legfiatalabb. Annyi gazdagságot és dicsőséget még nem tudott magáénak, mint amazok, de Szelim valamikor szerelmes volt a legény édesanyjába. El is vette volna feleségül, ha nem előzik meg akkor, amikor ő a szultánért verekedett a spanyol hegyekben.

Mindhárman egyformán értékesek és kedvesek volt számára és mivel elsőre nehezen határozott, most még nehezebbé vált döntése. Mindazért, nehogy Fatima egyszer majd elátkozza választásáért, hogy nem jól döntött, a szent és bölcs férfiút hívatta, aki a Korán felett napokat üldögélt és éjszakánként Allah akaratát fürkészte a csillagokból.

- Annak add, - szolt a szent férfiú, - aki leányodat legjobban szereti.
- Miképpen tudom ezt meg?
- Maguk árulják majd el.
- Azt akarod tudni, mennyire értékes számomra, - nézett Ibrahim pasa Szelimre. -

A feje búbjától a sarkáig arannyal, gyöngyökkel és drágakövekkel ékesítem.

- Az első asszony lesz hárememben,” mondta Ali beglerbég. - A fiai válnak egyedüli örökösimmé.

- Mindent megteszek, hogy egész életében boldog legyen, - ígérte Omár bég. - Az ő boldogsága egyben az enyém is, elégedett mosolya bearanyozza majd napjaimat.

Szelim pasának mindhárom felelet kedvére volt. Mivel választani nem tudott, ismét a szent emberhez fordult.

Amaz hét éjszakán keresztül a csillagokat fürkészte, hét nap bölcs gondolkodásba merült. A nyolcadik nap azt mondta Szelim pasának:

- Éjszakákon keresztül Ibrahim pasa csillaga világított legfényesebben. Most azonban váratlanul lehullott.

Ez rossz előjel.

- Nem csoda, - felelte Szelim pasa. - Ibrahim majdnem annyi esztendőt számlál, mint én.

Mivel nem akarta, hogy egyetlen leányát a szerencsétlen özvegyi sors hamarosan sújtsa, Ibrahim pasát kizárta gondolatai közül.

- Szavak a szerelemről, - folytatta a szent férfiú, - ha nem lehet leányodat gazdagságba öltöztetni, vagy jóllakatni vele, az csak a hajnali harmatcseppek csillogása. A nap első cirógatására elpárolognak, vagy a szél rövidesen elfújja azokat.

Ettől fogva Szelim pasa Omárt sem engedte gondolatai közé.

Megesett ugyanakkor az, amit sem a szent és bölcs férfiú, sem Szelim pasa nem látott előre: a szultán kegyes tekintetét Ali beglerbégre vetette és Magyarországra, Budára küldte. Amaz kényszerűségből olyan hirtelen távozott, hogy a nősülésre nem maradt ideje.

Mindez Szelim pasát igencsak bosszantotta, de feltalálta magát.

- Mivel a hegy nem ment Mohamedhez, - mondta nyugodtan, - Mohamed ment a hegyhez. Ha tehát a menyasszonynál nem lehet megtartani az esküvőt, az a vőlegénynél lesz. A próféta tudja, mit cselekszik: a hitetlen kutyaéknak kimered majd a szemük, ha gyönyörű leányomat meglátják.

Ali, a budai beglerbég elégedett férfiú. Mindene megvan, amit csak az ember az ő korában kívánhat. Egészséges és erős. Tükre biztosítja arról, férfias külsejével senki mögött nem marad el. A lándzsáján két buncsuk, azaz lófarok lengedez. Ez annak a jele, hogy Magyarországon a szultánt képviseli. Amit mond a hívőknek, vagy a hitetleneknek, az Oszmán Birodalom nevében teszi. Minden a betű szerint teljesül.

Azt mondhatná a bégeknek: Maholnap érkezik Fatima, a jegyesem, a Boszporusz mindkét partjának legszebb leánya, Allah kertjének legtündöklőbb virága. Mondjatok hálát neki, töltsétek meg hát budai palotámat a legbölcsebb eunuchokkal és a leggyönyörűbb leányokkal, akik éjjel, nappal szolgálatára lesznek.

Nem kellene sokat mondania és a bégek sietnének hálájukat kifejezni, fiatal férfiak, no meg a leányok százait kiválasztanák, olyanokat, akiknek nincs párja e világban. De szeretett Fatimájának, aki a leggyönyörűbb számára, személyes szolgálait maga választja ki. Nem nyilvános piacon, hanem ott, ahol felnőttek.

Hívatta tehát tanácsadóit és megkérdezte azoktól, hol lelhet arra, amit keres.

- Ha azt akarod, hogy rabszolgánoid nem mindennapi szépségét amazok természetes méltósága tovább növelje, nézz körül a Tribecs és az Inóc alatti falvakban. A Madaras-hegység másik oldalán is. A kémeink, akik azon a vidékeken jártak, nem tudják megfelelően dicsőíteni az ottani nők szépségét.

A beglerbég mindezek után megparancsolta, azonnal tegyék meg a szükséges előkészületeket: kiválasztották a legjobb katonákat, a leggyorsabb lovakat és a legügyesebb felderítőket.

A felderítőknek mindössze félnapnyi előnyt adott. Amazok szemüket és fülüket állandóan hegyezzék. Lovaik nem horkanhatnak fel, nyeríteniük egyáltalán nem szabad. A hátasok patája alatt a gallyak nem roppanhatnak, a kövek nem csendülhetnek. Amit a kémek megpillantanak, arról rögvést értesítsék a beglerbéget. De ha neki, amazok figyelmetlensége miatt bármi kényelmetlensége is származik, megkorbácsoltatja őket, amint a koszos kutyaékat szokás és aztán könnyörtelenül lefejezteti, vagy karóba húztatja mindegyiküket.

A felderítők már hajnalban távoztak Budáról. Ő maga pedig a Duna mellett felfelé, Esztergomba indult.

Csak egyszer nyugodott még le a nap Ali beglerbég utazása alatt, a Tribecs és az Inóc-hegyek alatt, a Madaras-hegységben és közben Budára érkezett Szelim pasa küldötte, Ali jöjjön eléje egy napnyi járásra a Dunán lefelé.

A beglerbég tanácsadói megrettentek: baj van, nagy baj! Ali beglerbég és Szelim pasa kétnapi útra vannak egymástól. Egy nap felfelé a Dunán, egy nap pedig lefelé. Ha küldöttet menesztenek utána, nem jelenik meg időben leendő apósa előtt. Szelim pasa

megharagszik és lépteit haza, Isztambul felé veszi. Ha meg is kéri, legyen türelemmel, Ali beglerbég legkorábban az ötödik, hatodik nap érkezhet meg és minden vétet majd emberei nyakába zúdítja. Szelim pasa pedig majd Isztambulban ócsárolja őket.

Más nem maradt, mint legalább két hajót kitakarítani és feldíszíteni, aztán üdvözölni Szelim pasát és Fatimát a beglerbég nevében.

A pasa valóban megsértődött. Hosszú időbe telt, mire átszálltak a hajóba. Hiába is próbálkoztak volna, ha nem sietne segítségükre a török leány.

- Mindig azt mondogatod nekem, - szólt bosszús édesapjához kedves hangon, - nagyon szeretsz engem.

Szelim ugyan nem tudta, mire céloz Fatima, de bólintott. Csak nem fogja tovább szomorítani leányát, akiről kérője most feledkezett meg. Elvégre egy ilyen gyermek iránti szeretetet nem szabad szégyellni. Már régóta meggyőződésévé vált, Mohamed próféta több jogot és szabadabb életet kért volna Allahtól, ha lett volna felesége, vagy legalább olyan leánya lenne, mint a szépséges és jó természettel megáldott Fatima.

- Megigérted nekem, hogy kész vagy minden kívánságomat teljesíteni, - folytatta.
- Ha az okos és érthető.
- Ha én is meg akarom büntetni a beglerbéget, ez nem helyénvaló, vagy nem érthető?
- Először áruld el, milyen büntetést öltél ki.
- Bízz meg bennem.

Apja örömmel tett ennek eleget. Gyermeke ajánlata segített neki kibújni a további utazás kellemetlen kötelezettsége alól. Nem is igazán akaródzott neki, mert a Duna menti hideg és nyirkos éjjelek alatt kiújult derékfájása.

Mikor Ali egyik tanácsadója észrevette, hogy Szelim pasa a járás közben fájdalmas arcot vág, elárulta neki, Allah a hívőknek Budán csodálatos vizet teremtett. Azok, akiket a kösvény meggörbített, a fürdés után olyan egyenesen távoznak, mint egészséges társaik. A törött csontok egybeforrását is elősegíti. A meggyógyult testbe újfent egyedülálló életerő költözik.

A budai hőforrások vize valóban új élettel töltötte meg a pasa testét. Úgy megtetszett neki, hogy haragjáról is, leányáról is megfeledkezett. Bízott benne, Fatima okos leány, tudja, mit és mit nem.

Gyermeke mindezt egészen ki is használta.

Úgy döntött, meglepi jövendőbelijét. Nem várakozik Budán Alira, inkább elébe megy. A lant, amit az egyik táncosnő otfelejtett, sugallatot adott mindehhez.

Kóbor énekesnek-táncosnőnek öltözött és két hű szolgálja kíséretében elindult Visegrádon keresztül Esztergomba. Könnyű volt szerepét eljátszania, hisz senki sem ismerte. Nehezebb volt ugyanakkor eljutni Esztergomba, mégpedig a legrövidebb úton. Az addig soha nem látott szépséges táncosnő, már az út elején mindenkinek feltűnt. Visegrád parancsnoka marasztalta és a nógrádi bég is fűt-fát ígért neki, csak velük menjen tovább.

És bizony, ha nem lettek volna talpraesett szolgálai, akik időben elviszik a kíváncsi szemek elől, százszor is sajnálta volna, hogy erre a bizonytalan útra vállalkozott.

Esztergomban éppen egy csapat foglyot hajtottak. Csupa fiatal és egészséges embert. A férfiak keze és lába összekötözve. Néhányuknak vérzett az arca és testük ruhával nem takart részein jól láthatóan, kardvágások, törszúrások nyomai éktelenkedtek. Hárman közülük a ló nyergéhez kötözve, ne' adj isten, szökést kíséreltek meg, vagy keményebben védekeztek.

A gyaur gyerekek úgy topogtak ott, mint egy csapatnyi kisliba. A lábukat a fáradtság törte meg, torkuk kiszáradt és az éhség mardosta gyomrukat. A kenyér és a pihenés utáni vágyuk erősebb volt, mint rettegésük. Hiába kérlelték mégis, hiába néztek a kézre, mely egy korty vizet, karéj kenyeret adna. Egyfolytában csak a török hajcsárok számukra érthetetlen kiáltozását és szíjból font korbácsaik csattogását hallották.

A fiatal nők és asszonyok porlepte arcán a végiggördülő könnycseppek árkat húztak. Az idegen világba való minden lépéssel fogyott a remény, hogy még hazatérhetnek és minden, amit átélnek csak egy rossz álom csupán. Mikor a szilaj Duna vizén átvitték a szerencsétleneket, olyan volt, akárha élve eltemetnék őket.

Fatima a rabokat valami különös érdeklődéssel nézi, elvégre még nem látott ennyi hitetlen gyaurt. A legényeknél nemigen áll meg. Ők nem méltók arra, hogy arcába

pillantsanak. A gyaur olyan, mint a veszett kutya, mondogatta édesapja. Óvakodj tőlük, ha nem akarsz gyalázatban elpusztulni!

Tekintete a gyerekek felett is gyorsan átsiklik.

- Miért nem fojtják meg őket, akár a vak kismacskákat?! - mormolja magában.

- Ó, - szól neki a mellette álló szolgája, - kár lenne! Nagy kár! A fiúkból néhány esztendő múlva harcos janicsárok lesznek. Allah és a szultán dicsőségét fogják győzedelmesen terjeszteni.

Megrántja vállat, mi köze neki amazokhoz! Csak a nőkről nem tudja elkapni tekintetét. Odahaza, Isztambulban is néha kiment a piacra, rabszolgái kíséretében, de annyi szép nőt, mint itt, egyik gyönyörűbb a másiknál, még soha nem látott együtt. Közéjük keveredett és innen nézte őket. Meg is szólította némelyiket, kérdezgette a nevüket, életkorukat, honnan vannak. Biztosítani próbálta őket, nincs ok a sírásra, elvégre hívőket szolgálni a legnagyobb tisztesség, amit egy hitetlen ezen a világon csak elérhet.

Amazok nem értették mit mond, de ő sem tudott mit kezdeni szavaikkal. Egyesek kérelték, álljon meg, mások szidták, átkozták.

Egyszer csak a szolgájához fordult és csodálkozva kérdi, Ali beglerbég, a gyaur nőkért miért ment el a távoli hegyekbe, melyeket Esztergomból még a legélesebb szem sem képes meglátni, mikor ezek az ügyes martalócok annyit hoztak ide, és akik közül olyanokra is rálelne, akiket keres.

- Úrnöm, - válaszolja a szolga, - Ali beglerbég fennkölt és büszke ember. Irántad érzett szerelmét nem fejezheti ki úgy, hogy abban más ember akár egy csepp találékonysága benne van. Nem elégszik meg egy csokor rózsával, amit a kertész hoz. Amott messze, a hegyek alatt közélről megnéz minden gyaur nőt és férfit és a legjobbakat kiválasztja. Ugyanakkor légy tekintettel a valódi hősiességre, hiszen a hitetlenek kardunkkal szemben kaszát, vasvillát, szekercét ragadnak. Ha menekülésre is fogják a dolgok, csak azért teszik, hogy a visszautunk elé akadályokat állítsanak. Így nemegyszer bajba kerülünk, mire feleszmélünk.

Közben a martalócok elindították a foglyokat. Kiáltozások közepette hajtották őket a Dunához. Ott mindegyiküknek meztelenre kellett vetkőznie és talpától a feje búbjáig megmosakodnia.

Mikor a szerencsétlenek kijöttek a vízből, Fatima mindegyiket jól megszemlélte és kiválasztotta a tíz legszebb, legjobb kiállítású nőt. Mivel mint táncosnőnek nem volt joga a megvenni őket, lefizette a martalócok vezérét és ő Alinak tette félre a fehérnépeket. Mint előleget, ötszáz akcsét, pénzének maradékát ajánlotta fel.

- Úrnöm, - rettent meg szolgája, - rosszul gazdálkodunk. Lassan már vacsorára sem telik.

- Ne tarts semmitől, - mosolygott rá, - úgy eszünk, alszunk, ahogy az illendő.

A férfi meglepődve nézett rá. Bár úgy látszott, hogy a leány minden pénzüket neki adta át gondoskodásra, bizonyosan meghagyott valamit magának, különben nem beszélne ilyen magabiztosan. Hiába várta azonban, hogy a leány a ruhájából előveszi az erszényét.

- Majd a fogadóban énekek és táncok is hozzá, - magyarázta Fatima kisvártatva.

- Ne tedd! A részeg férfiak szemtelenül viselkednek. Nem vagy hozzászokva azokhoz.

- Jól van akkor, - hátrált meg látszólag, - fogd a lovadat és térj vissza Budára, küldjön atyám pénzt a tíz rabszolganőre.

Omár, az esztergomi szandzsákbég rövidesen értesült arról, hogy a városban nem mindennapi szépségű énekes-táncosnő van. Nem járkal magában és társai sincsenek, mint másoknak. Két odaadó szolgálja van csupán. Az idősebbik mérhetetlenül erős és ravasz is egyben.

Mikor a török leányt elébe vezették, a bég, csoda, hogy meg nem zavarodott. Fatima hiába öltözött át, haját is befestette, ráadásul másként fésülte. Szemöldöke, szeme, ajka, mosolya, beszéde, kézmozdulatai, testtartása mégis elárulta.

A katonai parancsnok nem tudta, miért akar a leány az ismeretlenségbe burkolódzni, de ráállt a játékra.

- A próféta szakállára, - szólalt meg csodálkozva. - Mióta csak élek ennyi szépséget még nem láttam együttvéve. Mondd meg szépségem, honnan jössz, és miként szólítják apádat.

- Hm, - mosolygott az ismeretlen, - nem vagy magadban, hogy engem faggass. ha a szíved nem súgja meg, tőlem hiába vársz feleletet.

- Jól van tehát, - folytatta Omár fénylő arccal, - hallgasd meg, mit mond a szívem. Te vagy egyetlen szerelmem. Ha csodálatod és szerelmed nem Alinak, legjobb barátomnak szólna, az enyém kellene, hogy legyél, akkor is, ha az egész világgal kellene harcba szállnom érted.

Fatima abbahagyta a komédiázást és őszinte mozdulattal meghajolt.

- Szíved szava vágyaim mondandójával egyezik, - válaszolta megindultan. - Mióta csak nem láttalak, utánad vágyódom, mint az üdő a tiszta vizet adó forrás után.

- Ne mondd ezt, - szólt rá a hajadonra, még ha jól is estek amannak szavai. - Bűnt követsz el édesapád és Ali barátom akaratával szemben.

Fatima megrázta a fejét.

- Omár bég, tudom, nem fogsz bepanaszolni. A szavakat, amiket szívem akaratára kimondtam, elrejtéd majd, mint ahogy én is magamba zárom képmásodat és nevedet.

Fatima még Omár bégnél volt, mikor megérkezett hozzájuk Ali beglerbég személyes küldötte. Ali kérte Omárt, hogy mielőbb induljon Budára, ott az ő nevében fogadja a méltóságos Szelim pasát és annak leányát. Az igazság szerint neki kellene visszaérnie, de a pompás zsákmány ígérete végett, melyet rövidesen a fenséges pasa és szépséges leánya lába elé helyez, visszaérkezése késlekedik vagy három, négy nappal.

Fatima szeme felcsillant. A küldött szavai után újabb kalandok ígérete villant fel, melyek után szerfelett nagy vágyat érzett. Ha nőként hőssé akar válni, ha meg kell értenie jegyese odaadásának nagyságát, magának is meg kell ismernie a gyaurok uralta vad vidéket. Elébe megy tehát.

Ali követe nem tudott a kisasszony szépségének ellenállni. Nem ismerte Fatimát, számára ismeretlen volt urának viszony ehhez a fehérséghez. Mikor azonban észrevette annak Alival kapcsolatos érdeklődését, elméjén átfutott, hogy ura nem fukarkodna a köszönettel, ha az út feléig magával vinné. Másfelől, a bájos táncosnő hálája sem maradna el.

A két hasonló elképzelés nem igényelt sok megbeszéltnivalót. A küldött csak odavetett valamit és Fatima két kézzel kapott utána. Mindketten tisztában voltak azzal, mindezt sem Omár, sem a kisasszony szolgálai nem támogatnák, ezért éjszaka kicsúsztak amazok felügyelete alól. Lefizették az öröket és titokban átúsztattak a túlsó partra.

A reggel mindkettőjükre gyors lovak nyergében lelt rá, messze a Garam-fennsíktól. Fatima kíséretét és Omár embereit eltűnésük felzaklatta. Egész Esztergom a pasa lányát

kereste. Mikor Ali küldöttét sem találták, világossá vált számukra, mi is történhetett. Keresgélésbe kezdtek a párkányi és ebedi oldalon, a folyó bal partján.

Ali embere sem tartozott a zöldfülűek közé. Évek óta nyelte már a Duna-menti utak porát, az egyik és a másik oldalon is. Nemegyszer nézett szembe a halállal, de mindig elfújta annak lámpását, úgy, hogy amaz hiába kereste, mikor végre feleszmélt.

- Semmitől se tarts szépségem, - mondta Fatimának, mikor letértek a főútról, hogy kikerüljék Omár embereit. - Hátasom soha nem nyerít fel, akkor sem, ha idegen lovak a füle mellett dübörögnek.

Valóban úgy volt, idegen lovak időnként egészen közel vágattak el mellettük, akár északnak tartva a Zsitva folyó vidékére, akár az ellenkező irányba.

- Már minden rendben, - közölte a leánnyal, mikor átgázoltak a folyón. - Innentől szabad az utunk. Omár bég emberei már csak Párkány és Garamkövesd környékén keresnek. Ha nem találják meg minket, kezükkel legyintenek: Allah nem akarja, hogy visszaadjuk a leányt Omárnak.

Hamarosan ismét letértek az útról, a vágató lovasok kedvéért, akik a síkságon, Udvard közelében haladva verték fel a port.

- Érsekújvár veszedelmes közelségben van, - magyarázta Ali követe. - Igaz a Nyitrai és a Nagysurányi vár a mi kezünkben van, de odáig három vízen kell átgázolni, három gázlót keresve. Egyenesen tehát nem mehetünk, mert vagy a mieink jönnek, vagy az érsekújvári gyaurok. Jól el kell hát rejtőznünk.

Hitt is benne, hogy időben eléri a sűrű bokros részt, de rajtavesztettek. Az érsekújvári parancsnokság katonái kutyát is vittek mindig magukkal. Gombás tizedesnek az általa kiképzett eb jó segítséget nyújtott. Az állat a gyalogosok, vagy a lovasok régebbi nyomát is megérezte. Így aztán könnyebben lelt rá Fatimára és Ali küldöttjére. Csak beszaladt a bozótosba és már örömmel fel is vakkantott.

Gombás tizedesnek fogalma sem volt róla, milyen értékes zsákmány akadt a markába. A leány különleges voltán azonban megrökönyödött. A katona már hosszú ideje szolgált a törökök elleni hadseregben. Nem egyszer látott már muszlimokat egészen közelről, harcolt is velük, üzte is őket, volt, amikor ő menekült amazok elől, de ilyen furcsa párossal még sohasem hozta össze a sorsa. Bizonyos volt abban, a szépséges táncosnő háremből menekülhetett el. Lehet, hogy nem is török és talán társa sem az. Faggatóznia mégis feleslegesnek bizonyult, hiszen amazok ki sem nyitották ajkukat.

Ha magyarul, szláv nyelven, netán németül feleltek volna, innen, vagy onnan vannak, elkíséri őket az út egy biztonságosabb szakaszáig és amott elengedi őket, de mivel makacsul hallgattak, Érsekújvárra vezette őket.

- Feleségemnek van már mindenféle szolgálója, - kezdte az érsekújvári királyi parancsnok, mikor elé vezették a török leányt, - szépek, csúnyák, szőkék és barnák, jobbágyok is, nemes kisasszonyok is. Amazok mindenféle nyelveken beszéltek, de törökül egyikük sem tudott.

Mikor Ali beglerbég küldötte megtudta, mit gondolnak Fatimáról, nyelve megoldódott. Elárulta, hogy nem közönséges leány. Mint a beglerbég személyes őrségének tagja nem egyszer találkozott már táncosnőkkel, ismeri őket, tudja milyenek. Társa egyáltalán nem hasonlít azokra. Ajkát illetlen szó nem hagyja el. Úgy viselkedik, mint egy nagyságos kisasszony. Hozzátette, az sem kizárt, netán a beglerbég jegyese is lehet. Elvégre egy közönséges táncosnő, miért is venné meg a tíz legszebb foglyot Alinak.

Az elmondottak megváltoztatták a parancsnok eredeti elképzelését. Ha a török leány valóban ilyen előkelő, nem hagyja magánál. Hálája jeléül személyes jó barátjának Szapolyainak ajándékozta. Így is tett, Fatimát Trencsénbe küldte.

A leány az úton is hallgatásba burkolózott.

Az első nap sértődöttként viselkedett... a másodikon meghökkenten... a harmadikon megtörten. A verőfényben a napból, éjszaka a csillagokból azt olvasta ki, őt nem Alihoz viszik, hogy a barátság iránti alázatos kérés jeleként adják őt oda neki. Az első napon sértett büszkesége nem engedett szabad utat könnyeinek, a másodikon akarata miatt nem alázkodott meg. A rákövetkező napon, mikor megmutatták neki a hatalmas Trencsényi várat, megértette, hogy innen Budára út nem vezet és keserves sírásra fakadt.

- Ne sopánkodj szépségem, - szólt hozzá a kíséret parancsnoka, mikor megérkeztek Trencsénbe. - Nem lesz ott rossz dolgod. Az ország egyik legnagyobb urának fogsz szolgálni.

A vödörbe, melyből a lovakat itatták, vizet hoztak a Vágból és a leánynak ott kellett megmosakodnia. Mindez azonban fel sem tűnt neki. A közeli vízimalomban le kellett vetnie ruháit és ki is mosnia. Amíg mángorolta, aztán amíg száradt, kénytelen volt megelégedni a molnárné lenből készült ingével.

Szapolyainak a leány már az első pillantásra a kedvére volt. Biztos volt benne, feleségének is megtetszik majd. Hiszen neje szerette maga körül az előkelő asszonyokat és leányokat.

A vár úrnője azonban minderről hallani sem akart.

- Hagyjon ezzel békén, - hűtötte le férjét. - Elvégre, lehet, hogy nem is ember.

- Már hogyne lenne? - csodálkozott rá. - Látták őt, amint mosakodik és öltözködik. Nő, mint akárki más.

- De nincs megkeresztelve.

- A zsidókat sem keresztelik meg és mégis ugyanolyan emberek, mint mi. Születnek, élnek, esznek, isznak és meghalnak, hozzánk hasonlatosan.

- A pogány még rosszabb. Mivel a sátán ártani nekünk nem tud, hiszen istenfélő emberek vagyunk, ennek a lánynak a testébe bújt, hogy amaz egy nekünk váratlan időpontban kárt okozhasson. Felgyújtja a palotánkat, vagy valakit megöl.

- Ha csak ettől tart, - válaszolta Szapolyai békés hangon, - ez ellen is van orvosság.

Hívatta a vár papját, egy öreg dominikánus atyát és megkérte rá, nem próbálná-e meg a török fogolyból kiűzni a rossz szellemet.

- De, végbe viszem, bizonyosan végbe viszem, - állította a pap öntudatosan. - Az egyház emberének szava, ha isten nevében szól, erősebb, mint az ördögé.

A szerzetes azonban maga próbálkozni nem mert. Elvégre az előkelő török család szépséges leányába aligha közönséges ördög bújhatott, ezért vele szemben magasabb rangú egyházi méltóságot kell állítani.

Mivel azonban nem volt kéznél sem püspök, sem legalább apát, Fatimát a helyi esperes elé vitték. A Mátyás torony legtágasabb helyiségének közepén fehér vászonerítővel borított asztal. Rajta aranyozott kereszt, két oldalán gyertyákkal. Az esperes segítségére volt a vár papja és a közeli apátság egyik szerzetese is.

Fatima a szertartás alatt semmiféle izgalmat nem mutatott. Nem rángatózott, nem remegett, szája sem habzott, ahogy azt várták. Szó nélkül azt cselekedte, amit neki parancsoltak a katona-tolmács közreműködésével. csak mikor víz fröccsent a szemébe, akkor rázta meg fejét.

Éppen a leány csendes viselkedése adott az esperesnek jogot a megszólalásra:

- Nincs benne rossz szellem. Ha Szapolyai kegyelmes uraság szolgálatában marad, idővel megtérítjük keresztény hitünkre.

Mindazonáltal a vár úrnője még az egyházi személyiség szavait sem hitte el.

Fatima így nem került a vár kastélyába, ahová maga Szapolyai szánta. De így is olyan helyet kapott, amit sem a személyzetnek, sem a hivatalnokok közül senkinek sem adatott meg. A Mátyás toronyban meghagyták neki azt a helyiséget, ahol a gonosz szellemet kiűzték belőle. Kényelméről, persze titokban, a várbeli emberek gondoskodtak. Egyesek csodálták a leány szépségét, mások sajnálták, de voltak, akik a várúrnő ellenében cselekedtek.

Két hétig kavargtak a szörnyű bizonytalanság és a félelem felhői Ali budai beglerbég és persze Omár esztergomi bég elméjében. Érkezettek hírek arról, hogy az érsekújvári hajdúk, vagy más gyaurok megöltek egy török férfit és nőt. Mikor megtudták, hogy nem Fatimáról és kísérijéről van szó, egy időre megkönnyebbültek.

Két hét múlva végleges bizonyosságot szereztek róla, Fatima él és a Trencsényi vár foglya. Nem megy rosszul sora, végül is török szolgálonője és társa van, a leány mindazonáltal mégis vágyik a szabadságra és övéire.

- Trencsénybe megyek, - szólt a bég, ahogy csak értesült a hírekről.

- Te? - nézett rá a beglerbég csodálkozva. - Miért te? Az én jegyesem.

- Csakhogy minden baj az én hibám miatt következett be, - tartott ki Omár a véleménye mellett.

Ali elgondolkozott. Kisvártatva látni lehetett, milyen örömmel kapaszkodik abba a gondolatba, mely abban a pillanatban jött világra elméjében.

- Jól van, - bólintott. - Ha akarsz, gyere velem. Trencsénybe még senki sem merészkedett. Állítólag bevehetetlen. A gyaurok most maguk kínálják a lehetőséget, hogy ott mindent alaposan megfigyelhessünk.

Omár ráállt. Ő is egyetértett a kifürkészéssel, de neki elsősorban Fatima személye töltötte be gondolatait. Két kérni igyekvő mégiscsak többet érhet el, mint egy személy.

Mikor azonban a nagy ajándékról kezdett beszélni, mellyel Szapolyai jóindulatát lehetne megnyerni, Ali kinevette:

- Miféle nagy ajándék! Inkább üres kézzel kell odamennünk. A nagy ajándék az alázatos kérés és a túlzott érdeklődés jelei.

- Nem fontos neked Fatima? - értetlenkedett Omár.

- Dehogynem. De másképpen kell tennünk.

Még ugyanazon nap elküldték Érsekújvárba a párkányi papot, amaz szerezzen az erőd parancsnokától, menlevelet, hogy a távoli Trencsénybe vezető útjuk zavartalan legyen.

A parancsnok készséges választ adott nekik. A magas török méltóságok alázattal teli kérése az ő és Szapolyai nevének dicsőségét növeli. Annak érdekében, hogy a muszlimok útja gondmentes legyen, fegyveres kíséretet biztosított számukra.

Szapolyai azok megérkezése előtt röviddel ért haza kiterjedt uradalmában tett látogatásáról. Vidám és jókedvű hangulatban volt. Mindenkinek mindenfélét megbocsátott, elengedett, felszabadultnak és bőkezűnek bizonyult.

Mikor meghallotta, milyen váratlan látogatók kérnek tőle kihallgatást, felvillantak elméjében a Fatimáról és a beglerbégről szóló hírek. Örült neki, hogy a török leánynak jól viselték gondját. Ha visszaadja őt Alinak, azzal szerfelett lekötelezi. Jó lenne, ha

lenne ilyen személy a törökök között. Azt remélte, hogy Ali serege soha nem fosztogat majd az ő birtokain.

Ali mintha csak olvasott volna gondolataiban.

- Nagyon örvidenénk, - szól hozzá baráti, de tisztelettéljes hangon, - ha méltóságod jó szomszédokat látna bennünk. ha megfecedkezne arról, mi történt, melyért közölünk senki sem tehet és az őszinte akarátunkat értékelné, hiszen kegyelmességgeddel jó barátságban kívánunk élni.

Szép szavak. Szapolyai helyesél, örömmel hallgatja és biztosítja a törököket, hogy óhajuk megegyezik az ő vágyával.

- Ugyanakkor nemcsak magunktól jöttünk, - folytatja a budai beglerbég. - A fényesség Szelim pasa nevében is érkezünk. Tudomást szerzett róla, hogy egyetlen leánya, szemének fénye, utolsó napjainak egyetlen öröme, a várásban tartózkodik. Tisztelettél kéri, add őt vissza neki.

Szapolyai hiába várja az ajándékokat, melyek azt mutatnák, nemcsak a pasának, de a beglerbégnek is fontos Fatima.

A beglerbég ugyan elővesz ékszeres ládikójából három arany kelyhet, de a keresztények gyakorlott szeme már az első pillantásra felismeri bennük az istentiszteletekre használatos eszközöket, melyeket valamelyik templomból rabolhattak el. Sem a vastag férfigyűrű, sem a lányok homlokát ékesítő diadém egyaránt nem tűnik Szapolyainak személyéhez méltó ajándék gyanánt.

Megsértődik, de kifelé semmit sem mutat. Ha ők ezt a játékot játsszák, ő sem tesz másként.

Fatimát hivatja.

Azt várta, hogy a leányt magukkal akarják majd vinni. Elvégre mi másért fárasztották magukat ekkora út megtételével. Amazok azonban semmit nem tettek. Csak másnap, Trencsénből való eltávozásuk előtt a beglerbég odavetette, szeretné tudni, mit mondjon Szelim pasának. Együttal azt javasolta, hogy legjobb lenne egy hónap múlva Fatimát kicserélni a Bars vármegyei Csáradon. Ő magával hozza a megfelelő váltságdíjat.

Szapolyai erre szavát adta, Fatimát időben odaviszik.

Csárad dombok ölelte falucska Aranyosmarót és Garamszentbenedek között. Valamikor másként hívták. Csak a török időkben ragadt rá ez a név, hiszen itt cserélték ki a foglyokat. Ezekből volt elég, az egyik és a másik is oldalon is. Mivel a muszlimok bőséges zsákmány, vagy egészséges emberek után vágyódtak, akiket aztán rabszolgának adhatnak el, nem kímélték ezt a vidéket sem. Ha az ittenieket meglepték, üres kézzel nem távoztak. Ha az emberek időben észrevették a harácsoló törököket, nem egyetlen leverték a lováról, többeket megfogtak és kalodába zártak. Egy idő múlva az elfogottakat, vagy a fogságban lévőket kicserélték. Néha férfit férfire, máskor bőséges váltságdíjért, annak alapján egyszerű emberről, netán török méltóságról van-e szó.

Egy hónap elteltével a kíséret Trencsénből Csárad felé közeledett, Bán, Kinorány, aztán Aranyosmarót érintésével. A Szapolyai család címerével ékesített hintót tíz katona kísért.

Az őrség fegyverrel jól ellátott, mintha csak valami, isten tudja, milyen hatalmas kincset vinnének, a legkevesebb, hogy jóféle körmöci dukátokkal megrakott ládákat. Pedig minden látszat ellenére csak a pogány török leányt hozzák! Így van ez, gondolják magukban a katonák, urakkal, úrnőkkel kesztyűs kézzel bánnak, ha keresztény, ha hitetlen.

Aranyosmarót mellett, a fuvarosok fogadójában a kíséret hosszasan időzik, mint más efféle helyeken. A hegység déli oldalán nem árt az óvatosság. Nagysurányból és Komjátiból, no meg a Zsitva-völgyéből bármikor errefelé törökök kódoroghatnak. Az ilyen martalócoknak nincs becsülete. Számukra még a megállapodott váltságdíj sem szent. Akár rajta is üthetnek a kíséreten, Fatimát kirángatják a hintóból és fizetés nélkül távoznának vele.

A fegyveresek parancsnoka nemcsak arra hagyatkozik, amit az aranyosmarótiak és néhány utazó mond. Legügyesebb felderítőjét előre küldi. A többiek három órát várakoznak rá. A kém fáradtan tér vissza, lova igencsak csatakos. Óvatosan haladt előre, itt-ott az erdőbe is benézett, a bozótosba is. Két-három utazót is megállított, egy közelben legeltető birkapásztort is kifaggatott. Senki sem látott törököket. Maga sem pillantotta meg őket, bár majdnem Csáradig lovagolt. Visszafelé szélvészfélegé vágtatott, mert félt, a többiek ugyancsak aggódnak érte.

Ezek után a kíséret felbátorodva folytatja útját. A lovak dobogásába, a jócskán megvasalt kerekek nyikorgásába és az úton heverő kövek csikorgó hangjába keveredik bele a rétekről és az erdőkből meg a harmatos fűből a madarak örömteli éneke. A nyugalmat csak időnként szakítja meg a meglepődött foglyok, fácánok riadt rikácsolása, melyek jószerivel a kíséret lovainak patái alól röppennek fel.

A keresztútnál, ahol Garamkovácsi felé ágazik el, az egyik irányból, aztán hirtelen a másiktól is már az országúton vágtat feléjük a törökök áradata. Lovaskatonák, kezükben kivont szablya vagy előre szegeződő lándzsa. Vad üvöltésük a fülükbe hatol, vérük megdermed.

A muszlimok túlerőben vannak, de Szapolyai katonái nem adják meg magukat. Hamarosan a kocsi körül is csetepaté kezdődik. A lovak nyerítenek, a szabályák felcsendülnek. A szemekben csillog a vágy, végezni az ellenséggel.

Ebben a hatalmas zűrzavarban senki sem figyelt a kocsisra. A törökök nem férték hozzá, mert társai elállták amazok útját. Bizony, idejük nem volt hátuk mögé nézni. A kocsis pisztolyt tart kezében. Időnként céloz valamelyik muszlimra, de löni nem mer, nehogy sajátját találja el. Aztán fegyverét öve mögé dugja vissza, egy szempillantás alatt szablyát ránt, villámként ugrik le a bakról a felnyergelt tartalék lóra. Egy mozdulattal elvágja a szíjat, aztán jobbra, balra sújt. A török bekerítésből csodálatos módon vágja ki magát, a legkisebb sérülés nélkül.

A többi legény észre nem veszi, vadul verekszenek tovább.

Szerencsére, az országút felől kisvártatva kezdenek felharsanni a királyi sereg kürtjei. A hangok egyre közelednek. Ez a legényeknek újabb erőt ad, a törököknek meg félelem költözik szívébe. A csetepaté lármája közepette fülükre nem támaszkodhatnak, melyet a közeledő keresztény sereg lovainak dobogása, vagy a gyalogosok kiáltozása tölt be. Egyetlen céljuk csupán a hintó. Hárman odanyomulnak. Mikor látják, hogy csak egy ló van befogva, nem ülnek fel a bakra. Feltépik az ajtót és kirángatják belőle a holtra rémült fehér ruhás nőt. Az egyik katona nyergébe veszi és vágtában indulnak meg Garamkovácsi felé. A kürtök hangja egyre közelebb hallatszik, ezért a többiek is menekülésre fogják a dolgot.

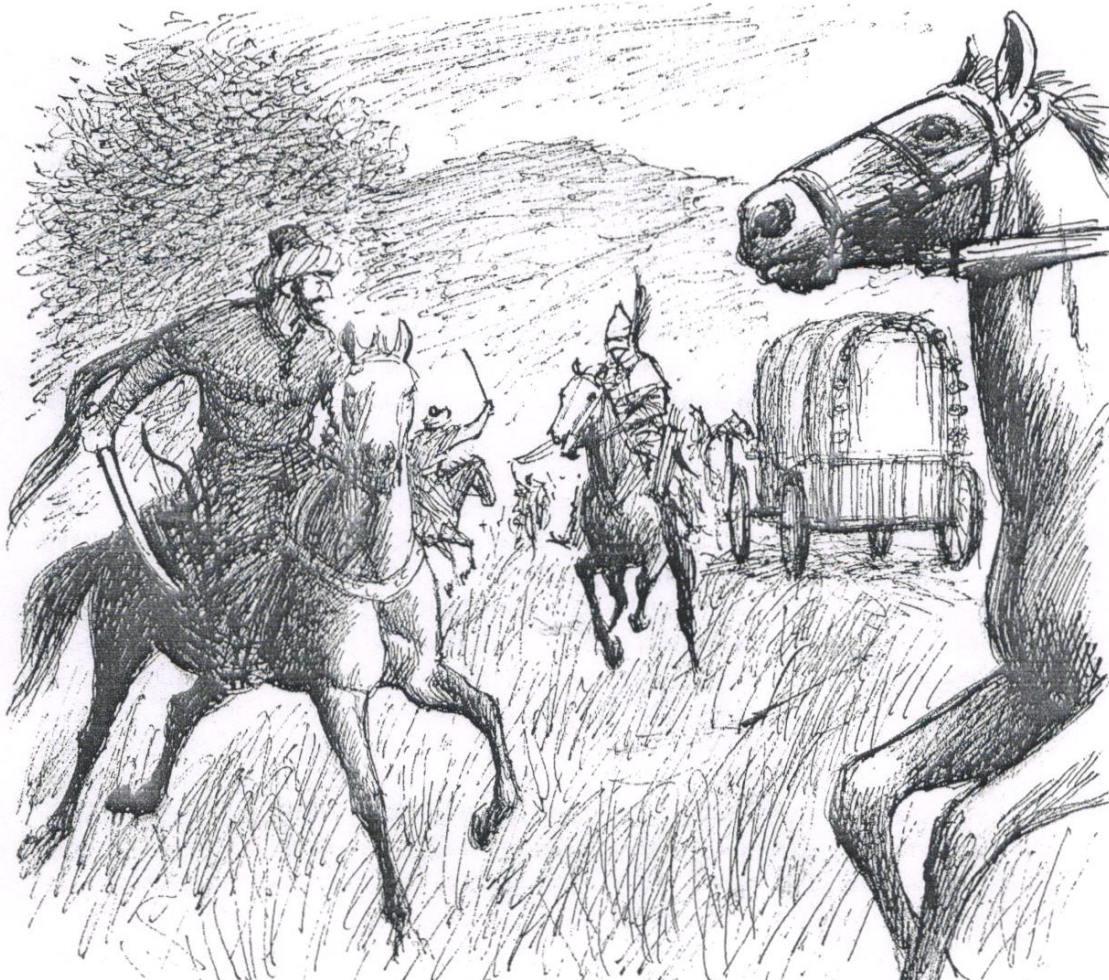
Addigra a kürtök már a keresztúttól visszahangoznak.

Szapolyai emberei az első pillanatban nem tudják, örvendezve nevéssenek, vagy haragosan átkozódjanak. Mostanra a kocsis is odavágtat hozzájuk.

- Ne vágjatok már olyan komor képet – mondja nekik a kocsis nyugodt hangon – minden rendben van.

- Már hogy lenne így? – értetlenkednek. – A török nőt elvitték, a váltságdíjból így semmi sem lesz. Miként vállaljuk majd a felelősséget Szapolyai méltóságos úr előtt?

- Sehogy. Nincs miért. Minden pontosan úgy történt, ahogy a méltóságos úr megjövendölte.

Elárulta amazoknak, hogy nem a pasa valódi lányát vitték magukkal. Fatima Trencsénben maradt. A hintóban a leány török szolgálonőjét rejtették el. Az uraság biztos volt benne, hogy Ali beglerbég nem küldi el a váltságdíjat, inkább megkísérli majd rajtaütöni a kíséreten és jegyesét magával vinni.

Az is világossá vált, hogy a kocsis sem akármilyen személy. A bakon Szapolyai egyik legbátrabb és leginkább odaadó tisztje ült. Mikor a vár ura megosztotta vele aggályát, hogy nem bízik a törökökben, a tiszt maga találta ki, miként járhatnak túl a muszlimok eszén. Mindez sikerült is neki!

- Nos, hát így néz ki a török szerelem, - szólt Szapolyai csalódottan. - Nem képesek a valódi áldozatra.

Fatima iránt sajnálatot érzett. Miként élte meg a leány, amikor eljöttek érte! Amíg elhitte, hogy kiváltják, arcán időnként békés mosoly ömlött el, ajka dalától remegett. Most azonban a szomorúságban fürdik, a vágy emészti el.

Ha akkortájt édesapja bárkit elküldött volna azzal a kéréssel, hogy adják vissza leányát, váltságdíj nélkül, Szapolyai egy pillanatig sem habozna. Tiszta emberi érzelem vezérelné, de Trencsén várának kapuját egy esztendőn keresztül semmilyen török követ nem zörgette meg.

Mindazonáltal éppen annak a napnak az évfordulóján, mikor Fatimát a várba vitték, mégiscsak megjelent a vár bejárata előtt egy aprócska török küldöttség. Omár bég, öt leghűségesebb katonájával. Nála sincsenek, isten tudja milyen értékes ajándékok. Szapolyainak és Fatimának főleg üdvözlést hoz Szelim pasától és Ali beglerbégtől. Amazok távollétét komoly okokkal mentegeti. Nem árulja el ugyanakkor, hogy Szelim pasa már néhány hónapja Allah birodalmában van, a szélütés vitte el, mikor megtudta, Ali miképpen viselkedett leányával szemben. De előtte még nyilvánosan visszavonta Fatima és Ali eljegyzését. Azóta Ali sem a budai beglerbég. Mikor a szultán hírt kapott barátja, Szelim váratlan haláláról, a könnyelmű Alit Perzsiába küldte, a helyi törzsek lázadásának leverésére. Amíg a szultán él, onnan vissza nem térhet.

Szapolyai megszerette Fatimát. Felesége is megszokta a leány jelenlétét. Amikor megaláztatás érte, úgy a szívükhöz nőtt, mintha csak saját gyermekük lenne. Omár érkezése egyiküknek sincs ínyére, hiszen meg vannak győződve arról, a szép Fatimát ő is valami csellel ragadná el.

Akkor sem bíznak benne, mikor amaz megemeli ajánlatát és ezért az összegért majd az egész Trencsén vármegyét is megvehetné. Bizalmatlanságuk azzal sem oszlik el, midőn Omár nem köti az általa javasolt cserét Csáradhoz. Aranyat, ezüstöt, drágaköveket, értékes perzsaszőnyegeket és Itáliából származó arcképeket hozna személyesen az érsekújvári erődbe.

- Nem akarom, hogy koldusbotra juss, - közli végül Szapolyai. - Fatimát a mieink megszerették, és nem akarják nyomorúságba dönteni.

Omár felfigyel.

Szapolyai szavaiból a remény kezd felcsillanni.

- Elvégre, - teszi hozzá a Trencsényi vár ura, - mindenünk megvan, amit te kínálsz.

- Mije nincsen kegyelmességednek?

Omár kész a szabadságán kívül mindent feláldozni, melyet mindörökre szeretett Fatimájával szeretne összekötni.

- Vízem nincsen. Közönséges vízem.

- Adok neked rabszolgákat, akik naponta hordják ide egy jó forrástól. Azért, hogy gondod ne legyen velük, fizetek nekik a ruházatra és az életben maradásra.

Szapolyai a fejét rázza.

- Omár, te semmi újat nem öltöztél ki. Békeidőben az embereink naponta járnak a hegyi forrásokhoz és még gyógyító vizet is hoznak. Én azonban itt a várban is szeretnék vizet birtokolni. Abban a pillanatban, amikor ebben a sziklában meglelsz nekem egy kiadós forrást, Fatima a tiéd. Addig is, havonta egy alkalommal beszélhetsz vele, de csak az enyéme jelenlétében.

- Rendben van, - felelte Omár, rövid gondolkodást követően. - Látom, a szíved oly kemény, mint a szikla, melyen büszke váradsz. De bebizonyítom neked, hogy a valódi szerelemnek végül a kemény kő sem tud ellenállni.

Annyit kötött ki, hogy a kút számára legmegfelelőbb helyett maga keresi meg.

Szapolyai ráállt.

- Kár, kegyelmes uram, - bosszankodik hitvese, - hogy Ön ilyen könnyű feltételt támasztott. Egy vagy két esztendő múltán Fatimát magával viheti.

- Egy esztendő? Kettő? - mosolyog a vár ura. - Tíz, tizenöt esztendeig is hiába birkózik ezzel a meddő sziklával!

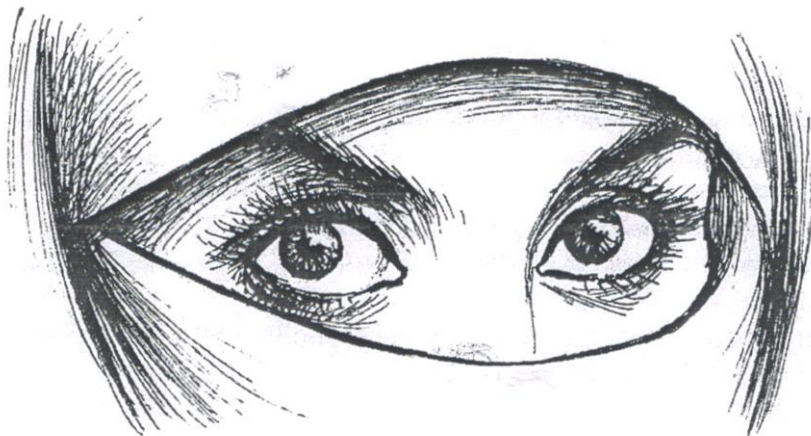
Birokra kelnek tehát a törökök a trencsényi sziklával, ütik, püfölik. Éjjel és nappal hallik a nehéz kalapácsok csattanása a jókora acélvésőkön.

A muszlimok párokat alkottak és hat óránként váltották egymást. Omár semmilyen könnyítést nem akar maga számára. Ellenkezőleg. A legderekasabban, legkitartóbban dolgozik. Igaz, ha nem a szeretett nőről lenne szó, önként nem bocsátkozna semmilyen nehéz és piszkos munkába. Hiszen a kézzel végzett munka, mélyen alantas előkelő mivoltához. A kezek leginkább arra valók, hogy a próféta dicsőségét karddal kivívják!

A kalapácsok hangja sem esőben, sem a hidegben el nem csendesedik. Az üreg egyre mélyebb volta azonban lassan visszafojtja.

A várban élők füle megszokta, mint ahogy a szél susogását a terebélyes fák lombkoronája vagy a tetők zsindelye az eső csepergését. Megszokták és mindennapi életük részévé vált. Csak a figyelmes Fatima hallgatja, miként érkeznek a dörömböléshez hasonlatos hangok, nem maradnak-e abba a fáradtságtól, nem törnek-e meg a kétségbeeséstől.

Nos, bizony, Omárnak és embereinek élete szenvedés volt. A szerteszét repülő kőszilánkok elcsúfították arcukat, derekukat egyre tovább tartott kiegyenesíteni. Tenyerük először hólyagokkal, majd bőrkeményedésekkel telt meg. A csörlő végén függő vödör és persze az egész szerkezet csikorgó hangja majd megsüketítette őket, de a legrosszabb az volt, hogy a szűkös üreg fojtogatta őket. A fáradtságuk mind nagyobb volt és csak nehezen tudtak úrrá lenni rajta.

A szikla azonban ugyanolyan meddőnek bizonyult, egy embernyire odalent, mint amikor már két-három létrafokkal mélyebben, vagy végül, amikor a követ és egymást is hosszú, nekik készített erős köteleken húzták ki.

Mikor már kis híján három esztendeje gyötrődtek a sziklával, úgy tűnt, lassan azonos szinten lesznek a Vág folyó vizével. Hiába fürkészték mégis napról napra a követ, nem gyöngyözik-e, nem ad-e akár egy csepp vizet is. Minél mélyebbre fúrtak, a remény annál jobban fogyott, hogy munkájukkal megszerzik a jogot, Fatimával együtt szabad emberként távozni.

Omárt leszámítva mindnyájan meg voltak arról győződve, hogy a hitetlenek bizonyára lebírhatatlan varázslata átkozta meg erőfeszítéseiket.

Egyedül Omár nem csüggedt el. Biztosította társait, ő is számolt a rontással és éppen ezért választotta ezt a helyet a kút számára. Ha lenéznek a vár sziklájáról, látják, hogy a Vág a kőszirt lábát nyaldossa. Ha tehát egy szintben vannak a folyó vizével, lefelé már nemigen kell fúrniuk, inkább északnak fordulnak. Néhány lépésnyi távolságban bizonyosan elkezd a folyó vize a kövön átszivárogni.

Lepillantottak odafentről, vállukat rángatták, fejükkel egyetértőleg biccentettek. Hitték is, nem is, de újfent a véső és a kalapács után nyúltak.

Mikorra vagy tizenöt, húsz lépésre lehettek az üregtől oldalirányban, Omár arcába egy kődarab pattant. Mikor megtörölte, nedvességet érzett. Az első pillanatban azt gondolta, a vére serkent ki. Furcsa volt ugyanakkor, hogy sebe nem csíp, elvégre, ha a kő sebesített meg, akkor fájdalmat kellene éreznie! Arcát újfent megtörli, aztán ismét kezére néz. Azon nincs vér, tehát az arcán sem lehet. A biztonság kedvéért tenyerét a sziklához érinti. Nyirkos, csúszós.

Mellén keresztbe teszi kezét, és ahogy ott térdel, az üreg aljáig meghajol.

- Légy üdvözölve Allah, minket, szolgálodat, megóvtál a halálos fáradalmaink közepette és végül a vízhez vezettél!

Vésőjével még egyszer a sziklára ütött, aztán sietett visszafelé, hogy társával az örömteli hírt megoszthassa.

- Víz! - kiáltotta a másíknak, boldogsággal teli hangon. - Ráleltem a forrásra.

És valóban, a fáklya nyújtotta derengő fényben látni lehetett, ahogy a sziklafal aljából a víz csordogálni kezd, a port magával sodorva.

- Víz! A víz! - kiáltják külön is, együtt is.

Arcukat felfelé fordítják, kezüket szájukhoz emelik, hogy az örömteli hír bizonyosan felrepüljön két társukhoz, akik a kitermelt sziklát odébb viszik el az üreg mellől. A kötelet erősen rángatják, lengetik, köröznak vele. Fáklyájukkal is jeleznek.

Közben újfent és újfent a forrásra pillantanak, nem rettent-e meg az örömteli kiáltozásban. Gyermeki boldogságuk közepette a vésőket beleverik az üreg oldalsó falába.

Csak azután hisznek el mindent, hogy lábuk hideg vízben fürdik.

Odafent a várban a kancsók kézről kézre jártak, ajakról ajakra. Mindenki a vizet dicsérte és hálás pillantásokat vetettek a törökökre a nem mindennapi ajándékért.

A legnyugodtabb mosoly azonban Szapolyai arcán honolt. A kút számára valamiképpen több volt, mint a víz forrása. A vár bevehetetlenségének tudatát tovább erősítette. Eddig az ellenség ki is éhezethette, szomjúhozásra, azaz a halálra is ítéltette az ittenieket. Mostantól azonban nem akadályozhatják meg a várbeliek vízhez jutását.

- Omár, a legértékesebb ajándékot adtad nekem. A világ összes aranya sem ér ennyit, - mondta Szapolyai.

Tapsolt és az oldalsó ajtóban ünnepélyesen felöltöztetett nemes kisasszonyok oldalán belépett Fatima hófehér ruhában.

A jelenlévők mind arra számítottak, hogy a leány arcán a hazamenetel végtelen örömét látják, de mosolya gyenge, erőtlen, mintha csak fájdalmát leplezné. Lehet persze, hogy a rendkívüli boldogság, mely megnőtt és kivirágzott a hosszú vágyakozás alatt, most felszabadult, könnyzáporral tör utat magának.

A könny valóban alágördült Fatima fehér orcáján, ahogy csak Omár elé lépett és meghajolt előtte.

Omár gyengéden felemelte és magához szorította.

- Ne sírj galambocskám, életem napja, végtelen éjszakáim fénylő csillaga voltál, odalent a szikla mélyében.

A leány megrázta fejét. Szavai csak nehezen törtek át bánata küszöbén.

- Nincs olyan, amit kívántam, - szólt kisvártatva.

- Miképpen lehetséges?

Omár, mivel a választ nem volt türelme megvárni, kérdően tekintett a Szapolyai házaspárra. talán nem tartják meg adott szavukat és az egész csak komédia volt? Megmutatják neki szerelmét, de csak azért, hogy még inkább megsebezzék. Igen, a hitetlenek mindenre képesek! Sajnálja, hogy nem rejtett köpenye alá tört vagy kést, most leszámolhatna Szapolyaival.

A vár urának és feleségének arcán azonban ugyancsak értetlenkedő meglepődést lát.

- Kedvesem, - szólal meg Fatima végül, - a szíved nem súgta meg, hogy csak utánad vágyódom? Nem kellett volna a kutat befejezned! Mostanáig legalább volt egy boldog napom minden hónapban, innentől pedig a végeérhetetlen kétségbeesésbe zuhanok.

- Miért? - kérdezte a férfi és újfent Szapolyaiékat fürkészte.

- Vajon nem érted, - folytatta a török leány szemrehányóan, - hogy melletted az életem végtelen boldogság lenne, de Ali mellett lassan meghalok?!

- Ó, hát így! - sóhajtott fel szerelmese megkönnyebbülve.

Omár ráébredt, mekkora hibát követett el, hogy nem mondta el korábban, mi történt Alival.

Elmesélt tehát mindent neki és Szapolyaiéknak, akik az ő és Fatima tiszteletére aztán nagy búcsúlakomát rendeztek.

Kincs Vöröskő várában

Vöröskő várának ura igencsak szerette a csodálatot és a pompát. Szerfelett hízelgett neki, mikor nemcsak a Kis-Kárpátokbéli várakban és a Vág mentén, de Budán és Bécsben is róla beszéltek. Azért, hogy állandóan emlegethessék, mindent megvásárolt, amit szépnek, vagy értékesnek látott.

A vára a legszebbek közé tartozott, mellette pompás park, mögötte vadaspark, benne megtermett bölények, szarvasok, őzek és még medvék is. Minden év őszén vadászatot rendezett, melyen maga a király is megjelent.

A várúr számára a vadászatok alkalmat adtak, hogy dicsekedhessen birtoka és családi kincseinek növekményével. A nagy esemény előtt egy héttel már mindennek csillognia kell, akár a vár alatt csörgedező kristályvizű pataknak. Esztendőről esztendőre növekedett az aranyozott oszlopok, a díszes keretben lévő festmények, a gyönyörűségei velencei tükrök, az apró, filigrán szobrocskák és vázák száma. Megszaporodott az arany is, a drágaköves gyűrűk, fülbevalók, diadémok, hajcsatok, láncok, felfűzött igazgyöngyök és más ékszerek mennyisége is.

- Mennyi szépség, mennyi gazdagság van Vöröskő várában, - mondogatták az emberek, csodálattal a hangjukban.

- Csak az a kár, hogy ennyi szépség és mind hideg, élettelen. Vöröskő vára lehetne mesebeli hely, ha gazdagságát felmelegítené a vár szépséges úrnőjének kedves mosolya, - tették hozzá mások..

Mindenki tudta, mi hiányzik az itteni gazdagsághoz, igaz persze, a vár ura nem volt sem tekintettel, sem érzéssel a női szépség iránt. Mindenféle bájos fehérnépet ajánlgattak neki és barátai is győzködték, hogy egészen más, sőt jobb ember lehetne, ha megnősülne. Számára azonban fontosabbak voltak a tisztavérű lovak, amelyek alkalmasak hátszlónak is, hintóba fogva is. Egy pompás ló után képes volt keresztül-kasul beutazni az egész országot és néha még idegen honba is elmenni. A legnagyobb jutalmat az jelentette számára, mikor a vármegye gyűlésein, vagy az országos ünnepeken mindenki új szerzeményére vetette irigy pillantását, vég nélkül azt tudakozva, mennyit fizetett a hátságért.

Bandériuma is olyan volt, amilyen keveseknek. Mind jól megtermett itteni legény. Úgy ülték meg a lovat, mintha csak nyeregben születtek volna és a szablyát is úgy forgatták, hogy nem egy lovaggal szemben is felvették a versenyt. Az uraság arról is gondoskodott, hogy amazok öltözkük miatt se szégyenkezzenek, dolmányuk aranytól, ezüستől szikrázott.

A vöröskői nagyúrnak csak egy dolog hibádzott, valódi harcban valami igazi hősiességgel kitüntetnie magát.

Ennek is eljött az ideje. A török, amely már több alkalommal betört az országba, magát Budát kezdte fenyegetni. A király hírvivőket küldött szét az országba. Minden várba hírül vitték a veszedelem hírét, ami Magyarországot fenyegeti, de csak kevés uraság sietett az uralkodó zászlaja alá. Egyesek sokáig pepecseltek a felszereléssel és a fegyverrel, mások csak lassan tudták összetoborozni a bandériumot, de voltak olyanok,

akik hosszasan latolgatták, a törökök hulláma elérheti az ő vidéküket is, és ha igen, akkor az asszony, a gyerekek és az uradalom védelem nélkül marad!

Csak Vöröskő várának ura nem habozott egy percet sem. Elvégre, mit neki az ellenség! Asszonya és gyermekei nincsenek. A birtoka messze van Budától, és ha a török éhes farkasként átszáguld az országon, Vöröskő vára semmiképpen nem hullik az ölébe. Magas sziklán fekszik és elegendő számú derék védővel rendelkezik, a bandériumon kívül is.

A gróf csak egy dolog miatt aggódott, hová rejtse el aranykincsét és a többi értékét. Emiatt sem fájt azonban sokáig feje. Segítségül hívta a valamikori várnagyot, aki az uraság szülei alatt szolgált, és akivel együtt összehordták az aranyat, no meg a többi kincset. Két jókora, megvasalt ládába tették és azokat a titkos szobába vitték, amiről kettejükön kívül senki sem tudott.

A várnagyban-kastelánban úgy bízott, mint saját magában. A várnagy felesége valamikor a dajkája volt és a kastelán nem egy alkalommal helyettesítette az uraság édesapját, aki országos alkalmakon vett részt. Mivel a várnagnak és feleségének nem volt gyermeke, sem rokona, amazok csak ketten voltak. Öregkorukra sem kellett magukról gondoskodniuk, az uraság életükben gondjukat viselte. Nem kellett hát azzal a gyanúval élnie, amazok esetleg megrövidítik az ő kincsét.

A vöröskői várúr kincsei tehát jó kézben voltak. A kastelán minden reggel és este alaposan meggyőződött róla, hogy a titkos szobácska ajtaján lévő jellel minden rendben van. Persze, csak szemmel ellenőrizte. Hozzá nem ért semmihez, de főleg az ajtót nem nyitotta ki, nehogy az egyébként piszkos és elhanyagolt falon feltűnő érintés nyomai odavonzzák a hívatlan vendég, vagy ne adj isten a török szemét! Az uraság ugyan biztosította róla, hogy a muszlimok nem akarják Vöröskő várát megostromolni, elvégre félnek az itteni katonáktól, persze azt elfelejtette, hogy a hódítók semmitől sem riadnak vissza, ha pompás zsákmányra van kilátásuk. Ha tartanának bármitől is, nem ütnének rajta a királyi váron! Ha értesülnek az elfogott katonáktól, melyik Buda után a leggazdagabb vár, mindnyájan Vöröskő nevét említik majd.

Nem is telt el még három egész hónap és hír érkezik a várba, a török elfoglalta Magyarország alsó részét és a Dunántúlon nyomul előre. A felvidéki várak sem képesek ellenállni. A hódító Esztergomot megkerülve bevette Nagysurányt, Érsekújvárt, bekerítette Sempét és már ott feketéllik seregük Nagyszombat alatt.

- Sejtettem, hogy felénk tart, - kezdett jajveszékelésbe a kastelán. - Legalább azt tudnám, mi van a nagyságos urasággal! Él, vagy ne adj' isten elesett, lehet erre tart és maga határoz arról, mi legyen ezekkel a ládákkal. Netán magam döntsem el sorsukat, hogy végül ne legyen túl késő?

A Duna, a Nyitra és Vág folyók felől érkező tudósítások egyre rosszabbak lettek. A várnagyot leginkább az a hír idegesítette, a török rendelkezik olyan jól kiképzett emberekkel, akik meglelik a titkos folyosókat és helyiségeket. Nem csak a gazdag polgárok házaiban, de a várakban, várkastélyokban is bármikor könnyűszerrel megjelennek. Tulajdonképpen nem olyanok, mint a közönséges emberek: félig ördögből vannak. Nos, ha így van, a pokol szolgálói elől nehéz bármit is elrejteni!

Miképpen érezhette magát emberünk, ezt ugyan nem tudjuk, de végül csak úgy döntött, az uraság kincsét olyan rejtekhelyre viszi át, amelyet a török kutyák sem tudnak kiszagolni.

Először a várhegy oldalában lévő szikla alatti üregre gondolt, amely elég nagy ahhoz, hogy mindkét láda elférjen benne. Az odú bejáratát befedi szikla és kődarabokkal, arra majd agyagot szór, végül gyepkockákkal teszi láthatatlanná. Aztán csak eszébe ötlött, a törökök keresni fogják a titkos folyosó kijáratát. Átfésülik a hegyoldalt és a sziklákat is megvizslatják. Hamarabb tehetik rá a kezüket a kincsre, mintha az a titkos szobácskában lenne.

Emlékei között felidézte a régi bányát is, ami elég messze helyezkedik el a vártól. Az odavezető út már növényzettel igencsak borított, nem vonzza majd a török tekintetét. ha azonban mégis rálelnék, a kincs itt sincs biztonságban.

Végül úgy döntött, keresztülmegy a titkos folyosón. Lehet, hogy ott alkalmas helyre lel.

Még sohasem volt négy, öt lépésnél beljebb. Mindig elriasztotta a hideg, nedves, dohos szag. Mintha csak egy rettenetes óriáskígyó, vagy egy sárkány lehelete lenne. Az sem kizárt, hogy amikor a folyosót mélyítették a hegy belsejében, néhány ember az életét vesztette, vagy az akkori uraság talán minden emberét megölette, hogy egyikük se árulhassa el a titkot. Lelkük a szerencsétlenre vár, arra, aki bemegy a sötét folyosó mélyére, akitől ezek soha nem hallott áldozatot kérnek, talán olyat, hogy szabadítsa ki innen őket... No, legyen, ahogy lesz, csak be kell mennie!

Legyőzte félelmét és belépett. A folyosó a kezdettől fogva keskenynek bizonyult, számtalan lépcsőfokkal. A levegő kellemetlen volt, olyan, akárha a mocsárba merülne alá. A fáklya lángja hirtelen imbolyogni kezdett, mintha huzatba került volna. Megkísérli kiűzni elméjéből a sárkánylyukakról és barlangokról szóló rettenetes történeteket. Törekszik józanul, hideg elmével gondolkozni. Ha a világosság egyre kisebb és a láng mind jobban hajlik előre, ez világos bizonyítéka annak, hogy mindezt a titkos folyosó kijárata okozza.

Mekkora volt azonban a kastelán meglepetése, mikor egy sziklás üregben találta magát, tulajdonképpen egy afféle barlangban. A levegő nedves és hideg, de könnyebben kap levegőt, mint a szűk folyosón.

A levegő mennyisége és a láng egyre nagyobb imbolygása egyirányba kényszeríti a nyílás, vagy valamiféle lyuk keresésében, ahol a kijárat lehet. Végül két, természetes kiágazásra lel a barlangból. Nem tudja, melyiken kellene mennie, hogy bizonyosan kijusson a felszínre és nem még mélyebbre a föld alá. A lépcsőfokok kanyargásával már elvesztette tájékozódó képességét. Először a közelebbi nyílásban indul meg. Hamarosan azonban megáll. A barlangfolyosó egyre szűkebb és alacsonyabb. Az egyik helyen olyannyira elkeskenyedik, hogy még csak négykézláb sem tud átmászni, talán csak hason csúszva. Ezen az uraság bizonyosan nem tudott átjutni! Ez bizony nem megy.

Visszatér a barlangi elágazáshoz és a másik kiágazáson indul el. Itt fáklyával is tud világítani. A második folyosó kényelmesen indul, nem kell folyvást összehúznia magát. A folyosó teteje és oldala emberi kéz munkájáról árulkodik.

Szemben hirtelen egy kisebb legényke magasságában rókalyuk méretű nyílásra lesz figyelmes. Innen szűrődik be nappali fény az üreg aljába. Odamegy, kinéz rajta. Odakint sűrű erdő, bokrokkal teli, vadmalna és szeder.

Nincs tisztában vele, hová ágazik ki a titkos folyosó. A vár minden oldalán hatalmas fák alkotta erdőség. Ha pontosan tudni akarja, hol van, ki kell mennie, odakintre. De miképpen? Talán ki tudna bújni ezen a nyíláson, amely ugyanakkor nem az igazi kijárat. Az uraságok ezen nem jutnának ki és a meneküléskor nem piszkolnák össze a drága ruhájukat. Valami más lehet a megoldás, talán valamilyen titkos szerkezet.

Meggyűjtja a második fáklyát, hogy nagyobb legyen a világosság és keresésbe kezd. A körülötte lévő köveket tapogatja. Ujjával nyomja, vállával tolja, de minden hiába. Csak hosszú, igencsak hosszú keresés után, mikor már a kijutáshoz fűzött reménye is elveszni látszik, a földben egy darab vas csikordul meg, ami az első pillanatban kardmarkolatnak tűnik. Fel akarja emelni, de a mázsás súly nem enged. Elkaparja mellőle a földet és újra próbálkozik. Emeli, tolja, és íme, a szikla megmozdul, egy darabja kissé oldala gördül, el a kijáratból. Vállával nekifeszül és a hatalmas kő megint egy kicsit enged. Fönről vöröses színű agyag hullik alá, keveredve homokkal, apró szemű kavicssal és száraz falevelekkel.

Végül a kijárat akkorára tágul, hogy kifér rajta.

Az erdőben van. Körülötte sűrű rengeteg. Egy keskeny, mély völgy jobboldali lejtője. Nem ismeri meg a helyet, hiszen soha életében nem járt erre. Alaposan körbe szemléli a tájat és örvendezik, hiszen emberek legapróbb nyomát sem látja. Nem volt még senki sem erre, sem gombát, sem málnát szedni.

Nem a titkos folyosón megy vissza a várba. Meg szeretne győződni arról, hová torkollik ki az alagút. A völgy felé kell mennie és az elvezeti majd az úthoz. Először azonban a nyílást kell elzárnia. Hátha mégiscsak errefelé bolyong valaki, megleli a kijáratot és ettől fogva a kincs nincsen biztonságban.

Igen ám, de a kötömb, amelyik sziklaként magasodik ki, sehogyan sem akar az eredeti helyére gördülni. Hosszas, sikertelen fáradozás után száraz, már korhadó fatörzset tesz oda és ágakkal, levelekkel fedi be. Egy, két óra múlva a megbolygatott föld újra kiszárad és az elzárt nyílás már sem az állatokat, sem az embert nem vonzza.

Mikor megjelent a várkapunál, az ott ácsorgó örök nem akartak hinni a szemüknek. Mindkét katona már régóta ott strázsált, jól tudták, ki, mikor jött be és kit engedtek ki. Megesküdtek volna, mindenre, ami szent, a várnagy nem lépett ki a kapun. Ráadásul nemrégén juthatott ki, hiszen olyan ruházatot visel, amiben az ember a vártermekben sétálgat!

- Miként jöhetett ki? - faggatták egymást a strázsák, értetlenül pillantgatva egymásra. - Vagy nem ő az?

Mikor elhaladt mellettük, azok úgy néztek rá, mint a kísértetre szokás. Elfeledkeztek még a meghajlásról és a köszöntésről is. Mozdulatlanul álltak, mintha nem is akarnák a figyelmét magukra felhívni. A kastelán úgy lépdelt el mellettük, mintha amazok ott sem lennének. Rájuk sem vetette pillantását, kérdést sem intézett hozzájuk. Ez is szokatlan volt. Mostanáig, főleg a tekintetes úr eltávozása után, mindig érdeklődött. A két őrt rémület fogja el. Már biztosak benne, hogy nem a valódi kastelánt látták. Valami

varázsló vagy fekete mágiát űző pap vehette fel annak alakját. Az ilyeneknek nem is kell kimennie, elegendő, ha csak bejön a várba.

Ha a strázsák nyugtalanok voltak is, ő még inkább bosszankodott, hogy mégsem a titkos folyosón ment vissza a várba. Kijönni nem látták odabentről, így aztán azon fognak tűnődni, hogyan keveredhetett ki. Bizonyosan kitalálják, milyen irányból érkezhetett a kapuhoz. A nyomait követik és rálelnek a titkos folyosóra. Akkor aztán már az ismert lesz az emberek számára! Az örök száját ugyanakkor be nem foghatja... Végül úgy döntött, titokban megfigyelteti amazokat. Van elég katonája, akik szívesen megcselekszik, elvégre függenek tőle.

Még aznap tudomást szerzett arról, azok ketten csak azon törik a fejüket, miként csúszhatott át rajtuk kifelé a várnagy, úgy, hogy észre sem vették. Tartanak is tőle, nehogy megbüntesse ezért őket, vagy akár be is panaszolhatja a nagyságos úrnak.

Estére a hegyek fölé nehéz esőfelhők ereszkedtek. Először a napot torlaszolták el, majd sötétség lett úrrá, melyet távoli villámlások szakítottak meg. Mikor a mennydörgés hangja odafentről átcikázott a vár alatti völgyön, a várnagy békésen dobolt ujjáival és elindult a vár kápolnájába.

Mikor visszatért, hívatta az öreg kocsist, akinek megszámlálhatatlanul sok esztendő nyomta a vállát. Az uraság vagy öt-hat éve már nem bízott idős embere látásában és annak kezében sem. A kocsis szeme a félhomályban felmondta a szolgálatot, így aztán keze folyvást a gyeplőt rángatta. Mikor a nagyságos úrnak estefelé volt érkezése, Bazinból, vagy Szentgyörgyből, a lovak már ismerték utat, így gond nem támadt. Ha azonban Jókön, vagy Berencsen voltak, gyakran eltévedtek hazafelé. Az öreg kocsis a sötétben farkasvakságtól szenvedett. Alig látott előre néhány lépésnyit, távolabb már minden elhomályosult, akárha köd ereszkedne le a szeme elé. A nagyságos úr így aztán helyette annak fiát ültette a bakra. Igaz, a bandériummal magával is vitte, a törökök ellen. A kastelánnak így nem maradt megbízható kocsisa.

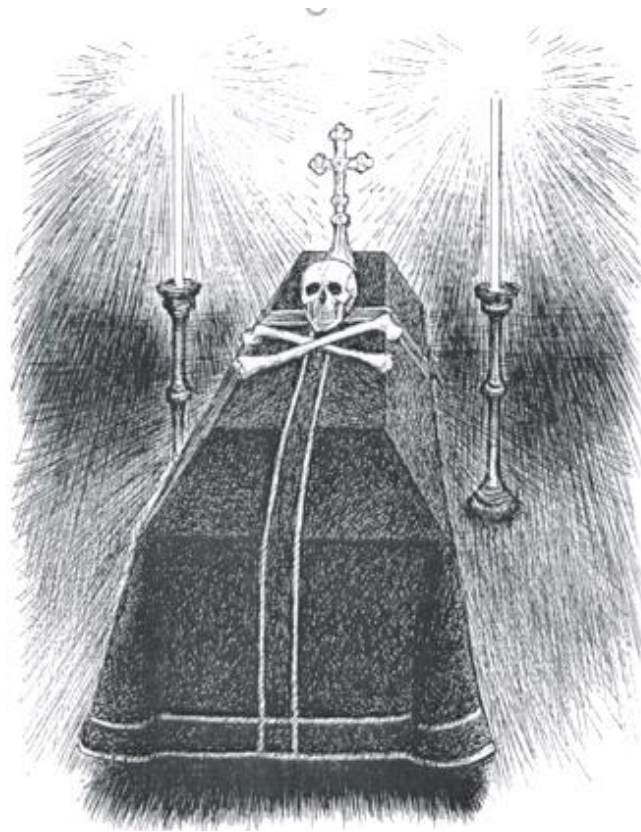
Az öregembert a kápolnába kíserte, amely az uraság eltávozása után teljesen elhagyatottá vált, hiszen a hadjáratra a vár papja is elkíserte. Ha vasárnaponként szép idő volt, a várbéli emberek Császtóra mentek, az ottani templomba, ha nem, otthon maradtak. a várkápolnába egyikük sem merészkedett.

A kastelán így egész nyugodtan felállíthatott az oltár elé egy ravatalt, melyet nehéz, fekete posztóval borított, arra fehér kereszt volt ráfestve. A ravatal mindkét oldalán vastag fehér gyertyák, magas, fekete tartóban. A koporsó közepén emberi koponya, keresztben két lábszárcsonttal. A koponya mögé nehéz, ónból készített keresztet ültetett.

A ravatal, az égő gyertyákkal és a kakukkfű illatával áthatva, igencsak meglepte az öreg kocsist, mégpedig kellemetlenül. A nagyságos úr elhunyt közeli családtagjait ravatalozták fel itt vár kápolnájában.

- Az istenért, - kérdezte rettegve, - talán csak nem a nagyságos úr?
- Pszt, - tette ujját a kastelán figyelmeztetően az ajka elé. - Imádkozz!

Aztán oldalra lépett a templom üveges szekrényéhez, melyben a papi miseruházat volt elhelyezve. Ott volt a temetéseken használatos papi öltözék is előkészítve. Átvetette a vállán és a nyaka alatt ezüst kapoccsal rögzítette. Fogta a latin nyelvű könyvet, amelyikből a pap imádkozni szokott a temetéseken, aztán az oltárhoz lépett.

- Szlivka Máté, - fordult az idős kocsishoz, aki leszegett fejjel térdelt a ravatal mellett, - mondd meg nekem, isten arcképe előtt, te mindig hűséges szolgája voltál a mi nagyságos urunknak?

- Az voltam kegyelmes uram, - válaszolta az öreg, alázatos őszinteséggel. - Az Úr legyen a tanúm, hogy soha semmit nem cselekedtem ellenére.

- Ha ez így van, Szlivka Máté, a nagyságos úr birtokához hű maradsz a továbbiakban is?

- Az maradok.

- Kész vagy-e cselekedetekkel is bizonyítani?

- Kész vagyok.

A kastelán odalépett a ravatalhoz, fogta a nehéz fémkeresztet, odafordította a Megfeszítettet a kocsishoz és jéghideg, bírói szigorral átítatott hangon azt mondta:

- Esküdj meg, hogy soha, senkinek nem mondod el, azt, amit most láatsz, hallasz és teszel és azt sem, amit még ma megcselekszel, láatsz és hallasz!

Az öreg Szlivka felemelte jobb keze két ujját, Krisztusra tette és megesküdött.

- És még valami, - tette hozzá a várnagy. - Emlékezz rá, ha megszeged esküvése, szörnyű átok sújt le rád: élve falnak fel a férgek, hosszadalmas és fájdalmas lesz a halálod.

- Mentsen meg az isten attól, hogy mindezt elfelejtem! - suttogta az öreg.

- Úgy van, most menj, fogass be a nagyságos úr kocsijába és vidd oda a várudvarra, a kapu közvetlen közelébe.

Mikor a kocsis megállította a fogatot, a bejárat előtt, úgy ömlött az eső, mintha dézsából öntenék.

Az öreg kocsis egyre jobban megrettent. Már biztos volt benne, hogy az, ami itt történik, az nem az egyházi rend szerint van, hiszen ez a vihar sem közönséges. Elvégre nincs égzengés sem! A föld megremeg a kocsi súlya alatt. Csoda, hogy nem esett el, amikor lekászálódott a bakról, olyan bizonytalanná váltak léptei. A villámok sem világítják meg az égboltot, egyenesen az udvar kövén csattannak. Minden mennykőcsapás körbenyaldossa a vár épületeit, azok lassan lángra is kaphatnak.

Titokban keresztet vetett, hogy a gonosz hatalmak rontását elűzze.

Mégis, hiábavaló minden. A föld továbbra is remeg és a tűz az esővel együtt az udvarra zúdul. Ráadásul, amikor kinyújtja kezét, hogy az urasági bejárat kulcsát elfordítsa, keze a semmit markolja. Az ajtószárnyak nyitva és amott – az elhunyt idősebbik uraság! A pokoli lángokkal övezett villámlásoknál, melyek az udvaron ömlenek végig, világosan látja annak arcát, mely merően szigorú, leginkább haragos. Ha ilyen volt a megboldogult nagyságos úr, nem volt tanácsos a vele való találkozás.

A szolga zavarodottan hajlik meg és oldal felé hátrál.

- Máté, kevés az időnk! - hasít bele fülébe a várnagy türelmetlen hangja.

Az öreg kocsis felkapja tekintetét, az öreg megboldogult uraság már nincs ott. Csak a kastelánt látja, fáklyával a kezében.

- Zárd be az ajtót belülről és gyere! - teszi hozzá a másik, mikor pillantásuk találkozik.

Nem mennek messzire. Odafele a lépcsők tetején megállnak. Amott, a vörös szőnyegen két vaspántokkal kivert láda hever. Viszik az egyiket, majd a másikat. Kinyitják az ajtót és elhelyezik a tárgyakat a kocsiban. A várnagy beül közéjük, aztán kiadja a parancsot Máténak, csapjon a lovak közé.

Alig halad át a fogat a felemelkedő csapóhídon, a villámlás és mennydörgés elcsendesedik, mintha csak a várudvar végre lecsillapítaná a pokoli lármát. Az eső azonban tovább erősödik. Könnyörtelenül ostromozza az öreg hársfák terebélyes lombkoronáját. Mire azonban a második kapun is átértek az eső is elcsendesedett. A külső várfalon kívülre érve köd fogadta őket, melyen keresztül átderengett a telihold fénye. A homályos pára felett az égbolt tiszta, mintha a viharról nem is tudna.

Minél közelebb értek a keresztúthoz, annál inkább kívánczik a kocsis nyelvére a kérdés, merre is mennek valójában. Hol is kell majd a lovakat megállásra bírnia? Mégis, mielőtt kimondhatta volna, a várnagy odabentről kopogott neki. A kastelán aztán kiszállt a fogatból és szólt a kocsisnak, kászálódjon le a bakról. Emlékeztette esküvésére, majd nem törődve az öreg farkasvakságával, fekete sálat kötött annak szeme köré és beültette a kocsiba.

„Történjen bármi,” szólt hozzá kemény hangsúllyal, „amíg nem engedem meg, hogy levedd, még megérinteni se merészed, különben örökre megvakulsz!”

Maga ült fel a bakra és megsuhintotta az ostort.

Az útelágazásnál, a keresztútnál néhányszor megfordultak, hogy az öreg kocsis fel ne ismerje az irányt. A rétek után fel, majd lefelé mentek tovább, keresztül-kasul az éjszakában. Csak, amikor a kastelán biztos volt benne, hogy az öreg elvesztette tájékozódó képességét, akkor hajtottak tovább a völgy irányába, a titkos folyosó bejáratához.

Az öreg Mátéhoz egy szót sem szólt. A kocsiban hagyta és maga ment a titkos bejárathoz, eltávolítani az ágakat és a korhadtt fatörzset. Most végre sikerült neki a nehéz kőtömböt is elmozdítania.

Mikor mindkét ládát bevitték a rejtekhelyre, a szolgát visszakísérte a kocsiba. maga azonban még visszatért, hogy a derengő holdfényben a bejáratot újból eligazítsa. A sziklát is visszagörgette. A korhadtt fatörzset és az ágakat igyekezett a szikla körül a legtermészetesebben elrendeznie.

A visszafelé vezető úton újfent bolyongtak a bekötött szemű szolgálával, úton, útfélen, erdőn, mezőn. A keresztutaknál többször is megfordultak, míg végül az öreg hársfák szegélyezte út felé vették az irányt. Ott a kastelán megállította a lovakat és levette a sálát Máté szeméről, majd a bakra ültette...

Reggelre az eget újfent sűrű felhők borították. Ismét haragvó villámok cikáztak, a vár, a körötte magasodó dombok és a mély völgy egyaránt remegett a rettenetes égzengésektől. A földre ömlő égi áldás olyan vadul korbácsolta a réteket, mintha csak el akarná tüntetni az urasági kocsi nyomát.

A várnagy elégedettséget érzett.

A következő két napot csaknem egészében a titkos folyosóban töltötte. A ládákat másik helyre húzta át, betemette őket az előre kiásott gödörbe, majd a földet kiegyenlítette felettük. Munkája olyannyira sikeredett, hogy a harmadik napra már senki sem lelte volna meg a kincset rejtő ládákat. Csak a sziklára tett egy aprócska jelet, hogy véletlenül nehogyanis elfelejtse, hová is rejtette el azokat.

A kastelán nyugalma nem bizonyult azonban tartósnak. Hamarosan ismét szemrehányást tett magának, miért kellett magától távol elrejtjenie. Akkortájt amikor meggyőződhetett róla, bizony ott van, ahová a nagyságos úrral együtt elhelyezték, nem töltötte el ekkora rettegés. Haragos szavakkal illette a szolgát is, akit nem kellett volna beavatnia mindenbe. Ki tudja, mennyire vette komolyan amaz a kápolnában tett esküjét?! Mi van, ha levette a sálát a szeméről és jól megfigyelt mindent? Lehet, hogy farkasvaksága sincsen, csak színlelte, mert már nem akaródzott dolgoznia? Netán a fiának akart jobb helyet szerezni és így megvédeni a török háború elől. Nem kellett volna hívnia! A kincset, persze apródonként, maga is, lehordta volna, és aztán betemeti.

Reggel még nagyobb idegesség fogta el, mikor megpillantotta az öreg Szlivkát, kosárral a kezében a mezőn járkálni, ráadásul abból az irányból, ahol a rettenetes éjszakán a kocsival hajtottak. Mindez nem hagyott nyugtot neki, így aztán ő is kiment a földre. Néhány lépés után azonban ráébredt, az eső a szekér nyomait szinte teljesen eltüntette. Igaz, egy-egy helyen árulkodó mélyedéseket vélt felfedezni. Persze, akkor éjjel keresztül-kasul mentek, de ha az öreg Máté, vagy valaki a családjából a rét kezdetétől elkezdi követni, azok az útig vezetnek, onnan a völgybe és aztán felfelé a domboldalra... Minden lehetséges.

Mikor visszatért, a külső várfal kapuja előtt lópatkók dobogása ütötte meg a fülét. Valamilyen lovas jött vágásban Császtó felől. Ezekben a nehéz időkben, mikor annyi hír keringett a törökökről, akik Nagyszombat mellett lehetnek, az érkező bizonyosan fontos hírt hozott.

A küldönc a Szomolányi vár urának figyelmeztetését hozta, mely szerint a vöröskőiek haladéktalanul készüljenek a hódítók elleni védelemre. Sempténél nagy csata zajlott le, melyben a mieink komoly veszteséget szenvedtek el. Néhány visszatérő elmesélte, az ütközetben látták Vöröskő várának urát, bandériuma élén. Embereinek fele menekült meg, többen elestek, mások sorsa ismeretlen. Az uraságról semmi hír nincsen. Holttestét akár a Vág folyó is elragadhatta, de akár életben is lehet. Akár ki is kerülhette őket, hogy Nagyszombat mellett, vagy akár még a város előtt váratlanul támadást kíséreljen meg a moszlimok ellen. Az sincs kizárva, hogy fogságba esett... Semmiképpen se várjanak azonban rá, készüljenek a védelemre.

A hír kétszeresen is kellemetlen. A veszély, melyről a beszámoló röviddel azelőttig a Vág túlsó partjáról, Sempte felől érkeztek, mostanra már Nagyszombat kapuit elérte. A kastelán gyorsan hivatja a várban maradt katonák parancsnokát és megparancsolja neki, küldesse ki embereit a környékbeli jobbágyfalvakba, hogy minden egészséges legény köteles tüstént Vöröskő várába jönni, katonai szolgálatra. Azokat, akik ennek nem engedelmesskednek, szigorú büntetés várja.

A hírnek mindemellett van még egy sokkal rosszabb oldala is. A nagyságos urához testben és lélekben hű várnagy elveszíti életszükségleteinek fonalát. Hirtelen mindent feleslegesnek és hiábavalónak lát. Ha az uraság tényleg az életét vesztette, nincs kiért élnie tovább! Ő maga saját birtokkal szinte egyáltalán nem rendelkezik. Nincs kinek gyűjtenie. Gyerekei nincsenek, rokonai réges-rég meghaltak, neki magának meg szinte semmire sincs szüksége. Minden, ami az uraságé, egy kicsit az övé is. A megboldogult idős úrnak inkább volt testvére és tanácsadója, semmint szolgája, annak fiát, a jelenlegi várurat pedig gyakran sajátjaként nevelgette. Amíg az egyikük is életben volt, nem kellett gondolnia a jövőre, öreg éveire.

Most azonban, hogy ura meghalt, minden megváltozik. Ki tudhatja, kinek az ölébe hullik a vár és az uradalom? Milyen lesz az új tulajdonos? Jóindulatú? Tisztelni fogja az uraság régi szolgáját, vagy eldobja, mint valami felesleges kacatot?

- Mulya vagy Ferenc, nagyon mulya, - kárhoztatta magát, életében először, egyáltalán nem szeretetteljesen. – Nem foglalkoztál saját magaddal. Ami még rosszabb, az asszonnyal sem!

Önmaga korholása közepette megszületett a terve: a kincsből a pénzt elveszi, no meg néhány apróságot, olyanokat, amiket a várból képes könnyen elvinni, aztán a csecsebecsét majd bármelyik ékszerész hálás szívvel megveszi tőle. A nagyságos úr nem írta össze kincsét és a ládákban sincs erről feljegyzés, ezért aztán senki sem tudhatja, mi rejtett ott egyáltalán. Így ez nem lopás. Csak annyi értéket vesz el, amit az ura amúgy is bizonyosan neki adna, ha az életét a várfalakon és az uradalmon kívül kellene folytatnia. Elvégre is, ha visszatér a méltóságos úr, mindent visszaad neki!

Asszonya is ekképpen gondolkodott.

Így aztán még aznap elment a rejtekhelyre. A felesége odafent maradt, örködni, nehogy a szolgák közül véletlenül valamelyikük a titkos folyosó környékén lévő helyiségbe tévedjen.

Mekkora volt azonban a kastelán meglepetése, mikor a sűrű füstöt eregető fáklya nyújtotta derengő fényénél nem lelt rá arra a helyre, ahol a ládákat elásta. Háromszor is

végigment a titkos folyosón, a lába elé és a falakra is figyelve. A föld mindenütt egyformán sima, helyenként nyirkos. A fölötté magasodó falak mindenütt piszkosak, nedvesek. Az általa elhelyezett jelnek nyoma sincsen.

- Vagy az értelmem csap be, vagy valaki megelőzött, - mondta magában.

Nem volt nehéz kitalálnia, ki érhetett előbb ide, az öreg Szlivka! Elvégre amaz nincs egyedül. A nagyságos úr a kocsis egyik fiát és a vejét nem vitte magával. A gyermek ugyan vakarcs még és a veje is alig látszik ki a földből, de a gazemberségre, amint ez megmutatkozik, már elég nagy.

Egészen feldúltan és Szlivkáékra dühösen indult visszafelé.

Hirtelen azonban tompa csattanások, püfölések hangjára lesz figyelmes, mintha valaki a nedves földbe ütné bele csákányát. A szerszám hirtelen nagyot csattan, talán egy követ, aztán a vas csikordulása hallik.

„Az uraság ládájáról feszítik le a pántokat,” futott át elméjén a gondolat. Megállt és figyelmesen hallgatódzni kezdett. Kétszer-háromszor valami halk neszt hallott, aztán minden elcsendesedett. Amikor emberünk újra elindult, az ütések újra felhangzottak. Lépteit visszafogva, lábujjhegyen ment tovább, lélegzetet sem mert venni. A zaj ismét elcsendesedett, ezért olyan volt, mintha a kalapács csattanását a halántékánál érezné.

Mikor újra megmozdult és a csákány még erősebben, ugyanakkor hangosabban csapott le, elméjébe a fejszékkel és éles késekkel felfegyverkezett haramiák képe tolakodott be. Hirtelen olyan vad félelem kerítette hatalmába, hogy elővigyázatosságát feledve és támoanyagva futott át a titkos folyosóhoz tartozó barlangon, aztán lélekszakadva fel a lépcsőkön. Csoda, hogy el nem esett. Fáradtan, keserű hangulatban ért el végül fent várakozó asszonyához, aki már rettegéssel teli pillantásokkal méregette. Amaz már régóta bámult kifelé az ablakon, a sötét éjszakába, de világosságot gyújtani nem mert, hiszen attól félt, mindez ne adj’ isten elárulhatja bárkinek, melyik helyiségben van a titkos folyosó bejárata.

Ezen az éjszakán már semmivel sem foglalatostkodtak. A titkos folyosó bejáratát egy nehéz asztallal eltorlaszolták, a szomszédos szobák ajtajait bezárták és nyugovóra tértek.

Reggel rögvést az öreg Szlivkát, annak fiát és vejét hívatta.

Az öregember azonban csak magában jött. Fiáról és vejéről semmit sem tudott. Délután hívatta őket a katonák parancsnoka és valahová együtt mentek. Mikor amazok visszatértek, ő már aludt és mikor reggel felébredt, addigra már megint elmentek. Hajnalban távoztak, állítólag. Úgy emlékszik, felesége azt mondta, szerszámokat vittek magukkal.

Ők voltak, villant át a kastelán feldúlt elméjén a gondolat. Fogták a csákányokat és a szekercéket, hogy szétverjék a sziklát, amely a titkos folyosó külső bejáratát rejtí! Elsőre örvendezni kezdett, megfogja amazokat. Megbünteti őket, akkurátusan megbünteti! Mindegyikük kap huszonöt vagy ötven botütést, a deresen, utána kezüket, lábukat vasba vereti és aztán majd csak elárulják, hová rejtették el az uraság kincsét.

Megragadta a csengőt és jelzett az egyik katonájának. Egy legényt mindig maga mellett tartott. Csengetett egyszer, kétszer, majd harmadszor is, de senki sem kopogott, nem is jött be az ajtón, meg sem hajolt és a várnagy parancsát sem várta.

- Szólok neki, kegyelmes úr, - ajánlkozott az öreg Szlivka.

- Menj! - bólított a várnagy. Amikor az öreg kocsis megmozdult, mégiscsak megállította. - Sehová sem mész! Itt maradsz!

Ekkor olyan dolog esett meg, amitől az öreg szolgálnak kikerekedett a szeme. A kastelán maga ment ki a folyosóra, kiáltozott a katonáknak, a szolgáknak... Úgy viselkedett, mintha ő lenne a vár teljhatalmú ura és parancsolója. Ámulata tovább nőtt, mikor a várnagy visszatért és furcsa, szerfelett furcsa arccal kezdett a kérdezősködésbe:

- Senki sincs itt! Hol vannak?

- Nem tudom, kegyelmes uram.

A kastelán kitátotta száját, ajkai megmozdultak, de szó nem hagyta el azt. Hirtelen kegyetlen, rettenetesen kegyetlen magány kerítette a hatalmába. A szolga arcán addig honoló csodálkozó kifejezés, gúnyos, szemtelen grimasszá torzult. Felbátorodtál barátocskám! Valami belső, figyelmeztető hang azonban nyugalomra intette. Elvégre is, nincs már kire támaszkodnia. A katonák parancsnoka is szörnyen becsapta, hiszen nem csak ellene, hanem az uraság ellen is fellázadt. A kincstől amaz erősnek érzi magát és még a várra is fáj a foga. Ahhoz, hogy sikerülhessen neki, a várnagyot el kell takarítania az útból. Ha élsz, gondot okozol nekünk, ezért el kell pusztulnod!

Persze a várnagynak nem akaródzik meghalnia. Betegség nem gyötri és az öregség okozta gondok sem érték el testét, lelkét, Miért is kellene eltávoznia ebből a világból?!

Hogy ne maradjon teljesen egyedül, úgy döntött, az idős szolgát újabb esküvéssel láncolja magához. Elvégre az öregek, egész életükben alázattal szolgáltak, nem fognak az uraság ellen hirtelen fellázadni! Mikor alaposabban Szlivka arcába nézett, felfedezte csodálkozó pillantásában az együttérzést és a korábbi alázatosan odaadó viselkedésének nyomát.

Biccentett neki és magával vitte. A várkápolnába mentek. A ravatal még mindig ott volt az oltár előtt. csak a gyertyák nem égtek és a levegő most nem volt kakukkfűtől illatozó.

- Térdelj le! - parancsolta a várnagy, a kőburkolatra mutatva a ravatal körül.

Azután kivette a gyertyát a közelebb lévő tartóból és odament az aprócska aranyozott örökmécseshez, mely az oltár előtt égett. Alighogy odaérintette a gyertya kanócat a mécseshez, a lángocska megremegett, majd kialudt.

A várnagy felkapta a fejét, mintha senkinek sem akarna az arcára pillantani. Lélegzete elfulladt és kővé dermedt. Azután, mintha csak lassan eszmélne fel a hirtelen jött meglepetéséből, megszólalt és valaki láthatatlan személyhez intézve szavait, megszólalt:

- Kegyelmes uram, - kezdte, rövid hallgatás után, - megtettem, ami módomban állt. Újfent meghajolt és elhallgatott.

- Igen, kegyelmes uram, mindent megvédek, - biztosította a grófot, mintha csak előtte állna.

Még egyszer tiszteletteljesen meghajolt, a gyertyát odaadta a térdepelő szolgának majd az örökmécses kialudt lángjával mit sem törődve, eltávozott.

Az öreg Szlivka, látva annak furcsa viselkedését, azt sem tudta, mit tegyen. Várt egy keveset, térdepelve a hideg, sima kövezeten, gyertyát szorongatva a kezében Azt hitte, a kastelán majd visszajön, talán csak tűzszerszámmért ment, vagy világosságot hoz. Mikor

feleszmélt, hogy túl sok idő telhetett el, óvatosan felegyenesedett és a kápolnában lévő pad elé állt. Fülét hegyezte, ha lépteket hallana, újból letérdepel.

Mivel egy óránál is régebb óta várakozott és gazdája még nem jött vissza, kiment a kápolnából. Elsőként a lovagtermet járta be, majd az egyik, a másik, a harmadik ajtóhoz lépett. Mindenütt hallgatódzott és a kulcslyukakon is óvatosan belesett. Sehol, semmilyen mozgás, beszéd, léptek, némaság honol mindenütt. Biztos, ami biztos, a lovagteremben még egy órát várakozott, nem akarván magára haragítani az öreg csodabogarat. Aztán elindult annak a szobának az ajtajához, amelyikben a várnagy és felesége lakott. Miután hiábavalóan kopogtatott, felbátorodott és a kilincs után nyúlt. Az engedett ugyan, de az ajtó zárva volt.

Hosszas kopogtatás, majd dörömbölés és tűnődés után úgy határozott, keres egy katonát vagy szolgát. Nézzenek amazok is körbe, merre tűnhetett el a várnagy.

Elindult a katona, a szolgálóleány, mentek egyesével, aztán együtt, minden szobába beléptek, a termekbe, a kápolnába is. Amott hitetlenkedve emelték fel a ravatalt borító fekete posztót, de a várnagynak se híre, se hamva. Bejárták a pincéket is, a kapunál ácsorgó őrnél is tudakozódtak. Amikor a katonák parancsnoka visszatért, akkor merészkedtek a kastelán szobájának ajtaját feltörni.

Odabent az erőszaknak semmi jele, elvégre már erre is gondoltak, de a török előli fejvesztett menekülésre sem utal semmi. Minden a legnagyobb rendben, mintha a házaspár csak rövid időre távozott volna el. De hová?!

Ej, biztosan nem volt velük minden rendben, tűnődtek a katonák, akik néhány nappal ezelőtt is látták a várnagyot visszatérni a várba, anélkül, hogy egyáltalán kiment volna.

- Bizonyosan fekete mágiát űznek, együtt a feleségével. Lehet, hogy apró bogárrá változtak, itt vannak és nevetnek rajtunk, hallgatják beszédünket, figyelik, mit teszünk. Az is lehet, hogy már elrepültek a társaikkal együtt, aztán holnap jönnek vissza és még lehet, nekünk lesz bajunk abból, miért merészeltük keresni őket.

A házaspár nem tért vissza sem másnap, sem harmadnap...

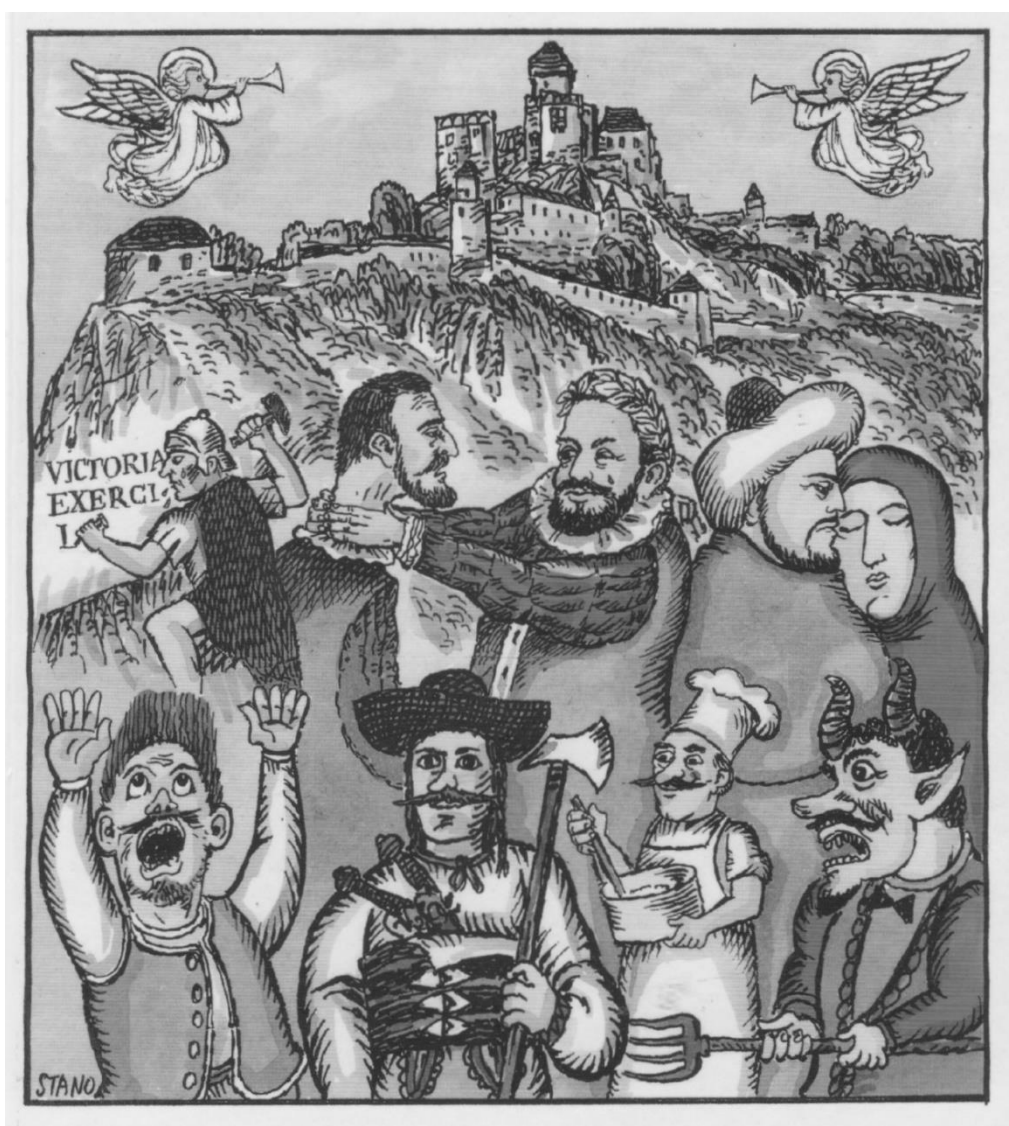
Addigra már az öreg Szlivka sem érezte magára nézve kötelezőnek az esküvését. Mindent elmesélt, persze becsületszóra, először az övéinek, aztán a katonák parancsnokának, mit is élt át azon a viharos éjszakán. A várnagy, biztos, ami biztos, annak alapján, amit a kápolnában mormolt, valamire rájöhetett és talán a titkos alagútba mehetett, megbizonyosodni oda, ahol a megvasalt ládák hevernek. A földalatti bolyongása közepette eltévedhetett és elpusztult.

Napokon át újfent keresgéltek a titkos folyosó bejáratát fentről, a várból, a várhegy dombjának oldalán kutatták, de minden igyekezetük hiábavalónak bizonyult.

Elveszett a kincs, a várnagy és a felesége is, és mivel a nagyságos uraság valahol a török fogságban pusztult el, a titkos folyosónak és a rejtekhelynek nyoma sem maradt. Egyszer majd rálel egy véletlenül arra járó ember. Lehet gombász vagy gyógynövénygyűjtő asszonyság és a megtalált kincset nemes célokra használja fel.

PETER MIŠÁK

TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK, MONDÁK

Peter Mišák (1950. szeptember 10. Rózsahegy)

Szlovák író, újságíró, főszerkesztő, tanár.

1965 és 1968 között a rózsahegy Általános Középiskolában tanult, majd 1968-1972 között szlovák és német nyelvet tanult a Besztercebányai Pedagógiai Karon. Tanulmányai után 1972-től 1973-ig tanárként dolgozott Háromszécs településen, 1974-1992 között az Osveta Kiadó szerkesztője és főszerkesztője volt, 1992-től a Szlovák Anyácska hazafias-kulturális egyesület munkatársa, jelenleg a túrócszentmártoni Szlovák Nemzeti Újság főszerkesztője. P. Vrlíkkal közösen adták ki a *Mesék Liptóból* (2008), *Mesék a szlávok hársfája alól* (2013), *Kőműves történetek* (2015), *Alice kutyái* (2018), *Trencsényi legendák* (2019.) című köteteket. Számos irodalmi kézikönyvet és gyűjteményt készített és állított össze Rendszeresen jelentkezik kulturális rovatvezetőként, emellett irodalmi műkritikusként is tevékenykedik.

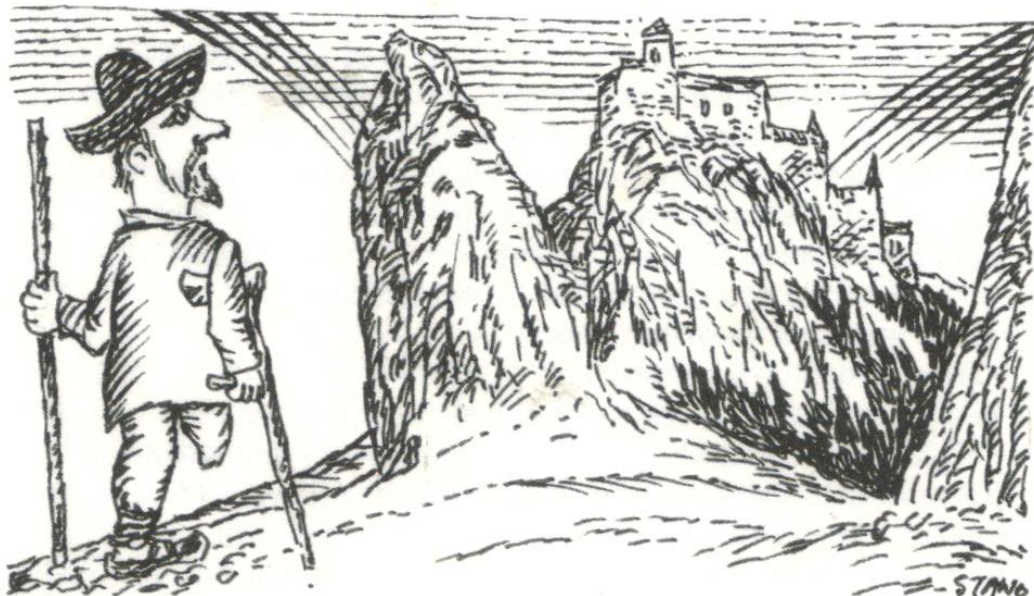
Írta: Peter Mišák ©

A fordítás alapjául szolgáló könyvek eredeti címe: *Trenčianské povesti* és *Murárske povesti a príbehy*
Kiadó: Matica Slovenská (2017, illetve 2017.)

Illusztrációk. Milan Stano©

Fordította: Papanek László ©

A hűség és az áldozatkészség cselekedete

Ezt a történetet az emberek már számtalan alkalommal elmesélték, nem tudni, hogy a végéig és azt sem, minden megtörtént benne, de ahogy azt mi is hallottuk, ugyanúgy mondjuk el. A gyászos emlékezetű 1241. esztendőben történt meg, amikor Magyarországra zúdultak a tatár hordák. Fosztogattak, gyilkoltak, felégették a városokat, a falvakat és öldösték az idős embereket. Azokkal a férfiakkal, akik ellenállást tanúsítottak, könyörtelenül végeztek, az asszonyokat rabszolgának hurcolták el és a foglyokért váltságdíjat kértek.

IV. Béla uralkodó már nem nézhette tovább, miként pusztítják el a tatárok az ő királyságát. Fegyverbe hívta a harcképes jobbágyokat is.

A királyi parancsot hozó küldött elérte Oroszlánkő várát is. Oroszlánkői Imre, a fiatal várkapitány itt élt asszonyával és három kicsiny gyermekével. Az erődítményben a családon kívül csak egy kis létszámú királyi helyőrség, valamint Budjács András várnagy tartózkodott.

A várnagy vagy kétszer annyi esztendőt számlált, mint a parancsnok, de még mindig ereje teljében, elszántsággal felvértezve. A kapitány közölte vele, hogy a tatárok elleni háborúba indul és megparancsolta neki, hogy hátrahagyottként gondoskodjon a várról és a családjáról. Amaz pedig azt felelte:

- Nem uram. Engedd meg nekem, hogy elkísérjelek. A vár alatt elég ember él, aki a várról és családjáról gondoskodik majd. Számomra nem lenne ildomos odahaza üldögelnem, amikor uram a hazáért vonul háborúba! - Imre elismerte Budjács igazságát és hozzájárult. A kürtök és dobok hangja mellett indult el az oroszlánkői csapat, hogy a

király parancsát teljesítve védelmezze Magyarországot. Az élen Imre, a várkapitány lovagolt, oldalán a várnagy, Budjács András.

Két hétbe tellett, amíg Béla király seregéhez csatlakoztak. Az őrült áprilisi időjárás közepette, amikor a derűs napok és esők váltották egymást, közben pedig hó is hullott, mely a katonák sisakján és bajuszán olvadt el. A lovak időnként a sárban gázoltak, máskor porfelhőt hagytak maguk után, az uralkodó pedig kelet felé vezette seregét, ahol kegyetlen ütközetben kellett összecsapniuk az ötvenezer főnél is többet számláló tatár sereggel.

A csata a Sajó folyó mellett ment végbe. A hitetlenek néhány alkalommal támadást indítottak, de a magyar sereg minden alkalommal visszavonulásra készítette az ellenséges erőket. Már úgy tűnt, hogy IV. Béla király seregei győzedelmeskednek, mikor a tatárok új arcvonala kilőtt nyílvesszőivel sötétbe borította a magyar tábornok és vad üvöltözés közepette rohamra indult. Az oroszlánkői katonák egyszerre a harc középpontjában találták magukat. Élükön a bátor Imre, oldalán az erős és elszánt Budjács András. A tatárok tucatjaival végzett kardjuk, amazok levágott feje a sárba hullott, de végül a túlerő diadalmaskodott és Imrét, segítőtársával együtt az ellenséges harcosok elfogták.

Éjszakákon és nappalokon keresztül hajtották a tatárok foglyaikat, keresztül a pusztasággá lett országon, míg végül egy megerősített várnál megálltak. Ott Imrét és Andrást megláncolták. A kovács erős szemekből álló láncot illesztett a két fogoly lábára. A férfiak sem megmozdulni, sem egy lépést tenni nem voltak képesek a másik nélkül. Együtt, vállukat összetámasztva sétálhattak a magas fallal körbevett erődítmény udvarán. Odabent szabadon mozoghattak, hiszen a kaput fegyveres őrk strázsálták és a várfalokról a vágott szemű, ürge pillantású, ijjes felfegyverzett katonák tekintete kísérte a foglyokat. Az egyik napon azonban Andráséknak sikerült egy szekercét ellopnuk. A szerszám a kapu mellett lévő fászkamra ajtajában hevert a földön és társa azt észrevétlenül megfogta, aztán bekecse alá rejtette.

- Uram, átvágjuk vele a láncot. Aztán szabadabban lehetünk, talán sikerülhet az őrseget legyűrnünk és megszöknünk.”

Mihelyt a tatárok a jól sikerült fosztogatás után az éjjel az udvaron zajosan mulatoztak, Imre Budjáccsal megkísérelte a láncot átvágni. Nem jártak sikerrel, hiszen a szemeket erős vasból kovácsolták és a kovács, aki láncra verte a foglyokat, ugyancsak értette a dolgát.

A fáradt rabok végül elszenderedtek, de Budjács Andrásnak a szökés terve gyorsan szétszakította álmát. Megrázta fejét, aztán fogta övét és erősen rászorította a lábára a láncszem felett. Amikor a lába érzéketlenné vált, a szekercével lesújtott és a boka felett a lábát levágta. Az ütés hangjára Imre kapitány felébredt, és amikor látta mit tett András, halkán felkiáltott. A várnagy azonban csendre intette és azt suttogetta:

- Menekülj uram, mentsd meg az életedet, asszonyodnak és gyerekeidnek szükségük van rád. Ha visszanyered erődöt és a király újabb sereget toboroz, előssz engem kiszabadítani.

E szavak után Budjács elvesztette eszméletét. Imre óvatosan felegyenesedett, levette a bekecsét és beburkolta vele a véres láncot. Csöndesen a kapuhoz ment. Amott csak

egy őr ácsorgott. A többiek a fal mellett horkoltak. Hirtelen az őrhöz ugrott, amannak öve mögül kirántotta a kését és a tatárt szíven szúrta. Annak még felsóhajtani sem volt ideje és élettelenül rogyott Imre lábához. Az oldalsó kapu kulcsa máris a kezében volt, amit az őről vett el. Hangtalanul kinyitotta és óvatosan kiosont a szabadság felé. Maga mögött bezárta és a kulcsot visszahajította. Amikor megtalálják a halott őr, azt gondolják majd, hogy amazok egymásnak estek, főleg, ha a kaput zárva találják. Így is történt és az oroszlánkői várkapitány szökését csak reggel fedezték fel. Imre segítőjét rögvest a bég elé vitték. Amikor a tatár tiszt megtudta, mit tett András, a parancsnoka megmenekülése érdekében, tisztelettel és csodálattal adózott a magyar katona hősiességének. Hívatta felcsereit és megparancsolta nekik, viseljék Budjács gondját és vigyázzanak rá, amíg amannak sebei be nem forrnak.

Időközben Imre, a kapitány a hegyeken keresztül, éjszakánkon át küszködve hazatért várába. Az egyik faluban az ottani kovács levette láncait, másutt egy lovat kapott, így hazatérése nem tartott három hétig sem. Nagy volt az öröm Oroszlánkőn! A boldogság könnyeivel a szemében ölelte meg asszonyát és vette karjaiba gyermekeit. Mindezek dacára a várat a szomorúság érzete lengte be, a hős András elvesztése miatt.

Teltek, múltak a hetek és a hónapok és a megérkező első hópelyhek a tél hamaros érkezését jövendölték, mikor a várhoz vezető úton lovas jelent meg. Valamiképpen furcsán ült a lovon, de nyugodtan léptetett a várkapuhoz.

- Hiszen ez András! - kiáltott fel az őr. - Uram, uram! Kapitány uram! Budjács András, a várnagyunk hazatért!

Imre nem akart hinni a saját szemének, amikor megpillantotta hűséges társát. Maga segített neki leszállni a nyeregből és megtámasztotta, amikor a várnagy a mankója után nyúlt.

- András, drága társam! - ismételte folyvást és úgy megölelte Budjácsot, hogy kis híján megfojtotta. Maga vezette emberét a szobájába és megparancsolta, hogy jóféle ennivalót, no meg egy kancsó bort hozzanak ízibe és készítsék elő ágyát. Budjács felfrissítette magát és a hosszú útja után elnyomta a fáradtság. Bezzeg nem aludt sem a várkapitány, sem hitvese.

- Budjácsot meg kell jutalmaznod, - mondta az asszony.

- Így van. Szívesen meg is teszem, csak azt nem tudom, miképpen.

- Odalent, Mikosfalván van egy szép kastély. A falu is takaros. Add neki a falut és a házat. Rászolgált.

- Drágám, igazad van, - helyeselt Imre. Reggel elkészíttette az adománylevelet, mellyel Budjács Mikosfalva és a pompás kastély ura lett. A nemes cselekedetről szóló hír az egész országban eljutott és IV. Béla király is értesült róla. Az uralkodó a harcban tett hősiességéért és hűségéért Budjács Andrást nemesi címmel jutalmazta: Az adomány részét képezte pompás nemesi címer. Mivel a hegyet, melyen Oroszlánkő vára magasodik, valamikor Oroszlán szikla néven is illették, Budjács címerében oroszlán van, mely a hősie cselekedet emlékére a fogai között láncot tart, amelyiken a levágott láb látszik.

A Budjács nemesi család néhány évszázadon keresztül fennmaradt. Tagjai kitűntek hűségükkel és állhatatosságukkal, alapítójuk példája nyomán. Úgy mondják, büszkeségei és díszei voltak nemcsak a környéknek, hanem egész Magyarországnak.

Csák Máté

A Vág és a Táttra urának is gyakran nevezett Csák Máté szinte elképzelhetetlen mértékű hatalommal és gazdagsággal bírt. Kemény kézzel uralkodott csaknem az egész Felvidék felett. Trencsén felett büszkén magasodó vára nem az egyetlen volt. Hatalmának tetőpontján harmincnál is több várat, erődítményt birtokolt. Ha a különböző uradalmait is beleszámítjuk, ezek száma az ötvenet is elérte. Várai voltak Morvaországban, Trencsén környékén, a Vág felső és alsó részén is. Máté uralta a Dunától délre eső ősi várat, Visegrádot is, amelyikben az uralkodó és a pápa követével találkozott.

Vártól várig kellett az öröknek fürkészniük, igaz, azt nem lehet tudni, átláttak-e a Duna felett a Felvidék irányába, ahol a hatalmas Máté egyeduralkodóként élt. Olyan udvartartást épített ki maga köré, mint a király, udvaroncai is ugyanolyan titulussal rendelkeztek, mint amazok. Önmaga védelmére hadsereget tartott fenn, amelyik nem egy alkalommal beavatkozott a jelentősebb harcokba – egyszer a magyar korona védelmében, másszor ellene. A magyar király kiválasztásakor is döntő szava volt. A pápa közbenjárására, valamint a magas egyházi méltóságok unszolására beleegyezett abba, hogy Károly Róbert üljön a magyar trónra. Ezzel az idegen honból érkezettel Csák Máté nem ápolt barátságos viszonyt. Bár a király megbocsátotta neki a főúr ellenséges viselkedését, de soha nem feledte. Tudatában volt annak, hogy királyi hatalmát nehezen őrzi meg, ha országában az oly hatalmas területeket birtokló, nagyszámú, jól kiképzett katonával rendelkező főúr hatalmon marad.

A Trencsényi vár 1275-ben került a hataloméhes Csák család uralma alá. A főnemesi család tagjai mindig is közel álltak a magyar koronához. Voltak közülük nádorok, vármegye főispánjai és tárnokmester is. Ezt a hivatalt, illetve titulust Csák Máté megőrizte és haláláig használta is.

A főúr mozgalmas életet élt. A dicsőséget és a gazdagságot karddal szerezte, birtokait a magyar trónra pályázó befolyásos személyektől. A vagyonáról szóló hírek nemcsak Felvidéken, hanem a világ közeli és távoli helyeire is eljutottak. Emlegették az Európa talán minden uralkodójának arcképével díszített aranypénzekkel teli ládáit is. A legtöbb

érmén persze a magyar királyok portréja díszelgett, valamivel kevesebben a Přemysl ház cseh uralkodói voltak láthatóak. Az aranypénzek bronzsal pántolt ládáiban, hatalmas, vasból készített lakatokkal zárva. Az ezüstök jócskán megvasalt hordókban rejtettek.

A hatalmas, bronzból készített üstökben arany vesszők és ezüst téglácskák tetején elhelyezett selyem zsákocskákban rejtő drágakövek, smaragdok, rubinok, gyémántok, de voltak ott gyöngyök és értékes borostyán is. Úgy tartották akkortájt, hogy minden aranyból készített tárgynak vörös színe volt, a csatákban kiontott vértől, hiszen ezeket Csák Máté katonái zsákmány gyanánt szereztek meg. Az ezüst és a drágakövek a háború gyötörte ország minden fájdalmát hordozók könnyeitől varázslatos fényben tündököltek. Az anyák megsiratták elesett fiaikat, a gyermekek édesapjukat, az asszonyok férjüket. Máté volt állítólag az egyetlen, aki könnyet soha nem ejtett.

Senki sem tudja, hová helyezték el és manapság hol rejtetik ez a mesés kincs. Az, aki tudta, el nem árulta, és ha el is árult valamit, csak titokzatosan mosolygott hozzá. Azután mások, akik csak hallottak minderről ugyancsak rejtélyesen mosolyogtak. A kincs titkát a mai napig sem ismerjük. Azok, akik utolsóként látták, azok helyezték végső nyugalomra Trencsényi Csák Máté élettelen testét.

Csák Máté hatalma és befolyása nem hagyott nyugtot Károly Róbertnek. Emlékében élt még Máté barátságtalan viselkedése, amikor őt királlyá választották és ezért úgy határozott, hogy végez ezzel a veszélyes főúrral, aki az ő uralkodói hatalmát fenyegeti. Seregével bekerítette a Trencsényi várat és önmagát, meg katonáit esküvésre kényszerítette, hogy Trencsényt addig el nem hagyják, amíg a várat be nem veszik és annak urát le nem győzik.

Amikor a vár ura minderről értesült, csak rosszindulatú mosolyra fakadt és megérintette legendás kardjának markolatát.

- Csak a halálom hozhat Róbertnek dicsőséget! – mennydörögte, haraggal a hangjában. - Az isten tudja mikor, mivel még nem készülök a túlvilágra!

Az öregedő harcos ugyan nem készült végzetére, de erős hangja időnként megremegett. Kemény, a kardforgatáshoz és a teli pohár emelgetéséhez szokott keze alig látható módon megreszketett és izmos lába alatt a föld megingott. Látni ugyan még nem lehetett, de az öregség jelentkezett és Máté lélekben átélte a félelmet, mi lesz uradalmaival és nemzetségével, ha már nem tudja fölöttük oltalmat nyújtó kezét megtartani. A hozzá legközelebb állók észrevették ezeket az apró változásokat és a jövőbe bizonytalanság és félelem közepette néztek. Mindazonáltal Máté egy pillanatra sem kételkedett abban, legyőzi Károly Róbertet.

A magyar uralkodó seregének legnagyobb részét a vár déli oldalához csoportosította, de a katonák egy lépéssel sem kerültek közelebb a falakhoz, csak az íjászok lőtték a várat.

A körbekerített várban Máté a kellő létszámú helyőrségnek az állhatatos harcot parancsolta, akár az egész világ ellenében is. Hozzá tartozói és katonatársai is tudták, hogy amíg Máté életben van, a király nem győzedelmeskedhet. Ugyanakkor azt sem sejtették, milyen közel volt Máté az öröklétbe való távozáshoz.

A vár helyőrsége, a főúr vezetésével, hat hónapon keresztül ellenállt a királyi túlerőnek. Októbertől márciusig próbálkoztak Trencsén falainak bevételével, de erőfeszítéseiket diadal nem koronázta, hiszen a védők minden ostromot sikerrel elhárítottak.

A tavasz beköszöntével Máté egészségi állapota olyannyira megromlott, hogy magához hívatta Istvánt, a vágsziklasi vagy más néven a szkalkai apátot. Megbízott benne és ezért arra kérte, hogy hívja össze a legközelebbi családtagokat és barátokat. Mindnyájan el is jöttek Máté ágyához. Ott volt felesége a leányukkal, János, a fia, Dezső lovag a várkapitány, Máté nádora, Zách Felicián és társaságának néhány tagja, köztük László kapitány, az őrség fiatal parancsnoka.

Máté megkísérelt uralkodáshoz szokott hangján szólni amazokhoz, de mondandójából a gyengeség kiérződött. Mindnyájan közelebb léptek hozzá, amikor belekezdett:

- Drága barátaim! Senki sem tudja elmúlásának óráját. Az enyém már közeleg és ezt nemcsak testemben, de lelkemben és szívemben is érzem. Halálom közel van, de ez számotokra nem lehet veszteség, hanem legyen serkentés a Róberttel vívott harcunk még bátrabb folytatásához. Ne engedjétek meg neki, hogy bevegje a várunkat! Ne adjátok meg magatok a túlerőnek! Ha én már nem leszek, fiam majd vezet benneteket, Esküdjétek meg kardomra, hogy nem hagyjátok el és készek vagytok érte még az életeteket feláldozni. Ugyanúgy, amiképpen hűségesek voltatok az apához, maradjatok fiam hívei is!

A fegyveres férfiak, de István apát is, jobbjukat Máté kardjára fektették és együtt mondták:

- Megesküszünk!

A vár fáradt ura lehunyta szemét és csüggedten felsóhajtott. Kisvártatva kinyitotta a szemét és tekintetével a főpapot kereste.

- Drága barátom, - szólt hozzá, amikor az apát intésére a többiek kiléptek a szobából. - Meg akarok békélni az istennel és az egyházzal. Életemben számos rosszat követtem el ellened, azaz a Mindenhatóba vetett hit ellen, ezért az egyház ki is közösített engem és te velem együtt gyötrődtél emiatt. Az egyház...

- Mint a jó anya, aki újfent magához ölel mindenkit, aki őszinte bűnbánatában kér bocsánatot, - vágott a szavába István apát.

Máté minderre csak bólintott. A Vág és a Táttra urából bűnbánatot gyakorolni kész ember vált, aki azt hitte, neki az isten megbocsát.

Akkor azonban odakintről harci lárma hangjai és a támadók tehetetlen üvöltésének ricsaja szűrődött be. Mikor Máté mindezt meghallotta, mintha visszatért volna ereje. Szeme felfénylett, szíve feldübörgött és keze a gyakorlott katona gesztusával ütött rá kardjának markolatára. Ekkor azonban végtelen fáradtság telepedett testére, elméjére, feje hirtelen visszahanyatlott a vánkosára. A lovag elgyengült kezéből kicsúszott a drága kard és éles csörgéssel zuhant a kőből készített padozatra.

Máté szíve megállt. Legközelebbi hozzátartozói lezárták amannak szemhéját, lovagi ruhába öltöztették, mellkasán keresztbe vetett kezébe kardot helyeztek és a holttestet ravatalra a fektették. Csak a legközelebbi családtagjai virrasztottak mellette. Társai ezalatt arról tanácskoztak, miként és hová temetik el Mátét.

Senkinek sem volt szabad tudnia a várfalakon túl a főúr haláláról, ezért úgy döntöttek, hogy a temetésre még aznap este sort kerítenek. Azt azonban nem tudták, hová ássák meg a sírt, hogy a külső világ előtt titokban tarthassák.

Tanácskoztak, tanácskoztak és végül megszólalt a várkapitány:

- Tudok egy titkos rejtékhelyet, melyet még a várbeliek sem ismernek. Máté beszélt nekem róla. Azt mondta, hogy akik építették, már nincsenek az élők sorában.

Most csak én ismerem a rejtekhelyet és mindnyájukat megesketlek, hogy erről halálotokig hallgattok.

- Erre mindnyájan esküt teszünk, - felelte Zách Felicián.
- Gyertek utánam, - bólított a kapitány.

Keskeny lépcsőkön keresztül a torony földszinti részébe vezette őket. Amott, a helyiség közepén jókora üreg ásított és a falban oldalt egy fülke. A kapitány figyelmesen ránézett, aztán közelebb lépett e szavak kíséretében: - Itt van! - és ráütött a négyszögletes kőre. Aztán az alatta lévő másik kőre is. Mindkét kő a fal belseje felé elmozdult, ahonnan a jelenlévők hangos csikorgást hallottak. A nyílásban a fal lépésnyi szélességre és egy alacsony ember magasságának megfelelő mértékig hátrafelé tolódott és mögötte másik nyílás tűnt fel. A férfiak fáklyákat gyújtottak és beléptek. Huszonöt lépcsőfok megtétele után egy szűk folyosóhoz értek. Annak végén a Szent családot ábrázoló képet pillantottak meg. Valamiképpen mégis szokatlan volt az ábrázolás, hiszen mindhárom alak szeme szokatlanul nagy volt és amellet csodálkozva tekintettek az érkezőkre.

- Ez a kép nincs felszentelve, - magyarázta a kapitány. - Nem kell tartanunk a tiszteletlenség bűnétől, ha megérintjük! - mondta és kiejtett szavai alatt megérintette Jézus szemét. A képen két lyuk maradt és a szikla saját tengelye körül kezdett elfordulni. Két nyílás tűnt fel. A baloldali egy nagyobb szobába vezetett és a férfiaknak meg kellett hajolniuk, hogy beléphessenek. Odabent aztán állva maradtak, mintha csak kővé dermedtek volna. A fáklyák fényében mindenhol kincs csillogtak. Ott volt a pántolt ládákban az arany, a drágaköveket tartalmazó hatalmas bronzüstök, Magyarország királyai arcképét tartalmazó pénzek és a drágakövekkel teli zsákocskák.

- Itt végződik a pince, - mondta a kapitány, a vezetőjük. - Négy esztendeje mesélte Máté, az emberei ásták ki. Állítólag csak éjszakánként dolgoztak, hogy a beavatatlan szemek elől eltitkolhassák. Urunk maga felügyelte a munkát, aztán az építőmunkásokat királyian megjutalmazta. Egyúttal mindegyiküket besoroztatta katonának és a legnehezebb csatákba küldte, ahonnan élve egyikük sem tért vissza, - sóhajtott a kapitány.

- Itt temetjük el urunkat, - szólalt meg Zách Felicián határozott hangja. - Így legyen uram, - helyeseltek többen.

- Jobb rejtekhelyet aligha találunk, - indokolta a kapitány a döntést.

A visszafelé vezető úton a kapitány Szent József szemét nyomta meg. A szikla lassan összezáródott és a férfiak a lépcsőkön keresztül kiértek a torony földszintjére. Ott a kapitány kardjának markolatával ráütött a két négyszögletes alakú kőre, amelyek a falban lassan az eredeti helyükre tértek vissza, a fülke mélyedésében. A rejtekhely újfent bezárult.

A temetés éjfélkor zajlott le, a kíváncsi szemek elől jól elzárva. Sötétedés után megérkezett István apát, négy szerzetes kíséretében, aztán a legszűkebb család és a barátok körében elvégezték a temetési szertartást. A társak Máté felravatalozott teste körül félkörben álltak, mintha csak őrégben lennének. A csöndet időnként Máté özvegyének és Katalin leányuk zokogása szakította meg. A két nő együttesen tartotta Máté fiát, Jánost. A szertartás éjfélre befejeződött. A kapitány és három katona felemelték Máté testét és az aprócska kíséret a szűk lépcsőkön keresztül lement a torony földszintjére. Ott a megboldogult testét tölgyfakoporsóba helyezték, azt pedig vaskoporsóba. Máté összekulcsolt kezébe egyszerű feszületet tettek. Kardját amannak

oldala mellé. A várkapitány, Zách Felicián két segítőtársa és László, az őrség kapitánya a földalatti ajtón keresztül a fülkéhez lépett. Máté koporsókba rejtett testét a vállukon vitték és a mélyben lévő szobában, az arany és kincsek között helyezték örök nyugalomra. Végezetül felesége, leánya és János fia köszönt el tőle, majd Máté társaságának lovagjai katonai tiszteletadással búcsúztak el uruktól.

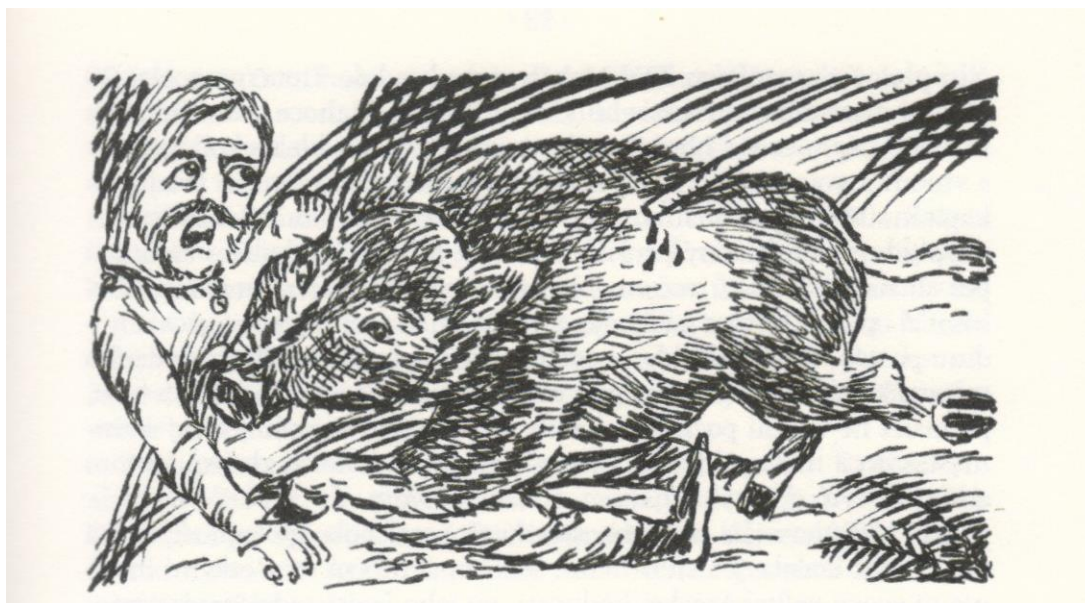
A Trencsényi vár földalatti része bezárult és mindörökre magába zárta a Vág és a Tatra urát, annak mesés kincseivel egyetemben.

- Uraim, még egyszer emlékeztetem önöket esküjükre, - szólott a várkapitány a szomorú társasághoz.

Nem kellett emlékeztetni egyiküket sem. Minden résztvevő megtartotta esküvését és mi onnan tudjuk, hiszen Csák Máté koporsóját és hatalmas mennyiségű kincsét soha nem találták meg. A kincskeresők hiába kutatták át Máté tornyát, százszor is megkopogtatva a várfal minden kövét, semmit sem találtak. Nyomra nem leltek sem a Jeremiás bástyában, sem a vár alatti Cseresznyés kertben.

Csák Máté koporsójának és sírjának helye valószínűleg örök titok marad.

A titokzatos sír

Amikor III. András magyar király meghalt, nem volt az országban hatalmasabb úr Csák Máténál. Úgy tartották, hogy akarata nélkül semmi sem megy végbe, talán még a szél sem fúj és a falevelek sem remegnek a fán. A Vatikán messze volt, az Úristen magasan, így aztán Mátétól függött, ki felé hajlik a jövőbeli uralkodó kiválasztásánál. És Máté a fiatal III. Vencelt választotta, aki II. Vencel cseh király gyermeke volt és a magyar trónon László néven kezdett bele az uralkodásba. Ez az időszak nem tartott sokáig, a fiatal király nem egészen öt esztendő elteltével lemondott a magyar trónról és visszatért Csehországba.

Több pápa is arra törekedett, hogy Károly Róbert legyen a magyar uralkodó. Nem jártak sikerrel. Sem VIII. Bonifác, sem a következő pápa, XI. Benedek sem. Mígnem a katolikus egyház feje, V. Kelemen, aki Magyarországra küldte ügyes diplomatáját, Gentilis bíborost. A főpap megtalálta a módját, miként szerezze meg Máté jóindulatát. Különleges követsége útján kérte, hogy a főúr kegyeskedjék meglátogatni őt Budán.

Csák Máté elégedett volt, a meghívást elfogadta, de maga részéről a tárgyalás helyszínéül a visegrádi pálos kolostort jelölte meg. A bíboros, Mátét a „Fili mi!” azaz a „Fiam!” megszólítással üdvözölte. A lehetetlen mégis megtörtént, az egyházi főméltóság és a magyar főúr, Szabolcs vezér leszármazottja megértették egymást és Gentilisnek sikerült Csákot Károly Róbert oldalára állítania. A kardinális felszólította a magyarországi egyházi főméltóságokat, elsősorban Tamás esztergomi érseket és Jánost, a nyitrai püspököt, hogy támogassák Mátéval kialakuló jó kapcsolatát.

János, a nyitrai püspök eredetileg olasz származású volt és az olaszok ki tudják mutatni hálájukat és barátságukat. Máténak Trencsén várába húsz akónyi aranylő színű nyitrai bort küldetett. Közeledett a karácsony, amikor a Nyitrai várból elindult a kíséret. Néhány, boroshordóval megrakott szekér és tízfős katonai kíséret, melyet Csabanka Mihály várkapitány vezetett. A Trencsényi várba szentestén érkeztek meg. Maga a várúr üdvözölte őket, meglehetősen szívélyesen és a fiatal kapitányt meginvitálta az ünnepi vacsorára. A várban addigra már több vendég tartózkodott, közülük István is, a vágzsiklási

apát. A szentesti vacsora napnyugta után egy órával kezdődött. A pompásan megterített asztalon egymás hegyén-hátán sorakoztak a sült hallal, vadkacsa és vadliba hússal megrakott tálak és köztük az aranyozott borosüvegek, értékes szentgyörgyi, érsekújvári és nyitrai borokkal, mellettük Máté címerével, az álló oroszlánnal ékesített aranszegélyű poharak.

Még az ünnepi asztalnál is érdekesebb volt azonban a társaság, akik körülötte ültek. Az asztalfőn István, fontos egyházi méltóságának tudatában, baloldalán a várúr, jobbán amannak asszonya. Mellette, a tiszteletbeli helyen ült Csabanka kapitány Nyitráról, aki Cecília, a gyönyörűséges fiatal úrnő számára jelentette a társaságot. A hölgy az egyik főnemes özvegye volt. Az öt esztendei magánya sem csökkentette szépségét, mellyel az antik istennőkre emlékeztetett. Együtt a derék várkapitánnyal, akinek uniformisa olyan volt erős testén, mintha csak ráöntötték volna, első ránézésre összeillő párt alkottak. A szemrevaló párossal szemben egy idősebb lovag foglalt helyet, Kompolti János az idősödő agglegény. Őkelme fiatalon nagyon válogatós volt, de mostanra már nem volt kiből. A fiatal leányoknak nem volt kedvére, az éltesebbek azt gondolták, csak tréfálkozik velük. A lovag már régóta próbált közeledni a felettébb szépséges Cecíliához, de amaz nem viszonzta a férfi érzéseit. János az igazat megvallva, azt sem tudta, a hölgy tud-e az ő érzelmeiről. A fiatal nő Mihállyal mindazonáltal örömmel ismerkedett meg és mindjárt az elején fénylő mosollyal ajándékozta meg a várkapitányt. Kompolti János egy ilyen mosolyért életét sem sajnálta volna és mindent, ami csak számára kedves. Ezért aztán növekvő ellenszenvvel figyelte a két fiatal mind bensőségebb párbeszédét. Sejtette, mivé fejlődhet mindez. Nem is csalatkozott érzéseiben. Mihály már az éjféli misére vezető úton sem mozdult el Cecíliától, együtt ültek a padban és ájtatosan énekelték a Gloria in excelsis Deo-t!

Amikor két szív megleti a másikéhoz vezető utat, a fény és a gondolat gyorsaságával igyekeznek egymáshoz. A szentestén Mihály és Cecília szíve is megtalálta a másikat. Az éjszaka hátralévő részében egyikük sem hunyta le a szemét. Mihály örömeiben, hogy nagy szerelemre lelt és már nem kételkedett Cecíliában, Cecília pedig eleddig át nem élt boldogságában. Nem aludt azonban a harmadik személy, Kompolti János sem. A szomorúság, a féltékenység és a harag csak úgy forrt benne. Mintha megérezné, hogy valami eleddig nem ismert gonoszság kerítené hatalmába. Vágyott arra, hogy a két fiatal közötti kapcsolatot megsemmisítse, hogy abból semmi se maradjon, ha ő maga a viszonzatlan szerelemtől gyötrődik. Kezdetben a szép Cecília elrablására is gondolt, később valami olyasmire, amit saját magának sem mert kimondani.

A következő karácsonyi napokon Mihály és Cecília nem látták egymás. Vaddisznó és szarvasvadászatok vették kezdetüket. Az ilyen vadászat mindig számos veszélyt rejt magában. A hajtók által megriasztott vadkant jókora erővel kellett ledöfni, hogy az átszúrja az állat szívét. Mihály kitűnt a vadászaton és nem egy, feldühödött és félelmében kellően veszedelmes vadkan lehelte ki lelkét, a jókötésű fiatal kapitány lándzsája által.

A vadászatok alatt a napok gyorsan teltek, múltak. A Trencsényi vár urának asszonya Mihályért küldetett, hogy amaz jöjjön a várba. Mihály szíve erősebben kezdett dobogni Cecíliára emlékezve és ki is akart ugrani mellkasából, amikor újfent megpillantotta, szebbnek látta, mint első alkalommal, a feldíszített szoba közepén.

- Szépséges hölgy, - mondta remegő hangon és a kinyújtott kéz fölé hajolt, hogy megcsókolja.

- De csak... - védekezett Cecília látszólag. - Mondja, mesélje el, egészséges a püspök úr? És Nyitrán mi újság? - szólalt meg habozását félretéve.

- Mondom, elmesélem, mindent elmesélek, hölgyem, - nyerte vissza Mihály hangjának erejét és egész este szórakoztatta Cecíliát a nyitrai történetekkel, a vadászatokról és katonaelétének mindennapjairól.

A szemközt ülő Kompolti János már nemcsak lélekben, hanem szemlélatomást is dühöngött, a fogait csikorgatta és magában ismételte: „Megsemmisítem! Eltávolítom ezt a pojácát Cecília mellől és ő az enyém kell, hogy legyen!”

Cecília ezalatt figyelmesen hallgatta Mihályt. - Csak mondja, nagyon szívesen veszem, - bátorította. - Az ön élete végtelenül érdekes.

- Az életem egy katona élete. Egyhangú és egyszerű, - felelte a fiatalember. - Most azonban történt valami, amit önnek, drága hölgyem, el kell mondanom. Találkoztam szívem asszonyával és nélküle már nem tudok élni. Gyötrődöm, amikor nem láthatom. Kínom tisztára megszűnne, ha mindig magam mellett tudhatnám, nappalokon és éjszakákon.

- Én... ah, nem tudom, mit kellene önnek mondanom, - válaszolta Cecília és arcán a pír mellett mosoly is megjelent.

- Mondja, mondd, hogy az enyém leszel! - fakadt ki Mihály végül.

Cecília csak némán bólintott. Ettől a pillanattól kezdve Mihály lelke az ég felé repült, boldogság szállta meg és még a hófúvásban is Cecília töltötte be elméjét, gondolatai csak a hölgy körül forogtak. János azonban egyre ingerültebbé vált. Szemével követte a két fiatal ember boldogságát és szerelmét.

Féltékenység és harag gyötörte, amely végül is megerősítette elhatározását, Mihálynak távoznia kell ebből a világból.

A vár úrnőjének figyelmét nem kerülte el János viselkedése. Figyelmeztette Cecíliát és Mihályt, hogy óvakodjanak a férfitől, mert veszedelmet sejtett. A szerelmesek azonban semmit sem vettek észre a környezetükben lévők viselkedéséből. Tekintetük csak egymást kereste, kezük a másikat fogta és azt feltételezték, senki sem látja őket, amikor a vár udvarain sétáltak. Cecília egy kissé mégis megfontoltabb volt, ezért Trencsénben tartották meg az esküvőt. A két fiatal boldogságát Gerhardt, az öregedő plébános áldotta meg, az aprócska templomban, egészen csendes körülmények között, mondhatni titokban. A szerelmeseket immár csak a halál választotta el egymástól. Kompolti János álomnélküli éjszakáin a bosszút tervezgette. Maga nem merészt párban kiállni a fiatal, erős és tapasztalt katonával szemben. Sajnos, a világon vannak olyanok is, akik pénzért bármilyen alávaló cselekedetet készek végrehajtani.

Mihály fegyvernöke volt az, aki urát egyébként mindenhová elkísérte. Júdás pénzért, egészen pontosan száz márkáért elárulta urát.

A vár úrnője a Hamvazószerda előtti szombaton ünnepelte születésnapját. Nagy hajtást szerveztek hát vaddisznóra és szarvasra. Mihály természetesen nem hiányozhatott róla, el is jött szépséges fiatal feleségével.

János megsejtette, hogy eljött az ő ideje. Újfent megkereste Mihály fegyvernökét és emlékeztette arra, amit amaz a pénzért cserébe megígért. A férfi csak bólintott.

Már említettük, hogy az időt a vadászat nagyon veszélyes szórakozás volt, amely gyakran a vadász halálával végződött. Ha első dőfessel nem terítette le a vadkant, rögvést a második lándzsájával kellett eltalálnia, másként a felbőszült és sebesült állat elérte a vadászt.

János lovag kimentette magát, nem vehet részt a vadászon, mivel nincs jól. Ezt a hírt a vár úrnője és Cecília is megkönnyebbüléssel fogadta. A vadászokat elkísérték, aztán biztos távolságból várták a kürtök hangját, amelyiknek a vadászat végét kellett jeleznie.

A vadászat nem volt valami sikeres. Csak három vaddisznót ejtettek el. Már készültek a kürtök hangjára, amikor a sűrű bozótosból egy feldühödött vadkan tört elő. Egyenesen Csabanka Mihályra rontott. Ő ugyanakkor leugrott lova nyergéből, várva, amíg a vadállat közelebb ér és lándzsáját a vadkan szőrös testébe mélyítette. Az állat azonban nem roskadt össze. - Lándzsát gyorsan! - kiáltott Mihály a fegyvernökére, de amaz nem volt ott. Nem is volt idő utána nézni. Mihály kirántotta a kardját az öve mögül, de abban a pillanatban a fenevad éles agyaraival nekitámadt a fiatalembernek és felhasította mellkasát. A kapitány kardja ugyanebben a pillanatban átdöfte az állatot. A vadkan és Mihály is holtan rogyott a földre. A hajtók kétségbeesett kiáltozásba kezdtek és ennek hangjára Cecília a szerencsétlenség helyszínére vágatott. Megpillantotta a vértócsában heverő Mihály élettelen testét és a fiatalasszony szíve bánatában meghasadt. Élettelenül zuhant férje mellé a földre. A csöndben felharsant a vadászkürt hangja, amely a szerencsétlen vadászat végét jelentette. Mindez ugyanakkor egy nagy szerelem megmásíthatatlan végét is.

Maga István apát temette el a házaspárt. Egy koporsóban, egy sírboltban helyezték őket végső nyugalomra Vágsziklás mögött az egyik kiszögellésen. Amikor a koporsót leengedték, nem egy kipróbált katona sem tudta visszafojtani könnyeit. Azután Csák Máté az összes nőt elküldte. Csak a férfiak maradtak és a főúr azt mondta:

- Testvéreim! Lovag uraim! Eme férfi halála nem véletlen műve. Hírt kaptam arról, hogy Csabanka Mihályt a saját fegyvernöke szándékosan cserbenhagyta. Elmenekült, amikor urát halál fenyegette. Magam elé hozattam és ő bevallotta. Azt is, hogy mindezért pénzt kapott. Mi legyen az árulóval?

- Halál reá! - szólaltak meg a lovagok.

- Hozzátok ide! - parancsolta Csák Máté.

Amikor az árulót elővezették, megremegett, de nem szegült szemben öreivel.

- Térdre! - kiáltott rá a vár ura. - Hóhér, teljesítsd kötelességed!

Az ítéletvégrehajtó lesújtott kardjával és a nyomorult feje a nagyúr lábához gurult. Gyorsan egy gödröt ástak, kissé oldalabbra, belelőkték a testet és a fejet utána hajították. Alig tudott az apát keresztet vetni felette, a sírt már kövekkel és agyaggal be is fedték.

A szerencsétlenség előidézője még a temetés előtt lóra kapott és szörnyűséges lelkiismeretével együtt ismeretlen helyre eltávozott. Ott, nem tudni mikor, fejeződött be János lovag nyomorúságos élete. Elfeledve, ami az igazság szerint kijárt neki.

Elbeszélésünk végére a pontot a régészeti kutatás adta. Vágsziklástól nem messze, egy kissé magasabban fekvő helyszínen, az út kanyarulata közelében, néhány sírhelyet tártak fel a tizenharmadik és tizennegyedik századból. Erről tanúskodnak a sírokban talál pénzérmék. Tragikus esetünkről az a sír adott bizonyosságot, melyben két test volt eltemetve. Fiatal asszony és valamivel idősebb férfi. Annak jobbja a nő balkezeiben nyugszik. A sír mellett, kissé távolabb, egy férfi csontváza, koponyája a lábánál elhelyezve. A régi feljegyzések megerősítették esetünk megtörténtét és leleplezték a titokzatos sír rejtélyét, amelyben Csabanka Mihály kapitány szépséges feleségével, Cecíliával együtt örök álmát alussza.

Szerelem első látásra

A csodához nem kell sok. De még a gondviselésnek sem kell beavatkoznia az emberek cselekedeteibe, hogy csoda történjen. Olykor nem is jár együtt a világ megmagyarázhatatlan bámulatával, pusztán egyszerű, földi szerelmet jelent. Az állítólag járkál az emberek után és amint csak kedve tartja, játszik a sorsokkal. Néha csak sertepertél köröttük, máskor lassan és csendben érkezik, de van, amikor a derült égből afféle villámcsapás módjára, aztán elér két embert, ott és akkor, amikor a legkevésbé várják. Esetünk is egy ilyen emberi csodát elevenít fel.

Minden egy augusztusi napon kezdődött Krakkóban, a Szent Katalin székesegyház előtt. A tágas téren egy csoport ünnepélyes öltözetű fiatal embert álldogált. Éppen lovaik nyergéből ugrottak le és vezetőjük mögé akartak elhelyezkedni. Amaz egy negyven éves forma, lengyel nemesi ruhát viselő férfi. Jobbján egy kissé fiatalabb nemesasszony, bizonyosan a felesége. A kíséretükben együttvéve vagy tíz fiatalember és leány, akik csendben lépkedtek az előkelő pár után a székesegyház felé.

Odabent az oldalhajóban egy aprócska kápolna, amely felé indult a csoport. Végül csendben odaléptek a hatalmas, márványból készített sírfedélhez, melyen a következő felirat állt:

„Te, aki ezeket a szavakat olvasod, tanulj példámból, hogy a vitéz férfinak mindenhol van hazája. Én, Stiborici Stibor, az Ostoja nemzetségből, a Zsigmond császár oldalán vívott harcokban a szolgálataimért olyan dicsőségben részesültem, hogy abban engem senki nem előzött meg és csak kevesen érdemeltek ki ugyanennyit. Most azonban, milyen nyomorúságos az emberi sors, mindenki rajtam tapos, mialatt én itt, a földben nyugszom.”

Stibor mindig is a lengyel nemzet hűséges fiának vallotta magát és kívánsága az volt, hogy halála után éppen ezen a helyen leljen örök nyugalomra. Még életében felépíttette a kápolnát a sírbolttal.

Előtte most egy hatalmas, a lengyel színekkel ékesített szalaggal átkötött koszorú és annak mindkét oldalán öt gyertya égett. A megboldogult fiának, a fiatalabbik Stibornak a parancsára a koszorút a sírboltra tették. A fiatalember gyakran meglátogatta apja sírját és ma elhozta magával Dorottyát, a hitvesét, a Széchenyi családból. A házaspárt egy csapat fiatalember kísérte el, a főúr székhelyéről, Beckó várából. Az útjuk ugyan hosszúnak, de kellemesnek bizonyult. Az ifjabbik Stibor az édesapja után tizenöt várat örökölt a Felvidéken és maga tette hozzá a tizenhatodikat, Árva várát. Az úton úgy érezték magukat, akárha otthon lennének.

Az ájtatos imádkozás és csendes megemlékezés vagy félórát tartott. Ezalatt az idő alatt a szolgálók a pompás lovakat nyugtatgatták, akik türelmetlenül nyertettek és patájukkal kaparták a követet. Mellettük, kissé távolabb három, láthatóan előkelő fiatal, középszerű Mikola Stoloczky nemesember. A gyönyörűséges hátságok felkeltették figyelmüket és kíváncsiak voltak, kikhez tartoznak.

Stoloczky a kilépő Stibort rögvest felismerte és barátilag, de egyúttal tiszteletteljes meghajlással köszöntötte. Azután Dorottya úrnő felé fordult és drága kalpagját fejéről levéve, mélyebben hajolt meg, mint a férj előtt.

- Engedje meg méltóságos gróf úr, hogy kifejezzem abbéli örömet, hogy kedves városunkban újra találkozunk, - szólalt meg Stoloczky.

- Nemes uram, mi is örvendünk, - felelte Stibor.

Rövid beszélgetés kezdődött. A háziak a vendégeket újtjukról kérdezték, amazok a helyi újdonságok iránt érdeklődtek. Stoloczky ezalatt az idő alatt ösztönösen Stibor társaságát figyelte. Figyelmét egy kék lovaglóruhába öltözött leány keltette fel. Mikor pillantásaik találkoztak, a leány szeme felcsillant és ez akkor sem tűnt el, amikor a leány zavarában elpirult és lesütötte szemét. A fiatalembernek úgy tűnt, hogy a bájos ismeretlen arcán alig észrevehető mosoly suhant át. Nem volt illendő persze tolakodóan méregetni a várúrnő kíséretének egyik dámáját, ezért Mikolaj másfelé irányította tekintetét. Szíve környékén ugyanakkor melegséget érzett. Nem is szűnt meg akkor sem, amikor látta, hogy Stibor és kíséretének tagjai lóra ültek. Aztán a békés pillanatot egy ló nyerítése és fojtott kiáltás szakította meg. A leányt, akin Stoloczky szeme megakadt, a lova megriasztotta. A fiatal nemesember odaugrott és megragadta a zablaszárat. A ló ugyan tovább rázta a fejét, de ugráló mozdulatai megszűntek. Mikolaj az állat füle mellett nagy böglyöt vett észre. Egy erőteljes ütéssel agyoncsapta és a háta megnyugodott.

A félelemtől halottsápadt leány leugrott lova nyergéből és kezét nyújtott a fiatalembernek.

- Köszönöm önnek tekintetes uram a segítséget. Ilka a nevem és a várúrnő kíséretéhez tartozom.

- Mikolaj vagyok, a Stoloczky nemzetségből, - mondta ki a nevét a fiatalember, akárha álmodna és nem is törekedett arra, hogy leplezze, milyen hatást gyakorolt rá a leány jelenléte. Megragadta a felé kinyújtott kezecskét és forró csókkal illette.

Ilka szívesen visszahúzta volna kezét, de ugyanilyen örömmel hagyta a lovagias fiatalembernél. Zavarában egész elvörösödve lova felé fordult és Mikolaj segített neki felülnie a nyeregbe.

Aztán a csoport tagjai már búcsút intettek a háziaknak és a lovasok, Stiborral az élen vágtatva indultak meg Árva vára felé.

Mikolaj hosszan nézett a távozók után, ujjai görcsösen szorították drága kalpagjának tetejét és gondolataiban a szépséges Ilka mellett vágtatott. Ki tudja, viszontlátja-e őt még valaha?

Fagyos február uralkodott és Árva várában nagy vendégeskedésre készültek. Dorottya úrnő a neve napjára ünnepséget szervezett. Meghívta a környék nevesebb uraságait, köztük az öregedő, de még fürge Hynek püspököt Nyitráról, aki még a jelenlegi várúr édesapjával barátkozott össze. A társaság nagy részét a Lengyelországból érkezett nemesek és néhány német származású tiszt alkotta. Az ünnepi asztal főhelyén Dobrochna úrhölgy ült, a várúr édesanyja és az idősebbik Stibor özvegye. Mellette az ország nádora, Gara Miklós. Rajtuk kívül néhány, tiszteletet parancsoló és életbölcseességgel rendelkező egyházi és világi méltóság. Fiatal emberek csoportja képezte az ellensúlyt velük szemben, főleg a tiszteletreméltó kisasszonyok, akik a királyságbeli udvari szokásoknak megfelelően a várúrnő társaságát jelentették. Köztük volt Ilka kisasszony is.

Walmerod, az ügyes udvarmester úgy helyezte el a jelenlévőket, hogy mindegyik fiatal dáma hasonló korú nemesember mellé került. Ilka mellé két fiatal kapitányt ültetett. Jobbról a német származású Timon von Grünberg, balján a lengyel Stefan Mirski. Grünberg, a máskülönbben nyájas és vidám, harmincöt esztendő számláló katonatiszt, az utóbbi időben egyre zárkózottabb és magába forduló emberként viselkedett. Ez a változás röviddel azután következett be, hogy a várúr kíséretével együtt visszaérkezett Krakkóból. Mirski kapitány is észrevette mindezt. Mindezek előtt Grünberget elég gyakran lehetett látni Ilka kisasszony társaságában, mostanában ugyanakkor a leány mintha elfordulna a katonától. Alig vette észre és Grünberg öntudatlanul is megérezte, hogy mindennek egy másik férfi lehet az oka. Timon látszólag nem foglalkozott ezzel, de vidámsága és beszédkézsége már nem volt olyan közvetlen, mint korábban. Azt remélte, hogy Ilka egyszer hozzá megy feleségül, de reménye napról napra veszett el. Ilka a továbbiakban is kedves és udvarias volt vele, de valamiféle tartózkodás is kiérezhető volt a leány viselkedéséből.

- Ha nem lesz az enyém, végem van. Az lesz a halálom, - mondta magának szomorúan. Újra igyekezett úgy viselkedni, mintha semmi sem történt volna. Most is nagy öröm töltötte el, hogy Ilka mellett kapott helyet, bár személye és tisztsége fontosabb helyet biztosított volna számára.

A hangulat az asztalnál vidám és kellemes volt, no meg az idő múlásával és az elfogyasztott bor után gondtalan farsangi mulatsággá változott. A vendégek nem is figyeltek fel, hogy bejött az apród és a várúrnak levelet adott át. Stibor azonnal kinyitotta és valamit gyorsan súgott emberének. Az apród kisietett és hirtelen kitárta a terembe vezető ajtót:

- Méltóságos úr – ökegyelmessége Mikolaj Stoloczky! - jelentette be az apród és a jelenlévők pillantásukat az ajtó felé vetették, ahol a fiatal lengyel nemes állt.

- Légy üdvözölve, drága barátom! szólalt meg az örvendező nagyúr. – Drága fiatal barátom, a régi lengyel nemesi család örököse, - tette hozzá, hogy bemutassa Mikolajt a többi vendégének.

- Annyian vagyunk, hogy már nem tudunk ott helyet szorítani neked, ahová jog szerint szükséges lenne, kegyelmes uram, - szabadkozott Stibor és maga vezette a fiatalembert az asztal alsó végéhez, amint Mikolaj tiszteletteljes módon megcsókolta először Dobrochna úrnő, majd az ünnepelt várúrnő, Dorottya kezét.

A táncal vagy netán a beszélgetéssel elfoglalt Ilka most vette észre, hogy ki lépett be a terembe. Egy szempillantás alatt felismerte a lovagias nemesembert a krakkói székesegyház előtt. Szívében előbb, semmint elméjében felbukkant az egész gyönyörűséges pillanat, amikor a fiatalember megnyugtatta a lovat és felsegítette őt a nyeregbe. A kezén érezte ajkának érintését és arcán rózsás pír ömlött el, amelyet nem lehetett nem észrevenni. Grünberg kapitány is meglátta és szívében fájdalmas szúrást érzett. Szórakozottan meg is szorította Stoloczky felé nyújtott kezét. Amaz csak most figyelt fel Grünberg kísérőjére és csak erővel tudta bámulatát elnyomni. Némán hajolt a leány kezére és csókot nyomott rá, szemre könnyedet, de a valóságban tűzforrót, olyat, amely azonnal égetni kezdett.

„Ez a szerelem,” gondolta magában.

A lakoma a vége felé közeledett. lassan beköszöntött az éjszaka és a vendégek, egyik, a másik után visszavonult a szobájába, néhányan hintójukba ültek és elindultak hazafelé.

- Mi hozott ide téged? - ült le a vár ura Stoloczky mellé.
- Méltóságos uram, úgy határoztam, hogy megismerném a világot Krakkón és Lengyelországon kívül. Úgy láttam jónak, hogy itt kezdjem el Beckó várában.
- Nincs véletlenül e mögött valami fiatal dáma? - kacsintott rá Stibor.
- Nem mondom, egyikük szerfelett tetszik. Szeretnék, de nem csak ezért egy bizonyos időt itt eltölteni, ha tehetném...
- Természetesen, - helyeselt Stibor. - A titkárom leszel. Most pedig pihenj le domine literatae* ...

A literátus, azaz az irodalommal foglalkozó személy fontos funkciót töltött be. Ő volt a vár urának jobbkeze. Stibor már régóta keresett effélet és most az égből pottyant hozzá a tanult, nemesi származású, legfőképpen fiatal, szemrevaló legény. Tulajdonképpen nem is legény, hiszen Stoloczky már huszonöt esztendőtlét számlált. A szobácskában, amelybe segédje, a várúr szolgájával együtt behozták a fiatalember jól megtermett utazóládáját, az egyszerű asztalon, hatalmas széken és a megvetett ágyon kívül más nem volt, de a fiatal lengyel szemére nehezen jött álom. Otthagytá hazáját, itt van az ismeretlenben és alig nézett körül a másik országban, egyenesen az ölébe hullott szerencséje, amiről nem is álmodhatott. Beckó várának és további tizenöt felvidéki vár tisztelt és hatalmas urának literátus embere válik belőle. Legfőbb, hogy annak a leánynak a közelében, aki tavaly nyár óta álmaiban angyalként jelenik meg.

Minden további napot ünnepként élt meg, bár munkája volt temérdek. Kéznél kellett lennie, amikor csak a nagyúrnak szüksége volt rá. Részt vett a tanácskozásokon és üléseken, elkísérte Stibort annak útjaira és a vadászatokra. Rövidesen nagy elismertséget szerzett kifogástalan fellépése, de főleg műveltsége és bölcsessége révén, melyekkel tudását felhasználta.

Mindenkivel megtalálta a hangot és ehhez több nyelvet is elsajátított, lengyel anyanyelve mellett a magyart, a latint és a németet. Lassan a vidám és szépséges Krakkó, no meg a gondtalan addigi életének emlékei a múlt homályába vesztek. Ilkával való első találkozásának képe azonban megmaradt és szeme előtt a leány arcmaása jelent meg nappalain és éjszakáin is. Nem találkozott a leánnyal farsang óta és Mikolaj legalább egy rövid ideig látni szerette volna a kisasszonyt, de leginkább közeledni hozzá és ne adj' isten, annak gyengéd kezét megérinteni.

A szerencse ugyanakkor mégsem feledkezett meg róla. Stibor a vár úrnőjéhez küldte egy üzenettel és ott találkozott Ilkával, aki éppen szemben jött vele. A keskeny folyosón a fiatalember kissé oldalt lépett, hogy utat adjon a bájos fehérnépnek. Ő azonban megállt.

- Nemes uram, nem állt módomban még egyszer megköszönni életem megmentését, ott, önöknél, - kezdett bele...
- Nem is kell drága kisasszony, - vágott szavába Mikolaj. Abban a pillanatban felemelte tekintetét és elszakította a leánytól, mivel Dorottya, a vár úrnője közeledett a folyosón.
- Mit hoz nekem literátus uram? - mosolygott a fiatalemberre.
- Öméltósága, Stibor uraság kegyeskedett üzenetet küldeni... - kezdte Stolocky.

* domine literatae: tanult uram

- Ha kegyeskedett, hát kegyeskedett, bár, ha fontos, maga keres fel. - Dorottya meggyorsította lépteit és magukra hagyta a fiatalokat.

- Szívesen találkoznék ismét önnel, - súgta Mikolaj.

- Én is szeretném, - felelte Ilka egyszerűen. - Csak mikor és hol?

A beszélgetésük egy részét meghallotta a vár úrnője is. Ebben a pillanatban úgy döntött, támogatja a fiatalok szerelmét. Mindjárt másnap meg is kérte férjét, hogy átmenetileg mentse fel Stoloczkyt kötelezettségei alól, mert azt szeretné, hogy a leánnyal együtt kísérik el a templomba.

Vasárnap reggel a misére igyekvő hölgyek kíséretéhez Stoloczky is csatlakozott. Szeme fénylett örömeiben, Grünberg tekintete pedig szemmel láthatóan elsötétült. Még jobban elsötétedett, mivel Ilka a templomban felejtette imakönyvét. Bár az is lehet, hogy nem egészen véletlenül. Grünberg ajánlkozott, hogy elmegy érte, de Dorottya úrnő Mikolajt küldte.

Ilka arca pipacsvörös lett, amikor Stoloczkyt átadta neki a könyvet és kezük mintha csak véletlenül történt volna. összeért. Mindez nem került el a vár úrnőjének figyelmét.

- Ide hallgass leányom, te szerelmes vagy, - mondta ki Dorottya köntörfalazás nélkül, amikor kettesben maradtak.

- Így van méltóságos asszonyom, minek is titkolnom, hiszen szeretem őt. Első pillanattól kezdve, ahogy csak megláttam, - vallotta be Ilka.

A vár úrnője átölelte a leányt és megsimogatta annak haját. Másnap Mikolajt hívatta.

- Literátus uram ön jelenti majd a társaságot, amikor Vágújhelyre megyek, - jelentette be kész tényként. - Stibor urasággal már megbeszéltem. Magam megyek, tulajdonképpen Ilkával, - tette hozzá mellesleg és alig észrevehetően elmosolyodott.

Délután a várudvaron várta őket az előkészített hintó. Beült az úrnő, utána Ilka. Mikolaj a bakra akart telepedni, a kocsis mellé, de Dorottya úrnő a vele szemben lévő helyre mutatott. A fiatalok azt sem tudták miként telt el útjuk oda és aztán haza. Mintha csak álmot élnének át és arra sem emlékeztek, miről is beszélgettek közben. A várúrnő is boldog volt, hiszen jó szíve végett tudott másoknak is boldogságot kívánni. Másnap magához hívatta Ilkát és Mikolajt és azzal az ürüggyel, hogy valamit rögvést mondania kell férjének, eltávozott. A fiatalok magukban maradtak és először ölelték át egymást. Csókra is sor került, aztán a vár úrnője visszaérkezett. A pár zavarában szétrebbent, de Dorottya csak legyintett.

- Holnap eljegyzitek egymást, - jelentette be. - és egy hónap múlva összeházasodtok, - tette hozzá.

Mikolaj megcsókolta az úrnő kezét, aztán Ilkához lépett, de amaz elvörösödve hátralépett, így a fiatalember csak meghajolt és kiment.

- Leánykám, olyan esküvőben lesz részetek, amelyet Beckón még nem láttak, - súgta Dorottya Ilkának és átölelte.

Az esküvő valóban káprázatos volt. A két jegyest ünnepélyes esküje után Lőrinc, a beckói pap kikísérte a templom elé és az ifjú házasokat számosan jöttek köszönteni.

Stibor, a pohárköszöntőjét megelőzően, ünnepélyes hangon felolvasta az adománylevelet, melyben az állt, hogy udvarnokának, Mikolaj Stoloczkynek és feleségének, Ozorai Ilona udvarhölgynek kétezer-nyolcszáz dénárt ajándékozott és hozzá Poroszi falut, amely a beckói uradalomhoz tartozott.

Történetünk boldog véget ért. Poroszi még évtizedeken keresztül a családhoz tartozott, amelyet a család bölcsen és igazságosan igazgatott. Timon von Grünberg azonban az esküvő napján felnyergelte lovát, aztán búcsúzás nélkül elhagyta Beckó várát és Magyarországot. Elment a világba feledést keresni. Azt, hogy meglelte-e, nem tudjuk.

Beckó az udvari bolond

Stibor, a Trencsényi vár ura, kíséretével vadászatra indult. Sikeresnek bizonyultak és mivel a nap csak lassan tért nyugovóra, Stibor, bár akarata ellenére, de úgy döntött, hogy a hegyekben éjszakáznak. A szolgák fát gyűjtöttek, a parázsos őzhús sült és a tömlőkben hozott bor olyan volt, akárha pohárból innák.

Mindnyájan pompásan szórakoztak, csak a főúr üldögélt elgondolkodva a frissen vágott faágakból készített, illatozó féltető közelében. A vadászok mindenféle tréfákkal és kalandokkal próbálták szórakoztatni, de Stibor nem mutatott érdeklődést. Végül szolgáját, Beckót hívták, hogy vidámita fel a főurat. Beckó olyan szellemesen tréfálkozott, hogy a Trencsényi vár urának vendégei a hasukat fogták a nevetéstől. Beckó már régóta nem volt közönséges szolga, hanem annál több. Azt mondjuk, hogy udvari bolond volt, de inkább tréfacsinálóként kellene neveznünk. Ilyen tréfacsinálók vagy udvari bolondok minden valamirevaló várban voltak. Az uralkodónak is volt néhány efféle mókamestere. Kevés volt azonban közülük olyan, akiről várat neveztek el.

Ezen a késői estén Beckó fellépett a társaság elé és valóban több jól sikerült tréfával szórakoztatta a társaságot. Végül aztán az eddig magába forduló Stibor is elnevette magát és bevallotta, kedvére van Beckó humora. A jó hangulat kellős közepén tréfacsinálójának köszönetét akarta nyilvánítani és azt mondta:

- Ide hallgass, te udvari bolond, jól szórakoztattál minket. Végül még engem is felvidámitottál. Évek óta ismerlek, akár az öreg csizmámat. Rászolgálsz a jutalomra. Mondd meg, mit kívánsz és én teljesítem neked!”

- Hercegi fenség, ha ez komolyan adott ígéret... - kezdett bele Beckó, de nem fejezte be.

- Mindig mindent, amit kimondok, komolyan gondolom, lett légyen az bármilyen ostobaság, a jó hangulatban és finom bor mellett, - vágott Stibor a másik szavába.

- Ha így van, - mondja immár komolyan Beckó, „építtess várat nekem – odafönt, azon a sziklán, - mutatott hegygerincre, amelyik ott nyújtózott az éjszakai égbolton, talán egészen fel a csillagokig.

- A herceg szava szent és érvényes! - vágta rá Stibor.

Valóban felépíttette a szépséges várat a magas hegygerincre. Talán túlzottan is gyönyörűségeset, mert sajnálta volna Beckónak ajándékozni.

- Ide hallgass udvari bolond, - szólította meg ura egy ízben a tréfacsinálót. - Ez a vár túl nagy neked. Építtetek egy kisebbet számodra, ahol családod és te is jól érzed majd magad.

- Hercegi szavadat adtad, - emlékeztette Beckó.

- Igaz, így volt. És állom is, - válaszolta Stibor. - Ha ez a vár kell neked, legyen a tiéd. Én csak szívesen megvásárolnám.

- No, ez már más beszéd, - felelte Beckó. - Aztán mit adnál érte?

- Annyi aranyat kapsz, amennyit a súlyod. Pénzben, vagy akár aranytéglákban, ahogy csak kívánod, - tette hozzá a nagyúr meglehetősen készségesen. Elvégre a vár gyönyörűséges volt és egyre jobban vágott rá.

- Lehetne így, - értett egyet Beckó. - Aztán volna még egy kívánságom.

- Csak ha nem egy másik várról van szó, - mosolyodott el a herceg. - Elő vele!

- Uram, azt szeretném, ha a várat rólam nevezné el. Így mindig rám gondolsz majd és az emberek sem felednek el.

- Jól van hát. A név alapján a tiéd a vár, a valóságban az enyém, - egyezett bele Stibor. - Beckó vára, - tette hozzá, mintha csak megerősítené szavait.

- Beckó vára, Beckó vára, - ismételte az udvari bolond elégedetten.

Nem tudjuk, a későbbiekben mi lett Beckóval, de a vár az ő nevét viselte és ez így van a mai napig. Az alatta elterülő falu is Beckó nevét kapta és mostanság is e néven illetik.

Még egy történet emlékezik meg Beckó váráról. Élt odafent állítólag egy várnagy, aki nagyon igazságtalanul bánt szolgáljaival és a jobbágyokkal. Minden apróságért kegyetlenül megbüntette amazokat. Vad és vérszomjas kutyákat tartott. Megtörtént egyszer, hogy valamelyik jobbágy a gyermekeit akarta megvédeni a várnagy kutyáitól, vette hát botját és a falkát elkergette.

A várnagy az ablakból jól szórakozott a veszélyes színjátékon és hangosan felnevetett, amikor vadászebei morogtak és fogukat meresztették a megrémült szolgára és a félelemtől zokogó gyerekekre. Akkor az egyik fenevad felvonított és lábát húzva elinalt. A várnagy dühében falfehér lett.

- Mit tettél?! - üvöltött rá a szerencsétlen emberre. - Hogy merészelted megütni a kutyát?

- Én kérem csak az enyémekeket védtem... - dadogta a szolga.

- Hogyhogy a tiédet? Mi a tiéd? Itt semmi sem a tiéd! Még a koldus életed sem a tiéd! - förmedt rá a magából kivetkezett várnagy. - Hogy tudd, hogy tudja minden hozzád hasonló rongyos, az urasági tulajdonnal jobban kell bánni, mint a sajátoddal, megfizeted hát a kárt!

- Már miképpen fizethetném meg a kárt, hiszen semmim sincsen ezen a világon?

- Így van! Nincs semmid, ezért az életeddel fizetsz! - A rettegés nemcsak a szerencsétlen apát, de az összes szolgát is hatalmába kerítette. - Fogjátok meg! - parancsolta a várnagy az öröknek. - Onnan a sziklás gerincről hajítsátok a szakadékba. Hadd egyék a hollók a húsát!

A szolga tudta, hogy hiábavaló lenne kegyelmet kérnie. A félelem helyett a harag kerítette hatalmába és megszólalt: - Te kegyetlen várnagy! Egy esztendő és egy nap elmúltával ugyanolyan halállal pusztulsz el, mint én! - Aztán az örök letaszították a szakadékba és az élet ugyanúgy ment tovább, akárcsak annak előtte, a napi kötelezettségek és a várnagy időnkénti dühkitörései közepette. Időnként eszébe jutott az a szolga, akit letaszított a szikláról és kiáltása visszhangzott elméjében. - Egy esztendő és egy nap... Egy esztendő és egy nap... - zúgott fejében az istenítéletre való könyörtelen felszólítás. Akkor feldühödött és jobb volt a szolgáknak eltakarodniuk a várnagy szeme elől. Utána szokásosan elcsendesedett és kezdett elszenderedni. Néha a várudvaron, vagy a kertben is. Senki sem tudta mi történik a kegyetlen urasággal. Csak ő tudta az okát, de senkinek el nem árulta.

Eljött az a nap, amelyen az átoknak be kellett teljesednie. A várnagy reggel óta lélektelenül járt, kelt és még a szolgákra is elfelejtett ráüvölni. Kiment a kertbe és a fűre rogyott. Feküdt és a felhőket bámulta, mígnem elaludt. Akkor egy mérgező vipera csúszott oda hozzá. Mérget tartalmazó fogait a várnagy nyakába mélyesztette. A férfi fájdalomában felriadt és felugrott. A kígyót sikerült elriasztania, de a félelem megfosztotta az eszétől, felüvöltött és futásnak eredt, maga sem tudta hová. Elért a szakadék szélére, de megállni már sikerült neki. Kétségbeesett kiáltás kíséretében

zuhant le, pontosan arra a helyre, ahol egy esztendővel korábban az ártatlan szolga teste zúzódott szét.

A vár romjait még éjszaka is lehet látni az út felől, hiszen kivilágítják. Az emberek csodálják Beckó várának szépségét és elméjükbe ötlenek a hozzá fűződő mondák.

András generális

A Thököly Imre és II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharcok alatt a Csák Máté vára alatti városban és környékén számos szerencsétlenség következett be. Mindenütt csetepaték, sőt harcok robbantak ki és a városiakat az osztrák helyőrség is sanyargatta, miközben öt esztendőn keresztül Rákóczi kurucai fogták ostromgyűrűbe. Ezen idő alatt a várost katasztrófák sorozata sújtotta, éhség és pestisjárvány formájában. Úgy tűnt, hogy rosszabb már nem lehet, mikor 1708 májusában óriási tűz ütött ki és gyakorlatilag minden megsemmisült. A gyötrelmeknek azonban nem lett vége. A kurucok még ugyanabban az évben megsemmisítő vereséget szenvedtek a trencsényi csatában.

A vereséget az ostoba vakvégzet okozta. A kurucok soraiban számos újonc harcolt és az ellenség, Pálffy tábornok vezetésével csapást csapás után mért rájuk. Azért, hogy a seregben pánik ne üsse fel a fejét, maga Rákóczi fejedelem avatkozott be. Lova ugyanakkor valamilyen árok átugrásakor elesett és a fejedelem beütötte a fejét. Rövid ideig öntudatlanul feküdt és katonái azt gondolták, hogy uruk életét veszítette. Pálffy labancjai számos kurucot megöltek, a többiek a környező hegyekben kerestek menedéket és nem kevés katonát fogságba ejtettek.

A felkelők soraiban harcolt az a férfi, aki a későbbiekben az András generális nevet kapta. Nem volt semmilyen tábornok, talán még tiszt sem. Egy kisebb csapatnyi katonának parancsolt és a csatákban szokatlan hősiességével és áldozatkészségével tűnt ki. Kalaba Andrásnak hívták és Trencsénpuszókiból származott. Harmincas éveiben járt és még legényember volt. Szíve ugyanakkor Bednár Zsuzsáért dobogott, aki nőül kívánt venni, ha majd véget ér a háború. Mint hűséges kuruc őszintén gyűlölte az ellenséget, az osztrákot-labancot – és ugyanilyen harag fogta el amazok patrónusa, a Habsburgok ellen.

Legendás katona hírében állt, akit a golyók is elkerülnek és a kard sem fogja. Kitűnt a legvéresebb ütközetekben és viadalokban, mindemellett mindig épen és győztesen került ki. Személyesen is kitűntette magát a félelmet nem ismerő Ocskay brigádéros vezette seregben. Az osztrák erőket Ritschan báró vezette, aki rászolgált a kurucok mély

gyűlöletére. Hasonló érzelmekkel viseltetett a Vág-mentén élők többsége is. Rá is szolgált, hiszen a labanc generális felgyújtatta Vágújhelyet és vele együtt húsz falut, egészen Trencsénig, aztán hatalmas zsákmányával Morvaországba vonult vissza. Visszatérésekor a kurucok már várták Halicsban, de Ritschan értesült minderről és ki akarta vonni csapatait az összezcsapásból. Nem sikerült neki mégsem, a kurucok két oldalról körbefogták a labancokat és megsemmisítették amazokat. Maga Ritschan súlyosan sebesülten fordult le a lováról, András kardcsapásának köszönhetően.

A Nagyszombat melletti csatában Andrást, katonáival együtt az ellenség bekerítette. Hősiesen harcoltak a hússzoros túlerő ellenében és végül kivágták magukat. Máskor a labancok egész ezredét verték tönkre és Steinville-t amazok parancsnokát elfogták. Gazdag zsákmányhoz jutottak Andrásnak a tábornok aranylánca jutott, ami bátorságának jele volt.

De sem az aranylánc, sem a legendás bátorsága nem faragott Andrásból tábornokot. A vesztes trencsényi csatát követően számos kuruc már nem tért haza. A legközelebbiek megsiratták őket és megbékéltek azzal a gondolattal, hogy szerettük csontjai valahol egy közös sírban pihennek.

Megsiratták Andrást szülőhelyén Trencsénpüspökiben. A várost és környékét a császáriak őrizték, mindenütt szomorú csend honolt, csak a helyi kocsmában volt szerfelett nagy z sivajgás. Vasárnap délután ott emlegették a helybeliek hőseit, bátorságáról mesélve. Mindegyikük hozzátett valami történetet, melyeknél akár meg is esküdtek volna, hogy szemtanúi voltak az esetnek. András cselekedeteiből legendák születtek. Egy ízben nyílik a kocsmá ajtaja és az élő legenda áll az ajtófélfá mellett. Sokaknak a lélegzetük is eláll, mások csak szótlánul bámulták. Olyan csend lett, hogy szeletelni lehetett volna, ha nem szakítja meg András harsány nevetése.

- Itt vagyok testvéreim, töltsetek hát nekem is!
- András, András hazatért! - kiáltották el magukat a férfiak és egytől egyig barátjuk köré nyomultak. Mindegyik a kezét akarta megszorítani, amannak hatalmas vállát meglapogatni.

- Már meg is sirattunk és ittunk is Andráskra.
- Így van jól, - bölintott András nyugodtan. - Így legalább hosszan fogok élni.
- Aztán merre csavarogtál? - tudakozódtak a többiek.
- Barátaim, ez aztán hosszú történet, - bölcselkedett a fiatalember, nem kevés titokzatossággal.

- Meséld el, - kérték és az asztalra tettek elé egy poharat, no meg kancsó bort.

András először derekasan belekóstolt, aztán belekezdett:

- Fiúk, Bécsben voltam. Ha hiszitek, ha nem, tábornoknak és a Trencsényi vár parancsnokának kellett volna lennem.

Néhányan a fejüket csóválták, de hőnök tovább folytatta:

- A csatában itt sebesítettek meg, - mutatott a fején levő vörös színű sebre. Úgy nézett ki, mintha kardvágás lenne.

- Valaki, azt sem tudom ki, megkötözött, és amikor magamhoz tértem szekéren találtam magam. Körülöttem hat véres és bekötözött férfi. Kezünk és lábunk bilincsben. Ezek a bestia labancok annyira féltek tőlünk, sebesült kurucoktól is, hogy vasra vertek minket.

- És aztán mi történt? - kíváncsiskodtak a helybeliek.

- No, várjatok csak, előbb felfrissítem magam. Hát Bécsben még nem voltunk. Ott már gyalog mentünk és ezek a császári uracsák a városba vezettek minket, mint ahogy a cirkuszosok mutogatják a falusiaknak a majmokat és mindenféle csudákat. Fejünket leszegettük, szégyellve magunkat, hogy ilyen senkiháziak győztek le minket és most a kegyelmükre vagyunk kénytelenek hagyatkozni. Olyan csönd volt, hogy még a légy zúgását is hallani lehetett. Csak a csizmák és a bocskorok hangja hallatszott, amint a kövezett utcákon vonultunk. Testvéreim, abban a pillanatban azonban kétségbeesett kiáltást hallottam. Valami hölgy, német volt bizonyosan, hiszen ezen a nyelven kiáltott segítségért. Hilfe! kiabálta, oly áthatóan, hogy a hintóból is lehetett hallani, amelyik az úton közeledett sebesen. Valami úrfi ült a bakon, parádés ruhában és a megvadult lovakat akarta megállítani, de azok csak vágattak tovább, nem is törődtek a gyeplővel. Az emberek köröttük mindenféle irányban szaladtak, nehogy a hintó elgázolja őket. Azt gondoltam, hogy a szíj szakadhatott el. Odaugrottam a fogat elé, hiszen nem félek a lovaktól, ismertek engem, közöttük nőtem fel.

A férfiak egy kissé elvigyorodtak, de András tovább folytatta.

- A lovak egyenesen felém vágattak, oldalra ugrottam és elkaptam az elszakadt gyeplő egy darabját. Állj! kiáltottam, hogy csak a torkomon kifért és megragadtam a legközelebbi ló zablóját. Az a fájdalomtól felnyerített, fejét felkapta felágaskodott és megállt. Mellette a másik is. A hintó hirtelen megállt, de oly gyorsan, hogy a kocsis előreesett és elterült a kövezeten akár a béka. Aztán kinyílt az ajtó és egy pompás ruhát viselő úrnőcske lépett ki. Rá sem pillantott a kocsisra, akkor éppen tápászkodott fel. A dáma megigazította cipő öltözékét és intett, hogy menjek közelebb. Aztán kézen fogott és magával húzott a hintóba. A kocsis megfordította a hintót és elindultunk, tehát jómagam és a takaros úrnőcske, egyenesen a császári palotába. Ő volt I. József császár felesége.

A férfiak először csak mosolyogtak, aztán hangos nevetésben törtek ki. - A császárné! Az úrnőcske! A palotába! - kiabálta túl egyik a másikat, egymás hátát csapkodva és a mulatságnak nem volt vége. Aztán észrevették, hogy András tekintete elsötétedik. Nem akarták megszakítani a szórakozást, így az egyikük, Vavrica Mihály töltött a fiatalembernek és egyúttal csöndre intette a többieket.

- Ha nem hisznek nekem, már semmit sem mondok! - jött méregbe, persze csak látszólag András. - De hisz' mondd, csak mondd, - nógatták erre a férfiak.

- No, jól van, abba a palotába hajtottunk és a lovak a hatalmas lépcsők előtt megálltak. Ott állt József, maga a császár és körülötte a tábornokok. Az úrnő elkezdte neki magyarázni, így és így, hogy az az ostoba kocsis nem tudta megállítani a lovakat, csak ő, mutatott rám, ez a fiatalember mentette meg az életemet. Lépj előre fiú, szólított meg a császár. Aztán bement a hölgygel és engem a generálisok maguk közé fogadtak. Gondoskodniuk kellett rólam, parancsolta meg nekik a császár. Mindjárt ott az egyik szobában ketten vetették rám magukat. az egyik vizet hozott valami márványtálba, levették rongyait, úgy megmosdattak, ahogy a gyereket szokás, aztán levágták a szakállamat és a hajamat. A fejemen lévő kötést is kicserélték. Aztán jött két másik és már vittek is a császár elé. Megmentetted a feleségem életét, a fenséges császárnét. Rászolgáltál a jutalomra. Ez a te jutalmad, Mi, isten kegyelméből tábornoki rangra emelünk az armádiánkban. Kapsz egy ezredet és te leszel a parancsnokuk. Tudom rólad, hogy derék katona voltál és az is vagy. Ha a lázadás helyett hűségesen szolgálsz engem és a koronát, ahogy az isten akaratából illik a nemes Habsburg családnak.

A férfiak hallgatták és közben hitetlenkedve csóválták a fejüket.

- Elmondom nektek, barátaim, mikor hallottam, hogy Habsburgok, mintha csak tűvel szúrtak volna meg. De mégis, csöndben álltam, mert miközben a parádés generális uniformist húzták rám, vállszalaggal övetek fel, melyre kardot akasztottak, a császár folyvást beszélt.

- Nincs leányom, aki feleségednek ajánlhatnék, de az udvarhölgyekből, akik valóságos dámák, nekem elhiheted, kiválaszthatod azt, aki neked a leginkább tetszik. Elveszed feleségül és én olyan hozományt adok neked, hogy halálodig semmit sem kell tenned. de te így is szolgálhatsz engem. Mint generálisom, te leszel a Trencsényi vár parancsnoka. Aztán az isten és az én nevemben pusztíthatod a kurucokat.

Valahogyan mégsem őrá figyeltem, hiszen odaszaladtak hozzám az udvarhölgyek és nekem az egyik, becsületesemre megtetszett. Rámutattam, hogy ő lenne a kiválasztott, de hirtelen eszembe jutott Zsuzsanka, aki odahaza bizonyosan rám vár. Aztán arra gondoltam, mit akar tőlem a császár uraság. Hogy én a testvéreimet öldössem, gyerekeikből árvát csináljak, asszonyaikból meg özvegyet? Megmondom nektek, elfogott a harag, hogy már a kardom felé nyúltam. Abban a fényes teremben mindenki megrettent és a fehérnépek kotkodácsolni kezdtek, akár a tyúkok.

- Császári fenséged, - mondtam neki. - Nem leszek az ön generálisa! Császári fenséged megmentéséért semmit nem kérek és a megtiszteltetést becsülettel visszaadom. Kurucból sehogyan sem lesz labanc, főleg nem generális! Kihúztam a gyönyörűséges kardot, a térdemen eltörtem és a felcicomázott uraságok lábához hajítottam. Csak úgy ugrottak odébb! Aztán levettem magamról a kabátot, az arany paszományokkal. Kifelé menet ráléptem és visszamentem abba a szobába, ahol engem felcicomáztak. Ott megtaláltam régi ingemet és régi bekecsemet. Felvettem magamra és kiléptem a palotából. Csak a csizmát hagytam magamon. Az enyém már elvászott. és ezek, aha, még mindig csillognak. - mutatta meg új csizmáját, amit a lábán viselt.

A férfiak hitetlenkedve csóválták fejüket. Be kellett vallaniuk, hogy András elmesélésében az igazság egy darabkája is ott rejtezik. Hiszen honnan is lenne egy elfogott kurucnak tisztí csizmája?

- Aztán hogy volt tovább? - faggatták a jelenlévők.

- Semmi érdekes, - legyintett András és kiitta borát. - Kiléptem a palotából és amikor körbenéztem, láttam a palota ablakában a császárt magát. Oldalán az a dáma, akiről azt mondták, a császárné. A többi ablakban az udvarhölgyek és a generálisok kukucskáltak ki. Úgy tűnt nekem, szomorúak, hogy engem nem verbuváltak be. De senki sem követett és senki sem állított meg. Így aztán csak vidáman integettem és elindultam a régi országúton, ami ide, a mi Trencsényi városunkba vezet. Zsuzskát oltár elé vezetem és hozzá halálomig hűséges leszek. Hűséges kuruc is maradok, minden osztrák, labanc és a Habsburgok ellensége!

András befejezte a mesélést, barátai vidám hahotázása közepette, aki ettől fogva András generális néven illették hősünket. Ha nem lenne feljegyzés az anyakönyvekben, a neve is feledésbe merült volna, mely szerint hősünket Kalaba Andrásnak hívták.

Esküvő a kivégzés helyett

1668-at írjuk és az idő tájt vitathatatlanul Csernyánszky Rozália volt a legszebb kisasszony Trencsénben. A leány szülei, gyermekük nevelésekor minden gondoskodást és szeretetet megadtak. Még nem volt tizenennyolc esztendő, amikor édesanyja meghalt és a Rozáliáról való törődés teljes felelőssége az apára maradt.

Csernyánszky György aranyműves a város jeles személyisége volt. Munkájának minősége ismert volt Nagyszombattól Zsolnáig. Közel, s távoli helyekről keresték fel a tehetős megrendelők. A legjobb vevői közé tartozott gróf Illésházy György, a Trencsényi vár ura és egyben a vármegye főispánja. Az aranyművesnek munkát adtak az osztrák helyőrség tisztikarának tagjai, az érkező kereskedők és vidéki nagybirtokosok. Az ékszerkészítőnek munkája során az ügyes segédje volt segítségére, aki egyébként Szkorzseban Péter néven látta meg a napvilágot. Már három esztendeje dolgozott György mester keze alatt. Nemcsak odaadó és ügyes, de tisztelettudó, dolgos és jószívű fiatalember. Gazdája teljesen megbízott benne. A fiatalok közül egyedül őt illette meg a kiváltság, Rozáliát elkísérni a templomba, vagy vásárolni, mikor a mester túlzottan elfoglaltnak bizonyult és nem tudott gyermekével menni. A városi legények persze irigyelték is Péter ezért. Sokan közülük csodálták Rozália szépségét és szívesen lennének az oldalán, ha csak rövid időre is. A mester azonban nem akart efféle és jelentőségteljesen felhívta leánya figyelmét, hogy idegen fiatalemberekkel még szóba se elegyedjen.

A leány megszokta, hogy nem ellenkezik édesapjával és annak parancsára jó tanácsként tekintett.

- No, fiam, - szólt az aranyműves mester egy vasárnap nap reggelén segédjéhez. - Ma nagyon fontos munkánk van, melyet nem lehet félretenni. El kell kíséred Rozálkát a misére, a templomba.

- Szívesen, mester, - felelte amaz röviden, de az igazságnak megfelelően.

- Mondom neked, semmilyen tartózkodás másutt. A templomba és utána haza, érted?

- Mester, magától értetődik, - értett egyet lelkes hangon a segéd. Csak nehezen titkolta nagy örömét, hogy a mester szépséges leányával kettesben lesz. Az út a templomba, a mise és a hazafelé vezető út, együtt akár két óránál is hosszabbnak bizonyulhat. Lehet az is, sikeredik neki kifejezni, mennyire tetszik neki a leány és szeretné, ha Rozália egyetértene és nőül is vehetné.

A beszélgetésre azonban nem került sor. Mivel Péter látta, hogy a kisasszony valamiképpen gondolataiba merül, inkább semmit sem mondott. Megfigyelte, hogy a mester gyönyörűséges leánya magába zárkózik, mintha csak a fellegek között repülne. Volt egy sejtése, sőt inkább már biztos is volt benne, a kisasszony attól a pillanattól fogva változott meg, hogy első alkalommal meglátta Iminyi Miklóst, a főispán segédisztját. Valamelyik vasárnap volt, amikor belépett a templomba. A tekintetek egy pillanatra találkoztak és Rozálka szúrás érzett a szívében. Nem is fájdalmasat. Édes volt, édesebb a méznél és olyan akár a legbódítóbb illatú rózsa.

Most megint vasárnap volt és Rozália nem is figyelt kísérijére. Gondolatait az az elképzelés töltötte be, ismét látja ezt az elbűvölő fiatalembert.

Úgy is történt. Miklós is eljött a misére és tekintetével kereste a szépséges leányt, azt, akit egy héttel korábban megpillantott. Rálelt. Pillantásaik újfent találkoztak és furcsa szikra lobbant fel közöttük. Egy apró szikra, melyet senki más észrevenni nem tudott. De, ettől a pillanattól fogva Miklós senki másra nem volt képes gondolni. Elképzeléseiben és álmaiban csak a szépséges Rozálkát látta és gondolatait ő töltötte be. Terveket kezdett szövögetni, miként találkozhatna megint vele, elvégre a következő mise csak vasárnap lesz és ez mégis hosszú, szerfelett hosszú hét nap.

A fiatal emberekre azonban rámosolygott a szerencse. A vár úrnője ünnepségre készülődött nemrég férjhez adott leánya, Esterházy Ilona tiszteletére. A fiatalasszony, a férjével első látogatásra jön hozzájuk. A szolgák helyiségből helyiségbe futkostak, a konyhában mindenfélét készítettek az ünnepi lakomára, a szolgálók a poharakat fényesítgették és a pincékben a legjobb borokat választották ki. A termet, ahol az ünnepség lesz már színes függönyökkel kezdték feldíszíteni, az asztalokon hófehér terítő, megtisztították az olajlámpákat. Megtörölgették és kifényesítettek a gyertyatartókat, a padozatra a legszebb szőnyegeket terítették le.

A gróf felesége a szobájában választotta ki az ékszereket, amelyeket erre a fontos eseményre magára ölt. Akkor vette észre, a gyöngyös nyakéke elszakadt. Hívta a szolgálót.

- Szaladj Miklós úrhoz és mondd neki, fontos feladatom van a számára, - parancsolta.

Miklós rögvest megjelent. - Fogja ezt a nyakéket és vigye el Csernyánszky mesterhez, hogy mielőbb javítsa meg.

Miklósnak csoda, hogy a szíve nem állt meg. Egy pillanattal korábban álmodozott a szépséges Rozálkáról és hirtelen alkalma adódik saját szemével látnia. Meghajolt és kilépett a szobából. Jó, hogy lábát nem törte, hiszen csak úgy repült a várudvar felé vezető lépcsőkön. Előhozta lovát, gyorsan felnyergelte, felpattant rá és vágta kezdett. Csak néhány percbe telt, mikorra a mester háza elé ért. Gyalog sem tartott volna sokkal tovább, de Miklós nemesember volt, még ha nem is főnemes és úgy tűnt neki, illendőbb, ha lóháton érkezik.

Várakozással telve nyúlt a kilincs után, majd belépett a helyiségbe, ahol a mester fogadta a vásárlóit. György mester azonban nem volt odabent. Helyette teljes szépségében Rozálka állt a szobában. Ekkora szerencsét Miklós nem is remélhetett. Odalépett hozzá, megfogta a kisasszony kezét és mélyen a szemébe nézett. Rozálka viszonzta és mindebből Iminyi Miklós kiolvasta, amennyire szereti őt a leány, ő pedig a bájos fehérmépet.

- Kegyelmes kisasszony, - szólalt meg, letérdelve. - Legalázatosabb szolgálja vagyok. Attól a pillanattól kezdve, hogy önt először megpillantottam, tudom, életem ön nélkül semmit sem ér. Jöjjön hozzám feleségül, vagy ítéljen rögvest halálra elutasításával!

- Álljon fel uram, - szólt Rozália fojtottan. - Igent mondok, bár ez nem lesz egyszerű dolog. De az istenért, álljon fel, apám bármelyik pillanatban itt lehet.

Alig egyenesedett fel a fiatalember, belépett a mester. Kissé elkomorodott, mikor meglátta lányát kettesben az ismeretlen nemesemberrel. Körbenézett, merre lehet Péter, de az nem volt ott.

- Tisztelt mester, - szólította meg Csernyánszkyt Miklós. - A kegyelmes Illésházy grófné küld ezzel, - húzta ki öve alól a nyakéket tartalmazó bőrzacskót. - Kéri, hogy mielőbb szíveskedjen megjavítani.

- Megjavítom. Két nap múlva készen lesz, - mondta a mester, amikor rápillantott az ékszerre. Miklós már egy szót sem mondott, meghajlás keretében lépett hátra, felugrott lova nyergébe és szélvészfényben vágatott a várba.

Rozálka még mindig kövé dermedve állt ugyanazon a helyen, ahol korábban Miklós térdelt előtte. Almodozásából apjának hangja ébresztette fel.

- Nem tudod hol van Péter?

- Hogy? Jaj, Péter... Bizony nem tudom drága apám. Valahová kiment. Még jó, hogy én itt voltam...

- No, hát valóban jó, - mormogta a mester orra alatt, mintha csak valami rosszat sejtene.

A leányt öröm és várakozás töltötte el. A legszívesebben tudtára adná az egész világnak, elkiáltva szerencsáját, hogy mindenki megtudhassa, hadd örvendezzenek vele. Hiszen két, rövid nap múlva újfent látja a szívének oly kedves Miklóst. Mindenkire nevetett és mosolyával még Pétert, a segédet is megajándékozta. Eközben azonban felfigyelt arra, Péter valamiképpen elgondolkozó hangulatban van, mintha amaz csak haragját és elégedetlenségét titkolná. Mégis, boldogsága közepette elfeledkezett sejtelméről.

Amilyen türelmetlen volt a két szerelmes, olyan gyorsan elrepült a két nap, akárha csak a Vág folyó vitte volna magával. Mikor aztán Rozálka ismét találkozott Miklóssal, Péter, a segéd is volt a leány mellett. Féltékenyen óvta az aranyműves gyermekének minden lépését. A fájdalma, hogy elveszíti Rozáliát, tehetetlen haraggá változott és az, mint azt mindenki tudja, rossz tanácsadó szokott lenni. Csak a halál, ennek a várbeli úrfinak a halála adhatja vissza őt nekem, gondolta magában. Fejében ördögi terv született meg.

Miklós, mint a főispán segédtisztje gondoskodott arról, hogy a szolgák az uraság parancsait pontosan és időben teljesítsék. Bár illedelmes volt a cselédekhez, de tudott szigorú is lenni és a lustaságot, vagy az engedetlenséget megbüntette. Nem csoda, hogy a szolgák egy része, köztük a grófné komornyikja is, nem szerették a fiatalembert. Péter erről tudomást szerzett és titokban találkozott a komornyikkal.

- Kapsz tíz aranyat, - ígérte meg annak. - Fogod a megjavított nyakéket és eldugod ennél az úrfinál, Miklósnál. Úgy nézzen ki, hogy ő lopta el.

- Értem, a mester úr nyugodtan bízhat bennem, - tett ígérete a komornyik, amikor a tíz arany gazdát cserélt és eltűnt a szolga öve mögött.

Amint azt megígérte, úgy is tett. A komornyiknak kapóra jött, hogy elintézheti gyűlölt urát. Ráadásul még jutalmat is kap érte. Az ünnepség napján a grófné szobájában elő volt minden ékszer készítve, így a megjavított nyakék is. A komornyik kívárt, amíg az úrnő kimegy a szobából, bement és az ékszert észrevétlenül bedugta Miklós téli köpönyegének belső zsebébe, mely a feldíszített terem előszobájában lógott a fogason.

A grófné visszatért és felfedezte, hogy a nyakék hiányzik. Először szolgálóival akarta tisztázni a dolgot, de aztán elmondta férjének is.

- Ki kell vizsgálni az ügyet, - mondta főispán. - De mivel már jönnek a vendégek, ne előtűk történjen.

A grófné egyetértett. - Keresse fel Miklós az összes szolgát, azokat, akik itt voltak, - parancsolta a szolgálóleányának. Aztán mindenkit kihallgatott és Miklós átvizsgálta a szolgákat, az úrnő szolgálója pedig a többieket. A nyakék azonban nem került elő.

- Majd megkeressük, - zárta le a gróf. - Most már a vendégeknek kell szentelnünk a figyelmet.

- Még egy pillanat, kegyelmes uram, - szólalt meg a komornyik. - Nem mindenkit néztek át.

- Hogyan? Kit nem? lepődött meg Illésházy.

- Miklós kegyelmes urat, - válaszolta a komornyik lesütött szemmel.

- Mit merészelsz! - dörrent rá a gróf a komornyikra.

- Csak hagyja kegyelmességed, - szólalt meg Miklós. - Nyugodtan kutassanak át engem is.

- Személyesen vizsgálalak meg, - mondta a gróf és gondosan átnézte Miklós ruházatát. Semmit sem talált.

- Itt van még a téli köpönyeg, - szólalt meg ismét a komornyik.

- Itt van kegyelmes uram, - adta át Miklós a köpenyt a grófnak. A főispán megragadta és hirtelen valami keményre lett figyelmes. A ruha belső zsebében ott rejtezett a gyöngyös nyakék.

- Hát így, te gazember! Saját jótévedtet lopod meg? Minden beléd vetett bizalmat erre használtál fel, erre az ostobaságra! Szégyellem magam miattad. Vigyétek! - szólt ki a folyosóra.

Két pandúr szaladt be, kicsavarták Miklós kezét és elvitték. A fiatal nemesember egy szót sem szólhatott.

- Most mindenki a helyére és rendes munkát várok mindenkitől, - parancsolta meg a főispán. Erről pedig senkinek egy szót sem!

Belépett a terembe és üdvözölték egymást a vendégekkel. - A nejem nem érezte teljesen jól magát, az előkészületek kimerítették, - mentegetőzött a vár ura a kis késelem miatt. Kisvártatva megérkezett a grófné is, egészen jókedvűen. Átölelte leányát és vejét, maga vezette őket a megterített asztalhoz és a lakoma a kezdetét vette. Késő éjszakai órákig tartott, de még inkább hajnalig.

A földalatti tömlőben várta sorsának alakulását az igazságtalanul megvádolt Miklós. Még mindig hitte, hogy reggel, mikor felkel a nap, ura elé léphet és mindent megmagyaráz. Illésházy gróf mégsem hiheti, hogy ő, Iminy Miklós, a nemesember, közönséges tolvaj lenne, aki ékszereket tulajdonít el.

Reggel a főispán megparancsolta az öröknek, hogy Miklóst veressék vasra és vigyék át a városi magisztrátus bírósága elé. Még nem múlt el haragja és mély csalódása.

- Ártatlan vagyok, - állította Miklós a bíróság előtt.

- Minden bűnös ezt mondja, - válaszolta a bíró. - Te nemcsak a nyakék eltulajdonításában vagy bűnös. A te bűnöd sokkal nagyobb. Magyarország egyik főúrnak bizalmával éltél vissza és becsaptad őt! A bölcs és igazságos főispánt! Elárultad felettesedet és jótévedtet. Ez annyi, mintha hazádat árultad volna el és az árulásért csak egy büntetés szabható ki. A halál!

- Halál! Halál! Halál! - visszahangozták a jelenlévők a bíró ítéletét.

- Hogyhogy halál? Milyen árulás? Mondom, hogy ártatlan vagyok! Ez az én szavam, a nemesemberé!

- Annál rosszabb! Nemesember nem viselkedik így! Szerencséd van, hogy nemesember vagy, így kard által végzed, bár a Mindenható legyen a tanúm, hogy te közönséges akasztófára szolgáltál rá, a város szeme láttára! Hiszen te a nemesemberek szégyene vagy! - mennydörögte a bíró, nem is a szerencsétlen fiatalember vélt bűne végett, inkább a főispánnak való megfelelés miatt.

- Ártatlan vagyok! - szólalt meg Miklós, mikor elvezették a városi börtönbe.

Az idő tájt, az ítélet végrehajtását megelőzően, a bűnösnek be kellett vallania bűnét. De Miklós nem vallotta be, hiszen semmit sem követett el. De az igazsághoz tartozik az is, azokban a szerencsétlen időkben jó néhány ártatlan élete fejeződött be ily módon. Csak a kínzást követően vallották be bűnüket. A bíróság úgy határozott, hogy Miklóst is ezen eljárásnak vessék alá.

A kínvallatás nyilvánosan zajlott le és a szokás szerint a főtéren. Így az eseményt néző polgárok is tanúi lettek a bűnös vallomásának. Az aranyműves házának egyik ablakából lehetett látni a teret, ahol már felállították a padot és a csigát, melyre a szerencsétlen Miklóst felhúzzák. Látta ezt Rozálka is, de már korábban látott a kínzáshoz hasonló előkészületet, így most csak elfordult, becsukta az ablakot, hogy ne hallja a vádlott kiáltását.

Miklóst kivezették a börtönből és a fagyos délelőtt csak ingben és nadrágban odabilincseltek a padhoz. Kezét és lábát a csigához kötözték és a hóhérsegéd lassan húzni kezdte a rettenetes szerkezetet. Miklós fájdalmában felkiáltott és hangosan megszólalt: - Ártatlan vagyok!

A bíró jelt adott és a hóhérsegéd tovább húzta a csigát. Miklós torkából az emberfeletti kín hatására fájdalommal teli kiáltás hangzott fel. Majd ismét enyhítettek a szorításon és a bíró felszólította a fiatalembert. - Valld be!

- Ártatlan vagyok! ismételte meg Miklós, a fájdalomtól és hidegtől halk hangon.

Bár az ablak zárva volt, Rozália mégis hallotta a gyötrelmes kiáltásokat. Mikor csend lett, csak odafordult, hogy lássa miféle gonosztevőt kínoznak, aki még a bűneit sem hajlandó megvallani. Kihajolt az ablakban és a rémülettől kővé dermedt. Felismerte kedvesét. Mintha csak távolból hallaná, valaki azt súgja neki: - Csak életeddel tudod az övét megváltani.

Kiszaladt a hidegbe és a kínzóhelyhez akart eljutni, de az örök feltartóztatták. A bíróhoz és a magisztrátushoz fordult és megszólalt: - Tiszteletreméltó uraim! Jól ismerem Iminyi Miklós nemesembert. Ő a legtisztességesebb férfi a városban. Ártatlan! Engedjék szabadon!

- Vezessék el a leányt, - adta ki a bíró a parancsot. A következő pillanatban egy katona lépett elő. - Kegyelmes uram, Zelinka tizedes vagyok. Minden katonám és társam nevében azt akarom mondani, hogy mindnyájan látjuk, milyen rettenthetetlenül tűri ez a férfi az összes kínt. Meg vagyunk arról győződve, ártatlan ő. Ha meg kell a kárt téríteni, készek vagyunk lemondani öthavi zsoldunkról. Kegyelmet kérünk az elítélt számára!

- Istennél a kegyelem! - vágta rá a bíró és intett a hóhérsegédnek, hogy újfent feszítse meg a csigát.

- Kegyelmet! Kegyelmet! - szólalt meg Rozália is. - Engem kínozzanak! Engem adjatok a hóhér kezére! Ő ártatlan!

A leány kiáltásai hatást gyakoroltak a magisztrátus tagjaira is. Az első, aki feleszmélt, a rektor volt. Odalépett Rozálkához, segített neki felállni, aztán a magisztrátushoz fordult: - Én is meg vagyok arról győződve, hogy ez a férfi ártatlan!

- Kegyelmet! - kiáltotta újfent a leány.

- Kegyelmet! Kegyelmet! Kegyelmet! - kezdtek kiáltozni a városi polgárok tömegei.

A magisztrátus tagjai, akik a bírósági eljárás résztvevői voltak tanácstalanul néztek egymásra, aztán a bíróság elnökére, aki a trencsényi polgármester volt. Amaz végül felállt és kiadta a parancsot: - Engedd meg a csigát és oldozd el!

A hóhérsegédjének nem kellett kétszer mondani. Ő sem volt meggyőződve Miklós bűnösségéről. A katonák megtámasztották a kínzástól elgyötört Miklóst és visszavitték a börtönbe, ahol sebeit ellátták. Azután már a saját lábán jött ki és hangosan mondott köszönetet a bírónak, hogy amazok hittek ártatlanságában. A polgároknak is megköszönte a támogatásukat és személyesen a katonáknak, így Zelinka tizedesnek. Majd tekintete a remegő Rozáliát kereste. Kezét nyújtotta felé és a leány odaszaladt hozzá. Mindezt az első vágyott és ugyanakkor mégis fájdalmas ölelés követte. Már a bájos fehérnép sem törődött vele, hogy az egész város látja őt a szeretett Miklós karjában.

Csak Csernyánszky mester nem tudott semmiről. Akkortájt tért haza útjáról estefelé. A házat üresen és nyitott ajtóval találta. Az előtérben az asztalon levél. A mester fogta és hitetlenkedve olvasta:

Tisztelt mester úr!

Nem vagyok méltó az ön bizalmára és kegyeire. Elvetemült módon cselekedtem és ezért megbocsátás sem lehetséges, még akkor sem, ha mindezt az ön leánya, Rozálka iránt érzett nagy és boldogtalan szerelmem miatt követtem el. Úgy rendeztem, hogy a nyakék ellopása miatt a gyanú Iminyi Miklós nemesemberre terelődjön. Én parancsoltam meg a komornyiknak, hogy az ellopott ékszert tegye be annak téli köpenyének zsebébe és ezért tíz aranyat fizettem ki neki. Most meggyőződtem róla, hogy az ön leánya jobban szereti Miklóst, mint saját életét. Én ilyen szerelemre nem szolgáltam rá. Csak megvetés és büntetés lehet tettem következménye. Ezt magam határoztam meg. Többet már sohasem hall rólam. A jószágos isten védelmezze az ön gyönyörű leányát és önt!

Halálig az ön odaadó híve.

Szkozseban Péter.

A teljesen megzavarodott mester hitetlenkedve meredt a levélre. Sajnálát, aztán harag fogta el, aztán meg leánya iránti félelem. Hol van? Mi van, ha valami történt vele? A főtéren ma valakit vallattak, csak ne amaz legyen...

Végig sem gondolta azt, amitől rettegett. Hirtelen Rozália jelent meg az ajtóban. Gyermeke arcán még az átélt gyötrelem, de tekintetében már a boldogság szikrája. Átölelte édesapját és mindent elmesélt neki.

A várban újfent zavarodottság honolt. Illésházy György csak nehezen tudta magát összeszedni, hogy segédjének szemébe nézzon. Végül erőt vett magán és fojtott hangon megszólalt:

- Bocsáss meg fiam.

Miklós csak meghajolt és a fájdalmas pillanatot a grófné hangja szakította meg:

- Miklós úr, a szobában valami ennivalót, hozzá némi itókat is készítettek, menj, és ne kelljen kínálni.

- Ez az alávaló komornyik már mindent bevallott. A tíz aranyat is megtalálták nála, állítólag az aranyműves segédje beszélte rá mindenre, - szólalt meg a főispán.

- Kegyelmes uram, nem haragszom önökre, nem tudhatták...

- Hinnem kellett volna neked, - kezdett a várúr bűnbánatba.

- No, Miklós úr a városban állítólag valami szép leány kelt az ön védelmére, - csatlakozott a grófné a beszélgetéshez. - Ki ő?

- Csernyánszky aranyműves leánya, Rozália. Szeretjük egymást.

- Ha így van, parádés esküvőt rendezek önöknek. El akarja venni Rozáliát?

- A kegyelmes grófné nagyon kedves, - felelte Miklós.

- Kedves, vagy sem, ezt most tegyük félre. Ugyanúgy, ahogy a régi vétkeket is. Munka vár ránk, mielőbb előkészíteni a menyegzőt.

Úgy van, ahogy mondom, elő is készültek. Rozáliát és Miklóst maga a rektor úr adta össze, a két tanú a kegyelmes gróf úr és felesége volt.

Csernyánszky mester gyémántokkal díszített aranyláncot és hozzá karkötőt ajándékozott leányának. A templomi esküvőn magányosan üldögélt és imádság helyett megboldogult feleségéhez szólt: - Drágám, szépen felneveltük a leányunkat. Köszönöm neked, hogy odafentről állandóan óvod őt.

Azután már csak a lakodalom következett.

Corvin János kincse

Ezt a történetet nekünk senki sem mesélte el. A régi krónikák megsárgult lapjai emlékezetében sem lelhető fel. Azt sem lehet tudni, megtörtént-e egyáltalán. Mindazonáltal éppen ezért lehetséges, hogy pontosan így esett meg, melyről a valamikor hírneves Likavai vár szélfúttá falai suttogva mesélnek a koromsötét éjjeleken.

A régi időkben vár és a környék uraként élt itt Hunyadi János, a fiatal lovag, Mátyás király házasságon kívül született fia, akit apja után a Corvin néven is illettek. Uralkodó édesapja halálát követően hatalmas birtokot örökölt. Csak az ingóságok, a bútorok, a kastélyok felszerelése és minden, melyben édesapja lakott, négyezer jóféle velencei aranyat ért. A készpénzvagyon is tekintélyes összegre rúgott és az ifjú főnemes úgy élhetett, mint a mesében. Vagyonát azonban fokozatosan elvesztette. Az arisztokraták félték tőle és leginkább attól, hogy lépéseket tesz a magyar korona megszerzésére. Corvinnak saját maga védelmére erős sereget kellett fenntartania és vagyonát a Balkánon folytatott katonai hadműveletekre fordította. Mátyás fiának a boszniai trónt ígérték és hozzá kiterjedt földbirtokokat Szlavóniában.

János ugyanakkor nemcsak tette kész lovag és bölcs hadvezér volt, hanem előrelátó gazdálkodó is. Vagyonának egy részét a beszercebányai bankházakban aranyra váltotta és azt – az akkori idők szemtanúinak elbeszélése alapján – a Likavai vár alagsorában jól el is rejtette.

A sors az ifjú Corvint a világban messzire sodorta és kincséért soha nem tért vissza. Teltek, múltak az évek, az évszázadok, de arra soha senki nem lelt rá. Lehet, a feledés pora belepte és ezért senki sem kereste. Mindez addig, amíg Thököly Imre, a korona ellen fellázadó herceg meg nem állt a várban, miközben Magyarországról menekült. A főnemes igencsak fiatal volt még és az ellenség által körbezárt Likavai vár intézőjének személyi testőrével megosztotta a titkot. Elárulta a katonának, azt, amit édesapjától, annak halála előtt megtudott. Eszerint a várban rejtette el Corvin a kincsét.

Imre, rövid idő elteltével női ruhába öltözve, titokban elhagyta a várat, melyet a császári hadsereg elfoglalt. A testőr megadta magát a győztesnek és abban a reményben, hogy életét megmentheti vele, elárulta a császár hadnagyának a kincs titkát. Amaz hivatott néhány embert a faluból, köztük egy kőművesmestert és az örrel együtt éjszakánként az alagsort kezdték átkutatni. Kalapácsaikkal végigkopácsolták a falakat, a kapákkal átgereblyézték a földet, a kőburkolatot és a vert agyag padozatot püfölték a pincékben. Közben füleltek, nem hallják meg valahonnan a reményt keltő kongó hangot.

Végül az idehurcolt legények egyike egy félreeső pincehelyiségben meglegelte a helyet. Kapával gereblyézte a felszínt, aztán a kezével, végül térdre ereszkedett és félresöpörte a ládikó köré vert agyagot annak sarkai körül és az acélpántokról. Hívta a hadnagyot és a segítőtársaival együtt kiemelték a nehéz tárgyat az üregből.

- Kifelé mindenki! - bödülte el magát a tiszt és az embereket kizavarta a pincéből.
- Aki csak elsuttogja, hogy mit látott, az a halál fia lesz, - fenyegetőzött és ökölbe szorított kezével kardja markolatát ütögette.

A falusiak hazatértek, a kincsről beszámoló katonát, a valamikori testőrt, a börtönbe hajították, egy darabka kenyérrel meg néhány csepp vízzel, lassú éhhalálra ítélve.

A pincébe került a kőművesmester is, de ő bőségesen kapott kenyeret, májpástétomot, jó bort és tiszta forrásvizet is. Ágyát meg is vetették, akárha nemes ember lenne, de a helyiség bezárt ajtaja előtt két állig felfegyverzett őr álldogált éjjel és nappal.

Egy hét is eltelhetett és a kőművesmester már kezdett aggódni, mi lesz vele, de bele sem mert gondolni, milyen lelkiállapotban lehet fiatal felesége, aki egy szekérderéknyi gyermekük gondját viseli. Igazság szerint nem éltek rosszul, hiszen a Liptó vidéki kőműveseknek már abban az időben is volt elég munkájuk, amiért jól meg is fizették őket. Ezért aztán mesterünk sem feltételezte, hogy őt a Likavai várban bármi veszély is fenyegetné. Térdei akkor kezdtek csak remegni, mikor már a második hét is eltelt és a látszatra kedves hadnagy úr, aki hősünket őriztette, a továbbiakban sem mutatkozott.

A kőműves hiába faggatta az őreit. Amazok nem is értették, vagy legalábbis úgy tettek. Állítólag, ezt az eleséget hordó szolgálólány mondta, amazoknak megtiltották, hogy a fogollyal szóba elegyedjenek.

A hadnagy eközben éjszaka, a legnagyobb titokban, meszet és homokot hozatott a várba. Az itteni szolgálók hatalmas vedrekben vittek vizet a vár alagsorába és az odavezető lépcsőkhöz nagy kupac követ halmoztak fel. Mindez hosszú időt vett igénybe, hiszen mindez esténként és éjszakákon zajlott, így aztán kevesen tudhattak erről.

Két hét elteltével maga a hadnagy jelent meg az őrzött helyiségben, két katonával az oldalán. A kőművesmester felé intett, hogy amaz kövesse. A folyosóra kilépve elküldte az őroket és együtt elindultak arra a helyre, ahonnan a láda előkerült.

A hadnagy útközben megállt, körbenézett, követi-e valaki őket és aztán tüzet csiholt, mellyel egy fenyőszilánkot gyújtott meg. Az alkalmatosság sok világosságot ugyan nem adott, de legalább láthatták, merre is lépkednek.

- Óvatosan gyere, zajt ne csapj, - parancsolt rá a hadnagy a mesterre. - Senki sem tudhatja meg, hogy itt vagyunk, és mit teszünk.

Az öve mögül előhúzott egy bányászkalapácsot és odaadta a kőművesnek.

- Végigkopogtatod a falakat. Ha kongó hangot hallasz, szólj nekem.
- Hiszen ezt már megcselekedtük, nagyságos uram, - ellenkezett a kőműves.
- Tettétek, vagy sem, én tudom, mit teszek, te pedig ne feleselj, csak hajtsd végre, amit parancsolok, - vágott a hadnagy a másik szavába.

Lassan haladtak előre, a kőműves a bal és a jobboldali falon is kopácsolt, míg végül az egyik helyen az ütés tompán visszhangzott, mintha a fal mögött valami üreg rejtezne.

- Itt, - szólalt meg a mester és mindkét férfi megállt.
- Űss oda még egyszer, - parancsolta a tisztt.

A kőműves ismét rákoppantott és a fal üreges hangú választ adott.

- Jól van, - suttogta a hadnagy, mintha saját hangjától is félne. Az övén lévő zsebben matatott, majd előhúzott egy darab szenet és a falra, ahonnan a kongó hang jött, egy kört rajzolt.

- Visszatérsz a tömlőcbe. Holnap érted jövök, - mondta a kőművesnek és ahhoz az ajtóhoz vezette, ahol emberünk már két hete raboskodott. Amott az őrök közrefogták és a mester visszatelepedett a priccsére. Reggelig a szemét sem hunyta le. Gondolataiban hazakeveredett feleségéhez és gyerekeihez, de rögvést visszatért a vár alagsorába és szemei előtt megjelent a vasalt láda, a rosszindulatú tekintetű hadnagy, a nemtörődöm őrök. A szomorúság úrrá lett rajta és félelem markába kerítette.

Reggel belépett a hadnagy, zsákkal a hátán. Valami megcsendült benne, mikor azt a mester lábához hajította.

- Fogd a zsákat és lódulj, - rivallt rá emberünkre.

Alighogy kiléptek az ajtón, a kőműves két ismeretlen legénnyel találta magát szemben. Tulajdonképpen csak kezdetben tűntek idegennek, hiszen az egyikben felismerte azt az embert, aki segített a láda kiadásában, a másikban pedig a katonát, aki őket vezette a vár pincéjében. Az egykori testőr két hét alatt lesoványodott és úgy nézett ki, mint egy csontváz. Szeme besüppedt, arcán piszkos borosta éktelenkedett. A legények valami teknőt cipeltek. A mester átvette a zsákat a vállán. Már rájött, hogy kőműves szerszámok rejteneznek az iszák mélyében. A négy ember megindult a folyosón. Elöl lépkedett a hadnagy és világított a többieknek, katonai fáklyát tartva kezében. Ahhoz a helyhez lépdeltek, ahol a falon a fekete kör volt felrajzolva. A zsákból elővették a szerszámokat és elkezdtek a falat bontani. Nem tartott sokáig és nyílást vágtak az üregbe, akkorát, amelyen egy kisebb termetű ember átfért. A hadnagy betette a fáklyát és körbenézett. A mélyedés nem volt túl nagy, igaz kicsi sem. Egy ember könnyedén beférne, ketten alig.

Az emberek eltakarították a törmeléket a lábuk alól és elindultak.

- Te maradj, - parancsolt rá a hadnagy a mesterre és elindult a másik kettő után.

Kisvártatva hallani lehetett a sötétben, amint visszatértek. A súlyos lépteik alapján terhet cipelhettek. Valóban. A tiszt, az ifjú falusival cipelte a ládát, mögöttük zihált a katona, egyik hóna alatt egy zsák mesz, a másik alatt egy zsák homok. Lehajította terhét, megfordult, majd egy jókora vödör vízzel érkezett meg újfent.

A teknőben keverték össze a meszet, a homokot és a vizet. A malter meleg volt. „Nem oltott meszet,” futott át a kőműves elméjén a gondolat, de nem szólalt meg. Kőműves kanálával megkavarta a maltert, azután kinyújtózott és nézte, amint a legények a ládát teszik be az üregbe. Csak a szeme sarkából pillantotta meg, hogy új lakat volt ráfüggesztve. „A hadnagy úr már megszolgálta a magáét,” mondta ki a mester lelke legmélyén és magába erőltette vissza mondanivalóját, melyet amúgy szeretett volna hangosan megosztani a többiekkel.

A láda az üregben csendesen eltűnt, mintha mindig oda tartozott volna. A hadnagy kettőt lépett oldalsó irányba és a kezében egy pisztoly tűnt fel.

- Öld meg! - mondta a katonának és a falusi fiatalemberre mutatott.

A katona egyik lábáról a másikra állt és értetlenül nézett a tisztre.

- Öld meg! - üvöltötte a hadnagy és tört nyomott alárendeltje kezébe. A katonában felébredt a harcos, a gyilkos ösztöne, nekiugrott az egészről mit sem értő falusinak és mellkason szúrta. Kirántotta a tört a sebből és gyakorlott mozdulattal átvágta a szerencsétlen torkát. Hirtelen lövés dördült és a katona holtan roskadt áldozata testére.

- Segíts nekem, - fordult a hadnagy a kőműveshez. Felemelte a katona holttestét és átlökte a nyíláson keresztül, be az üregbe. A mester kelleetlenül, remegő kezével és lábával tette dolgát.

Ugyanúgy cselekedtek a szerencsétlen falusi legény testével is.

- Most rendesen falazd be, - parancsolt rá a kőművesre és fáklyával világított annak munkájához. Amaz rémületében alig bírt még megmozdulni is, de a régről elsajátított tudással, ösztönösen elvégezte munkáját. Rövidesen a fal ismét épnek bizonyult, olyannak, amihez soha, senki nem ért hozzá. Csak a friss és némiképpen még langyos malter árulkodott az eseményekről.

- Eltakarítjuk ezt, - szúrta a hadnagy a fogai közül. Kiöntötte a malter maradékát a falhoz, oldalra rúgott néhány megmaradt kődarabot, a teknőbe hajigálta a szerszámokat,

a zsákokkal leborította és egyik sarkát megragadta. A másik vége a mesternek jutott és elindultak a folyosón. Nem arra, ahonnan jöttek, hanem az alagsor felé, ahol a ládára leltek.

„Mindenre gondolt ez a sátánfajzat,” ötlött a kőműves elméjébe. „A holmit behajigáljuk oda, ahonnan a láda előkerült... csak nehogy...” szorult össze szíve.

Végigmentek a folyosón, ahol még sötétlett a ládát korábban rejtő és körbevevő üreg. A mester most jött rá, milyen mély is a valóságban.

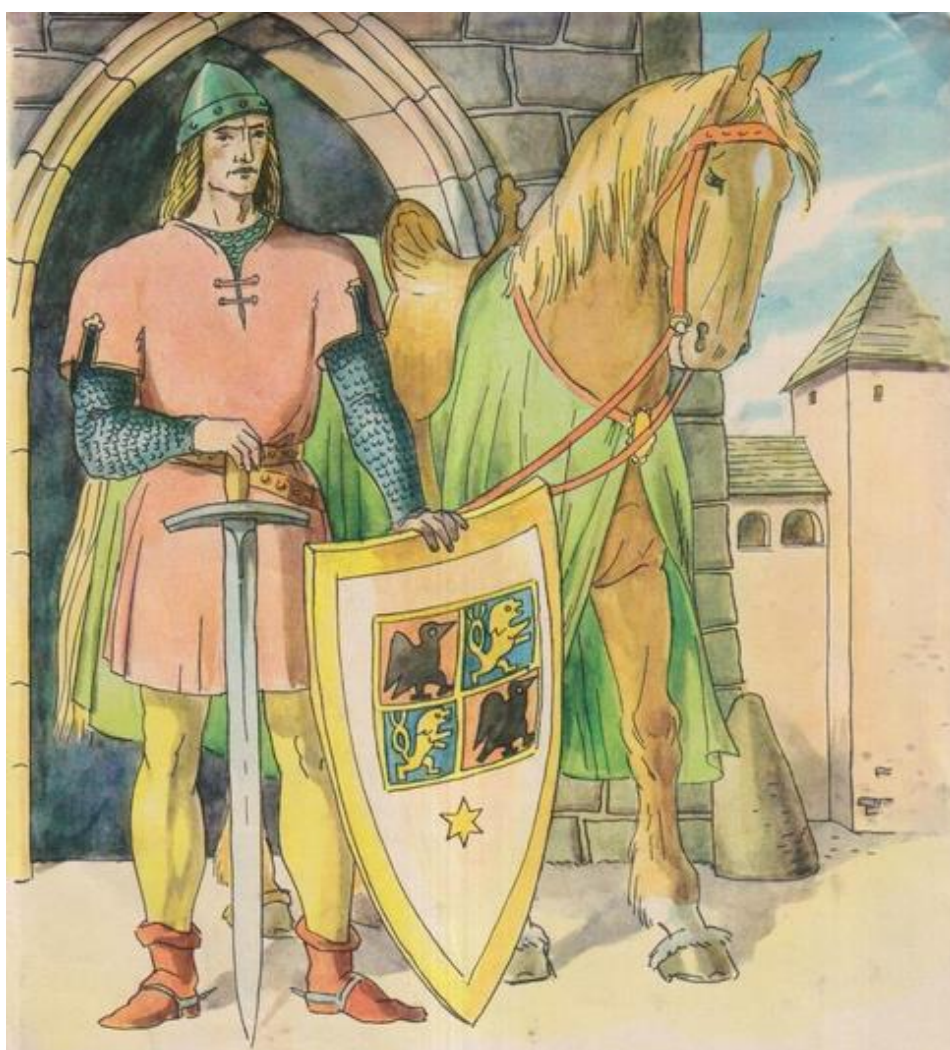
- Oda bedobjuk, - mondta a tiszt. - Esküdj meg, hogy halálodig soha senkinek nem árulod el, mit tettél és mit láttál, - förmedt rá emberünkre.

- Esküszöm, - mormolta a kőműves a nyitott üreg felé, aztán megfordult és a hadnagyra nézett. Az utolsó, amit látott, a tiszt szablyájának villanása volt.

A szellő hangtalanul bolyong Likava várának feltöltött alagsorában, nem árulja el, mit suttognak a falak, nem mondja el, milyen könnyű volt a mesternek ígéretét megtartania, hiszen halála egy szempillantás múlva bekövetkezett. Soha, senki nem tudja meg, mi lett Corvin János kincsével és azt sem, milyen nyomorúságos halállal távozott a világból a hitszegő hadnagy.

LUDOVIT JANOTA

TÖRTÉNELMI ELBESZÉLÉSEK, MONDÁK

Ludovít Janota (1888 október 12 Csaca 1968. október 15. Pozsony)

Szlovák író.

Trencsénben járt középiskolába, a felső piarista gimnáziumba. Az államigazgatásban dolgozott, a pozsonyi Anyakönyvi Hivatal vezetőjeként. 1935-ben látott napvilágot háromkötetes, egyedülálló műve, a szlovákiai várakról. Kevesen tudják, hogy várakkal kapcsolatos kutatását Trencsénben kezdte el, gimnazista korában. Több monográfia szerzője.

Írta: Ludovít Janota ©

A fordítás alapjául szolgáló könyv eredeti címe: Slovenské hrady

Kiadó: Vydavateľstvo Tatran Bratislava (1974.)

Fordította: Papanek László ©

Gimes vára

„Jön a tatár, jön a tatár!”

Ez a kétségbeesett kiáltás hallatszott szerte az országban. Ezekkel a rettegő szavakkal telt meg derék népünk szíve, ez a szörnyűséges mondat festett tanácstalanságot az emberek orcájára és gyermekeik, vagyonkájuk, no meg a pusztai életük iránti rettenetes félelemmel töltötte el őket.

A vad horda az árvíz szennyes hullámaként ömlött országunkba...

„Jön a tatár!” – kiáltotta az apa, az anya és mindezzel riogatták gyermekeiket.

Mindenkin a kétségbeesés lett úrrá. És ebben – nem volt semmi túlzás. A tatár vad nemzet volt, nekik a világon semmi sem volt szent. Fosztogattak, öltek, gyilkoltak és mindent megsemmisítettek, ami elvetemült és vérszomjas menetelésük útjába esett.

A mai napig megőrződött a szólásmondás: „Ahová a tatár beteszi a lábát, ott a fű már nem nő.” Valóban, mindez jól mutatta ezeknek a vadaknak gaztetteit.

Amit a vértől gőzölgő tatár kéz nem semmisített meg, megtette a tűz!

A tatárok után mindenütt sírás, jajveszékelés és segítségért könyörgés hallatszott fel!

A megnyomorított testek, a meggyalázott szüzek, anyák, a tűz pusztította falvak és a terméketlenné vált földek mutatták, merre tiporta a tatárok lába az ország földjét.

Ezekben a véres időkben a Gimesi várat a nagyhatalmú Forgách család uralta, amelyik számos baráttal és pártfogóval rendelkezett.

A vár ura derék ember volt és jó szívét csak lelkének ereje múlta felül.

A várat esztendőkre elegendő élelmiszerrel töltötte meg. Mindenkit szívélyesen fogadott, aki csak a vad tatár horda elől hozzá menekült.

Az erődítményt még jobban megerősítette és biztonságban várta, mikor tűnnek fel a vad tatárok a falak előtt, vérszomjas kiáltozásuk kíséretében. A vár köré még mély árkot ásattak és azt vízzel fel is töltötték.

Mikor az este ráborult a csendes tájra, a távolban már lehetett látni a pusztító tüzek fényét, mellyel a betolakodók megsemmisítették az emberek vagyonkáját. A szél a vár felé hozta a kiégett csűrök és házak fojtogató bűzét. Amott a magas várban, amint az ember elmélyül a fenséges éjszaka csendjében úgy tűnt, mintha mégis hallaná a síró gyerekek jajveszékelését, a meggyalázott szüzek és anyák fájdalmas kiáltásait és a meggyötört apák átkozódását...

Az egyik hajnalon, alighogy a felkelő nap sugarai elérték a vár falait, a toronyőr jelentette, hogy a távolban a tatárok sokaságát látja, amely gyorsan közeledik.

Forgách a hírt egészen nyugodtan fogadta és maga ment fel az őrtoronyba, hogy körbenézzen...

- Ezek ők, úgy bizony! – tört ki belőle önkéntelenül és még figyelmesebben nézte a tatár katonák széles és hosszú sorait, akik vad kiáltozás közepette haladtak Gimes felé...

Úgy hömpölyögtek, akár a vadállatok csordái az őserdőben...

A vár ura azonban továbbra is megőrizte nyugodtságát. Elvégre van elegendő élelmiszer, akár évekre is és maga körül számos gyakorlott, derék és egyben odaadó harcosa van, akik már alig várták a harc kezdetét, hogy megmutathassák készségüket és tettekkésységüket. Forgách lejött a toronyból és emberei közé ment.

Elszánt és lelkes pillantások szegeződtek a derék várúrra.

- A kutyafejű tatár kisvártatva a vár alá ér, - kezdte mondanivalóját emelt hangon, - mindenki tudja a kötelességét és elvárom, hogy az utolsó csepp véréig, a végső leheletéig teljesítse. Ne legyen közöttünk áruló, ne legyen olyan ember, aki nem mer bátran szembenézni az ellenséggel. Senki se legyen gyáva, mert az árulókra és a gyávákra még szörnyűsebb halál vár idebent, mint ami a vad tatárok elleni harcban fenyegeti. Meg vagyok róla győződve, hogy nem csalódom bennetek, mert jaj annak, akiben csalatkoznék. Tudok jóságos lenni, de akár százszorosan rosszabb is, ha szükséges...

- Halál a tatárokra, halál az anyagyilkosokra, halál a vad hordára! Halálig tartó hűséget fogadunk! – kiáltották a vár katonái és büszkén néztek derék vezérükre.

- Szívből köszönöm nektek! – rikkantotta Forgách és arcán vidám mosoly suhant át.

Vitéz lelkének jól esett ez a szívből jövő lelkesedés, a harci kedv és a hűségüket mutató lelkes esküvés.

A tatárok végül elérték a várfalak alá és ott táborot vertek.

- Ahogy az előkészületekből látom, hosszas ostromra készülnek, - mondta az egyik tisztje, midőn szemügyre vette az ellenséges táborot.

- Minden hiába, fel vagyunk készülve a körbezárásra, de hogy amazok mit szólnak mindehhez, majd a jövő mutatja meg, - felelte a várúr, aki szintén figyelmesen nézte a tatár horda előkészületeit.

- Nem félünk, - ismételte meg és bevonult szobájába.

A tatárok vezére Batu kán volt, állati vonásokkal és vad szenvedélyességgel rendelkező ember.

Mikor ez az emberbőrbe bújtatott szörnyeteg féktelen serege élén a Gimesi vár alá ért, jókora szája gúnyos mosolyra torzult.

- A nap még ötször sem kel fel, de a szél már a mi kitűzött zászlónkat fújja, - vigyorodott Batu a segédtisztjére és kiadta a parancsot, hogy gyorsítsák fel a vár ostromának előkészületeit.

A harmadik napon az egész tábor megmozdult. A vezér jelére megindultak a falak ellen.

A vár katonái nyugodtak voltak és mosolyogva figyelték a furcsa ellenséget, akik a falak felé igyekeztek.

Megkezdődött a támadás.

Vad, veszett támadás! A tatárok mindenre készen és érezve a hátuk mögött parancsnokaik korbácsát, gondolkodás, zúgolódás nélkül mentek a halálba, tekintetüket az erős várfalakra szegezve. Arra, amit be kell venniük és bármi is történik, vadul kell harcolniuk.

A vár helyőrsége azonban a támadást elhárította.

Ezek a támadások mindennap megismétlődtek, de eredménytelenül. A várban biztosak voltak az ellenséggel szembeni erkölcsi fölényükben és ez emberfeletti erőt kölcsönzött nekik. A derék harcosokat segítették az asszonyok és a leányok is. A tatárokra forró vizet és szurkot öntöttek.

Batu dühöngött, átkozódott és szidott mindenkit. Korbácsával maga hajtotta embereit a biztos halálba.

Ugyanakkor minden támadás hiábavalónak bizonyult. A tatároknak nem sikerült még a külső falat sem bevenniük, bár már egy hónap óta nap mint nap megismételték veszett támadásaikat.

Eltelt hát egy hónap, aztán még egy, de a vár falai még dacoltak mindennel, a helyőrség minden körülmények között megőrizte elszántságát és harcolt utolsó csepp véréig, amiképpen erre ígéretet tettek. Bátorságuk és kitartásuk csodálatra méltónak bizonyult.

Elmúlt a fagyos, csípős hidegekkel járó tél. A tavasz milliónyi virággal mosolygott a világra.

Az egyik reggelen, amikor a nap derűsebben és fényesebben tekintgetett, a várbeliek arra figyeltek fel, hogy Batu csapatai újfent támadást készítenek elő és ez minden bizonnyal sorsdöntő lesz, hiszen a tatárok rendkívül alaposan készülődtek és minden tartalékukat mozgósították.

A vár védőit valódi félelem fogta el, hiszen soraik alaposan megritkultak, ugyanakkor a tatárok táborában új és új seregtestek hemzsegték. A vár urának szavai hiábavalónak bizonyultak, felesleges volt lelkesedése és reménye, a katonák elfáradtak és a rettenetes végzettől tartottak.

- Barátaim! – hangzott fel újra a derék Forgách hangja, akinek szeméből valami reménytelen szomorúság látszott, bár vidámnak és gondtalannak mutatta magát. – Nem akarlak megtéveszteni, felesleges reményekkel áztatni benneteket, ezért most az igazat mondom. Nekem úgy tűnik, hogy ütött az utolsó óránk! A tatárok sorsdöntő támadásra készülnek, a vár falai romokban, kevesen vagyunk és mindnyájan rettenetesen kimerültünk. De ha meg kell halnunk, haljunk meg méltósággal, tartsunk ki az utolsó csepp erőnkig, Ne adjuk hát meg magunkat, amíg az élet utolsó szikrája bennünk van. Barátaim, tartsunk ki hűségesen, egyikünk is, másikunk is, a halálig. Halálunk legyen a hősök végzete.

A várúr befejezte szavait és fürkészően nézett harcostársaira.

Haj, de most nem hangzott fel a hangos egyetértés, mint valamikor és bár maga sem várta, arca mégis elszomorodott. Eközben a vár papja elmondta az imádságot...

Körülöttük rémisztő csönd. Csak az öreg lelkipásztor fojtott hangját lehetett hallani...

A tatár tábor megmozdult, élén Batu kánnal indult el a vár felé.

A pap befejezte az imádságot...

- A harcba! – kiáltotta Forgách és a katonák elfoglalták helyüket a várfalakon és derekasan visszaverték a tatárokat.

De hiábavalónak bizonyult minden erőfeszítésük!

A tatár egyre közelebb került a várfalakhoz és néhányan közülük egészen a kapuig jutottak.

- Elveszünk! – rikkantotta a vár ura – Dicsőséggel veszünk el!
- Legyen meg a te akaratod...! - suttogta a vár papjának ajka, aki szintén a harcosok közé állt.

A vár kapuja engedett, bármelyik pillanatban beszakadhat.

- Itt már csak az Úristen segíthet...

Forgách szomorúan lehajtotta fejét és a végzetet várta...

Felesége közben a várkapolnában térdelt és segítségért fohászkodott...

Kérése ígéretet, áldozati ígéretet jelentett: – Szűzanya, gyermekeimet neked ajánlom fel, de ne engedd, hogy a pogány győzedelmeskedjen...

A várkapolna megszentelt csendjét hirtelen vad kiáltozás szakította meg. A tatárok bevették a várat és a megvadult katonaság nagy üvöltözés közepette hömpölygött a várudvarra...

- Segíts nekünk, Szűzanya... - kiáltotta még egyszer – és megmerevedett.

Szavai visszhangjaként mennydörgés hallatszott.

A vár alapjaiban rázkódott meg.

Az ég elsötétedett. A vár felett sötét felhők gyülekeztek.

Ismét felvillámlott a tatár sereg kellős közepébe.

A hódítók arcán rettegő kifejezés jelent meg.

Érthetetlen hangon kezdtek üvöltözni. Maga Batu kán is meghökkent és meredten, értetlenül nézett seregére...

- Harcba! Végezzetek a keresztény csürrhével! – adta ki a parancsot, de katonái meg sem mozdultak.

A fekete felhők vörös színt öltöttek magukra és tűzeső kezdett hullani az égből...

A tatárok ruhái meggyulladtak...

A katonákat rettegés kerítette hatalmába – menekülni kezdtek. Mindenféle irányba futottak, és amikor Batu látta, hogy harcosai nem hallgatnak rá, maga is utánuk szaladt.

- Csoda történt, csoda! – kiáltozták az emberek a várban és a menekülő tatár horda után vetették magukat, akik fejvesztve, rendezetlenül inaltak mindenfelé...

Kis idő elteltével néhányan közülük a vár felé néztek, de a látvány még inkább rettegéssel töltötte el őket...

A vár felett véres felhő és az ellenséges katonáknak úgy tűnt, hogy abból vöröslő, ökölbe szorított kéz nyúl ki.

A vár helyőrsége elkergette a vad tatárokat, és amikor a győztes Forgáchcsal az élen visszatértek, a várkapolnába indultak....

Odabent magasztos csend... Szent és mélységes csend.

A vár úrnője még mindig térdelt...

Forgách boldogan nézett asszonyára és azt suttogta:

- Te mentettél meg minket!

A holtfáradt katonák némán térdre rogytak a hideg kövezeten...

A vár úrnője feleszmélt és maga mögé nézett.

Pillantása találkozott férje boldog mosolyával...

Mikor kiléptek a várudvarra, az ég ismét derűs volt és a nap vidáman nézett alá. Mindenütt boldogság, új élet és új remény kezdett szárba szökkeni.

*

A tatárok soha nem tértek vissza a Gimesi vár alá és a vad Batu kán szerfelett megharagudott, amikor kudarcuknak helyét említették neki...

A vár úrnője teljesítette ígéretét...

Znióvár

A Sajó folyó mellett elcsendesedett a fegyvercsörgés zaja, de a harctéren annál erősebben hangzott fel a tatár hordák kiáltozása, azoké, akik győzelmet arattak IV. Béla király serege ellen.

Az uralkodónak csak csodával határos módon sikerült elmenekülnie a gyászos csataterről, ahol seregének színe-java elesett a túlerőben lévő pogány sereg ellenében.

A harctér elhagyatott temető képét mutatta, mely fölött éhes varjak serege körözött A Sajó vize vörössé lett, máskor csobogó hullámai szomorú éneket daloltak...

A bánat rátelepedett az egész vidékre.

A barbárok haragos és egyben kárörvendő hahotázása, akik istentelen módon ünnepelték győzelmüket, felemelkedett a halál műve fölé.

A tatárok vezére azonban komoran néz maga elé. Nem elégedett a meggyilkolt ezrek halálával... magát az uralkodót akarná meghalni látni, megaláztatni a lábai előtt...

Ezért kiadta a parancsot, hogy az elmenekült ellenséges uralkodót üldözzék és hozzák a szeme elé, élve vagy holtan...

IV. Bélának azonban közben sikerült Znió várába menekülnie, ahol segítségre és oltalomra lelt. A tatár hordák üvöltése hamarosan felhangzott a vár alatt is.

- Aha, a madárkánk már bent van a kalitkában, - röhögött a tatár vezér. – Innen előlünk már nem menekül olyan könnyen. Munkára fel! Mielőbb vegyétek be ezt a madárfészket!

A vár alatt az emberi testek tömege úgy mozdult meg, akár a tenger és megindult az erős falak ellen. A vár védői azonban ellenálltak.

A tatár vezér átkozódott. Azután megismételtette a támadást. Majd harmadjára is. De minden próbálkozásuk meddő maradt.

- És mégsem megyünk el innen addig, amíg a fejét saját lándzsájára fel nem tűzöm!

Vad üvöltéssel indultak meg újra és újra az erős várfalak ellen. A falak azonban, akárha csoda történne, ellenálltak az ostromnak.

Odafent a védők sem tétlenkedtek. Ami kár nappal a várfalakban esett, azt éjszakánként kijavították és elszántan várták az újabb támadást.

Csak egyetlen gondolat nyugtalanította őket. Az élelmiszerük fogytán volt. Abban reménykedtek, hogy a tatár végül meggyőződik az ostrom hiábavaló voltáról és előbb elvonul a vár alól, semmint a védőket az éhség és nyomorúság elkezd sanyargatni.

Ebben azonban tévedtek.

A tatárok keményfejűnek bizonyultak.

Teltek, múltak a napok és az ellenséges sereg nem távozott a vár alól. Ők is arra gondoltak, hogy odafönt az élelmiszer készletnek apadnia kell és aztán az éhség már csak megadásra kényszeríti őket.

Az ellenség kitartott és egyre vadabbul támadták a falakat.

- Gyerünk, ne féljete! A falakra! – üvöltötte a tatárok vezére, mintha elment volna az esze. Elvégre az emberi életeken semmi sem múlt. Minden halottat tíz élővel tudtak azonnal helyettesíteni...

A vár lakói és elsősorban a helyőrség tagjai lélekben már kezdtek elgyengülni. Csak a király jelenléte tudott mindig új erőt és elszántságot önteni lelkükbe.

- Harcba fiúk! – parancsolta maga az uralkodó.

Az asszonyok is serénykedtek. A forró vízzel és szurokkal teli üstök az egyre fogyatkozó katonák fegyverét helyettesítették.

De a tatár nem hátrált meg.

A király szomorúan és elgondolkodva ült szobájában. Már két napja egy falat ennivalóhoz sem jutott.

Reszketett az éhség okozta gyengeségtől és homloka verejtékezett.

A sereg katonái alig állnak a lábukon és amazok lelkében a beletörődés kezd úrrá lenni.

Az éhezés és a nyomorúság a legerősebbeket is elgyengíti és bátortalanná teszi...

Az uralkodó kétségbe esett, de bár teste ugyan megfáradt, lelke továbbra is szilárd maradt.

Szobájának ajtaja kitérült és egy idősebb, jóságot sugárzó tekintetű földműves lépett be.

Béla csodálkozva nézett rá és nem akart hinni a saját szemének sem.

Az ismeretlen két levágott süldőt hozott és egy rákokkal teli kosarat. A király elé lépett és alázatosan nyújtotta át ajándékát, amely abban a pillanatban felbecsülhetetlen értékkel bírt.

- Honnan vetted, hiszen a várban már annyi ennivalónk sincsen, amennyi a köröm alá ne férne be?

- Hatalmas uram, én nem a várból vagyok. A titkos folyosón sikerült ide bejutnom, a tatárok saséhez hasonlatos tekintete mellett és mivel tudtam, hogy éheznek, annyi eleséget hoztam, ami csak nyomorúságomból tellett, - felelte a földműves és szeretetteljes pillantással nézett az uralkodóra.

A király atyai mozdulattal ölelte meg. Szeme felfénylett az örömtől. De hamarosan ismét a szomorúság vett erőt rajta. Hiszen mennyit is jelenthet két malacka és a kosárnyi rák annyi éhező embernek?

A parasztember, mintha csak olvasott volna a másik gondolataiban, elmosolyodott és így szólt:

- Tudom, hatalmas urunk, hogy ezzel nem lakatjuk jól az éhező embereidet, de egy gondolatom azért támadt. Az egyik malackát és a rákokat te edd meg, hiszen neked van szükséged leginkább erőre, a másik jóságot dobasd be a tatárok közé, akik azt hiszik majd, hogy van elegendő ennivalónk és elvonulnak a vár alól.

Az uralkodó örömeiben felugrott, ismét megölelte a jobbágyot és megígérte amannak, hogy ezért a pompás és életmentő gondolatért cserébe illendően és királyi módon megjutalmazza.

Reggel mindjárt a várfalra ment és úgy cselekedett, ahogy neki azt a bölcs jobbágya tanácsolta.

A tatárok soraiban valóban zavar támadt, kezdték elhinni, hogy a várbeliek ennivalóval jól ellátottak, hiszen nekik még a hizlalt malac sem számít.

És hosszú tanácskozás után, élükön a parancsnokkal elvonultak Znióvár alól. Az ostromba már régen belefáradtak, hiszen efféle harchoz nem voltak hozzászokva, az olyan győzelmeket szerették, amelyik könnyen, nagyobb erőfeszítés nélkül hullik az ölükbe.

A várban, igencsak érthető módon, hatalmas öröm lett úrrá mindenkin. Mindenki és minden feléledt. A kaput sarkig kitárták és a környékbeli hűséges lakosok a nehéz, megrakott szekereken ennivalót hoztak az erődítménybe.

Az uralkodó megtartotta ígéretét. Az örömteli nap tiszteletére rendezett lakomán magához hívatta a bölcs földművest és jókora birtokkal ajándékozta meg. Mindazért, hogy ez a pillanat a következő generációk számára is megőrződjön, nemesemberré tette és amannak nevét – a rákokkal teli kosár alapján, Rakovszkyra, azaz magyarul Rákossyra változtatta meg.

A király Rakovszky mellett nemesi címmel jutalmazott néhány várvédőt is. Ezért van manapság is annyi nemesember Turóc vármegyében.

A lakomát csak a lemenő nap sugarai szakították meg. A mulatozók örömmel tértek nyugovóra, uralkodójukkal egyetemben...

Mátyás király és a plébános

Mátyás király, aki igazságos uralkodásával írta be magát a nép lelkébe, nagy kíséret élén eljött a Nagykövesdre, ebbe a Zemplén-vidéki faluba.

A település bár aprócska volt, de kellemes, a maroknyi rendes és tiszta házikó mély benyomást tett a nagy királyra.

A falu végén templom magasodott, mellette a plébános és az orgonista által lakott ház.

A király jóságos arcán kedves mosollyal sétált végig a lelkes falusiak között, akik őt szívélyesen üdvözölték. Egyenesen a plébániára ment abban a reményben, hogy a plébánosnál éjszakázik, de csalódnia kellett.

A pap igencsak fősvény személy volt. Tartott attól, ha a király belép a házába, ujját bele kell a pénzes zacskójába dugnia. Nem is mutatkozott az uralkodó előtt, de hívatta az orgonistát és megparancsolt neki, vegye fel az ő reverendáját és a királynak úgy mutakozzon be, mint a plébános segédje, azaz a káplán. Azt kell mondani Mátyásnak, hogy a plébános elutazott és ő, tehát a káplán, nem fogadhatja be a házba.

Kezdetben az orgonista hallani sem akart róla, hogy effélét tegyen, de mivel előljárója volt a pap és ráadásul fenyegetni is kezdte, végül beadta a derekát. Felöltötte hát a reverendát magára és kiment az útra.

Az uralkodó már a kapu előtt várta. Az orgonista meghajolt és tájékoztatta, a plébános úr nincs odahaza és neki, azaz a káplánnak, nem áll módjában urát odabent üdvözölnie.

- Ha így mennek a dolgok, másutt kell szállás után néznünk, - mondta a király és egész kíséretével a faluhoz közeli apró domb felé indult, ahol tábornok is vertek.

Amint besötétedett a király és az egész kísérete nyugovóra tért és hamarosan el is aludtak.

Nem úgy a plébánián.

A plébános haragosan járt-kelt a szobában, mert az orgonista szemrehányást tett neki előljárója fősvénységéért.

- Legalább a királlyal szemben viselkedhetne másképpen! Én csak annyit mondok önnek, hogy rosszul is végződhet, ha az uralkodónk tudomást szerez a dologról.

- A királynak erről nem szabad tudnia! – kiáltotta a plébános majdnem kétségbeesve.

- Ön ezt könnyen mondja, hogy nem tudhat róla, de néha az élettelen falak is képesek megszólalni és az embert elárulni, - próbálkozik az orgonista.

A plébános valóban nehéz helyzetben volt és idegesen jött-ment a szobában.

- No, aztán mit tegyünk most? Inkább adjon tanácsot és ne bölcsekedjen annyit. Miként akadályozzuk meg, hogy a dolog a király fülébe jusson?

- Én tanácsot adni nem fogok, bizony azt sem tudom, mit javasolhatnék önnek és aztán aki, amit főzött, egye is meg, - vágott közbe az orgonista. Kiment a szobából és maga mögött becsapta az ajtót.

- Várjon még, várjon! – szaladt utána a plébános és visszavezette a szobába a szerencsétlent.

Hosszasan tanácskoztak még, majdnem pirkadatig. Majdnem öltre mentek, aztán kibékültek és vitáztak tovább.

A király éppen felkelt frissen és vidáman, amikor a falu két lelki elöljárója elment lefeküdni.

Az egész faluban ma is fennkölt hangulat uralkodott, dologba nem fogtak, mindenki ünnepi ruhát öltött magára, hogy üdvözölhesse az uralkodóját.

A király ismét az emberek közé ment, akiket köszöntött. Forrón érdeklődött az emberek sorsa iránt és mindenkinek segített, aki hozzáfordult bármilyen kéréssel.

Mátyás néhány napot eltöltött ott, az emberek között és az ottaniak valóban úgy érezték, mintha ez az idő lenne legnagyobb ünnepük. Csak a plébános és az orgonista gyötrődött mostanság, amíg az uralkodó a faluban volt, de ezek ketten nem is mutatkoztak, mintha mindenki tudna a bűnükről.

De eljött a szombat is.

Mátyás istenhitben nőtt fel, ezért minden vasárnap szentmisére ment, ott, ahol éppen tartózkodott.

Ezért küldöncöt menesztett a plébánoshoz az üzenettel, mely szerint még aznap és mielőbb jöjjön el az uralkodó táborába, ahol megbeszélük a másnapi istentiszteletet.

A plébános újfent letagadta magát és hívatta az orgonistát.

- Mit akar már megint tőlem tisztelendő úr? – kérdezte az orgonista bátortalanul, akárha csak előre érezné, hogy a plébános valami nem tisztességeset akar vele elkövetetni.

A plébános hosszan és átható tekintettel nézte, mintha csak azt szeretné kiolvasni, mennyire megbízható amaz a feladatra, amit végbe kellene vinnie.

Az orgonista nem állta a tekintetet és felkiáltott:

- Már megyek! Ismét valami olyat akar tőlem, de emlékezzen arra, amit mondtam! Hasonló dolgot már nem vagyok hajlandó megtenni, ha a világ össze is dől különben!

Távozni akart, de a plébános visszatartotta.

- No, csak várj, hiszen még azt sem mondtam, miről lenne szó, - kezdte a plébános mézesmázos hangon.

- Már sejtem is, sőt tudom!

A plébános kinyitotta a kisszekrényt és nagy kancsót vett ki belőle.

- No, igyuk hát ki!

Mivel az orgonista nem állt hadilábon a jóféle borral és ki is ürítette három korttyal a kehely tartalmát, persze jóízűen.

Arca kipirosodott tekintete megélénkült.

A plébános, arra gondolva, hogy a föld immár elégségesen megtrágyázva, előrukkolt hát tervével.

- Rövid idővel ezelőtt a király küldönce volt nálam, eljött meghívni magához – az istentisztelet végett.

A plébános kutató tekintettel leste az orgonistát, és amikor látta, hogy amaz még mindig nem érti, újfent bort töltött neki és nyájas hangon folytatta tovább:

- No és tudod, milyen komoly okom van annak, hogy ne mutakozzam előtte, így aztán az jutott az eszembe...

- Hogy ismét az a szerencsétlen orgonista áldozza fel magát, - vágott a szavába az orgonista, mikor kifogyott a béketűrésből. - Ezt már ne kívánja tőlem plébános uracskám! – tette hozzá csaknem fenyegetően és ellökte magától a borral teli kelyhet, mert bevillant elméjébe, a plébános csak azért kínálja, hogy ismét húzza ki a slamasztikából.

A plébános megijedt, elkezdte hát az orgonistát mindenféle módon lecsendesíteni, de a másik elszánt maradt és hallani sem akart arról, hogy újfent reverendát húzzon magára.

- Tehát nem? – kiáltott a plébános a szerencsétlen fülébe. – Nem? Jól van! De tudd, holnaptól elbocsátalak a szolgálatomból és oda mehetsz, ahová szemed vezet és lábad visz.

Az orgonista homlokán hideg verejték ütött ki és gondolataiban megjelent felesége és hat éhező gyermeke.

Fejét mellkasára szegte és némán öltötte fel a papi ruhát magára, ahogy azt néhány napja már megtette.

- Megyek, - mondta alázattal teli hangon és eltávozott.

Mikor a királyhoz ért, egész testében remegett és ismét kimentette előljáróját.

- A szerencsétlen, nagyon beteg, nem tudott jönni.

- Nem számít, majd erről is beszélgethetünk.

Így szót váltottak a vasárnapi istentiszteletről, majd a király apróságokról kezdte kérdezzetni.

- No, aztán miként tetszik önnek itt ezen a kies helyen?

- Én egészen jól érzem magam, a nép rendes, istenfélő és tiszteli előljáróit – kezdett mesélésbe az orgonista bátorosan hangon, de mikor látta, hogy a király testvéri szeretettel hallgatja és jólelkűen nézi, felbátorodott, aztán folytatta:

- Bizony, nem rossz itt, de mégiscsak inkább várúr lennék, hogy a derék királyom oldalán harcolhassak.

A királynak kedvére volt mindez és mivel igen kegyes hangulatban volt, vállon veregette az orgonistát, aztán tréfálkozni kezdett vele:

- Látom, hogy tisztességes ember vagy, ezért szeretném elősegíteni, hogy várúr válhasson tebelőled. Legelőször azonban három kérdésre kell válaszolnod, melyeket én teszek fel neked. Tehát ide hallgass.

Mátyás elgondolkodott és kisvártatva felkiáltott:

- Mondd meg nekem, hol van a föld közepe?

- Fényességes uram, véleményem szerint éppen azon a helyen van, melyet lábat tapod.

A királynak tetszett a felelet.

- Jól válaszoltál. Most azonban arra válaszolj, mennyit érek, mint király?

- Gondolom, ha Krisztust harminc ezüstpénzért adták el, érted, mint királyért, és mint igazságos királyért csak huszonkilencet adhatnának.

Ez a felelet rendkívüli módon elnyerte a király tetszését. Fel is tette a harmadik kérdést:

- Most jön a legnehezebb és ettől függ, lesz-e belőled várkapitány, vagy közönséges plébános maradsz. Hegyezd hát a füled! Mondd meg nekem, mire gondolok most ebben a pillanatban?

Az orgonista elsápadt, térdre esett királya előtt és remegni kezdett, maga sem tudta miért.

Az uralkodó csodálkozva nézte.

- Aztán mi történt veled ilyen hirtelenében?

- Fényességes úr, jó és igazságos uram, felelek a harmadik kérdésedre is. Te azt gondolod, hogy a plébános térdel előtted, de nem ez az igazság, mert én csak az orgonista volnék.

- Hát ez miképpen lehetséges? Erre a kérdésre bizony nem feleltél helyesen, - rikkantotta vidáman a király és felemelte a térdelő káplánt.

- Bizony, hogy így van fényességes uram!

Azon melegében el is mesélte, miként voltak a dolgok. A király kezdetben csak mosolygott, mintha nem akarná elhinni, sőt gyanakodással figyelte emberünket, hátha amannak elsötétedett az értelme, de mikor látta, hogy a másik igazat mond, arca haragjában elkomorult és rákiáltott:

- Nem menekülsz meg a büntetéstől! Miként merészelted becsapni az uralkodódat?

- Nem én vagyok a bűnös, a plébános kényszerített. Ha nem tettem volna az akarata szerint, elvette volna a kenyereimet és én szerencsétlen hová mehetnék? Beteg feleségem van és hat éhes gyermekem.

- Ha így van mindez, neked megbocsátok, de a plébános megkapja méltó büntetését. A te kérésedet teljesítem, hiszen mégiscsak helyesen feleltél a kérdéseimre. Bár én az utolsóra, tehát a harmadikra más választ vártam, de az adott körülmények közepette ez is teljesen helyénvalónak bizonyult. Vasárnap után rögvest ki is adom a parancsot, hogy ezen a dombon kezdjenek el egy nagy és pompás várat építeni, melyet neked ajándékozok. Légy hűséges és odaadó harcosom!

Az orgonista a jó király mindkét kezét megcsókolta és hálálkodott a jótéteményér.

- Tehát mire jutottál? – kérdezte a plébános kíváncsian az orgonistát, aki odahaza azalatt a tűkön ült.

- Minden rendben. Egy esztendő múlva a dombon hatalmas és szép váram lesz.

A plébános a száját tátotta és értetlenül nézett a másikra.

- Igen, várúr leszek és katonáimmal a király oldalán harcolok majd. Ön pedig nem kerül el a büntetést...

Alighogy befejezte, az ajtó kinyílt és a szobába három fegyveres katona lépett be.

A plébánost a táborba vitték.

- Tehát te ennyire tiszteled az uralkodódat? Így tiszteled a jobbágyaiddat is, ahelyett, hogy jó példát mutatnál, bűnre sarkallod őket? Nem szégyelled magad? De tudd, minden tulajdonodat elveszem és pénzed a királyi kincstárra száll...

- Fényességes uram, könyörülj a szerencsétlen bűnösön.

- Semmi könyörület, az, amit megmondtam, valóra válik és ráadásul áthelyeztetlek a Felvidékre, a hegyek közé, a legszegényebb faluba, hogy ott tanulj meg becsületesen élni...

Hiába volt a jajveszékelés, a sírás. Semmi sem segített, a plébánosnak még ugyanazon a napon el kellett költöznie és mindent utódjára hagynia. A pénze a kincstárra szállt, birtokát elkobozták.

A király ugyanakkor megadta az orgonistának is, amit megígért. A vár építése már hétfőn elkezdődött és rövid idő múlva az erős falak már az égbolt felé kezdtek magasodni.

A szegény orgonistából tehetős várúr lett, aki haláláig hűségesen szolgálta királyát, számos esetben nyújtott neki felbecsülhetetlen szolgálatot.

Ezalatt a plébános az apró, nyomorúságos faluban nélkülözött és örvendezett, amikor néha-néha egy kevés zabkásához és zsírral megkent burgonyához jutott.

A Szomolányi vár

Erdődy Mihály a Szomolányi vár ura, mivel a király belső tanácsosaként tevékenykedett, mindig az uralkodó közelében tartózkodott, alapvetően Pozsonyban. A vár igazgatásával korábbi jobbágját, Cseky Tóbiást bízta meg, aki valamikor az ura oldalán tüntette ki magát a törökök ellen vívott egyik ütközetben.

Cseky bosszúálló, basáskodó ember volt, aki lelkiismerettel nem rendelkezett. Felfogása az erkölcsről igencsak különbözött az általában elismert alapelvektől.

A csekély emberség is hiányzott belőle és mintha el akarná tüntetni alacsony származásának nyomait, a rábízott emberekkel könyörtelenül, állatias módon bánt.

A legnagyobb szálkát a szemében az egyik jobbággy jelentette, akivel együtt nőttek fel, szegényes körülmények közepette. A férfi ismerte a legjobban Cseky korábbi életének részleteit, nem éppen a legfelemelőbbeket.

Az intéző igencsak sokat gondolkozott azon, miként állhatna a másikon bosszút és hogyan távolíthatná el amaszt a várból, de semmi használható ötlete nem támadt. Mígnem egy alkalommal elméjébe kitűnő gondolat ötlött. Magához hívatta a jobbággyot.

- Fogd ezt a levelet és azonnal vidd el az uraságnak Pozsonyba! – parancsolta és odaadta neki az Erdődy grófnak címzett levelet.

- Kérem, az ön parancsa szerint! – hajolt meg a szolga alázattal és már indulni is akart.

- Várj, csak várj barátocskám, nem megy ez ilyen könnyen.

A szolga megállt és várt. Cseky szigorú arc kifejezést erőltetett arcára.

- Megparancsolom neked, hogy hét óra elteltével itt legyél. Három óra alatt Pozsonyban kell lenned, ott egy órát vársz a válaszra és három órának elégnek kell lennie, hogy visszatérj. Megértetted?

A szolga tagadóan rázta fejét és csodálkozva nézett az intézőre.

- Olyan ostobán nézel rám, mint borjú az új kapura. No, munkára fel és hét óra múlva légy újra itt! – kiáltotta az intéző és arcán sátáni mosoly suhant át.

- De uram, nem értem, hiszen ön is tudja, hogy ezt az utat nem lehet hét óra alatt megtenni, elvégre az út Szomolányból Pozsonyba lóháton is több mint hét órát tart. Hogy gondolhatja azt, hogy én gyalog oda, vissza hét óra alatt megteszem? – védekezett a megrettent küldönc és egyenesen a könyörtelen intéző arcát nézte.

- Ez engem nem érdekel! Megkaptad a parancsomat, vagy sem?

- Megkaptam.

- Akkor lódulj és hét óra elteltével legyél itt a válasszal, különben nem kezeskedem a fejedért!

A szerencsétlen szolga támolgyó léptekkel hagyta ott Csekyt és elindult a várból.

- Hiszen ez nem lehetséges, egyáltalán nem! – futott át fején a gondolat, mígnem eszébe ötlött, hogy az intéző, akivel valaha együtt játszott a porban, így akar rajta bosszút állni. Mindez csak ürügy, hogy elvehesse az életét.

Odaért a kiserdőhöz, amelyik a vár mellett terült el és éppen azon kezdett tűnődni, nem volna-e jobb, ha megváltoztatná útjának irányát és bár csavargó lenne belőle, semmint a kegyetlen intéző kényére, kedvére bíznia magát. Ahogy ott kesergett magában, valami urasági hintó hangját hallotta a háta mögül. Kíváncsian odapillantott.

A hintó megállt mellette és a nemes vonásokkal megáldott idősebb kocsis, aki a bakon üldögélt, mosolygó arccal nézett rá.

- Aztán mit szomorkodsz, és miért nézegeted állandóan a földet, mintha csak az orrod vére folyna? – szólította meg és vidám pillantással méregette emberünket.

A küldönc hitetlenkedve lesett az ismeretlenre, de mikor érezte annak őszinte érdeklődését, megnyitotta előtte gyötrődő lelkét.

- Tudom, hogy meg akar öletni, mindez csak kifogás, - fejezte be vallomását, megtörölve a szeme sarkában megbújó könnycseppet. Közben felesége és gyermekei jártak az eszében, akik elvesztik a családfenntartójukat.

- No, csak ne szomorkodj! Ha pusztán ez bánt, akkor könnyen segíthetünk! Ülj ide mellém és jól kapaszkodj, mert lovaim a széllal repülnek. Ígérem neked, nem telik el három óra és Pozsonyban leszel.

A küldönc hitetlenkedve csóválta fejét, de mégis hallgatott a jóindulatú örege.

- No, aztán most tényleg kapaszkodj!

Ostorával csapott egyet, akkorát, hogy a hegyek visszhangozták. A három paripa felágaskodott és csodák csodája, versenyt futottak a széllal. Madárként repültek át folyón, mocsáron, sziklákon, úgy haladtak, mint a fürgeteg...

Idővel úgy tűnt, mintha a lovak patája nem érne a földhöz, hanem valami láthatatlan kéz tartaná őket a levegőben és örült gyorsasággal vinné a fogatot.

A küldönc keményen kapaszkodott a kocsisba és maga sem akarta elhinni, hogy mindez valóság. Olyan volt, mintha csak álmodna...

Hirtelen egy hatalmas kapu előtt álltak meg.

- Itt vagyunk már. Ez Pozsony.

Hallotta a kocsis hangját és lassan feleszmélt ámulatából.

- Hiszen valóban Pozsonyban vagyunk! – bukott ki a küldöncből önkéntelenül és értetlenkedve nézett a kocsisra, aki folyvást mosolygott és szeméből olyan kellemes melegség árad, hogy az ember lelke átforrósodott tőle.

- Bizony, úgy van, de most igyekezned kell! Szaladj rögvast a királyi udvarba, urad után. Add át neki a levelet és várd a választ. Én itt leszek, de aztán siess, hogy még hazaérhessünk napnyugta előtt.

A küldönc gyors léptekkel elindult és egy óra múlva vissza is ért.

A hintó a megbeszélt helyen várta és a kocsis újfent maga mellé ültette.

- No, most aztán még erősebben kapaszkodj! Idefelé szélként jöttünk, most úgy repülünk, mint a gondolat! – aztán válaszra nem várva a lovak közé csapott, amelyek még vadabb vágtaa kezdtek Szomolány felé, ahol az intéző sötét lelkiismeretével szövögette tervét, miként semmisíti meg valamikori barátját.

Egészen rövid idő elteltével a hintó átgördült a csapóhídon és megállt a várudvaron.

- Hát itt volnánk, ne tarts semmitől, menj Cseky Tóbiáshoz és add át neki urad választát.

- Ah, miként köszönhetem meg önnek?

- Sehogyan, barátom! Légy jó, igazságos és emlékezz, hogy az igazság mindig győzedelmeskedik a gonoszság felett... hogy...

A szolga sietett az intéző szobájába és átadta neki Erdődy levelét.

Cseky megtörölte szemét.

- Valóban te vagy és ez az uraság levele?

- Kérem alázattal! Kegyeskedjék megnézni!

- Miként lehetséges, hogy már visszatértél, hiszen ilyen rövid idő alatt nem lehet ekkora utat megtenni és még hét óra sem telt el?

A szolga részletesen magyarázni kezdte az egész történetet és közben észre sem vette, hogy a vár intézője mind jobban elfehéredik, és amikor elbeszélése végéhez közeledett, Cseky kétségbeesett mozdulattal a szívéhez kapott és felkiáltott:

- Jaj nekem, jaj, ez a Szomolányi vár szelleme volt!

Élettelenül zuhant a földre.

Éppen ebben a pillanatban hallatszott a varázslatos kocsis ostorának pattogó hangja, a lovak újfent felágaskodtak és a gondolatnál is gyorsabb vágtaiba kezdtek a várudvarról az erdő irányába...

Az igazság győzedelmeskedett a hamisság felett...

A kegyetlen intéző holttestét a várárokból földelték el és a várúr az új intézőjének a derék küldöncöt nevezte ki...

*

Ezt a mondát gyakran mesélgetik az anyák gyermekeiknek, amikor a Szomolányi vár felett az északi szél süvít, hiszen manapság is úgy tartják az itteni népek, hogy a várban jó szellem lakozik, aki megvédi a szegényeket a gazdagok önkényétől és igaztalan üldöztetésétől. Viharos éjszakákon – úgy mondják – látni lehet hintóját, amint hegycsúcsról hegycsúcsra röpül, hogy a szegényeket és a sanyargatottakat megvédje a veszedelemtől, mely őket fenyegeti.

Az Ozdini vár

Ali pasa a seregével a vár alatt állomásozik. Egész nap forróság uralta a tájat és a katonáknak igencsak jólesik az esti fuvallat. Mindenki fáradt és örülnek az elkövetkezendő éjszakai pihenésnek.

Alighogy nyugovóra tértek volna, a fővezír gyülekezőt hirdetett és parancsot adott a támadásra. Ali szerfelett vágyott a vár mielőbbi bevételére, mert a megígért hatalmas jutalmat mielőbb szeretne volna átvenni.

A török katonaság a tenger hullámozásához hasonlóan indult meg. A pasa férfias küzdelemre serkentette a seregét és azt kívánta, hogy a vár helyőrségének forró éjszakában legyen része.

A mozsárágyuk szórták a tüzet. Olyan sűrűn záporoztak a lövések, mintha kénese hullana alá. A levegő meg-megremegett a robbanásoktól. Később az ég is a moszlimok segítségére sietett, hiszen odafentről is villámlások cikáztak alá.

A várból csak innen-onnan lehetett hallani válaszlövéseket a törökök ágyútüzére, de rövidesen az egész vár elcsendesedett. A pasa mindebben cselt sejtett ezért az egyik felderítőjét előre küldte, győződjön meg amaz arról, mi történik a várban. A katona szeme tágra nyílt, mikor észlelte, hogy az erődítmény kapuja tárva-nyitva. Lélekszakadva futott vissza mindezt parancsnokának jelenteni.

A pasa mindezen szerfelett csodálkozott, majd kiadta a parancsot, a sereg nyomuljon be a várba. Az oszmánok rendezett alakzatban, a legkisebb ellenállás nélkül közeledtek a várkapuhoz. Valóban nyitva találták és beözönlöttek rajta. Azonban hirtelen különös kép fogadta őket, a várfalakon és a várudvaron sűrű sorokban elhelyezett ellenséges katonákra lettek figyelmesek.

Sok idejük nem volt a lamentálásra. Az oszmán katonák lekapták vállukról puskáikat és az ellenséges harcosokra kezdtek tüzelni. Amazok azonban úgy álltak, mintha csak kőből lennének. Meg sem mozdultak, mintha csak ne éreznének semmit. A pasa újból kiadta a tűzparancsot, de a másik oldalról válasz nem érkezett.

A törökök megdöbbenve ácsorogtak. Valamiféle babonás félelem lett úrrá rajtuk. Elvégre egyetlen lövésük sem terített le ellenséges katonát. Milyen hadsereg lehet az, akit nem fog az ólomgolyó?

A hódítók már az elátkozott várból a visszavonulásról kezdtek gondolkozni.

Lassan pirkadni kezdett.

A nap első sugarai azonban mindent világosságba öltöztetnek, így rettegésük tárgyát is. A bástyákon, a várfalakon álló lándzsák, mindenféle póznák, rudak, rajtuk ráaggatott rongyok, végükön acélsisakok. Mindez a sötétben megtévesztésig hasonlított egy valódi seregre. A pasa haragjában és szégyenében elvörösödött, főleg akkor, amikor megpillantotta a kapura tűzött levelet, melyet neki írtak. Az iratban ez állt:

Pasa, igazi hős vagy! Hatalmas sereg állt veled szemben. Kérlek, ne vedd el katonáim életét, inkább küldd el mindegyiküket Isztambulba. A szultánod ilyen sereget még nem láthatott. Csak hogy tudd, éjszaka, amikor minden erővel a váramat támadtad, idebent

egyetlen katonám sem tartózkodott. Néhány válaszlövés után magam is felkerekedtem, legényeim után indulva, akik már rég elhagyták a várat.

A szégyenbe maradt pasa feldühödve távozott az erőből, az egyik béget hagyva hátra. A jutalom helyett gúnyolódásban lett része, hogy feleslegesen elpazarolt annyi ágyúgolyót és muníciót.

Somoskő elárulása

Modolóczy Miklósról, aki a Somoskői várat gyáván feladta, a következő történet szól:

Az idő tájt, mikor a törökök Somoskő körül leginkább garázdálkodtak, Losonczy Anna volt a vár tulajdonosa, az ő férje pedig Ungnád Kristóf. Közel a teljes környék már a moszlimok kezében volt, mikor Anna, rokonai unszolására elhagyta a várat és annak védelmét a fiatal kapitányra, Modolóczyra bízta.

Modolóczy jókötésű, vonzó fiatalember volt és végzetes vonzalmat érzett Ilonka, a szomszédos vár kapitányának leánya iránt. Ilonka is szerelmes volt az ifjúba, de édesapja őt egy tehetős, ugyanakkor idősebb nemesembernek ígérte és a leány, illendőségből, nem akart apja akaratával dacolni. Már az esküvő napját is kitűzték, de a fiatal és szenvedélyes Modolóczy sehogyan sem tudott mindezzel megbékélni. Titokban találkozott kedvesével és sikerült rábeszélnie arra, hogy az esküvő előtt meneküljenek el. Megállapodtak, hogy ezt követően titokban összeházasodnak a falusi kápolnában, nehogy a leány édesapja el tudja őket egymástól elválasztani.

Modolóczy lázasan tevékenykedett a titkos esküvőt előkészíteni.

A napok gyorsan teltek és a fiatal kapitány elvakultságában nem vette észre, mi történik körülötte.

Ali pasának kémei hírt hoztak arról, Somoskő várának tulajdonosa eltávozott és a védelmet a fiatal, tapasztalatlan Modolóczyra bízta. Ez a hír a pasának megfelelő időben jött. Somoskő aprócska vár, kis létszámú helyőrséggel, de mindazonáltal a török hódítás útjában állt. Bár meredek sziklafalra épült, de saját kúttal nem rendelkezett. Ezért a pasa biztos volt benne, a vár hosszú ideig nem állhat ellen.

Mikor hírszerzői eltávoztak, Ali kiadta a parancsot, hogy a sereg, a mozsárágyúkkal felszerelve induljon meg Somoskő ellen. Tudta, hogy a vár falai erősek és közönséges támadással nem vehetők be.

A szépséges Ilonka esküvője, melyet az idősödő nemesemberrel köt, két nap múlva következett. Modolóczy éppen leghűségesebb híveinek kis csoportjával a szöktetést készítette elő, mikor a toronyőr jelentette, hogy a török közeledik a várhoz. E hír hallatán Modolóczyt kétségbeesés kerítette hatalmába. Mit tehetne? A várat el nem hagyhatja, ha azonban későn érkezik, elveszti szerelmesét.

Lelkében a kötelességtudat és érzelmei sokáig harcoltak egymással, de végül az előbbi győzött.

Kicsiny, de erős várat védett. Lőszere elégséges, talán sikerülhet a törököt elűznie. Kiadta a parancsát, minden katona foglalja el helyét.

Mikor a törökök az ágyúzásra készültek, a vár védői tüzet nyitottak, hatalmas kárt okozva az ellenséges oldalon. A török táborban zavar támadt és már úgy látszott, hogy a moszlimok menekülésre fogják a dolgot, de Ali pasának sikerült megnyugtató katonáit és rendet teremtetni. A mozsárágyúkat felállították a megfelelő helyeken és az ágyúzás rövidesen megkezdődött. A vár védői ugyancsak ágyútűzzel válaszoltak. A fiatal kapitány az egyik helyről a másikhoz futott, a türelmetlenség és a kétségbeesés űzte. Hiszen éppen ezidőtájt végzik drága Ilonkája esküvőjének előkészületeit és ő nem

segíthet szerelmesének. Nem tudta, mitévő legyen. Tanácstalan volt. Hatalmába kerítette a kísértés. Mindezt a csábítást az elején férfiasan elhárította, de ahogy telt, múlt az idő és a vár körbezárása nem szűnt meg, ez az érzés egyre csak erősödött benne. Valamiféle hang azt súgta neki, hogy egyszerűen meneküljön el, a várat amúgy sem tudja a túlerő ellenében megvédeni, de legalább boldogsága biztosított lesz.

Végül engedett. Mikor besötétedett, eliszkolt a várból. A katonái azonban mindezt felfedezték és kapitányuk után menekültek.

Reggel a törökök újfent ágyúzni kezdtek, de mivel semmilyen válasz nem érkezett, rohamra indultak. Egy teremtetett lelket sem találtak odafent.

*

Modolóczy türelmetlenül vágatott lován a megbeszélt találkozóhelyre, hogy kedvesét karjába zárhassa. Milyen szörnyű volt azonban meglepetése, mikor a helyszínen csak egy riadt szolgálólány fogadta, aki elmesélte, hogy várukon egy török csapat rajtaütött és Ilonkát magukkal vitték. Ő, mármint a szolgálóleány, csak véletlenül menekült meg.

Modolóczy a kezét tördelte. Lelkiismeretének hangja is megszólalt, felébresztve a szemrehányást, hogy szerelme kedvéért elhagyta azt a várat, melyet rábíztak, és amit ő a törökök kénye, kedvére hátrahagyott. Most, mint valami isteni büntetésként, a szeretett leányt is elvesztette.

Végtelen kétségbeesésében a földre vetette magát, mellébe szúrta kardját és kilehelte lelkét.

A Likavai vár

Szomorú hírek érkeztek a Likavai várba.

Az ellenséges császári sereg már hosszabb idő óta készülődött eme büszke urasági fészeken rajtaütni.

A derék és harcias várúr gondjaiba merülve üldögél a szobájában.

Mit tegyen? Merre tűnjön el. Hiszen alig tud ellenállni az ellenséges túlerőnek! Hová rejtse el a kincseit, amelyekre ellenfelei már régóta fenik a fogukat?

Efféle gondolatok cikáztak át elméjén.

Felállt és elindult leghűségesebb szolgájához, aki már annyiszor és a leginkább fenyegető pillanatokban tanújelét adta, hogy rá mindig és mindenben támaszkodhat.

Hosszasan tanakodtak, és amikor eljött az éjfél, az a várurat és szolgáját az udvaron találta.

Gödröt ástak éppen a vártorony alatt.

Amikorra elkészültek vele, hatalmas ládát helyeztek el benne és apró kövekkel befedték.

A jókora alkalmatosságban a várúr összes kincse rejtezett.

A szolga a feladata elvégzése után távozni akart, de az uraság megragadta amannak kezét és a férfit magához húzta.

Valamiképpen furcsa tekintettel lesett rá, de olyannyira, hogy embere megriadt és megkérdezte:

- Fényességes uram miért nézel ilyen különösen hűséges szolgádra?
- Mert te vagy az egyetlen ember a világon, aki tudja, hová rejtettem el a kincseimet.

A szolga elcsodálkozott.

- De hiszen én senkinek el nem árulom, tudod, hogy a titokról hallgatok akár a sír.

- Pénzről van szó, ezért senkinek sem lehet hinni, - felelte a várúr és mielőtt a szolga feleszmélhetett volna, mi is történik, megragadta a gödör ásásához használt csákányt és egyetlen jól irányzott csapással végzett emberével.

Mélyen felsóhajtott és pillantását a holttestre vetette.

Az ártatlan szolga vére a kövekre freccsent és a holdfényben némiképpen rosszindulatúan csillogott.

A várúr megemelte az élettelen testet és a magas várfalak előtt ásító árokba lökte...

Még egyszer az elásott kincs fölé lépett és a meggyilkolt ember vérére esküt tett, majd nyugovóra tért.

A szörnyűséges cselekedet után néhány nappal az ellenség elérte a várat.

Kegyetlen harc vette kezdetét és a nagy vérontás után két nappal a vár az ellenség kezébe került.

A viadalban a vár ura is elesett, az egyetlen ember, aki elárulhatta volna, hol van az elrejtett kincs...

Az ellenséges katonaság első dolga volt átkutatni az egész várat, hogy birtokukba vehessék a kincset, amely tulajdonképpen a legfőbb oka volt az ostromnak...

Igyekezetük azonban hiábavalónak bizonyult. A kincset meglegelniük nem sikerült, még a legnagyobb igyekezetük közepette sem, és a várban élők közül senki sem tudta, hová is rejtette el azt az uraság.

Hiszen az a két ember, akik tudták, a hideg sírban nyugosznak és mindörökre megnémultak!

Évek, évtizedek évszázadok teltek el és sokan, igencsak sokan próbálták meg ez idő alatt meglegelni az elrejtett kincset.

Hej, mennyi kínlódás, verejték és sóhajtozás szemtanúja lehetett a Likavai vár, az öreg szolga vérével megöntözött kincs keresése közepette.

Minden kínlódás, minden erőfeszítés hiábavalónak bizonyult azonban.

A sötét éjszakán egyszer megint látható volt a vár romjai felett egy emberi alak, testét éjfékete ruházat fedte. Vállán csákány, ásó és kapa.

A kincset kereste.

A vihar előjele remeg a levegőben, a holdat sötét fellegek borítják.

A romok között síri csend honol, amelyet csak időnként szakít meg az éjszaka madarainak rikácsolása...

A fekete ruházatot viselő alak erejét megfeszítve dolgozik, tekintetéből a hidegrázáshoz hasonlatos érzés sugárzik...

Már két hónapja járogat éjszakánként a várba, de eredmény nélkül!

Ezen az éjjelen valami furcsa érzés, különös sejtelem keríti hatalmába, most valami szokatlanban lehet része! Talán ő lehet az a szerencsés a számtalan sorstársa közül, aki rálel...

Fokozta erőfeszítéseit, egyre gyorsabban forgatta a csákányt...

Odafentről hatalmas villámlás, majd mennydörgés hallatszott, de emberünk nem törődik vele. Eszelősen dolgozik, homlokáról a verejték patakzik.

A csákány hegye valami keménybe ütközött!

A férfi visszafojtotta lélegzetét és teljes erőből ismét rásújtott...

A csákány alatt valami megcsikordult.

- Kincs! A kincs! - rikoltotta szinte eszelősen és még vadabban ásott.

A föld hirtelen megnyílt és az üreg alján egy hatalmas láda látszódott...

Emberünk arca felfénylett és már rá akarta vetni magát a meglelt kincstre.

Abban a pillanatban annak fedele magától felnyílt és láng csapott ki belőle.

- Istenem...! - kiáltotta, de többre nem maradt ereje. A lángokból valamilyen fehér kéz emelkedett ki, megragadta a szerencsétlen vállát és emberünk holtan zuhant a földre...

Az évszázadokkal korábban meggyilkolt öreg szolga szelleme volt, akinek teste már régen elporladt a Likavai vár mélységeken mély árkában.

Ebben a pillanatban ismét felvillámlott és belecsapott a vártoronyba, ami kettéhasadt és az aláhulló kődarabok betemették az üreget. Az üreget, amit a szerencsétlen kincskereső ásott, és amelyik még napjainkban is rejt a vár valamikori tulajdonosának, a gyilkosnak kincsét...

Azután síri csend támadt. Az égbolt kiderült és a hold fénylő tekintettel nézett emberünk holttestére, aki az elátkozott kincset akarta birtokolni.

A csillagok mosolyogtak és a hold felé bújtak, akikre amaz szeretetteljes pillantást vetett.

Reggel az emberek meglelték a szerencsétlen testét. A szeme nyitva volt és mintha valami mélységes rettegéssel nézne még most is a vár romjaira.

Nem messze tőle jókora csákány hever a földön, emberi vérrel borítva...

Érsekújvár visszavétele

Hollókövy főhadnagy elgondolkodva üldögélt az ablaknál és a messzeséget fürkészte. Derék, őszinteséget sugárzó arca olyan, akár egy teleírt papírlap, melyből egész élete kiolvasható. A főhadnagy még fiatalember, de szemének fénye egy öregemberé, olyasféléé, aki már régen megbékélt magával és a körülötte lévő világgal. Mindazonáltal merészségét és fiatalos tetterekészségét nem veszítette el. Számos alkalommal ontotta vérért a királyáért, de ha újfent mennie és hadakoznia kellene az uralkodóért, abban a pillanatban elindulna.

Szobája ajtaja csendben kinyílt és belépett törékeny, idős édesanyja.

- Fiacskám, - szólalt meg, - valamilyen küldönc érkezett és neked hozott hírt.

Hollókövy felugrott és sietett édesanyját karjaiba kapni.

- Aztán miért nem vezette be hozzám azonnal? – kérdezte, átölelve szülőjét.

- Hiszen féltelek téged, - válaszolta az anya sírásra fakadva.

- Mitől kellene tartania? – nyugtatta a fia, simogatva édesanyja ősz haját.

- Attól, hogy újra elvisznek téged, - súgta az asszony, - és még a régi sebeid sem gyógyultak be...

- Mama, semmitől se tartson! – válaszolta a fiú és sietett az előszobába a küldönchez.

- Aztán mit hozol nekem? – mosolygott a porlepte ruházatú katonára.

- Érsekújvárnál gyülekezik az egyesült sereg, melyet Károly, a lotaringiai fejedelem vezet...

A főhadnagy tekintete élettel telt meg és sápadt arca megszínesedett.

- Megyek én is, - szólalt meg kisvártatva. – Felszabadítjuk Érsekújvárt! Elporoljuk a törököt!

- Ah, fiacskám, megint itt hagysz?! - jajveszékelt az anya a küszöbön állva, aztán fiát ölelésébe vonta.

- Ne sírjon anyácskám, hiszen rövidesen visszajövök – próbálta a legény jó kedvre deríteni. – nem tehetem meg, hogy itthon maradok, a haza mindenkit hív, aki tud a szablyával bánni.

A fiatalember kiszabadította magát anyja öleléséből, gyors mozdulattal letépte a kötést a fejéről, anyját még egyszer melléhez vonta, aztán kiszaladt az udvarra. Felpattant a felszerszámozott lóra és Érsekújvár felé vad vágatába kezdett.

Az anya kilépett az ajtón és hosszan nézett gyermeke után. Mikor fiát a felvert por teljesen elfedte, mélyet sóhajtott és azt súgta:

- Derekasán viseld magad életem! Az ég áldjon...!

*

A táborban kiáltozások közepette örömmel üdvözölték, hiszen mindnyájan nagyra becsülték a derék fiatalembert.

Maga a fejedelem fogadta és a kezét nyújtotta neki. Hollókövy tiszteletteljesen állt parancsnoka előtt és mosolyogva nézett amannak szemébe.

- De mit is látok? – csodálkozott a hadvezér kisvártatva. – Még nem gyógyultál ki a sebeidből? Mégis itt vagy!

- Kötelességemnek tartottam...

- De mégiscsak várnod kellett volna...

- Nem szükséges, a sebek befornak, de a király a karomra tart igényt és az egészséges!

A hadvezér elmosolyodott és egy pillanatra a fiatalembert nézte, aztán vállon veregette és mindenki előtt kijelentette:

- Derék katona vagy!

Hollókövy olyan zavarban volt, hogy egyetlen szó sem jutott eszébe, amivel megköszönhetné a dicséretet.

- Rád bízom a második századot, - folytatta a parancsnok. – Holnap megkezdjük a várostromot. Emlékezzél főhadnagy uram, itt van valahol Érsekújváron a kapitányi kinevezésed is, leld meg!

A hadvezér elmosolyodott és távozott.

*

A harc már három hete dúlt, de a császári sereg sehogyan sem tudta bevenni a várfalakat és a bástyára saját zászlaját kitűzni. A török ágyúk már három hete mennydörögnek a várban és osztják a halált. Nekik sem sikerült azonban a felszabadításra készülő császári seregben a remény tüzeit eloltaniuk.

Mikor az oszmánok néhány hatalmas támadást már sikerrel elhárítottak, Károly a sátrába hívta tisztjeit, haditanácsot tartva. Ahogy mindnyájan összesereglettek, felállt és beszélni kezdett:

- Már három hete ostromoljuk az erődítményt, katonáink százszámra maradtak a csatatéren és mégiscsak ott vagyunk, ahol voltunk, ahol elkezdtük.

Elhallgatott és tisztjei arcát fürkészte. Amazok elgyötörtek és tanácstalanok voltak.

- Adjatok tanácsot, mit tegyünk! – folytatta a hadvezér.

De senki sem jelentkezett szólásra.

Gyötrelmes csend támadt.

Itt volt Hollókövy is, a sátor bejáratánál állt, arcát a büszke várfalak felé fordítva. Hosszasan nézte a várat. Hirtelen megfordult és megszakította a némaságot:

- Azért nincs még a vár a hatalmunkban, mert a törökök csak a természetnek mondhatnak köszönetet, amelyik őket védi, mert a Nyitra folyó bal oldalán lévő mély mocsarak nem teszik lehetővé a vár erről az oldalról való megközelítését.

- Mit gondolsz, mit tehetünk? – kérdezte borús hangon a hadvezér.

- Hidat kell építeni! – válaszolta Hollókövy határozott hangsúllyal.

- De miképpen?

- Bízzák ezt rám!

A tisztek a végén csendben távoztak, a lelkük mélyén kissé megkönnyebbülve, hiszen tudták, hogy mégiscsak valamiféle remény kínálkozik.

*

Sötét éjszaka borult a tájra. Csend honolt mindenütt. A török ágyúk is elhallgattak, hiszen a császári sereg már hosszabb ideje nem kísérelt meg támadást. Csak a mocsarakban van mozgolódás, a szél valami fojtott láрма hangjai hozza magával.

Hollókövy a katonáival egyetemben híd építésébe kezdett.

Emberei hosszú, fáradtságos munka után a tutajaikon elérték a folyópartot, amelyeken nagy mennyiségű követ vittek az építéshez. A követ a folyóba szórták, mígnem egy szigetcske emelkedett ki, amelyikre a híd pillérét akarták felállítani.

A munka kézzől kézre haladt, de a legnagyobb erőfeszítésük dacára sem tudták azt virradatig befejezni.

Mikor a nap felbukkant az égbolton, a török őrség felfedezte mi is történik és futottak parancsnokuknak mindezt jelenteni. A tiszt kijött a várfalakra és fürkésző tekintettel méregetett, min dolgoznak a császári katonák.

- Veszélyes ez! – mondta végül segédtsíztjének és rögvést kiadta a parancsot, hogy minden ágyút irányítsanak a hidat építőkre, odabent a folyóban. A levegő megremegett, az ágyúk mennydörögtek, de a golyók amazoktól messze zuhantak a vízbe. Sem a készülő hídban, sem a munkásokban kárt nem tettek, hiszen amazok egészen közel voltak a falak alatt. A törökök vezére kiparancsolta katonáit az épülő hídhoz azzal a parancssal, gyűjtsák fel azt.

Az oszmánok kitódultak a várkapun, csónakba ültek, kezükben égő fáklyákat hozva. Néhány perc múlva már a hídnál lesznek és Hollókövy főhadnagy istentelen művét lerombolják.

Egyszerre azonban a fiatalember erős hangja harsant fel.

- A hidat megvédeni! Támadjátok meg a törökök csónakjait!

Emberei a vízbe ugráltak és a közeledő vízi alkalmatosságokra, no meg a benne helyet foglaló ellenséges harcosokra rontottak rá. A rövid ideig tartó ádáz küzdelmet követően Hollókövy katonái a csónakokat birtokba vették és a várkapuhoz kezdtek evezni, ami ellen aztán támadást intéztek.

Hamarosan csikorgó hang és hatalmas láрма kerekedett.

A vár kapuja kifordult a sarkából.

Ennek a sikernek eredményeként a megkönnyebbült keresztény sereg a nyíláson keresztül benyomult az erődítménybe.

*

Károly fejedelem a dombtetőn állt és távcsövével a csatát követte nyomon.

- Nézd csak, nézd! – szólt oda segédtsíztjének. – Hollókövy éppen most tépte le a török lobogót és tűzi ki a miénket. Íme, a törökök fejvesztve menekülnek a várból. A vizesárokba ugrálnak, bele a vízbe, a mieink üzik őket...

- Átadom önnek a bevehetetlennek hitt erődítményt a török zászlóval együtt, amelyik néhány órával korábban az érsekújvári bástyán lengett, az egész keresztény világ gúnyolására, - hajolt meg Hollókövy parancsnok előtt.

A fejedelem mélyen megilletődött.

- Fiam, köszönöm neked az egész keresztény világ nevében, - mondta megilletődött hangon és levette nyakából az aranyláncot, melyet az uralkodó arcképe díszített aztán Hollókövy nyakába akasztotta.

- Ez a tiéd a dicsőséges nap emlékére, - mondta és átölelte a legényt. – És még valami kapitány úr, - folytatta kisvártatva komolyabb hangsúllyal. – Azt mondtam önnek, hogy itt valahol kapitányi rang várja, csak meg kell lennie. és ön rátalált.

A fejedelem biccentett segédtsíztjének és amaz, mosollyal ajkán átadta Hollókövynek a kapitányi kinevezést.

Az érsekújvári diadal előhírnöke volt a keresztény világ pogány törökök felett aratott végleges győzelmének. Ettől az időtől fogva az egyesült sereg mindenhol győzedelmeskedett a moszlimok felett, akiknek végül nem maradt más, mint visszahúzódni a Boszporusz vizéhez és ott meghúzniuk magukat.

Monda Magin váráról

Csillagfény ült a Rima folyó völgyében magasodó Magin várának ősi romjain. Körülötte síri csend... Minden hallgat... Minden álmodva hullik a fénylő éjszaka ölelésébe...

Közeledik az éjféli, a kísértetek órája...

A vár romjai mintha megelevenednének, mintha más világokból titokzatos, láthatatlan alakok szólalnának meg fölöttük...

Elütötte az éjfélt.

Egy hatalmas és fényes csillag ragyogott erőteljesen a vár fölött, és mintha csodálkozva állt volna. Ez volt a legfényesebb az égbolton. Úgy tűnt, akárha lassan ereszkedne le az égből a földre, és a romok között nyugodott volna le.

Aztán hirtelen a vár négy ablaka is fénylő világossággal nézett ki az éjszakába.

Honnan tűnhetett fel ez a terem, amikor a vár évszázadok óta romokban hevert, és az idő már régen halálos ítéletet mondott rá? Nem tudni. Valami csoda folytán évről évre megismétlődik.

A természetnek megvannak a maga titkai, amelyeket az emberi elme soha nem fog megérteni.

Ne gondolkozzunk rajta, inkább nézzünk be a kivilágosodott terembe...

Négy komor, masszív fal. A terem egy ősi kriptá benyomását kelti, ahol nagyapáink és dédapáink csontjai enyésznek évszázadok óta...

A terem közepén egy nehéz tölgyfaasztal, amelyen egy nagy arany kehely csillog.

Az öreg lovagok komor szemmel nézik a kelyhet. Mozdulatlanul állnak, mintha csak márványból faragták volna őket. Mindannyiuk arca sápadt, jeges, hosszú, szürke szakállal. Nem lélegzenek.

Mindannyian komolyan néznek, mintha valami szörnyűségre várnának.

Mintha néhány perc múlva valami csoda történne.

A legborúsabb tekintettel az a lovag néz, aki az asztalfőnél áll, egy nagy, rozsdás kardra támaszkodva.

Perc, perc után pereg, és mindegyik egy örökkévalóságnak tűnik a titokzatos várakozásban.

De a lovagok nem mozdulnak... a legcsekélyebb életjelet sem adnak... És mégis mindannyian élnek különös, érthetetlen életüket...

Élnek, bár nem mozdulnak, furcsa, a földiek számára érthetetlen élet ez. Hazánk minden részéből érkeztek ide, és erre az egy éjszakára keltek életre, amelyik a megváltásuk kell, hogy legyen. És vajon tényleg az lesz? Hiszen már annyiszor összegyűltek itt, és reggelre újra elváltak...

A csillagok úgy lebegnek az éjszaka ölelésében, mint szentjánosbogarak a sötét erdőben. Ma még a csillagok is furcsán ragyognak, még a szellő dala is nagyon különös... És a hold is másként tekint a vár romjaira, mintha ő is be akarna nézni a titokzatos terembe, hogy megtudja, mi történik ott valójában...

A milliárdnyi csillag közül az egyik hirtelen elválik a testvéreitől, és zuhan... zuhan... a távoli világokon át Magin várának romjaira.

A csillag a csarnokba, az arany kehelybe hullott...

A lovagok arca még komorabb lett, de a tekintetük megenyhült. A legidősebb odalépett a kehelyhez, és a kezébe vette. Szorosan fogta, és figyelmesen bámulta az alját. Mintha bele akarná fojtani a tekintetét, amely most a hideg csillogástól meggyulladt...

- Krisztus vére - ejtette ki ájtatos, halk hangon, mint amikor Krisztus a kánaáni lakomán a vizet borrrá változtatta.

Valami megmozdult a kehelyben... Valami habzani és birtokba venni kezdte... A pezsgés hangja, amely a kehelyből jött, szétáradt a teremben.

A lovagok legidősebbike a rozsdás kardot eleddig tartó erős kezének méltóságteljes mozdulatával az ajkához emelte a kelyhet.

Egy kortyra kiitta a kehely pezsgő tartalmát. Arca földöntúli kifejezést öltött, és szemei jámboran a magasba meredtek.

- Krisztus vére - ismételte újra, és átnyújtotta a kelyhet a szomszédjának.

És a kehelyben lévő titokzatos folyadék ismét kavargott és csillogott, bár a lovagok vezére az utolsó kortyig kiitta.

Mindenki arcán néma imádat ült ki. Tűz a szemekben, néma elragadtatás és ima, könnyörgés a kegyelemért... A lovagok egyszerre szenvednek és örülnek. Egyfajta reményt élnek át, amelynek beteljesülésében nem biztosak ugyan, de szenvedélyesen vágnak rá.

A másik lovag is egy kortyra kiitta a kehely tartalmát. Az ő arca is földöntúli kifejezést öltött, és különös tűz villant fel tekintetében.

Letette a kelyhet a tölgyfaasztalra, és a kehely tartalma ismét felforrt, mire a teremben a pezsgés hangja szétáradt.

Aztán a harmadik és a negyedik vette a kezébe a habzó kelyhet, majd azt mind a tizenkét valamikori harcos keze megérintette. Az utolsó két kéz ájtatosan letetette a tölgyfaasztalra, és akkor minden tekintet rá szegeződött.

Látni lehetett, hogy a várakozás utolsó pillanata eljött.

A vezér arca már kezdett felderülni, de újfent szomorú lett, még szomorúbb, mint korábban volt.

A kehely újfent habzani kezdett... felforrt, és vörös tartalma kiömlött a nehéz tölgyfaasztalra, ahol a cseppek éles vörös fényben izzottak.

A többi arcra is szomorúság költözött, a tekintetek még komorabbá váltak. És ennek a szomorúságnak megvolt az oka.

Hiszen hosszú évszázadok óta, évről évre összegyűlnek a lovagok az Úr mennybemenetelének napján Magin várának termében, a nehéz tölgyfaasztal körül, hogy Krisztus vérével erősítsék magukat arra a pillanatra, amikor a kehely már nem forr, annak jeléül, hogy földalatti rabságuk ideje lejárt, és eljött a nap, amikor kirajzanak a föld alól, és előhúzzhatják rozsdás kardjukat a szlovák haza védelmére.... Hosszú évszázadok óta várják a jelet, de még nem jött el, az Úristen még nem rázta le rabságuk láncait... Forr és forr a kelyhük, még a lelkükben is, amely szívesen kirepülne a föld alól,

hús és vér emberi alakot öltve, hogy a szebb élet és a nagyobb jólét előhírnökeként repüljön ki a szlovák földekre népünk számára.

De a kehely tartalma mindig újra felforr... Újra szomorúvá válnak, arcuk jegessé lesz, szemük elfelhősödik a várakozásban...

A lovagok már nem figyelik a csodát, tekintetük a vezetőjük jeges arcára szegeződik. Amaz csak a kehelyre szegezi pillantását, mintha még egyszer megnézné, nem akarja-e még az Úristen, hogy előrántsák rozsdás kardjukat.

Síri csend támad.

A csillagok úgy úsznak az égen, mintha a tenger békés messzeségébe tartanának.

Kettő kialudt... három... tíz hunyt ki... száz... százezer... és mind kiégett... csak egyetlen egy maradt.

Az utolsó, legfényesebb csillag a földre ereszkedik, mint ahogyan egyik nővére is leszállt éjféلكor.

Lassan, csendesen hull alá. Vakítóan ragyogva ül a várromokon, melyek szurokfáklyaként világítanak. Mindenütt a ragyogás, a csillogás, a vakító világosság...

A kakas kukorékolt. A csillag fénye elhalványult.

A fény lassan eltűnt, mintha csak egy hatalmas fekete száj nyelné el.

Aztán ismét titokzatos susogás hangja hallatszott a várból; mintha ismét valamiféle alakok repkednének a romok felett.

A tizenkét lovag elrepült a csillag fényével, elrepültek annak szárnyán, hogy egy év múlva visszatérjenek a vár romjaihoz, a titokzatos terembe... Elmentek, mert nem jött el az ő idejük.

A kehely is eltűnt.

Csak Krisztus vérének zúgása hallatszik... ez a zúgás visszhangzik a falakról, és lenyugszik a hajnali napban, hogy egy év múlva ismét megtöltse Magin várának romjait az elátkozott lovagok reményével, akik rozsdás kardjukkal Magin vár belsejében várják a pillanatot, a parancsot, hogy harcoljanak hazánk boldogabb jövőjéért...

És amikor Krisztus vére a kehelyben már nem forr tovább és nem habzik ki, a lovagok felkelnek és forgószélként rohannak végig hazánk erdein és mezőin, hogy kitépjenek mindent, ami nem a sajátjuk, és ami aláássa hazánk jövőjét. Kardjaik a nap fényében felcsillannak, és jaj annak, aki gyűlöletet táplál ellenünk.

Esküvő a Szepesi várban

Az alvó természetet szűzies lepel borította be. A karcsú fenyőfák ágaira telepedő fehér hó olyan volt, mint a jóságos anya csókja beteg kisfia homlokán.

Fenséges csend honolt a Szepesi vár felett, az egyik szobában fáradtan és elgondolkodva üldögélt Thurzó György, a vár ura.

Nemrég tért haza a törökök elleni véres harcból. Komolyan megsérült, de a sebek már behegedtek és most, valami különös módon, vidám társaságra vágott, melyben elfeledhetné a múltbeli nehéz pillanatok és az átélt kínokat. Természete alapján jókedvű, tettekre kész ember.

Segédtszjtjét hívatta:

- Fogass be a szánba és keresd fel minden barátomat és ismerősömet a környéken! Mondd meg nekik, hogy már meggyógyultam és a mai estét vidám és kellemes társaságukban kívánom eltölteni!

- Parancsára! – hajolt meg a segédtszjt és szaladt végrehajtani ura parancsát.

Azután az íródeákat hívatta, a konyha- és pincemestereket.

- Minden a lehető legjobban és legpompásabban legyen előkészítve! A lakoma királyi legyen, nehogy azt mondják: Thurzó nem tudja, mi illik egy főnemeshez és még előkelő vendégeit sem képes jóllakatni! – tette hozzá, befejezve mondandóját.

Odalépett a nagyablakhoz és a hófödte tájat nézte.

Különös vágy és óhaj tört be a szívébe.

Odakint minden fehér, gyönyörűsége és minden a lelkében és szívében óhaját és vágyát élesztgette.

A hópihéek repültek, rátelepedtek a várra, a fákra, a fiatal, életvidám Thurzó lelkére, a hatalmas vár urára és gondolatait leendő élete keretébe rajzolták bele.

Mintha csak előre látta volna, hogy ma nagy változásban lesz része, mely majdani egész életét megpecsételi, olyanban, mely gyökerestül felforgat mindent.

Ismerősei és barátai hálásan fogadták a Sárosi vár urának meghívását. Nem egy anyának szíve erősebben dobogott, talán az ő gyermeke lesz a kiválasztott, melyen a gróf majd szemét legelteti.

A vendégek, amint csak a nap lehanyatlott a hegyek mögött, tömegesen gyülekeztek a várban.

Rövidesen megkezdődött a pompás lakoma és nem volt arc, melyen ne az öröm csillogott volna. Maga Thurzó mintha csak újjászületne, egész lényéből a jókedv és a vidámság tükröződött.

Ittak a jóvágású és derék várúr egészségére és a többi, a lakomán jelenlévő előkelő vendég tiszteletére.

A fiatalemberek és leányok a szomszédos szobában társasjátékkal mulatták az időt és szintén jól szórakoztak. A fiatalok közé keveredett be Thurzó is, aztán jókedve tovább fokozódott.

No, nem azért, mert a játékra vágyna, hanem főleg amiatt, hogy a játékosok között volt Révay gróf leánya is, aki szépségével már az első pillanatban felkeltette a fiatal

főnemes figyelmét. Minél több bor szállt a fejébe, a gondolataiban is egyre inkább megmutatkozott.

- Figyelemre méltó, figyelemre méltó! – kiáltotta főnemes és égő pillantását a szépséges leányzóra szegezte.

A fehérnép megérezte a gróf pillantását és fülig vörösödött.

Éppen akkor, amikor a játékban a zálogért a csók következett, melyet neki kellett kiváltania Révay Dorottyától.

Dorka még inkább elpirult és a fellelkesedett Thurzó elől a szomszédos szobába menekült.

Thurzó azonban utána szaladt és utolérve forró, hosszú csókot nyomott a leány ajkára. Aztán elszégyellte magát, elengedte és a szemébe nézett.

Dorka lesütötte szemét és egy szót sem szólva a játékosok közé menekült.

- Meg ne feledkezzen róla, hogy önnek is csókot kell adnia! – kiáltotta a fiatalember, de amaz csak szaladt és nem is figyelt a megjegyzésre. A lelke legmélyét teljesen felzaklatta. Az első csók volt, amit férfitől kapott és az első csók mindig annyi titkos és szemérmes édességet jelent.

A leány újra letelepedett barátnői közé, de gondolatai messze jártak. A csinos fiatalember képe a vérét forralta és egész lényét valamiképpen átformálta. A csók égette ajkát, szégyenkezett is, de mégiscsak édes volt és minél jobban szégyellte magát, annál inkább vágyott a főúr után.

- No, aztán mi lesz az adóssággal? – közeledett hozzá az örvendező Thurzó.

Dorka egy szót sem szólt, bár valami azt súgta neki, ölelje át ezt a vonzó fiatalembert és csókolja meg.

- Tehát nem ad csókot? – kérdezte a gróf újfent.

Dorka most sem válaszolt.

- No, egyszer még ad nekem! – tette hozzá és eltávozott.

- Soha! - kiáltotta a leány, de mindjárt el is vörösödött, hiszen föllentésen kapta magát.

Mást mondott ajka és mást súgott a szíve.

Thurzó a vendégei közé ment, ahol már türelmetlenül várták.

Átadta magát az ivásnak és poharat pohár után ürített ki. Vére forrt és a szépséges Dorka arcma minden csepp borban szivárványos színekben jelent meg.

Az óra elütötte az éjfél, majd az egyet, de a vendégek nem kezdtek szedelőzködni, Túlságosan is jól érezték magukat, eszükbe sem jutott az órát lesni.

Aztán reggel, ahogy a vöröslő horizonton megjelentek a nap első sugarai, az egyik jelenlévő dáma azt javasolta, hogy köszönjenek el, hiszen már késő van.

- Nem, nem megyünk! – kiáltották a vendégek. – Éljen a mi jóvágású vendéglátónk!

De, amint a nap feltűnt az égbolton, a társaság már halálosan fáradtnak bizonyult, többségük mámorosan, de végül csak felkerekedtek és hazaindultak.

Thurzó maga maradt. Ő is fáradtságot érzett, szeme le-lecsukódott. Gondolataiban azonban a szépséges kisasszony képe tűnik fel...

Égő homlokát a hideg üveghez támasztotta és mélyen elgondolkodott.

Ajkán érezte a leány csókjának forróságát és szenvedélyesen kezdte csókolgatni az aprócska legyezőt, ami Dorka felejtett a szobában.

Gondolkodott és gondolatai olyan édesek voltak...

Odakint hópihe szállt el. Fehér és könnyű...

Abban a pillanatban valami suhogást hallott az ajtó felől. Odafordult. Az ajtó lassan kinyílt.

- Dorka! - kiáltotta önkívületében. – Dorka! – ismételte meg.

A leány valamiképpen szigorúan és érzéketlenül nézett rá.

- Anyám küldött a legyezőért, amit itt felejtettem. A kapunál vár, - mondta, de nem folytathatta, mert Thurzó odaugrott és átölelte.

Forrón csókolta a fehérnép ajkát, a szemét, a szőke haját. Egész teste remegett vad elragadtatásban.

A leány először védekezett, de aztán elgyengült és hagyta magát.

Végül feleszmélt és kitepte magát az ölelésből. Az ajtóhoz ugrott és a hosszú folyosón menekült. Thurzó esztét vesztve repült utána. Már éppen elkapta volna, de Dorka felugrott az ablakba és gondolkodás nélkül levetette magát a mélybe...

Thurzó kővé dermedve állt ott és szörnyülködve nézett a szakadékba. A legkisebb zajt sem lehetett hallani. Mindenütt csend, amíg szörnyülködése meg nem szűnt. Hosszan álldogált, maga elé nézve és fejében lassan megszületett a felismerés.

- Mit tettem? Mit tettem, hiszen én bűnös vagyok? Megöltem a szép fiatal leányt! Miként mutakozhatom az emberek előtt és mit mondok az édesanyjának?

Kétségbeesés vett erőt rajta.

Végigszaladt a folyosón és a várkapitányhoz menve, megparancsolta amannak, hogy azonnal nézzék át a vár összes szegletét. Révay Dorkát meg kell találniuk, lesz, ami lesz.

Aztán szobájába ment és leült be nem vetett ágya kerevéteré. Szörnyű gondolataiba mélyedt. Türelmetlenül várta a hírt és előre rettegett a szörnyűséges látványtól, amikor megpillantja a szépséges teremtes összetört testét, véres ajkát, amit egy pillanattal korábban csókolt.

A szolgák és a katonák sorjában jöttek és jelentették, hogy Révay kisasszonynak se híre, se hamva.

- Amit tettem, azt tettem! – gyötörték gondolatai, a szörnyű bűn tudata fojtogatta torkát.

Meggyötörve és teljesen kimerülve volt addig, míg a nap az égboltot járta, mosolygó sugarait vetve a fehér tájra és a hóval borított várfalakra... Aztán hogy besötétedett, alvásra vágyott, de nem volt erre képes, állandóan felriadt, álmai gyötörték.

Hívatta a várkapitányt, hogy megtudakolja van-e valami hír Révay Dorkáról. Amint a kapitány azt felelte, hogy semmit sem tud, Thurzó lehajtotta fejét és elgondolkodott.

- Szörnyű ez! Mit tegyek, mire várjak?

Egy órával később a várkapitány kereste fel urát, mosolygó arccal.

- Mi újság? – kérdezte Thurzó fulladozva.

- Minden rendben! – jelentette. – Révay Dorkával semmi sem történt, egészséges és édesanyja mellett van!

- Miként lehetséges, hiszen kiugrott az ablakból abba a mély szakadékba!

- Én sem tudom megmagyarázni, valami csoda történhetett! – válaszolta a kapitány bizonytalan hangon.

- Rögtön fogasson be a legtakarosabb szánba, megyünk Révayékhoz!

Gyorsan öltözködni kezdett és a nagy kapkodásban észre sem vette, hogy legszebb ruháját öltötte magára, melyet csak az ünnepélyesebb alkalmakra tartogatott.

Beült a szánba és rövid idő elteltével Révay úrnő előtt állt, megszeppenve akár egy kisfiú, akit lopáson értek.

Dorka édesanyja valami különlegesen mosolygott.

- Hol van Dorka? – kérdezte a gróf bátorítanul, és mivel nem mert az anya szemébe nézni, lesütötte tekintetét.

- Mindjárt itt lesz. Aztán mit óhajtana tőle? – tette fel a kérdést.

- Szeretem az önök leányát, - felelte az izgatott Thurzó, aki még nem volt egészen magánál. Egy pillanat múlva el is szégyenkezett azon, amit mondott.

- És aztán? – kérdezte a mama.

- Feleségül szeretném venni!

- Így is illik, máskülönben azonnal kihajíttatnám, - mondta és a Thurzó, a büszke várúr alázatosan fejet hajtott.

Az anya arcán diadalmas mosoly játszott, mikor Dorkáért ment.

Dorka elpirult és szégyenkező pillantást vetett a fiatalemberre.

- Itt van a jegyesed! – mutatott az asszony leányára.

Thurzó két lépést ugrott előre és kézen akarta fogni.

- Várj! Azt mondta, hogy Dorkát feleségül akarja venni, - tolta el a grófot és ünnepélyes hangon folytatta. - Nekem sincs ellenemre a dolog, de előtte egy feltételt teljesítenie kell. Látom, hogy ön kész erre. Így is helyes! Tehát: a leányom, amikor az ön szeme láttára a szakadékba vetette magát, szerencsére az egyik fán felakadt, de közben selyemruhája elszakadt. Elsőként új ruhát kell vennie neki és gondoskodni új legyezőről is, mert, ahogy tudom, önnél maradt a várban. Nem tévedek ugye, szoknyapecér uraság?

- Így van, így, igen, - bólintott Thurzó és úgy elpirult, mint a kisasszony. – Veszek akár száz ruhát is neki és ezer legyezőt, amit csak szeme megkíván.

- Így akkor rendben van, most tegyen, amit csak akar, - fejezte be az anya és magukra hagyta a fiatalokat.

Thurzó hosszan nézte a szépséges Dorkát, míg egy kis idő elteltével odamerészkedett hozzá.

- Meg tud nekem bocsátani? – kérdezte és megfogta a leány kezét.

Amaz nem felelt, csak odabújt hozzá.

- És nem haragszik rám?

- Hiszen soha nem is haragudtam, - felelte Dorka és odaadóan nézett a fiatalember szemébe.

Thurzó megfogta a derekánál fogva és magához húzta.

- Dorka, ugye most már megkapom azt a csókot?

A leány még közelebb bújt hozzá és keble hullámozni kezdett.

- Ezret is, milliót is Györgyöm!

- Ez kiváló gyermekeim! – kiáltott rájuk az anya, aki észrevétlenül lépett be a szobába. Mindketten elvörösödtek.

- No, és mikor lesz az esküvő? – kérdezte titokzatos mosollyal az ajkán.

- Azt sem bánom, ha már holnap, - felelte Thurzó boldogan.

- Na, most már mindent elrendeztünk! Az esküvőre pedig egy hónap múlva kerítünk sort.

Így is történt: egy hónap elteltével a Szepesi várban volt a menyegző, pompás és vidám, olyan, amilyenre a legöregebb emberek sem emlékeztek.

Tartalomjegyzék

Jožo Nižnánsky

A vak király és a bölcs városiak	5
Bebek Mátyás kincse	8
Folkus utolsó zsákmánya	13
Peregrin aranyröge	21
A kővé vált bajmóci dukátok	30
Bacsó Mátyás basáskodása	37

František Kreutz

Az Ozdini udvari bolond	47
Miként tanult Mátyás király uralkodni	58
Mátyás király komasága	63
Mátyás király kincse	66
Ez a török világ messze van...	70
Urban löportára	76

Jozef Horák

A szitnyai tűzörző	87
Mikor a császár megvizitálta Libetbányát	110
Miként mérték ki a kakukkok a falu határát	116
A kincs	127
Az újbányai futók	130
Miként adták el a berencsfaluiak a zabot Szitnyán	140
A saskőszékelyi templom	144

Ján Domasta

A szép Hedvig	149
A borostyánkői lovag bátor ugratása	154
Szerelem és átok Liptó várában	156
A kérő és a kard	169
Halász a Vágon	181
A szerelem kútja	185
Kincs Vöröskő várában	202

Peter Mišák

A hűség és az áldozatkészség cselekedete	217
Csák Máté	220
A titokzatos sír	225
Szerelem első látásra	229
Beckó az udvari bolond	235
András generális	238
Esküvő a kivégzés helyett	242
Corvin János kincse	249

Ludovit Janota

Gimes vára	255
Znióvár	260
Mátyás király és a plébános	263
A Szomolányi vár	268
Az Ozdini vár	271
Somoskő elárulása	273
A Likavai vár	275
Érsekújvár visszafoglalása	278
Monda Magin váráról	282
Esküvő a Szepesi várban	285

